ACCADEMIA DI MEDICINA
DI
TORINO

MAXIMILIANI STOLL

S. C. R. A. M. CONS. NOSOCOMII SS. TRINIT.
PHYSICI ORDINARII, ET PROF. PRAX.
MEDICAE P. O.

PARS SEXTA

RATIONIS MEDENDI

IN NOSOCOMIO PRACTICO VINDOBONENSI

Nova editio accuratior et emendatior.

TICINI MDCCXCII.

Apud Balthaſſarem Cominum

Praeſidib. rei lit. permitt.

DE
METHODO EXAMINANDI AEGROS.

Antequam ad lectos aegrorum accedamus, quaedam *Prolegomenon* loco dicenda sunt, de modo instituendi anamnesin, et de methodo praesentem aegri statum examinandi. Plurimum interest, ad formandam adcuratiorem morbi diagnosin, si ea, quae praegressa sunt, probe perspecta habeamus; hinc est, quare longe facilius iis hominibus mederi possimus, quorum vitae ratio nota nobis est, quibuscum ipsi conversamur. *Celsus* ait, meliorem esse medicum amicum, quam extraneum, si par sit caeteroquin in utroque scientia, ob easdem, quas attuli, rationes.

Ad anamnesin ergo rite instituendam sequentes utplurimum quaestiones aegro proponi debent:

1 An morbis puerilibus, id est variolis et morbillis defunctus sit.

2 An unquam graviori aliquo, et notabili morbo, sive chronico, sive acuto decubuerit, et quali, qua ratione fuerit curatus, an sponte sua, absque adjumento artis, et si usus fuerat, quibusnam medicamentis, an a medico, vel ab alio artis non perito fuerit sanatus?

3 Quae valetudinis morbum praesentem pro-

xime praecedentis conditio fuerit an perfecta usus fuerit sanitate, an vero aliquid jam ante doluerit, et quid, et ubi?

4 Tandem examinando accedimus ad ipsum morbi exordium, quis, et qualis primus morbi insultus fuerit, quo die, et diei tempore? an proxime antecesserit aliquid extraordinarii, non consueti in diaeta, vivendi modo, occupationibus? an nihil ipsi aegro occurrat, quod ipsimet videretur morbo ansam dedisse.

Moneo hic, ne Medicus aegri narrationem ex facili interrumpat, donec illam ex toto absolverit; fit enim, ut aeger, continuis quaestionibus sollicitatus, et a tramite suae narrationis abductus, multarum circumstantiarum obliviscatur, quae tamen multum ad accuratiorem morbi ideam formandam conferrent; si vero morbi historia, ab ipso aegro facta, manca appareat, eandem Medicus resumere denuo debet, et debitas quaestiones interponere. His peractis, in morbo praecipue acuto, ad actiones vitales, animales, et naturales oportet peculiariter attentum esse,

Persequar hic aliqua paulo majori studio, quae nobis ex usu fore, ferme quotidie videbitis, et quae non ex vana speculatione desumpta sunt, sed experimento quotidiano confirmata quae maximam vobis facilitatem in dignoscendo morbo, quem examinatis, si ea menti altius infixa, atque in consuetudinem tracta teneatis, conciliabunt; etsi fors prima fronte has observatiunculas ad minutias potius, quam ad momentosa praecepta pertinere videantur.

Praemissis ergo iis, quae ex aegri relatione haberi possunt, examinandae aegrotantis functiones sunt, quas inter motus cordis et arteriarum,

primarium sibi locum vindicant ab omni retro antiquitate. Non hic altius repetam, quae de pulsu aliunde scitis; sed ea solummodo, quae ad praxin, ad morbi diagnosin, recte instituendam frequentius occurrunt, et non ex hypothesi aliqua, sed ex observationibus deprompta sunt. Circa pulsuum examen sequentia notanda sunt:

1 Pulsum fallacissimam rem esse; eum alium atque alium esse, prout aetas, sexus, temperamentum, assumpta variant; alium sedenti, alium cubanti, stanti alium; alium, si animus curis vacuus sit, alium homini tristato, sollicito, et pro quovis animi affectu, pro quavis ferme attentiori cogitatione, alium aliumque. Hinc pro canone practico observetur: *nunquam indicatio formanda est ex solo pulsu*; dixi, ex *solo* pulsu; aut si omnia alia, quae ad morbi cognitionem facere possint, medicum destituant, et solus ipsi pulsus supersit, nunquam tamen ex hoc solo indicio Medicus magnum quid moliatur, nunquam anceps consilium arripiat.

2 Utprimum medicus aegrum accedit, nunquam statim pulsum exploret, aut si id fecerit, nunquam tamen aliquid de morbi natura concludat. Aeger aspectu medici; praecipue, si is prima vice accedat, et ignotus alias fuerit, territus, de sententia medici circa suam valetudinem summopere suspensus, nihil certi pulsu suo nos docebit, sed minus attentum medicum in errorem inducet.

3 Puerorum pulsum omnium fallacissimum esse, scire oportet; hinc pro regula practica assumi debet, *Pulsum puerorum nihil prorsus conferre ad morbi cognitionem*. Corpus puerile, aut magis infantile, cum totum quasi nervus sit, et

vel levissimis stimulis haec summa corpusculi irritabilitas in motus inordinatissimos agatur, pulsuum mira varietas dabitur, ex qua nihil prorsus determines; accedit, quod aetatis incremento pulsus variet.

4 Pulsus in senibus, et rhythmo et tempore, universim omni modo inaequalis esse potest, intermittens, remittens, licet sanitas huic aetati competens sat belle subsistat. Hinc alius canon est: quod pulsus senum, utut inordinatus is fuerit, terrere medicum non debeat, si caetera bona sint. Habuimus in nosocomio hominem seniculum erysipelate faciei laborantem, qui admirabilem pulsuum varietatem nobis exhibuit, tam in morbo ipso valde levi, quam tempore sanitatis.

5 Sunt quidam morbi, ubi mira pulsuum varietas est, unde nihil cautus medicus concludere valet. Sic in morbis pulmonum pulsus vix aliquid docet; securiorem et diagnosin et prognosin respiratio dat. Ex respiratione bona in morbis pectoris, qualiscunque tibi pulsus videatur, prognosticon faustum formato, ait *Baglivius*. Viri hypochondriaci, foeminae spasmis et passioni hystericae obnoxiae mille modis turbatos pulsus exhibent. Videmus ferme quotidie in aegris nostris, praecipue in puellis hystericis, miram pulsuum variationem.

6 Serio notandum, non omnem pulsum frequentem, vel celerem, propterea *febrilem* esse. Accidit non raro, ut post morbum gravem, diuturnumque, post praegressas evacuationes sanguineas admodum copiosas, arteriarum ictus sese celerrime insequantur, quin propterea febris adsit. Est hic effectus Kencangeiae, ubi celeri-

tas motus id compensare debet, quod in quantitate deest. Hinc, si praeter pulsuum celeritatem adsit calor praeternaturalis, quem aeger ipsemet sentit, sique insuper quaedam functio laesa sit, febrim adesse credendum est. *Hippocrates* minus attentus ad pulsum videri ex eo potest, quod pulsuum mentionem perraro ſaciat; una alterave vice memorat *venas in temporibus valde salientes*. Posterioris aevi medici, quos inter *Galenus* coryphaeus erat, varia pulsuum nomina introduxere, quorum notitia ad historiam artis potius facit, quam ad ejusdem exercitium. Unicum *Celsum*, egregium imprimis inter antiquos scriptorem, de pulsu loquentem audiamus: l. 3. c. 6. sic ait: *venis maxime credimus, fallacissmae rei, quia saepe istae lentiores celerioresque sunt, et aetate, et sexu, et corporum natura.*

7 Cum supra dixeram, in dignoscenda febre non ad *pulsum* solummodo; sed et ad *calorem* animum advertere oportere, videndum est, quantum calori quoque tribuere possimus. Sed audiamus potius *Celsum*, uti in plerisque insignem, sic certe hic praestantissimum; loco superius citato ait: *altera res est, cui credimus, calor, aeque fallax; nam hic quoque excitatur aestu, labore, somno, metu, sollicitudine.* Nos dum aegros nostros visitamus, quosdam recens e somno expergefactos saepius deprehendimus, quorum corpus solito calidius est, cum pulsu pleniore, citatioreque, ita ut imperitior quis febrietantem existimaret eum, qui tamen apyretos est. Audiamus praecepta *Celsi*, qui prioribus sequentia subjungit: *Igitur intueri quidem etiam ista oportet, sed his non omnia credere; nec protinus etiam sub calore, motuque febrem sese concipe-*

re: sed ita, si summa quoque arida inaequaliter cutis est, si calor et in fronte est, et ex intimis praecordiis oritur, si spiritus ex naribus cum fervore prorumpit, si color aut rubore, aut pallore novo mutatus est, si oculi graves, aut et persicci, aut subhumidi sunt; si sudor, cum fit, inaequalis est; si venae non aequis intervallis moventur; ob quam causam medicus neque in tenebris, neque a capite aegri debet residere, sed illustri loco adversus eum, ut omnes notas ex vultu quoque cubantis perspiciat.

8 Pulsus mutabilis est, et variis in stomachi affectibus, praecipue a repletione, et crudo primarum viarum apparatu. Mutabilis etiam est in pueris vel verminosis, vel aliis quibuscunque ventriculi et intestinorum crudis sordibus affectis.

9 Si feroces in parte quadam dolores saeviant, pulsus fiunt parvi, exiles. In morbis ventriculi pariter evadunt parvi. Omnes, qui naturaliter ventriculo debiliori praediti sunt, debiliores, et exiliores pulsus habent. Juvat haec omnia scire, ut una cum aliis notis sanum formare judicium possimus, aut ne pulsu decepti male ratiocinemur de morbo.

Alterum est, quod magnum in dijudicando, aut praedicendo momentum habet, *Respiratio*. Nos theoriam respirationis missam facimus, idque solum leviter perstringimus, cujus nobis multiplex usus erit. *Hippocrates*, et tota schola Coa magis longe ad respirationem quam ad pulsum attendebant. Respiratio juxta ipsum maxime observanda est in omnibus morbis, praesertim acutis. Spiritus liber in acutis magnum prognosticon pro salute aegri; in libro de *coacis*

praenotionibus ait: respirationem densam, id est, frequentem et parvam significare inflammationem in locis principalibus. Alibi asserit, respirationem frequentem et parvam dolorem aut inflammationem significare supra praecordia.

Respiratio parva et rara, futurae mortis signum est juxta *Duretum*.

Delirii proprium signum, non tamen inseparabile, est magna et rara respiratio; nam sola voluntas in vitio est; est enim aeger negligens sui, unde, nisi coactus, non respirat.

Qui cum libertate spirandi, et cum doloris acerbissimi notabilium partium vacatione, et somni benignitate interierit, Hippocrates vidit neminem, ait idem *Duretus* in coacas praenotiones. *Baglivius* asserit, se centies observasse, quod bona respiratio in variolis sit unum ex optimis signis, licet alia sint gravia.

Pulsu et respiratione exploratis interrogandum, num quid doleat, et quae doloris illius species sit, an gravativus, an ardens, punctorius, premens, contorquens, continuus, periodicus, aut per intervalla rediens.

Notandum hic: 1 non omnem dolorem punctorium infra septum transversum, qui ad attactum augetur, propterea inflammatorium esse, hinc non in omni dolore punctorio sanguinis missione opus esse, nisi caetera venaesectionem coindicent. 2 Notandus aphorismus sextus L. II. Hippocratis: *quicunque dolentes aliqua parte corporis omnino dolores non sentiunt, iis mens aegrotat*, Item 3 aphorismus 33mus L. IV. *Si cui pars quaedam doluerit, priusquam aegrotet, ibi firmatur morbus*. 4 Dolores, qui sine signis levantur, letales ait *Hippocrates* in *Coacis*. Hoc

effatum Hippocratis toties verum comprobatum est, at tamen minus attenditur, quam oporteret. Dolores inflammatorii subito absque rationabili causa disparentes, certo praesentem gangraenam indicant, et mortem proximam; at dolores a solis spasmis oriundi saepius subito cessant, absque tam funesto eventu. Horum praevia notitia instructus medicus, facilius de statu aegri certior fiet.

His perspectis, videndum, qua ratione aeger habeat circa somnum, et vigilias, circa sensus externos internosque. Contemplandus dein est externus corporis habitus, et actiones naturales. Multa indicant oculi, faciei color, lingua, os, appetitus, hypochondria, cardia, abdomen, alvus, urina, excretiones quaecunque aliae, quae ipsi solemnes fuerant, an perstent, an vero suppressae, an auctae sint.

Oculos in acutis contemplari oportet, quoniam ex iis plurima leguntur. Juvat hic quaedam *Hippocratis* effata adducere, ut sciamus, ad quid utilis esse oculorum consideratio possit. L. VII. aphorismo 81. ait *Hipp. Quibuscunque in aegritudinibus oculi ex voluntate lacrimantur, bonum; quibus vero citra voluntatem, malum.* Illud enim mentis praesentiam, hoc ejus absentiam denotat. In L. *Praedictionum* sequentia habentur graphice descripta de conditione oculorum in acutis: *si lucem fugiant, aut involuntarie lacrimentur, aut distorquentur, aut alter altero minor fiat, aut albas partes rubentes habeant, aut venulas lividas, aut nigras, aut lemae ac sordes circa oculos appareant, aut hi etiam instabiles, aut eminentes, aut cavi vehementer facti, aut squallentes, et obscuri fuerint; aut color totius faciei alteratus fue-*

rit, haec omnia mala et perniciosa esse putandum est.

Libro eodem ait: *oculos semper intueri oportet, si enim oculi frequenter moveantur, furiosos eos fore timor est.*

In libro de coacis praenotionibus: *oculi assidue nictitantes, mali.*

L. 6. de morbis popularibus ait: *oculus inarescens malum.*

L. 1. Praedictionum: *Oculus hebes malus*; et ibidem: *oculus fixus et caliginosus malus.*

L. prognost: *oculi partes albas rubentes habentes, malum signum.*

L. VI. de morbis popularibus: *oculi audacia delirii signum.*

L. Prognosticorum: *in subapparitionibus oculorum in somnis, si albae quid partis subapparuerit, palpebris non commissis, si id non ex alvi profluvio; aut medicamenti potione fuerit, aut aeger ita dormire consuevit, malum signum, et valde letale.*

L. *de coacis praenotionibus ait: oculorum obscuratio, et vox acuta referens planctum, convulsorium est.* Et ibidem: *Quibus oculus morbi regii colore infectus, ac caliginosus est, strepitu sputi multo in pectore existente, et facies tristis in pleuritide, hi pereunt.* Hujus effati veritatem nuper in Pleuritico vidimus in nosocomio nostro. Corporis sanitatem ac firmitatem Hippocrates ex oculis metitur; dicit enim: oculi prout validi fuerint, ita etiam corpus. *Baglivius*, maximus observator, quem amor hypothesium nunquam seduxit, qui omnem in observando vim posuit, et qui juventutem suam penes aegros in variis Italiae nosocomiis trivit, quem praematurum fa-

tum rei medicae eripuit, is, inquam, ait: *nunquam ab aegro discedas in acutis, et in inflammatoriis, nisi oculos inspexeris; quando illos a naturali statu mutatos videbis, time semper, sicut post opiatum in dysenteria, post chinam chinae in magno primarum viarum apparatu*. Idem gravissimus auctor asserit, oculos caligare, et obtenebrari in pectoris acutis morbis, letale esse, *Hollerius* vero affirmat, oculorum ruborem esse signum corrupti pulmonis, aut viscerum e directo, cerebri quoque, et ventriculi inflammati.

Considerato oculorum statu, ad faciem ejusque colorem medicus attendat; qua de re, ut sanum judicium ferre possit, proderit quorundam aphorismorum meminisse, quos vel Hippocrates, vel illustres quidam Hippocratis sectatores reliquerunt.

Facies optima, quae sanorum faciei est simillima, maxime vero ipsa sibi ipsi.

L. VI. de morbis popularibus dicit: facies bona in magnis morbis bonum.

L. De coacis praenotionibus: quibus facies sana, praecordia non mollia, non liberantur citra multi sanguinis ex naribus fluxum, aut coxendicum dolorem.

L. III. de diaeta, dicitur: qui faciem decolorem habent, et ubi comederint, paulo post eructant acida, et acor in nares proserpit, his corpora pura non sunt.

L. de coacis praenotionibus: faciei bonus color et torvitas in morbo acuto, malum. Item eodem loco habetur: circa faciem color bonus, et sudores non febrientibus, stercora vetusta subesse significant, aut victus rationem inordinatam. Et ibidem denuo dicitur: qui faciem flo-

ridam habent, et alvum liquidiorem, suppurationes circa pulmonem habent.

Ne autem erremus, si malum faciei statum videas, interrogare oportet aegrum, an nimium ante vigilaverit, aut diarrhaeam aut famem passus sit, quae singula mutationem faciei in pejus faciunt.

Rubores narium signa sunt ventris facile lubrici, signa quoque pulmonum aut iecoris, ut docet Hippocrates in coacis.

Baglivius ait: in chronicis morbis, si facies naturalis sit, nunquam crede, adesse obstructiones in visceribus; si mutata sit a naturali, id obstructionum signum, et turbatae oeconomiae naturalis est. *Jacotius* in coacas praenotiones ait: omnis rubor faciei vel sanguinis copiam, vel internam phlegmonem, vel calidam intemperiem, vel visceris corruptionem denotat; alvus dura esse solet iis, qui nimium facie rubent.

Accedimus ad examen oris, linguae, faucium. Lingua nobis plurima indicat. Linguae conditio nobis indicat:

1 Statum partium vicinarum, connexarumque, faucium, tonsillarum, cavi narium, et totius membranae Schneiderianae morbos lingua significat. Sic in quavis anginae specie, in coryza, in morbis non paucis gingivarum linguam videbitis affectam; qua autem ratione in singulis hisce morbis lingua affici soleat, penes lectos aegrorum videmus.

2 Lingua indicat statum primarum viarum, quemadmodum enim intestina affecta sunt, sic in morbis multis et ventriculus, sic et oesophagus, sic et ob nexum et partium continuitatem lingua ipsa. Crudus e. g. intestinorum et me-

senterii apparatus plerumque comitem habet etiam ventriculi saburram; haec autem glutine suo, aut sapore amaro, acido, austero, rancido, putrido afficiet oesophagum, atque demum linguam. Hinc statum primarum viarum lingua alba, mucosa, flava semper loquitur.

3 Ex lingua discernimus persaepe statum asperae arteriae, et conditionem pulmonum; hinc lingua alba, crustosa, sicca in inflammatione membranae asperam arteriam investientis, sive in βρουχω inflammatorio, item in peripneumonia et pleuritide. Linguam hac ratione affectam Hippocrates peculiariter *peripneumonicam* appellavit.

4 Ex lingua, ejusque colore statum omnium humorum circulantium desumimus persaepe. Lingua concolor est attingentibus ipsum humoribus, quapropter per hanc humorem cognoscimus. Ita *Hippocrates* libro 5. de morbis popularibus.

Observatio linguae tanti momenti est, ut medicus omnibus aliis signis diagnosticis longe facilius careret, hoc solo excepto. Consideramus autem in lingua 1 ejus *colorem*, album, flavum, nigrum, virescentem, livescentem, 2 ejus *asperitatem*, 3 ejus *motionem* aut impotentiam, 4 *tremorem*; 5 *teneritudinem*, 6 *ariditatem*, 7 fissuras, ulcera, aut ulcuscula lingnae. Vix in ulla re *Hippocrates* tam accuratus fuit, sicut in linguae diversarumque ejusdem affectionum descriptione. Quid ex quavis linguae affectione concludendum sit, suo loco videbimus.

Dentes quoque multa significant. Materies viscosa, et quidam quasi lentores, significant juxta *Hippocratem* febrem fortem. Dentes male

affecti, arrosi, viscosa materie obliti, dentes non firmiter nexi, foetor oris, pravam plerumque digestionem, primarum viarum morbos, et mala inde pendentia denotant.

His examinatis, ulterius progrediendum et inquirendum, num appetitus perstet, an dejectus sit; an nauseae, vomituritiones, cibi, et praeprimis carnium fastidium adsit; an peregrinus assumptorum sapor, aut forte nullus; an ructus putridi, nidorosi, acidi, austeri, amari, nauseoso-dulces aegrum molestent. Audiamus quasdam circa appetitum observationes:

1 In omnibus morbis, si viget appetitus, bonum; semper timeo in aegris inappetentiam, ait *Baglivius*.

2 Si post curatos morbos inappetentia remaneat, recidivam praedicito.

3 Nulla alia bona signa me exhilarant, nisi conjuncta sint cum appetentia, ait idem adcuratissimus observator.

4 Bonus appetitus bonam viscerum naturalium oeconomiam denotat, unde semper bene sperandum, pergit idem hic auctor.

5 Si quis diu inappetens manserit, in gravem morbum incidet.

6 Non facile promittas felicem eventum, praecipue in chronicis, nisi fundamentum habeas in bono appetitu.

Tandem pergendum est ad hypochondriorum examen, haec ut sana sint, debent esse mollia, indolentia, et aequalia ex utraque parte. In hypochondriis observatur *durities*, *tensio*, *inaequalitas*, *dolor*, *pulsatio*, *introtractio*, et eorum *tumor sublimis*, sive *meteorismus*. Inde discimus statum primarum viarum, vel viscerum in hy-

chondriis sitorum, hepatis ac lienis. Exploranda sunt praecordia, regio scrobiculi, num dolor, pondus, tumor, tensio adsit, num augeantur haec incommoda ad attactum. Veteres in examine hypochondriorum adcuratissimi fuere, unde varios nobis aphorismos reliquerunt, ubi ex hypochondriorum conditione morbi ideam venari medicus potest.

Urina et alvus medico multa nonnunquam suppeditant, quae ad morbi cognitionem facere possunt. Non loquimur hic de illa multorum Pseudomedicorum arte, qua nullo alio signo adjuti omnia ex urinis divinari satagunt; haec enim dudum explosa stultitia est. Verum tamen manet, multa per urinas cognosci, si alia insuper signa in auxilium vocentur. Urina sanguinis statum indicat; qualis sanguis, talis et urina. In urina spectabimus *colorem*, *contenta*, *copiam*, *modumque*, quo mingitur. Color urinae ruber et nimium saturatus non semper inflammationis praesentiam denotat; nam si adsit primarum viarum cachochylia, et crudus apparatus, urina saepe admodum rubra, aut coloris profunde rubri esse solet. Mingitur quoque in cruda hac ventriculi ac intestinorum saburra lotii hujus nimium saturati exigua quantitas, subinde cum dolore stranguriosa, ita ut imperitiores ad diuretica exhibenda confugiant. Cavendum ergo, ne solo hoc intensiori rubore seductus medicus, de inflammatione cogitet, venasque imprudens secet, aut emollientibus antiphlogisticis obviam ire nitatur. Si enim cum urina rubra adsint signa primarum viarum affectarum, lingua mucosa, alba, flava, dentes viscosi, sapor amarus, aut quisque alienus in ore, si ructus nauseosi, ama-

ri, acidi, quin et dulces aegrum molestent, si vomituritiones, nauseae cibique fastidium, si pondus gravans ad ventriculum, si hypochondria tensa sint, inaequalia, si abdomen tumidulum, borborygmis molestum, si lumborum simul adsit dolor, alvus stricta, flatus, si his omnibus aut plerisque simul junctis, adsint praeterea noctu sudores nidorosi, foetentes etc. si urina tunc sit saturatiori rubedine tincta, frequentiusque at parce mittatur, et subinde supprimatur, vel cum stranguria mittatur, solvere tunc oportet crudum viarum primarum apparatum medicamentis lenissimis, salinis, et deinde ea via, quae commodissima et brevissima videtur, eundem ejicere. Hoc in casu quam plurimi errant errore non indifferenti, qui omnem urinam rubram *inflammatoriam* esse putant. Venae sectio nequaquam indifferens remedium est, quia latex vitalis per venae sectionem profunditur, ut adeo admodum circumspecti esse debeamus, si vel venae sectionem solummodo aut suadeamus, aut dissuadeamus; etsi fors non raro contingat, ut, ubi nescimus, quam in partem consulere debeamus, venae sectionem imperemus, levi admodum brachio, eaque animi levitate, ac si innocentissimos lapides cancrorum praescriberemus. Urina ergo intensius rubra, cum signis gravati systematis gastrici aut intestinorum juncta, vel emetico vel purgantibus per epicrasin propinatis emendatur. At vero, ubi urina rubra, cum faucium linguaeve siccitate, siti, cute arida aestuante, pulsuque aucto deprehenditur, vitium erit in humorum phlogosi; hinc venae sectio et methodus antiphlogistica valebit.

Audiamus adhuc quasdam *Hippocratis* de

urina sententias, quas suo loco in memoriam revocabimus.

1 Urina tenuis ac biliosa, ac vix tenuem, ac exiguam subsidentiam habens, quaeve modo in melius, modo in deterius mutatur, morbum longum fore indicat. Urina talis, qualis descripta est, saepissime observatur post febres autumnales non bene curatas. Sunt, qui per annos plures tales urinas excernunt, tenues, biliosas, cum subsidentia exigua. Re bene examinata comperies, eos intermittente laborasse, inde vero et incommodis ventriculi, et hypochondriorum conflictari.

2 Urina subrubram et levem subsidentiam habens, in pleuriticis securam judicationem significat. Vidimus exemplum pleuritidis ac urinae specie judicatae.

3 Urinae in peripneumonia crassae in initio, deinde attenuatae, letale.

Peracto aegri examine omnia in unum quasi collecta inter se combinentur, conferanturque, ut inde et morbi species, et judicium conveniens innotescat. Id adhuc notandum est, quod is maximum emolumentum, laborisque impensi praemium sit relaturus, qui omnia, quae per aegroti ipsius narrationem, et ipso examine constiterunt, in chartam breviter, et succincte conjiciat, morbique progressum ac finem sedulo adnotet. Si enim plures, unius ejusdemque morbi historias collegerit, easdem inter se comparaverit, canones practicos inde deducere, et aphorismos formare potest. Haec erant praemittenda circa methodum instituendae anamnesis, et examinis aegrorum.

MEDICINA

IN

CASIBUS INOPINATIS.

I. *Submersi*. 1. Non valide concutiendus est. 2. Non suspendendus ex pedibus. 3. Venaesectio in vena jugulari. 4. Inflare aerem, vel fumum nicotianae in pulmones ope follis, ore humano, fistula, et bronchotomia. 5. Inflare aerem simplicem, ope follis, fistularum tabaciarum. 6. Frictio, demtis vestibus madidis, et adpositis aliis siccis, et calefactis. 7. Situs capite modice elevato, seu, corpus sit in plano inclinato.

Moriuntur ob sufflamminatam pulmonum actionem; haec autem aboletur ob aquam in pulmones attractam, quae tamen ibidem non sub forma aquae, sed potius sub forma spumae deprehenditur; subinde tamen prorsus nihil est repertum in pulmonibus. Aqua in ventriculo aut nulla est aut saltem non nocet.

A sufflata pulmonum actione *apoplexia*; hinc primo *peripneumonia*, dein *apoplexia* fit.

Inflatio oris pedetentim fiat, et cum levi thoracis alterna frictione.

Fumus nicotianae ore retentus, per fistulam et in anum, et in pulmones potest immitti.

Nihil infundi in os debet, antequam iterum possit deglutire.

Naribus spirituosa, item fumus nicotianae adhibendus.

Diu pergendum, etsi jam adsint vitae signa.

Corpus calefaciendum est calidis vestibus, arena calefacta, sale, cineribus; non autem cubiculo calefacto.

Deglutienti infusum florum sambuci cum oximelle squillitico dandum, item leve infusum aromaticum.

Subinde vomitus in jam resuscitato prodest, et vitam vacillantem confirmat.

Jam resuscitati diversimode debent tractari pro diversa affectione: subinde venae sectio, subinde excitantia, subinde nervina indicantur.

Si sint et submersi, et frigore glaciali enecti, primo tractari debent ut *conglaciati*, de quibus postea, et dein ut *submersi*.

II. *Suspensi.* 1. Caute a fune liberandi. 2. Situs sit semierectus. 3. Vestes arctiores laxandae. 4. V. S. jugularis. 5. Sanguine non fluente scarificatio ad nuchas, retro aures, ad tempora 6. Facies aceo et aqua frigida conspergenda. 7. Inflare aërem calidum in pulmones, et si id per os fieri nequeat, fiat bronchotomia. 7. Acria enemata. 8. Aër ope follis in anum inflandus. 9. Moderata frictio. 10. Naribus spiritus volatiles admovendi, si modo incipiant vitae signa dare; item acetum calidum, jusculum cum pauxillo vini, infusa leviter aromatica. Tandem pro ratione symptomatum supervenientium curandi.

III. *Recens nati apparentur mortui.*, 1) a funiculo umbilicali, 2) ab ore uterino strangulati; 3) ob iniquum situm violenter versi; 4) forcipe, vecte pressi; 5) muco faucium suffocati; 6) partus diuturnus.

Horum status est *apoplecticus*; sunt *sugillati*, *lividi*, maxillis spastice compressis, aut vice versa: meconium profunditur.

Omnia tentanda, si modo de vita paulo ante praesente constet.

Hinc 1 immisso in fauces digito mucus excipiendus, fauces irritandae.

2 Alterna laevi thoracis et abdominis pressio cum frictione.

3 Funiculi abscissio, ut mutatio circuli incipiat.

4 Mitti sanguis debet ex funiculo abscisso, ad cochlear majus, vel duo, vel tria.

5 Sanguis ex funiculo deligando non est versus infantem urgendus.

6 Aeris calidi in *pulmones* inflatio, item in *anum*.

7 Saepe invertendus est infans, ut pronus ferme cubet, ut mucus excidat.

8 Plurimum prodest balneum calidum, subspirituosum, vinosum.

9 Spirituosa naribus.

10 Infusum leviter aromaticum cum oxymelle squillitico deglutiendum.

11 Frictio tunc in resuscitato spirituosa.

12 Frictio placentae pedum.

13 Suctio mammarum infantis.

At debiles, ob valetudinem matris praegressam, ob haemorrhagiam, omnia priora petunt, excepta sanguinis missione.

IV. *Infantes suffocati stragulis*. Mos nutricum. 1 Tunc venae sectio jugularis. 2 Inflatio aeris in *pulmones* et *anum*. 3 Pressio alterna abdominis et thoracis. 4 Omnia prius enarrata. 5 Oximel squilliticum cum infuso sambuci.

V *Suffocati vaporibus carbonum*, fermentantis vini, cerevisiae, hydromellis, aceti: tunc 1 Aeris puritas et libertas requiritur, aegri auferendi, aut portae aperiendae. 2 Venae sectio, spiritus salis ammoniaci ad nares, ut faucium ac maxillae spasmus solvatur. 4 Inflare aerem, aut bronchotomia. 5 Faciem conspergere aqua, et aceto frigido. 6 Frictiones. 7 Scarificatio nuchae. 8 Inflare aerem aut fumum nicotianae in anum. 9 Acria enemata. 10 Interne spiritus salis ammoniaci dilutus, et analeptica.

VI. Si sint *vapores putridi*, nosocomiorum, cryptarum, cloacarum, puteorum, cellarum etc., tunc emendandi hi vapores exploso sclopeto, accenso sulphure, aceto accenso; tunc etiam prius nominata prosunt, et ipecacuanha, aut vitriolum album, item posca frigide pota, limonada.

Aegri ex cryptis extrahendi 1 Instrumentis. 2 Prius exploso sclopeto. 3 Ab homine, qui pannis aceto madidis, et ori obvolutus ingreditur.

Tamdiu non est tutum ejusmodi cryptas aut loca conclusa ingredi, quamdiu injectus ignis, aut ardens candela extinguitur.

Prodest quoque ejusmodi loca lustrare affuso lixivio ex aqua, cineribus, calce, sale communi parato; item fumo accensi aceti, accenso pulvere pyrio, accenso sulphure.

Quod si quis ingredi debeat locum vaporibus vini fermentantis plenum, is prius pannum ori obvolvat alcalino lixivio madidum, adjecto spiritu vitrioli dulci.

Nosocomiorum aër ingredientibus non nocet, si aceto accenso lustretur; idem illi obser-

vent, qui inter cadavera debent multum, et diu morari.

Vapores volatissimi rerum grate odoriferarum irritabiles homines saepe laedunt, inde leipothymia et mors. Odor florum etc. Prodest tunc 1 aer renovatus: 2 odor inopinatus aliarum rerum e. g. asae foetidae, accensae ungulae, pilorum accensorum foetor, item plumarum, corii, alii odor; camphora.

Vapores metallici multos suffocant; eadem praesidia hic locum habent, que supra commemorata, ubi de periculo carbonum, vini fermentantis dictum est; verum his auxiliis praemissis promptum emeticum indicatur; ipecacuanha, vitriolum album; infusum nicotianae ano injectum.

Vapores plumbi enervat victus ex butyro, et aliis pinguibus, vomitio, purgatio.

VII. *Venena*. Venenum subinde hauritur ex improviso; arsenicum, mercurialia acriora, mercurius sublimatus corrosivus, viride aeris ex vasis cupreis, cobaltum, smaltum, nux vomica, cicuta aquatica, hyosciamum, opium, aliaque plura.

Ut determines, quid potissimum agere oporteat in veneno quoque etiam ignoto, (saepe enim id ignoramus,) necessum est effectus *multiplices* assumpti veneni considerare. Vel enim 1 mox ab assumpto veneno adest vomitio, ardor oris, faucium, oesophagi, ventriculi, abdominis dirus, item dejectio cruenta; brevi tunc singultus, sudor mortualis, et ipsa mors sequi solet.

Si venenum assumptum praedita ratione agere incipiat, tunc illico 1 copiosus potus mucilaginosus sumatur ex jusculis carneis, lacte,

butyro, oleo; pluris haec sunt, quam simplex aqua. 2 Enemata oleosa, emollientia, fomenta tepida abdominis, et semicupia. 3 Cave cane pejus et angue ab emetico, nisi forte statim rescias, te venenum assumsisse, ita ut emetico id possis excutere, priusquam illud acerrima, et rodente vi agere incipiat: verum tunc plumula, oleo, excitari debet 4 Subinde et venae sectio indicatur, indirecte quidem.

Venena vegetabilia facilius et tutius dato emetico excutiuntur, quam venena acria, rodentia, chemica.

In assumpto arsenico, mercurio corrosivo, aerugine aeris, potus sit lixiviosus, ex aqua comuni et sapone veneto, vel et simplicius ex aqua et sale tartari, lixivinm cinerum communium cum lacte.

Mercurius inunctus intempestive, et nimia dosi in lue, contra pediculos, scabiem, tormina gravia, vomitum, speciem dysenteriae etc. tunc potus lactei, tepidi, mucilagines, et balnea tepida.

Venena *narcotica* vegetabilia 1 requirunt venae sectionem, cum vim habeant apoplexiferam 2 Generosum emeticum. 3 Acida vegetabilia. Talia venena sunt opium, belladonna, hyosciamus, et multa alia. Mors est sicut in apoplexia sanguinea, pulsus fortis, plenus, tardus, respiratio lenta, difficilis, sopor etc.

Mallem mediante iniectione, vel tubulo solutionem vitrioli albi in ventriculum demittere, vel eandem in anum iniicere, quam decoctum nicotianae, cum ipsum quoque sit narcoticum; acria alia praeplacent.

Narcotica venena etiam nocent solo odore

suo viroso: si quis e. g. diu versetur aut dormiat in tali loco. Eadem medela est.

Venena alia quaedam in vias agunt urinarias e. g. cantharides, ardorem, mictum cruentum inducentia. Balnea; emulsa tepida; venae sectio.

Acida mineralia concentrata per errorem epota, enervantur potu multo aquoso, et mucilaginoso, item lixivioso.

Fungi, praecipue venenati, ova putrida, carnes putridae comestae instar veneni agunt; tunc emesis sola prodest; et acida, e. g. posca, acetum.

Acus deglutita poscit potus acidos, ut ea brevi obducatur rubigine, praecipue in apice; item, cremores, pultes; cremores et pultes valent etiam in deglutitis frustulis vitri; periculosum esset evacuans.

In morsu canis rapidi: 1 ure locum demorsum, aut muria salis communis illum ablue. 2 Totum membrum fove fomento oleoso. 3 Cura nervina, moscho, camphora; 4 Vesicantibus largis; 5 mercurio, 6 specificis.

Veneni instar agit subinde frumentum recenter collectum, nec bene siccatum; oritur sensus formicationis in artubus, contracturae, et convulsivae contractione digitorum, cum rigiditate immobili per omnem saepe vitam; convulsiones, mors. Messe finita inter rusticos, eosque pauperiores hic morbus subinde observatur. Curatur 1 pane meliore, paratoque ex farina melioris frumenti; 2 emesi validiore, iterata, praemissis solventibus, resolventibus; 3 balneis; 4 camphora; 5 ferulaceis, amaris.

VIII. Aliud mortis genus est illorum, qui bolo intra oesophagum haerente incipiunt suffo-

cari. Moriuntur ideo, quod bolus haerens urgeat asperam arteriam antrorsum, eaque ferme compressa spiritum intercludat, vel quod oesophagus irritatus ab haerente bolo in consensum simul trahat caput asperae arteriae, et rima glottidis aeque spastice contracta claudatur.

Fit in pueris voracibus, clanculum vorantibus, item si globulis ludant, eosque ore volvant; item si inter manducandum rideant, loquantur; si boli medicamentosi propinentur. Pisces pueris non dentur.

Cura fit per chirurgum, qui hamulo, forcipe, aut aliis instrumentis, haerentem bolum excipit vel detrudit.

At chirurgo non praesente alii rem adgredi debent; mediante *cereo tenuiori* detrudendum corpus haerens est in ventriculum.

Commestibilia corpora potius *detrudenda* sunt, quam *extrahenda*. At non commestibilia et simul ventriculo inimica in casu necessitatis tamen sunt detrudenda in ventriculum; aeger vero tractandus est tanquam is, cui venenum datum est.

Potus simul *lubricantes* dandi. Pulsandum dorsum est, ut haerens corpus in motum ducatur; carpento per strata viarum eoque rudi, vehendus est aeger motu pernici.

Si nil profeceris, et metus sit praesentis suffocationis, tunc 1 venae sectio larga; 2 emeticum promptum, solutio nempe tartari emetici, aut vitrioli albi, faucibus simul irritatis; 3 enema ex fumo nicotianae, aut ejus infuso. 4 Vomitus fuit factus infusione in ipsas venas emetica.

IX. *Conglaciati* (*Erfrorne*) saepe et prae aliis in vitam revocantur, et post complures

dies. Hoc ut obtineas, 1 cave, ne in locum calidum aegrum deportes, tunc enim gangraena et mors. Exemplum a pyris et pomis conglaciatis. Revocati diutius a loco calido abstineant. 2 Conciliari *levior* paulo frigoris gradus debet, quam is sit, qui hominem enecavit, atque ita, per gradus et sensim, pristinus calor concilietur; 3 hinc in cubiculum frigidum hominem deducas, ibique exutum involve nivibus, aut impone balneo frigido glaciali. 4 Lenes frictiones mediante nive, aqua glaciali. 5 Si in itinere id contingat, ubi sub tectum reduci aeger nequit, sub dio totum erit peragendum, et corpus tunc fricandum; 6 redeunte vita venae sectio, et antiphlogistica methodus indicatur; 7 universim postea ita tractandi, uti solent inflammati, uti in apoplexia sanguinea, aut vera pulmonum inflammatione. 8 Si solum pars corporis, auriculae, nasus, pedes, aut pedum digiti vim frigoris patiantur; opus, 1 abstinere ab unguentis, emplastris; 2 fricare aqua frigida, nive; 3 subinde venae sectio.

Caveant itinerantes, rustici praecipue, 1 a potu vini, spirituum ardentium; 2 a quiete ob lassitudinem; 3 a somno capiendo; qui indormit, certo perit.

X. *Fulmine tacti*, mortem, si negligantur, apoplecticam obeunt, sugillationes patiuntur.

Eadem ratione in vitam revocandi sunt, ac suspensi, ac suffocati fumo carbonum etc. 1 Venae sectio jugularis; 2 inflatio aëris in pulmones, anum: 3 enemata nicotianae; 4 frictio; 5 tandem nervina, si revivixerint.

XI. *Ex alto delapsis*, et apparenter mortuis larga venae sectio jugularis, et reliqua prius no-

minata. Acetum sambuci cum. ejusdem infuso; infusum florum arnicae, venae sectio.

XII. *Ebrii* subinde habentur tanquam apoplectici. Ebrietas summa in apoplexiam transit. Ejusmodi apoplexia curatur: 1 evacuatione systematis sanguiferi; 2 systematis gastrici, uti in assumpto veneno narcotico; venae sectio, irritatio faucium ad vomitum, emeticum. Potus aquae simplicis cum absorbentibus. Cavendum tamen, ne medicus *Ebrium* pro apoplectico habeat, ne sese risui exponat.

XIII. *Ira* gravis, quam Poëta *brevem furorem* nominavit, homines apoplecticos reddit. Tum 1 summa rarefactio, et 2 eorum impetus ad caput. Venae sectio; posca; deinde levis diarrhaea, aut vomitio prodest; os etiamamarescit.

XIV. *Terror* epilepticos, convulsos facit maxime infantes. Spiritus cornu cervi simplex et anisatus, frictiones, balnea tepida. Pessima est epilepsia a terrore.

XV. *Epilepticis* ferendum auxilium; aër liber; cautela, ne laedantur in pavimento, ne linguam commordeant; robustis vero venae sectio. Digiti non violenter exporrigendi, uti tamen mos est.

QUAEDAM AD MEDICINAM FORENSEM PERTINENTIA.

Partus maturus.

Ad solvendas plures quaestiones, haereditatem utplurimum concernentes, plurima erunt notanda, et sequentes quaestiones praemittendae sunt; scilicet:

1. Quinam termini sunt graviditatis, aut intra quantum temporis maturus partus fieri potest? Respondeo: intra 38vam septimanam usque ad 40mam.

2. Quando partus praematurus dicitur? Resp. Tunc, quando ante 38vam foetus excluditur, is tamen foetus status sit, ut, cura diligenti habita, vita ejus prolongari possit.

3. Causae partus praematuri multiplices quae? Respondeo: terror, animi pathema grave, haemorrhagiae, uteri praeprimis morbus tempore graviditatis; nariva imbecillitas; diuturnus fluor albus, et chlorosis; frequentiores et intempestivae venae sectiones; purgantia crebriora; emenagoga; plethora, febris, vis externa; vomitus multus violentus etc.

4. Quandonam abortus dicitur? Respondeo:

ubi vita, utut omni adhibita diligentia, non potest continuari ob nimis imperfectam pro vitae continuatione corporis evolutionem. Id fit ante septimum mensem. Hinc foetus septimestris est vitalis censendus, sive dein vitam actu protrahat, sive postmodum vivere desinat: sufficit foetum vivere posse. Hinc septimestris foetus, et magis adhuc octomestris fieri potest haereditatis capax; diceturque non *abortus*, sed partus praematurus. Hinc scitur, quid sit *partus vitalis* et *non vitalis*.

5. Quaeritur, quae sit distinctio quoad functiones et signa externa inter foetum maturo partu, et foetum praematuro partu exclusum?

Foetus maturus ex sequentibus dignoscitur; scilicet: pondus maturi foetus est a libris VI. ad IX., pro ratione magnitudinis parentum, vel ipsius nationis. Infantes recens nati, populorum maxime septentrionalium, minus ponderant, et statura multo sunt minores, quam nostris in terris; apud nos enim longitudo recens nati et maturi infantis est a 15 pollicibus ad 21; infra 14 pollicem apud nos foetus est immaturus.

Color corporis maturi infantis est dilute rubescens; corpus infantis immaturi intense rubet, cum livore; plantae pedum praecipue, et volae manuum purpurascunt.

Infans immaturus pilos habet, et in genis et per dorsum multo plures et majores, quam maturus.

Infans maturus corpore est pinguiculo, pulchro, et ad attactum solidiusculo; immaturus infans macilentus est, rugosus, et senili facie; membra attenuata, macra, aures diaphanae, et lingua praerubra.

Infans praeterea immaturus, et masculus, testiculos habet, vel in abdomine adhuc reconditos, vel haerentes in inguine; maturus vero in scroto, rarius in abdomine aut inguinibus.

Ungues infantis maturi sunt duriores, minus flexibiles, praelongi, et rubentes; immaturis infantis ungues breves sunt, vix lineam longi, extremum articulum non penitus degunt, purpurascunt.

Fontanella minus ampla in maturo infante, ampla valde in immaturis. Capilli capitis in mortuo sunt crassi, et obscuri coloris; in immaturo vero molles, teneri, albi, ad instar cannabis.

Maturus infans oculos statim attollit, circumfert; vox elata, et vagitus fortes; mammas apprehendit. Immaturus autem oculos ferme semper clausos habet, dormit perpetuo ferme. Valde immaturi habent adhuc pelliculam illam *Wachendorfianam* dictam, quae pupillam claudit; nullum, nisi perobscurum vagitum edit; extrema frigent ob vim vitae admodum debilem; nec minimum frigidioris aëris contactum impune fert; hinc ejusmodi foetus immaturi multo calore foveri debent.

Diversi perfectionis aut imperfectionis gradus sunt. Interim ii solum possunt juxta observationes vitam continuare, quibus duo tantum menses ad perfectam maturitatem desunt. Hinc vitalitas incipit mense septimo finito, aut prope finito; hinc etiam hic incipiunt esse haereditatum capaces, et *verum infanticidium* primum fit in foetu septimestri excluso, non autem in per abortum non procuratum excluso.

Ludwigius vitalem etiam pronuntiat eum, qui *initio* septimi mensis natus est.

6. Quomodo scitur foetum exclusum fuisse septimestrem, casu, quo is post partum fuisset mortuus, et de haereditatis capacitate quaereretur?

R. Vitalis foetus respirationis effectus prodit: 1 Aliquo vagitu; 2 Suctione papillae. 3 Assumptione fluidi oblati. Ex temporis computo vix certi quid potest definiri.

7. Partus serotinus, quousque extenditur? Leges viduis hac in re favent; serioris partus exempla prostant; leguntur exempla tridecimestris foetus. Consuetudo varia; ad 11mum, 12mum, quin et 13mum mensem subinde prorogatur. Idque variat in diversis regionibus.

8. Quaestiones juridicae hae sunt: 1 An foetus exclusus maturus sit, nec ne? Signa diagnostica supra dedi; 2 Si immaturus, an tamen vitalis censendus sit, id est capax vitae continuandae, sive continuaverit dein, sive non, id est, an capax sit haereditatis? quaestio ex supra dictis solvitur; 3 an foetus sit 1mo post patris mortem mense exclusus sit filius defuncti legitimus? 4 an foetus exclusus ante tempus, et dein occisus per matrem, eam fecerit Infanticidam.

Sed et de foetu maturo quaestio juridica multiplex moveri potest; 1 an foetus vivat actu, ob exiguam vitae scintillam? dubitatio haec movetur ob baptisma; 2 An, si non vivat actu, tamen antea vixerit? etiam id scire opus est saepe; signa afferemus alibi, unde desumi debet, adfuisse vitam.

Verumtamen non tantum de vita foetus quaeritur, sed etiam de ejus sexu; secundum longi-

longitudinem quasi distenta urethra virilis vulvam mentitur, et prominens clitoris penem.

An monstrosus foetus baptisari debet? an monstrosus foetus jure bene formati hominis gaudet?

Abortus procuratus.

His perpensis gradum faciemus ad aliud medicinae forensis caput; agemus de vario homicidio, et vis illatae aestimatione. Exordium fiat a specie quadam homicidii, cum gravida foetum adhuc immaturum quacunque ratione occidit, procurando abortum.

Abortum diximus, immaturi foetus, qui vitam continuare ob defectum sufficientis evolutionis non potest, exclusionem.

Abortus saepe absque matris culpa fit; subinde vero studio procuratur, tuncque res ad judicem defertur. Multae hodiedum matres sunt, apud quas abortus procuratio impunis esse solet, atque multum usitata.

Ultimis reipublicae romanae temporibus, et magis adhuc sub primis Romanorum imperatoribus, vigente paganismo, matronae abortum solebant procurare, ne incommoda diuturnioris graviditatis, partus, et educationis subire cogantur.

Abortum procurat vel ipsa gravida, vel alius quis, qui abortiendi ansam suppeditat.

Duplex modus est occidendi foetum immaturum; scilicet 1 siquis, vel quaedam foetum in utero adhuc conclusum enecet; eritque proprie *aborticidium*; foetus in utero mortuus brevi excluditur: rarissima exempla sunt foetuum mor-

tuorum per multos adhuc annos in utero gestatorum, tandemque excretorum. Vel 2 si quis vel quaedam foetum data opera ante tempus vivum ex utero, tanquam ex suo domicilio exturbet, ubi, etiamsi per aliquot momenta vivat, vel et per horam, ac ultra, tamen necessario peribit.

Videamus primum modum occidendi foetum in utero ipso materno. Notum erat vel ipsis antiquis instrumentum, quod embryosphacten appellabant: quasi diceres *Embryonum occisorem*, cujus ope, nefandum certe, et execrabile scelus, innocentulum infantem occiderunt, cum id intra ipsum uterum adigerent. *Brendel* in *Eph. N. C.* de ancilla narrat, que acutum stylum ferreum intra uterum immisit, et foetum seque ipsam, cum uterum laederet, occidit. *Schurius* narrat, infantem in utero matris existentem fulmine fuisse occisum, illaesa matre. Quid, si nefasta manus fulmine artificiali uteretur, igne videlicet electrico, cujus ictus matrem haud laederet, attamen infantem enecaret?

Vis externa illata, compressio, laedere foetum, quin et occidere potest.

Fors medicamenta, aut quaedam venena dari possunt, quae matri non, aut perparum, attamen foetui nocent, eumque occidunt; illa praecipue venena, quae reliquis intactis, sanguinem petunt illico.

Foetum, saltem indirecte, occidit nutritio subducta infantis, quod fit: 1 multis venae sectionibus; 2 lactando nimis diu; 3 inedia; 4 salivatione.

Nosse quoque juvat nefandas methodos abortum procurandi, ut, si id contigerit, de eodem aptius decidamus.

Abortum ergo procurat lapsus, ictus, verbera ad abdomen, lumbos, dorsum etc. vomitus drasticis concitatus; sternutatio frequentissima, et violenta, qualem facere solet euphorbium; risus, tussis, clamor, saltus, vis electrica; ponderum elevatio, stranguria, tenesmus, alvus dura; arcti thoraculi, emenagoga, (an talia dantur)? Abortum faciunt ea omnia, quae sanguinem copiosius invitant ad uterum, ejusque vasa relaxant e. g. semicupia, clysmata emollientia, et injectiones tepidae.

Ancillae rusticanae venam in pede secant, ut sanguinem ad uterum invitent; dubitatur de hac specie derivationis. Compressio *arteriarum* cruralium, ut sic minus sanguinis feratur ad extremos pedes, et plus ad vasa uteri vicina, quam methodum menstrua restituendi *Hamilton* in observationibus Edinburgensium descripsit. Equitatio multum sanguinis ad partes genitales derivat. Irritatio quaevis uteri, aut partium utero vicinarum, frictio scilicet pudendorum, irritatio osculi uterini, frictio abdominis; drasticum purgans ex aloë, resina jalappae, colocynthide, scammoneo. Item diuretica, maxime cantharides. Frigus; pessi acres, quos ad expellendas secundinas *Hippocrates* suasit. Coitus frequentior tempore graviditatis, teste *Manningham*, abortum saepe facit. Vigiliae, irae, terror; hysteria.

Tempus, quo facillime abortus prae alio quocunque tempore procurari potest, est, teste *Hallero*, circa tertium mensem, ubi bis jam legitima menstrui sanguinis excretio cessavit.

Contingit, ut persona quaedam judici deferatur, vel, quod ipsa abortum procurarit sibi ipsi, vel alteri vim intulerit, aut remedia abor-

tiva propinarit ; hinc variae quaestiones nascuntur :

1ma est , an re ipsa persona accusata foetum immaturum ediderit , nec ne ; an scilicet non fuerit mola .

2da, si abortiverit haec persona, an abortus hic sequebatur ex actibus studiose positis, vel vero ex causis involuntariis , et inevitabilibus ,

3tia, quod si constet , causas abortus ab ipsa gravida studiose positas esse, quaeritur, an eae causae fuerint tales, ut *necessario* post se abortum traxerint.

4ta, si certae actiones abortum caussarunt, an gravida has actiones posuit ex ignorantia, inadvertentia, casu fortuito, vel vero animo malo, et abortum procurare studiose volente ?

5ta, an eo tempore, quo gravida sibi abortum consciverat, an, inquam, eo tempore foetus jam erat animatus ? Hae sunt quaestiones, ad quas singillatim respondebimus.

Ad 1mam quaestionem , an re ipsa persona abortiverit, respondeo: 1 probari abortum ex ipso corpore delicti , sive foetu excreto ; 2 ex signis graviditatis aliunde petendis, quae antea adfuisse constat, nunc vero desunt; 3 ex doloribus partus, qui etiam in abortientibus iidem sunt. Cave ne suppressa menstrua, et abdomen inde tumidum, ortum demum sanguinis ex utero profluvium, et mola exclusa abortum mentiatur. Signa graviditatis alibi dabimus.

Ad 2dam quaestionem, an abortus sit effectus pravarum artium, an vero effectus caussarum inevitabilium, respondeo: id determinari ex aspectu foetus abortivi vix, aut nunquam posse,

nisi forte vi valida, et percussione in gravidae abdomen facta, vestigium quoque in foetu deprehendatur, aut nisi gravida ipsa, ope instrumenti, in proprium foetum saevierit. Reliqui modi abortum procurandi nulla in ipso foetus corpore laesionis vestigia relinquunt. Interim magna probabilitas abortus procurati *studio* dataque opera nascitur ex sequentibus.

1. Si persona accusata signa graviditatis antea habuit, quae ipsa occultare conabatur.

2 Si hinc inde conquisiverit methodos varias abortum procurandi.

3 Si insolitos quosdam, gravesque peregerit labores, quos antea renuebat, uti, si gravia onera gestavit; saltus; equitatio.

4 Si absque sufficiente ratione, medico non consulto, venam sibi secuerit, idque maxime in pede.

5 Si intempestive a chirurgis, apothecariis, saepius *fortia*, *emmenagoga* petierit.

6 Si ejusdem remediis fuerit clam usa.

7 Si emetica valida, et purgantia saepius absque sufficiente ratione assumpserat, et non consulto medico.

Ad 3tiam quaestionem, an nempe abortus ex hac vel illa causa necessario debuerit sequi, respondeo: nullam esse causam, qua posita necessario debeat abortus sequi, nisi si ipsam, mediante stylo ferreo, in utero occisionem excipias.

Sed et 4ta quaestio difficillime solvitur, an nempe gravida causas has abortivas posuerit studio, et intentione directa foetum occidendi, vel an ex inadvertentia; haec disquisitio magis ad judicem pertinet.

Ultima queestio medicum maxime concernit, an nempe foetus eo tempore, quo mater abortum tentabat, vixerit? Determinatio poenae inde dependet, cum, si foetus nondum vixerit, procuratus foetus mortui abortus poena careat; praeterea, si foetus antea vivens, nunc in utero matris moriatur, abortus postmodum procuratus pariter imputari matri nequit.

Cum Philosophi peripatetici recentiores statuerint, foetum non omni graviditatis tempore animatum esse, sed animum in ipsum serius transfundi, statutum in jure criminali Caesaris Caroli V., ut capitis poena plectatur is, qui, vel quae, postquam foetus jam fuerit animatus, eundem abortu procurando abegerit; secus vero et mitius agatur cum ea, quae foetum expulerit nondum animatum. Quid ergo de tempore, quo animari foetus debet, statuendum? Respondeo: foetum a primo conceptionis momento vita gaudere, hinc quocunque graviditatis tempore verum re ipsa homicidium fieri. Interim, cum haec foetus vita nullis signis externis prodatur, nisi post 16. septimanam, aut circa 20mam, ubi tener foetus motus musculares exercet, matri sat perceptibiles, constabit tunc *certo* et luculenter foetum abortus tempore vixisse. Sed unde aut medicus, aut judex sciet, foetum jam edidisse motus? an sufficiet abortientis confessio, cum spasmi, tormina, flatus toties feminis imponat pro motu foetus in utero? Respondeo: solam abortientis confessionem utique non sufficere; inspici foetum ipsum abortu exclusum debere; si enim is sit expers putredinis, si et pondus, et longitudinem habeat, quam plerumque mense graviditatis quinto in foetu deprehen-

dimus, si forte exclusus foetus jam respirationem unam alteramve peregisset, ut pulmo aquae jam innatare deprehendatur, foetum abortus tempore vere vixisse, et aborticidium fuisse commissum, statuendum foret. An non sufficit progressus graviditatis ad demonstrandam vitam foetus, etsi nulli adhuc motus sentiantur? Respondeo: non; quia paulo ante abortum procuratum foetus potest esse mortuus.

Ex his rationibus persona quaedam, quae vel sibi, vel alteri abortum procuravit infra 20mam septimanam, a poena capitis absolvitur; quae vero post dimidium graviditatis tempus studio sibi abortum conscivit, si modo de foetus vita ante abortum sufficienter constet, capitis supplicium incurrit.

An nullo in casu promovere abortum licet? quid si haemorrhagia adsit ex soluta alicubi placenta, an obstetricanti procurare abortum non licet? Respondeo: non licet abortum procurare, sed abortum imminentem, et incipientem, servandae matris gratia, licebit accelerare.

Infanticidium.

Hucusque de aborticidio, nunc de infanticidio. Ut justa in infanticidam inquisitio fiat, inquirendum est:

1 In graviditatem, ejusque signa, an persona accusata re ipsa fuerit gravida?

2 Inquirendum est, an persona accusata eos characteres exhibeat, quibus puerperae dignoscuntur?

3 Inquirendum est in ipsum corpus delicti, sive infantem occisum.

Quod ipsum infantem mortuum concernit, quaeritur: 1 An morte violenta obierit? 2 Quodsi morte violenta obierit, qua *mortis specie* obierit? 3 An mors infantis hujus necessario actioni cuidam puerperae debetur, an vero etiam sequi per se, et ex causis inevitabilibus potuisset? 4 Et si infans absque illata vi fuerit mortuus, quaeritur, an adhibita diligentia non potuisset a morte praeservari?

Ad solvendam primam quaestionem, an scilicet infans fuerit mortuus violenta morte, inquirendum est in signa laesionis. Interim non omnia laesionis signa, uti sunt vulnera, ictus, rupturae, contusiones, violentam mortem indicant; quippe si vulnus ictusque absque sugillatione sit, et absque inflammatione, laesio non vivo foetui, sed jam antea mortuo erat illata. Hoc discrimen inter vulnera homini viventi adhuc aut jam mortuo inflicta, *Paraeus* et *Zachias* dudum observarunt.

Sed ponamus, ex ipso laesionum externo habitu constare, viventi foetui illatam vim esse, tamen alia nascitur quaestio, an scilicet ante, vel in, vel post partum vis haec et mors violenta fuerit illata?

Ante partum vulnera capitis praecipue infligi possunt, praxi illa execranda, quae stylum ferreum intra uterum in calvariam foetus adigit. Quod si ossa quaedam fracta in foetu deprehendantur, quaeritur, an in ipso utero existens foetus hanc vim potuerit experiri, quod credibile non est, cum membranis conclusus et aquae innatans foetus ejusmodi injuriam haud facile patiatur; an haec fractura ab imaginatione matris, aut a prava conformatione proveniat? Verum

margines fractorum ossium, et recentes sanguinis suffusiones demonstrabunt, potius esse ab illata vi, quam a prava conformatione, aut laesa matris imaginatione.

Sed et sub ipso partu multiplici vi illata perire foetus potest, e. g. strangulatione, quae fit: 1 spastice contricto uteri orificio; 2 Funiculo umbilicali; 3 Fune aut manu nefanda illata. Quomodo singula mortis species dignoscitur? Uteri orificium et funiculus cutem non laedit, laedit autem plerumque funis, aut manus; manus praeterea inaequales facit, latasque sugillationes. 4 Pressione in fontanellam; verum intropressio fontanellae fractura unius alteriusve ossis capitis caussari potest a pelvi nimis arcta, irregulari, ubi caput valide ad ossa pelvis apprimitur. Cave, sugillationes capitis in foetu habeas pro signis illatae violentiae, uti *Roederer* prudenter monet. 5 Avulsum caput vim illatam ostendit semper, etsi subinde contingat absque prava intentione. 6 Mori sub ipso partu potest infans ob nimiam sanguinis jacturam, sive ea per infortunium contigerit, sive vero studio dataque opera. Per infortunium contingit ob praevie avulsam placentam, ob abruptum funiculum umbilicalem. An studio abruptus funiculus fuerit, vel id ob partus difficultatem contigerit, major aut minor pariendi difficultas ostendet. 7 Ob inspiratum amnii liquorem sub ipso partu suffocatio oriri potest. Quomodo in suffocatione in aquis post partum facta, dignosces suffocationem ab amnii liquore? Liquor saepenumero in bronchiis submersorum reperitur; liquor amnii igne coagulatur, aqua autem non. Ex hucusque ergo dictis colligi debet, an infans sub *ipso partu* perierit violenter, nec ne.

Post partum infans varia quoque ratione occiditur. Ut mors, infanti post partum primum illata, demonstretur, constare antea debebit, an infans revera vixerit jam extra uterum matris. Id desumimus maximam partem ex statu pulmonum longe alio post partum, quam fuerit ante partum. Etenim respiratio, quae mox post partum initium sumit, pulmones explicat, levioresque reddit, atque, ut aquae innatent, capaces, quales non sunt ante partum. Legimus quidem in *Schurigii Embryologia*, infantes in utero matris vagitum edidisse, quod utique absque respirationis negotio fieri haud posset; neque adeo sub ipso partu ob compressum thoracem respirabit. Hinc sequentia signa satis certo probant, infantes extra uterum vixisse, scilicet: si pulmo totus una cum corde in aqua multa pura natet. Pulmo ante aërem inspiratum gravis est, et fundum petit, post partum vero ob aërem contentum natat. Primo pulmo cum corde aquae injicitur; secundo pulmo solus; deinde variae pulmonum particulae. Quodsi pulmones aquae innatent, indubitate sequitur, aërem inibi contentum esse; jam per asperam arteriam immissus est, vel *evolutus* per putredinem.

Si nulla putredo subsit, et tamen aër insit, tunc vel ipse foetus vivens illum inspirando hausit, vel alius quis adstantium flatu eum vel in pulmones immisit, quod saepe fieri solet, ut debiles infantes, aut quorum vita dubia est, immisso aëre resuscitentur. Quod si itaque laesio, vulnus, sugillatio deprehendatur in foetu, cujus pulmones *ex toto* natant, statui debet: foetum vixisse, et viventi foetui eam laesionem esse inflictam; interim tamen aër poterat fuisse studio

immissus. Negavit *Roederer* posse pulmones inflari, ut postea natent; affirmat *Bohn*, *Teichmayr*, *Morgagni*; et *Camper* peculiaria hac super re experimenta instituit.

Negat *Eschenbach* posse fieri; ut infanticida studio aërem inspiret in pulmones foetus; verum, an non fieri potest, ut puella clanculum pariens id faciat, etsi dein tanquam infanticida accusetur?

Dictum est; pulmones posse natare ob aërem putredine evolutum. An haec ratio subsit, oportet videre, an signa putredinis sint etiam in reliquo corpore. Pulmo putridus natabit quidem, sed levi facta compressione subsidebit sanus. Pulmo non putridus infantis, qui jam vixit, etsi comprimatur; et facta compressione aquae immittatur, nihilominus natabit.

Pulmonum subsidentia juxta multos probat, infantem neutiquam vixisse extra uterum matris; verum certum non est. Etenim si respiratio fuerit debilissima, si aspera arteria, bronchiorum vesiculae fuerint muco multo repletae aut tuberculis obsessae, pulmones infantis antea vivi subsidebunt. Novimus morbum dari sub nomine peripneumoniae pituitosae aut infantilis notum, ubi pulmones multa pituita graves subsident; pulmones inflammati subsident, pulmones variolantium subsident; etiam in recens natis infantibus, juxta observationes *Wrisbergianas* et *Morgagnianas*, pulmones possunt esse scirrhosi.

Hinc singulae pulmonum particulae examinari debent, cum non omnes omnino partes soleant esse aqua graviores.

Quomodo dignoscantur pulmones suffocati infantis, a pulmonibus nondum viventis, vide l.

11. epist. XIX. art. 46. *Morgagni de sed. et caus. morb.*

Praeter probam pulmonum in aqua, sequentia adhuc docebunt, an infans vixerit.

1 Pulmones, quorum ope respiratio facta jam est, sunt pallide rubentes; obscure et profunde rubent ante inspirationem.

2 Attactus et densitas pulmonum ipsa contrectatione exploratur.

3 Pulmones, qui respirarunt, fere totum pericardium obtegunt; secus pulmones ante partum; *grave signum*.

4 Collapsa et subsidens fontanella, absque signis laesionis externae, notat foetum non prodivisse vivum.

5 Defectus tumoris illius, quem vertex capitis efformare in partu solet.

6 Defectus ullius sugillationis; cum sugillatio, sanguinis intra telam cellulosam effusio, solum in vivo foetu locum habeat,

7 Major accedit probabilitas, si constiterit, quod mater graviditatem difficilem fuerit passa.

Hucusque consideravimus, quam varia ratione foetus mori possit ex vi illata, ubi vis ejus illatae signa in corpore foetus comparent; demonstratum est, quantum doceat conspectus ejusmodi laesionum externarum.

Verum alii modi, quibus recens nati infantes ex vi illata mori solent, ubi nulla, aut vix ulla ullius laesionis externae signa conspiciuntur. Quaedam ejusmodi mortis genera recensebo. Sic frequens fit infanticidium, ubi admota manu respiratio prohibetur; ubi pannis obvolutus infans, aut intra lecti stragula absconditus, suffocatur,

suffocati in aqua, cineribus, cloaca subinde reperiuntur. Execranda exempla habentur foetuum occisorum acu intra calvaream adacta, per aurem, nares, fontanellam, tempora, intra thecam vertebrarum colli, dorsi; fuere qui longa acu intra anum immissa infantem occiderunt, ubi nulla externae laesionis signa primo obtutu advertebantur. Hinc adparet, quam adcurata omnium rerum perquisitione opus sit, si medico corpus ejusmodi occisi foetus examinandum committatur.

Alius non infrequens casus occurrit, ubi foetus obiisse dicitur, quod in ipso clandestino partu vel in terram decidisse, atque ex illo lapsu periisse dicatur, ex eo, quod partus cito, atque ex improviso absolveretur. Possibilitas negari hujus casus utique nequit, nihilque inde contra puerperam concludi potest, si umbilicus praecipue ita sit constitutus, ut appareat, eum potius esse abruptum, quam aut cultro, aut forcipe absectum.

Praeter hucusque memorata mortis genera, alius praeterea modus reperitur, quo infans recens natus perire solet, si videlicet umbilicalis funiculi deligatio negligitur. Plures exstant variorum dissertationes, ubi in utramque partem acriter disputatur, ita ut summe necessaria a plerisque ejus deligatio habeatur, ab aliis vero contrarium asseratur. Exstat *Schulzii* dissertatio *Halae* ad annum 1733 edita, de non necessaria umbilici deligatione in recens natis; item *Schael* in eandem sententiam scripsit Goettingae 1755. Afferuntur exempla animalium brutorum, funiculum foetuum suorum non ligantium, foetuum etiam humanorum, qui ob non ligatum ventri-

culum tamen non perierunt; quin possemus et nos exemplum afferre vitae nihilominus continuatae, etsi umbilici deligatio fuerit neglecta, cum viderimus praeterita hyeme foeminam ante nosocomii portam in curru parientem, quae suis ipsa manibus infantem recens natum, funiculo umbilicali non deligato, in collegium practicum deportavit viventem vegetumque, atque absque omni sanguinis profluvio. Afferunt etiam exemplum *Roedereri*, qui catellis recens natis funiculum penes umbilicum ipsum forcipe abscidit, nulla secuta haemorrhagia, et viventibus catellis. In medium quoque multa alia ex anatomia atque ex physiologia deprompta afferunt, ad stabiliendam hanc de non necessario ligando funiculo umbilicali sententiam.

Verum animalium brutorum exempla nil docent, solent enim illa funiculum diu commordere, contundere, et loco remotiore tandem dentibus contritum funiculum dividere; ea contusio facile vices ligaturae subit.

Exempla allata vitae nihilominus perdurantis, etsi funiculi deligatio fuerit neglecta, rariora sunt, quam ut omnis neglecta deligatio possit innoxia esse, cum e contrario constet per innumeras observationes, fere semper mortem ex hoc neglectu sequi; quin imo funiculus umbilicalis in uno tantum loco ligatus, aut non probe, non satis valide constrictus, ansam haemorrhagiae praebuit letalis. Plura exstant exempla mortuorum infantum per id, quod deligatio funiculi post aliquot horas, quin etiam fuerit suapte relaxata sponte, cum letali sanguinis profluvio. Hinc etiam est, quare artis obstetriciae scriptores in peculiari plerumque capite doceant,

duplici in loco, atque valide utrobique funiculum ligare. Interim tamen saepe ignorantia fere invincibilis accusatae personae patrocinatur; etenim puella gravida, partus doloribus, quos prima vice experitur, oppressa, ob metum, ne prodatur, et pudorem, omnis sani consilii inops, ignara, quam curam recens natus requirat infans, mille animi pathematibus in transversum acta, de umbilici deligatione aut prorsus non cogitat, aut illam etiam, utpote primipara, penitus ignorat. Haud facile femina reperitur, quae utut jam saepius ex thoro legitimo pepererit, quae illo temporis momento eam animi praesentiam habeat, ut de ligando umbilicali funiculo cogitet.

Sed ad aliam modo quaestionem devenimus, qua ratione ex infantis, ob non ligatum funiculum pereuntis, conspectu, et examine, determinare mortis speciem possimus, si infanticida forte mortui foetus funiculum, emisso primum sanguine, ligaret. Examinandae tunc sunt venae majores, cava, pulmones, ventriculi dextri cordis auricula; vasorum autem arteriosorum inanitio nil docet.

Pereunt praeterea infantes: 1 Si una cum membranis, iisque conclusus nascatur; 2 Si una cum secundinis et placenta nascatur, et funiculus non solvatur; 3 Si aër non immittatur flatu in debilis infantis pulmones.

Vita tenuis non debet confundi cum effectibus irritabilitatis residuis. *Mauriceau* narrat historiam infantis, qui, cum aqua nimis frigida baptizaretur, periit.

Homicidium.

Contingit, ut determinare medicus debeat, an vera adsit mors, nec ne. Casum ante paucos dies habuimus. Evenit id in fulmine tactis, in hystericis etc. Hinc signa verae mortis recensebimus, deinde accedamus ad explicandam notionem letalitatis. Signa mortis vera sunt:

1 Mortuus non respirat; pulsus cordis et arteriarum deest. Respitatio an adsit, apparet 1mo, ex motu thoracis alterno; 2do, vitro aquae pleno ad pectus posito; 3 speculo, flammula, plumula admotis ori; verum speculum obnubilari etiam solet a cadavere adhuc calente. Pulsus etiam deficit in corde in hystericis una cum respiratione, in syncope, asphyxia etc. In quibusdam animalibus, ranis, et hirudine, per totam hyemem pulsus non observatur. Habentur exempla hominum, qui pro mortuis habebantur, et revixerunt. *Plinius* narrat consulem *Aviolarum* rogo jam impositum vitae signa dedisse, attamen conservari haud potuisse, eo quod non satis cito flammis eripi potuerit. In collectionibus Hamburgensibus (Hamburgischen Magazin) Tomo 19, si modo plenam ea res fidem mereatur, narratur, infantem pro mortuo habitum, sepultum; et post 28 dies vivum repertum esse, fuisse baptizatum, et per 5 horas supervixisse.

2 Secundum mortis signum est, si motus voluntarii cessant; quidquid narratur de mortuorum in sepulchro editis vocibus, ad fabulas pertinet; et tota illa narratio ante aliquot annos per omnem Europam propagata de Vampiriis,

sive

sive de mortuis sepulchra relinquentibus, et alios trucidantibus, merissima fabula est.

3 Sensatio omnis perit. In casu dubio naribus spirituosa, spiritus cornu cervi, aut spiritus salis ammoniaci admovetur, auribus alta voce inclamatur, vellicantur carnes acubus, et viva flamma.

4 Mortui ordinarie frigent toto corpore. Hoc signum neutiquam sufficit, cum corpora mortuorum quorundam ob citam putredinem caleant; alii vero vivi totum corpus ad attactum frigidissimum habere possint.

5 Rigor sic dictus emortualis mortis signum est. Rigor observatur etiam in viventibus e. g. tetano correptis, et multi mortui, praecipue ex morbis malignis, omnino non rigent.

6 Oculorum mutatio. Splendorem oculi amittunt. Humor aqueus difflatur, hinc cornea collabitur, opaca fit; inter omnia verae mortis signa hoc omnium erit securissimum.

7 Foetor cadaverosus non in omnibus observatur; mira saepe, sed naturalis proprietas corporis est; dependet item a mortis genere. Fulmine tacti saepe diu non foetent. Ante aliquot annos disceptabatur, an absentia ejus foetoris, et membrorum flacciditas per aliquot post mortem dies observata viribus naturae debeatur, an miraculo? Ad determinandam ergo veram mortem omnia signa enarrata et collectim adesse debent.

Saepe mors sequitur post illatam vim externam, vulnus, contusionem, fracturam etc., ubi judices dubitant, an mors secuta huic vel illi injuriae debeatur. Male *Faselius* eam causam letalem appellat, quam mors subsequitur. Contin-

gere etiam potest, ut aliquis post illatam vim externam moriatur ex causa quadam alia, quin ea illata vis mortem causavit.

Causae mortem inferentes sunt vel tales, ut necessario humanae compagis dissolutionem post se trahant, quidquid auxilii adhibeatur. Causa talis, mortem necessario sub quacunque conditione inferens, dicitur *absolute* letalis.

Aliae caussae ita saepe sunt constitutae, ut licet mortem inferre possint, tamen, praecipue, si remedia apta adhibeantur, eandem non inferant. Erit ea letalitas non *absoluta*, sed accidentalis.

Caussae *absolute letales* dividuntur denuo in caussas *universaliter absolute letales*, quae scilicet in omni homine, et omni tempore, vitae jacturam inimpedibilem faciunt; et in caussas *individualiter absolute* letales.

Laesiones igitur *absolute universaliter* letales illae sunt, quae organa vitae continuandae necessaria penitus destruunt, omni tempore, omni loco, quin remedii ulla superesse spes possit.

Laesiones *individualiter absolute* letales aeque certo non impediendam vitae jacturam afferunt, sed in certis tantum individuis, sub certis conditionibus positis. Ponam exempla laesionum absolute et individualiter letalium; scilicet:

1 Si perversus sit viscerum situs; ita, ut cor dextrum thoracem, et hepar latus sinistrum occupet. Vulnus dextri thoracis cor laedet laesione absolute letali, sed quae laesio in hoc tantum individuo perversum situm viscerum habente, sive individualiter letalis est.

2 Si ventriculus admodum profunde situs sit, ita, ut regionem umbilicalem occupet.

3 Splen anteriora spectans, non reconditus in hypochondrio sinistro, ut alias solet.

4 Calvaria hominis lue syphylitica laborantis, cujus omnia fere ossa molliora, friabiliora, laesionibus externis magis obnoxia sunt; calvaria carie hinc inde arosa.

5 Herniae, anevrismata, varices, vomicae latentes in thorace, abdomine; phthisis, aliique morbi chronici.

6 Sanguis labe scorbutica, scabiosa, syphylitica, cancrosa contaminatus.

7 Caecitate, paralysi impeditus gressus; aetas ut nimium juvenis, aut decrepita; graviditas, morbi praegressi debilitantes. Ventriculus cibo distentus multo rumpi potest vi illata, et ictu etiam minus valido. Ebrietas hominem reddit ineptum fugae; ebrius majorem sanguinis jacturam patietur; febrim vulnerariam majorem.

Quaeritur jam, an is, qui vulnus e. g. absolute, sed individualiter tantum letale intulit, eidem poenae obnoxius sit censendus, cui alter subjacebit, qui absolute et uuiversaliter letalem laesionem intulit? Si aggressor conditionem noverit, sub qua letalis laesio fiat; sive, si statum alterius noverit, noveritque antea, quod inferenda talis laesio certam huic homini mortem sit allatura, tunc erit homicidii reus: e. g. siquis forte olim miles trepano usus, si loco consolidato bene habeat, tamen quia calvaria ibi loci semper tenuior est, vim externam illatam ibi quoque difficilius perferet; quod si alius quidam ipsius commilito debiliorem nunc calvariae locum probe nosset, et intentione directa colaphum aut ictum etiam minus validum teneriori calva-

riae impingeret, utique aggressor talis homicidii reus erit.

Laesio non absolute, sed tantum per accidens letalis illa est, quae probabilius, spectando scilicet plures ejus laesionis casus, aegro mortem non attulisset, nisi circumstantiae quaedam post laesionem accessissent, quae sanitatem impediverunt. Laesio ergo per accidens letalis semper praesupponit possibilitatem, quin et majorem probabilitatem sanitatis recuperandae. Videamus hasce serius accedentes circumstantias, quae laesiones per se non letales mortiferas reddunt.

1 Si vulneratus immoderato utatur victu, eoque e. g. spirituoso, quo febris vulneraria graviter incenditur, et gangraena supervenit.

2 Si, in vulneribus capitis, studio se exponat, aut frigidiori aëri, quam conferat, aut calidiori.

3 Si immoderatius clamet, tumultuetur, irascatur; si moerore, nostalgia, vindicta, metu mortis nimio conficiatur, aut tempore consanationis amoris illecebris indulgeat; si aut mollitie, aut metu doloris chirurgum adhibentem remedia impediat, quae ex usu forent. Si vulnus inflictum sit e. g. capitis alias sanabile, sed ob pestilens anni tempus, aestum, ob locum paludosum, mortem afferens.

4 Si vulneratus sit in loco remoto, ubi requisita auxilia satis cito haberi nequeunt.

5 *Si* chirurgus imperitus aegrum male tractet, aut necessasia auxilia praestare nesciat. Si cognati, vel alii adstantes momentosum aliquod curationis impedimentum ponant.

Ejusmodi laesiones, quas mors insequitur

non ob ipsam vulneris conditionem, sed ob adventitium quoddam impedimentum sanationis, aggressorem non faciunt *homicidam*, isque et a medico et a judice ab homicidii culpa absolvitur; nisi fors adventitias has, vitaeque vulnerati inimicas conditiones aggressor praescivisset. Hinc in relationibus judici faciendis expressis verbis conditio laesionis factae exponatur, an scilicet sit e. g. vulnus *absolute quidem letale, et universaliter, an absolute quidem letale, sed solummodo in certis individuis*; an vero per *accidens letale*, sive tale, quod probabilissime sanationem admisisset, si hoc vel illud impedimentum serius accessisset.

Nunc singularum partium laesionem nominatim recensebimus, ut letalitatem vel absolutam, vel solum accidentalem in exemplis conspiciamus.

Consideranda veniunt vulnera cerebri vi mechanica facta, gladio, glande plumbea, fragmanto calvariae, ejusque interioris tabulae. Regula in diagnosi letalitatis circa vulnera encephali haec est; scilicet:

1mo Omnia vulnera cerebri *profundiora*, versus eiusdem basin pergentia; vulnera cerebelli, medullae oblongatae, medullae spinalis, ibi praecipue loci, ubi primas colli vertebras replet, sunt absolute, et universaliter letalia.

Vulnera cerebri non repente letifera, sed excitata longa suppuratione, *tardam* licet, attamen certam mortem afferentia. Objicitur equidem contra hanc vulnerum letalitatem, quod magna cerebri vulnera, cum magna cerebri portione deperdita, fuerint feliciter sanata; glandes plumbeae minores, fragmenta cultri in cerebro

remanserint, clauso nihilominus vulnere, et superstite vita (vide *Martini* ein Duzend Beobachtungen das Hirn betreffend; item *Zacutum Lusitanum*.) At casus ejusmodi pertinent ad mirabilia, insueta, et contra ordinariam corporis animalis legem; hinc judicium ferendum est ex iis, quae *ut plurimum* fiunt.

2do Laeditur functio cerebri non solo *vulnere*, sed, et *compressione*, quam patitur. Possunt enim vasa sanguifera et serosa ob vim externam illatam rumpi, quin ullum in cranio vitium deprehendatur. Effusus humor vel sola *pressione* encephali functiones tollit, vel corruptus et in ichorem conversus cerebrum erodit, consumitque. In primo casu cito accidit, in altero tarde, attamen certo. Quod si humor is extravasatus eum locum intra calvaream occupet, qui trepano applicato aperiri queat, laesio haud erit absolute letalis. Si trepani applicatio fuerit omissa, erit laesio per accidens letalis.

Juxta *Bohnium* laesio erit absolute letalis, etsi affusus humor in ejusmodi loco sit, qui aperiri mediante trepano possit, dummodo nulla, aut maxime dubia signa sint pro adplicando trepano; scilicet: si adsint fissurae admodum parvae, a chirurgo haud animadvertendae, tales praecipue, quae cum suturis coincidunt; si adsint contrafissurae, quarum situm scire et detegere nemo potest; si bonae ad speciem aegroti res medicum decipiant, et ad omittendum trepanon inducant; lene, et nullius momenti instrumentum, quo vulnus infligebatur, e. g. colaphus; si mors citius sequatur, quam trepanon *possit* adplicari; si ignoretur, quod humor quidam intra calvariam affusus sit, uti e. g. si

quis alicubi sensuum omnium inops in platea deprehendatur.

Ubi extravasatus humor fundum calvariae petiit, aut ventriculos, aut praeternaturalia cava sibi fecit, aut ubicunque is humor ejusmodi locum occupat, unde arte chirurgica educi nequit, erit laesio absolute letalis.

Ubi vasa *majora*, sinus rupti sunt, et haemorrhagia sisti nequit, ibi erit laesio absolute letalis.

Cerebrum comprimendo laedit etiam *strangulatio*, manu, fune, ubi jugulares compressae sunt, etc.; si mors mox secuta est, si sectio venarum jugularium omissa fuit, tunc laesio erit absolute letalis.

Humor affusus intra thecam colli, luxatio vertebrarum colli, laesionem facit absolute letalem. Medulla spinalis intra dorsi spinam compressa mortem affert dirissimam, post diuturnam alvi et urinae suppressionem.

Concussio cerebri (Hirnerschütterung) orta a vi externa, casu ab alto, colapho impacto, laesiones subinde facit absolute letales, quando nempe rupturae contingunt vasorum, et humorum effusio; vel repentinam *apoplexiam* producit, quin ejus vestigium in cerebro secto reperiatur; vel ob praeexistentes varices, hydatides, vomicas, talis concussio letalis fit; vel et tenuis nimium calvaria, aut mollissimum systema nerveum occisorem excusat.

Certa est observatio, laesiones encephali periculosas semper esse, etsi non semper vitae jacturam faciant. Encephalo laesus cum omnibus bonis signis mori nihilominus potest, tarde licet; potest ad speciem convalescere, et post

menses etiam plures mori, morte neccessaria, inevitabili, eo autem in casu fragmenta interioris tabulae calvariae sanguis, pus reperitur. Hujusmodi tarde mortem inferentes laesiones erant aut *absolute*, aut per *accidens* letales, pro ratione circumstantiarum. Ex hac tarda, attamen inevitabili morte post laesionem encephali sequitur, quam parum tunc valeant dies critici in dijudicanda vulnerum letalitate; possibile enim est, et non infrequenter evenit, ut laesio encephali absolute letalis nihilominus post longum primum tempus mortem afferat certam, non prohibendam ulla arte; hinc ex eo solo, quod aeger supervixerit longo adhuc post laesionem tempore, per se concludere non licere, laesionem hanc carere absoluta letalitate.

Laesiones nervorum magnorum, qui non immediate pro integritate functionum vitalium requiruntur, si pungantur, si fibrae quaedam nerveae dissecentur, integris manentibus reliquis, sequentur syncope, spasmi, mors ipsa. Si vero semilacerus nervus ab artis perito ex integro dissecetur, ea symptomata cessabunt. Hinc in ejusmodi laesionibus nervi alicujus ex integro dissecti statuenda erit letalitas per *accidens* letalis; si vero semidissecetur nervus, et dicta symptomata superveniant, erit *letalitas absoluta*, ubi locus nervi semilaceri talis est, ut manum chirurgicam non admittat; *letalitas per accidens*, ubi chirurgus nervum semilacerum poterit ex integro dissecare.

Laesiones etenim parvae nervorum possunt esse letales, si irritabile nimis fuerit systema nerveum; sed ea letalitas erit per accidens.

Laesiones ganglii cujusdam nervei aut plexus

nervei mortem inferre facile possunt; quin nimia nervei systematis irritabilitas accusari possit; eo in casu laesio ganglii mortem inferens *absolute*, et non per *accidens* letalis dicitur.

Laesiones qualescunque viscerum illorum, quae multis nervis donantur, et quorum integritas ad vitam simpliciter continuandam requiritur, saepe inevitabilem mortem inferunt; hinc ictus ad cardiam, seu scrobiculum ob viciniam diaphragmatis et ventriculi; ictus, pressio, vulnus testiculorum, uteri, leviora cordis ipsius vulnera syncopen, spasmos, mortem, inevitabili necessitate inducunt.

Tendinum laesio subinde facit spasmos, convulsiones, mortem. Tendo equidem per se non sentit, sed in semilacero tendine fibrae musculares inaequaliter trahuntur; hinc oportet tendinem semidissectum ex integro dissecare.

Inflammatio sane magna oritur, indeque gangraena, aut ingens suppuratio.

Si humor aliquis effusus inflammationem causet, isque removeri non possit, erit letalitas absoluta.

Vulnera ventriculi cavum non penetrantia, occidere possunt orta cita inflammatione, et gangraena, item sanguinem effundendo in cavum abdominis; subinde sponte coalescunt.

Vulnera ejus cavum etiam penetrantia fuere curata; nihilominus rariores curatorum casus non faciunt, ne absolute letales judicemus ejusmodi laesiones ventriculi.

Becker, *Schurius*, et Ill. *Van Swieten* ad §. 170 memorant curata ventriculi vulnera; nihilominus utplurimum mortem inferunt. Hinc si mors non sequatur, erit id quidem pro aggres-

soris causa; attamen si mors sequatur, ea non poterit in aliquid accidens refundi.

Intestinorum vulnera frequentius curata leguntur; etiam ex integro dissecta coaluerunt; item intestina gangraenosa alicubi, cum et sine ano artificiali rarius curata; nihilominus magna parte dissecta, vel ex integro dissecta intestina letalitatem absolutam faciunt.

Haemorrhagiae ex laesione mortem saepe inevitabilem afferunt. Arteria laesa ibi, ubi manui accessus non est, quaeve simul *major* fuerit; etiam cor laesum, aorta laesa, arteria pulmonalis, laesa carotis, vertebralis arteria, subclava, arteriae viscerum abdominalium quorumcunque laesae absolute letales sunt.

Venae equidem tutius laeduntur; nihilominus laesa major vena, quae ob situm comprimi non potest, item laesa cava, laesa pulmonalis, jugularis interna, subclavia, vena portae laesa; venae viscerum abdominalium laesae, mortem *saepissime* faciunt; hinc si ea sequatur, erit letalitas absoluta.

Laesio nervorum intercostalium, parisque vagi, mortem affert saepius.

Laesio organorum ad respirationem pertinentium nunc consideranda. Aspera arteria ex integro dissecta absolute letalis; equidem stupendae curationes apud *Paraeum*, *Tulpium*, *Bartholinum*, *Swietenium* leguntur; sed inde nil conficitur.

Nervi diaphragmatis laesi mortem saepius afferunt. Diaphrahma laeditur laesione absolute letali; saepe viscera abdominis per vulnus diaphragmatis thoracem subeunt.

Magna ipsius pulmonis vulnera, ob laesa

viscera sanguifera, et effusum intra thoracem sanguinem absolute letalia sunt. Latum utriusque thoracis vulnus occidit pulmones comprimendo. *Latum* vulnus unius cavi et mediastini idem facit. *Latum* vulnus unius thoracis tardius occidit.

Constrictio arcta abdominis et thoracis simul impedit respirationem; mors haec infantibus accidit ob nimiam fascinationem.

Continuatae exspirationes ob *titillationem* occidunt.

Strangulatio occidit. Signa strangulationis sunt: caput lividum; turgidae jugulares, oculi, lingua; cor dextrum, cava vena, vasa pulmonum et cerebri infarcta.

Signa strangulationis in aqua, sive suffocationis, sunt eadem: insuper saepe aspera arteria; bronchia spumam habent, aut aquam rubellam; attamen etiam alii quidam idem exhibent. In submersis glottis constricta saepe reperitur. Hinc dignoscere possumus, an qui vivus, fuerit in aquam injectus, an vero mortuus, an vivus suspensus, an mortuus?

Laesio oesophagi, ibi ubi chirurgus manum admovere potest, sanari potest; gravior, et inferius non potest; idem judicium, sicut de laesione ventriculi.

Garengot; *Paraeus* narrant, oesophagum vulneratum et sanatum; sed id nil facit.

Recaptaculum chyli, ductus thoracicus laesus, atrophiam, speciem hydropis, et mortem adfert, aegerque *certo* moritur, etc. fors post plures primum septimanas. Ars nil hic prodest.

Laesio mesenterii magni sibi junctam habet laesionem vasorum aut sanguiferorum, aut

lymphaticorum et lacteorum, et *utplurimum* occidunt.

Laesio ductus hepatici, cystici, choledochi, vesiculae felleae absolute letalis.

Vulnera renum, ureterum, vesicae, nisi ob ipsum laesionis situm fors cum vicina parte coalescant, aut urina omnis commode extra corpus feratur, et tandem in fistulam abeat, ea laesio erit absolute letalis. Sed quare renes per annos multos tamen absque absoluta letalitate possunt esse abscessibus pleni? quare punctura vesicae, quin et liothomia fieri potest?

Laesio splenis, hepatis, uteri, absolute letales sunt. Quare tamen splen legitur cani vivo exsectus innoxie? Respondeo: quia per artem id fiebat, et haemorhagia cavebatur ligaturis. Quare abscessus hepatis aperiebantur innoxie? suppuratio praepedivit haemorrhagiam. Quare sectio caesarea instituitur? Ea instituitur utero distento, ubi, foetu exempto, uterus sese contrahere potest.

De venenis chemicis et vegetabilibus alia vice dictum fuit; restant venena mechanica. Agunt ventriculum irritando, inflammando, abscessus faciendo, occidunt lente; e. g. pulvis adamantis, aliorumque lapidum pretiosorum, alumen plumosum, crystallus montana, vitrum contusum; sunt tamen, qui per multos annos vitrum contusum comedunt impune, serius tamen multantur; pili animalium in frustula minuta conscissi; ramenta unguium humanorum: exstat dissertatio: *Bauer* de ungue veneno.

Venenda *suffocando* occidentia sunt, quae vel aut bronchia, aut vesiculas pulmonales spastice constringunt; vel aëris elasticitatem mo-

mento tollunt, qnae tamen ad explicandos pulmones requiritur; vel coagulando sanguinem in pulmone contentum. Ita occidit fumus carbonum, fumus ascendens ex antris quibusdam subterraneis, fumus accensi sulphuris, vapor fermentantis vini, fumus ascendens ex concentrati acido nitri, salis, spiritu salis ammoniaci; pollen quorundam fungorum, et quorundam aliorum venenorum; epistolae venenatae eadem ratione occidunt.

Venena stupefacientia sunt belladonna, cicuta, praecipue aquatica, de qua *Wepferus* pulchram dissertationem dedit; cicutaria; phillandrium, draconicum, hyoscyamus, laurocerasus, nux vomica, oenanthe, solanum, opium.

Fhiltra sunt venena plerumque stupefacientia, vel aphrodisiaca validissima, cantharides etc., et per accidens amorem concitunt.

Venena lenta sunt aqua Toffana, plumbum, ejusque praeparata.

Examinanda adhuc sunt quaedam mortis genera; scilicet: enecati fame, siti; diagnostica non dantur. Mors frigore inducta, sole, sive insolatione; injecto per os oleo fervido, liquefactis metallis, igne electrico, cujus enecandi modum nondum satis scimus; fors vasa encephali rupta deprehendentur, sugillationesque; fulmine, ira, terrore, qui cordis rupturam fecit.

Sterilitas et impotentia.

1 Vir cujus omnia ad generationem requisita membra bene sunt constituta, quive erigere se posse asserit, habendus pro potente.

2 Impotentia *permanens* facit divortium, non autem *temporaria*.

3 Impotentia *respectiva* non facit divortium; *absoluta* et simul permanens facit divortium; absoluta et temporaria non facit.

4 Standum semper pro valore matrimonii, nisi evidentes adsint in contrarium rationes. Bonum totius humani generis hoc expetit.

5 Quid de ligatis et ligaturis sentiendum?

6 An herniosus aptus ad matrimonium?

7 Testiculis carentes an apti? Respondeo: aliud est carere re ipsa testiculis, et aliud eos habere absconditos in abdomine.

8 Unius testiculi homines aut trium, an apti?

9 Qui fissam habent urethram, an apti?

10 Qui callosam in glande urethram habet, et foramen habet laterale in pene, an aptus?

11 Circa foeminas eadem divisio sterilitatis, quae impotentiae in viris. De foemina hoc valet: apta ad matrimonium habetur, quae virum *admittere* potest.

DE
HERNIIS.

Frequentiſſimsus morbus Hernia eſt, et periculoſus, atque omnis ſexus et aetatis.

Eſt autem hernia visceris cujusdam extra ſuum cavum proprium in alienam cavitatem tranſlocatio.

Dividitur: 1mo, ratione *regionis* corporis, in herniam *cerebri*, *pectoris*, *abdominis*. Hernia cerebri, ablato cranii fruſtulo per trepanon, aut eroſo, manentibus membranis.

Hernia pectoris, diſlocatio pulmonum ob ablatas, eroſas coſtas, aut dehiſcentes, aut nimium flexiles. Hernia cordis ob eandem cauſam.

Frequentiſſima hernia abdominis: ea denuo dividitur: 2. *ratione plagae* in *inguinalem*, eamque completam et incompletam; in *cruralem*; ſub ligamento *Poupartii* enim magna vaſa ſanguifera ex abdomine in femur deſcendunt; in herniam *umbilicalem*; in herniam *ventriculi*, ſi in regione ventriculi oriatur. Item in herniam vaginalem, ſi viſcera intra uteri vaginam et rectum inteſtinum ſeſe inſinuent; hernia *foraminis ovalis*.

3tio: Dividitur ratione *prolapſae partis*; nulla pars eſt in abdomine, quae non ſubinde

fuerit prolapsa; frequentius vero intestina, omentum, aut utrumque; hinc nomina Enterocele; epiplocele. enteroepiplocele.

4to. Ratione temporis in *congenitam*. Novimus ante nativitatem, subinde etiam post eam descendere testiculum in scrotum. Si jam via descensus maneat aperta, et viscus quoddam abdominis omentum sequatur, erit hernia *congenita*.

5to. Ratione partis *integre*, vel *ex parte* solum prolapsae; ut si vel totum quoddam intestinum, vel ejus paries unicus fuerit prolapsus, in *perfectam*, et *imperfectam*.

6. Ratione situs *externi* vel *interni*. Intra abdomen enim strangulari intestinum potest, et dislocari intra thoracem, intra cavum omenti e. g. perforati, aut mesenterii, aut ligamento praeternaturali stringi potest.

7mo. In hernias *cum* et *sine sacco hernioso*. Raro finditur peritonaeum, nisi in hernia a vulnere, aut repentina distractione

8vo In *spurias* et *veras*. Spuriae sunt *hydrocele*, *haematocele*, *cirsoscele*, seu hernia varicosa, et *sarcocele*.

Perfectum datur aequilibrium aut actio et reactio aequilibrata inter musculos abdominis et ejusdem viscera: hac sublata datur *hernia*, si modo ventris *plaga quaedam* cedere debeat. Non loquimur hic de *totius* abdominis extensione, uti in hydrope, tympanite, obesitate, graviditate.

Hanc *totius* abdominis relaxationem aliqui *herniam totius ventris*, sed male, appellarunt; est quidem morbus in foeminis praecipue, sed hernia non est.

Si locus, et quaedam plaga abdominis ce-

dant, ea pars cedens est solum fere peritonaeum et integumenta: non, aut perraro, ipse *musculus*; musculus dehiscentes in cellulosa sit hernia.

Ibi hernia frequentior, ubi plaga quaedam est natura sua debilior ad annulum, ad ligamentum *Poupartii*, umbilicum.

Causa praedisponens est maxime debilitas *adventitia*, aut *nativa*. Hinc herniae non sunt quidem haereditariae, attamen, *debilitas* est saepe haereditaria, ut per exempla patet. Debilitas ergo musculorum abdominalium, mesenterii, ejusque laxitas, obesitas, ob hanc ipsam debilitatem; ictus; frequens graviditas, partus laboriosi; vulnus, etiamsi non penetret; disttractio retrorsum, ad latus, eaque repentina; esse supensum ex brachiis; elevatio ponderis, maxime vero ejus gestatio erecto corpore; repletio abdominis cibo, saburra, flatu; colica flatulenta; vomitus, tubarum inflatio, clamor, vagitus, tussis convulsiva; dura alvus; concionatores, monachi, cantores; gesticulatores, saltatores, equites, parientes; obesum omentum; lapsus ab alto, thoraces foeminarum; hydrops.

Diagnosis herniarum adcurata est instituenda, ne hernia confundatur cum alio quocunque tumore.

Confundi autem posset cum tumore *scrophuloso* inguinis; cum *bubone metastatico*; cum *bubone venereo*; cum *hydrocele*; cum *testiculo serius descendente et dolente*; bene tunc distinguendum est: 1 Testiculus tunc in scroto deerit; 2 Tumor hic, seu testis in inguine haerens *tractus* peculiarem sensationem et dolorem patitur, qualis nempe a teste presso oriri solet.

Cum *cirsocele*; at haec initium sumit a teste, ascendit, fasciculum lumbricorum refert.

Ad formandam herniae diagnosim sequentia debent perpendi: 1 an *tumor* ibi sit, ubi alias herniae solent observari; 2 an *tumor* indolens sit, an repente ortus post causam talem, quae efficere hernias solet; tumores enim alii *chronici lente* oriuntur, et *acuti*, uti e. g. tumores metastatici, inflammatorie dolent; 3 an mutabilis et variabilis magnitudinis sit, major stando et inspirando, tussiendo, minor vero inter decumbendum, et manu adposita; major a pastu, dolentiorque, minor ventre jejuno; frequens leipothymia, colica crebra, alvus segnior, borborygmi, vomitioque, dum tumor major est.

Tumor rotundior, elasticus, borborygmis vexatus, et dolore colico, est ab elapso intestino. Tumor minus variabilis magnitudinis, et informis, non elasticus, ab omento est. Afficitur tamen et ventriculus et alvus a solo omento, vellicato scilicet.

Subinde difficillime detegitur hernia ob ejusdem exiguam molem, praecipue recentes, hae maxime periculosae sunt. Subinde unus solum intestini paries intercipitur; nihilominus omnia dira symptomata observantur; alvi invincibilis obstructio, licet pervio canale.

Inter frequentissimas hernias est inguinalis, ubi per annulum abdominis viscus procidit. Diversae magnitudinis est. Haeret in inguine, aut ad scrotum descendit, aut ad labium pudendi, aut etiam ad genua. Vidi herniam talem in homine mediocris staturae, *Argentorati*, qui repente mortuus secabatur. Omnia intestina, duodeno et rectis exceptis, erant in sacco hernioso;

is ad genua protendebatur; ventriculi fundus, parsque ejusdem sinisterior haerebat jam in annulo. *Heisterus* imaginem ejusmodi portentosae herniae depictam exhibet.

In hac praecipue herniae specie id observatur, ut omne fere scrotum et integumenta penis in saccum herniosum absumantur, eumque constituant. Hinc testium nullus comparet, et ipse penis ita est absconditus, retractusque, ut eo videatur carere penitus.

Inde quaestio nata olim est, an hernia sit impedimentum matrimonii. Resolvi haec facile poterit, scilicet: esse per se nullum matrimonii impedimentum in hernia, nisi ejus enormis magnitudo efficiat. Idem de herniis foeminarum dici debet, nullum videlicet illas impedimentum ponere, nisi ob molem suam subinde nimiam impediant *mechanice*.

Ceterum de sacco hernioso haec sunt notanda: 1 Fabricam constare integumentis *communibus ventris*, et dein peritonaeo elongato. 2 Esse crassitiei variae, ita tamen, ut ex herniae magnitudine nequeat determinari ejusdem crassities. Plerumque ita obtinere *Illustris Richter* asserit, ut, quo major hernia, quo magis elongatum sit peritonaeum, eo etiam ipso peritonaeum sit magis incrassatum. Verumtamen secuimus hernias *parvas*, sacco crassissimo, et *magnas* sacco tenui. Mihi videtur, crassitiem sacci dependere ab attritu majori et minori alicujus brachierii. Ceterum hernia inguinalis maribus communissima, rarior foeminis est.

Incommoda herniae: 1 Herniae sunt liberae, et reponibiles; 2 Herniae *non reponibiles* sine incarceratione; 3 Herniae non reponibiles *incar-*

ceratae. Prima species non periculosa, attamen secunda; pessima tertia. Praeter periculum incommoda adsunt ventriculi, intestinorum, alvi, coctionis; incommoda inter laborandum; matrimonii; varices funiculi spermatici; tumor testis. Herniosus est in continuo vitae discrimine.

Si viscus quoddam in saccum prolapsum stranguletur, ita, ut reduci libere nequeat, erit *hernia incarcerata*: Ut multiplex esse potest viscus prolapsum, et locus hujus prolapsus, ita etiam erit diversa incarceratio Attamen saepius fit strangulatio *in collo* sacci pyriformi, fitque plerumque ab annulo abdominali. Viscus plerumque est intestinum.

Effectus incarcerationis non solutae sunt: 1 Interceptus canalis alimentaris; 2 Obstructio invincibilis alvi; 3 Partis vero prolapsae, ob circulum interceptum, inflammatio et gangraena.

Symptomata sunt: dolor in loco hernioso auctus tactu, inspiratione, tussi; tormina ventris deinde superveniunt; tensio abdominis et inflammatio; tandem, sed non semper, rubor externus herniae. Alvus pertinax; vomitio ingestorum, biliosa, flatulenta, anxietas. Febris inflammatoria enteriticaque; attamen exiguis, contractis, obscuris pulsibus; non ergo hic metiri oportet febrim ex pulsu solo. Singultus; artuum frigus, sudores frigidi in guttas collecti.

Exitus est, vel mors totius hominis morte enterica morientis; vel mors solius prolapsae partis, et fistula stercorea, aut anus praeternaturalis.

Haec fere symptomata sunt *intercepti intestini*; paulo alia erunt, si aliud viscus stranguletur; nos hic de hac sola, utpote *frequentiori* agemus.

Incarcerationes nothae; seu spuriae dantur: 1 Si in hernia, licet non strangulata, dolor *colicus undecunque* ortus observetur; equidem et hic loci, ut in reliquo abdomine, colici dolores oriri possunt. Hic medela *colicarum* locum habet; 2 recenter orta hernia *vellicando* facit eadem symptomata, etsi strangulatio nulla adsit; 3 herniae magnae in diu stantibus; 4 aliae vomituum aut ilei species in herniosis, sed ab ipsa hernia non provenientes; male tamen morbus in herniam refunderetur.

In omni pertinaciori vomitu, ileo, alvi difficili solutione, torminibus, de hernia interrogandum. Etsi nulla appareat, tamen illa adeſse potest, si scilicet unicus paries fit interceptus.

Causae proximiores incarcerationis sunt quatuor: 1 vel ipsum prolapsum viscus; 2 vel annulus, isque fere semper; 3 vel saccus herniosus; 4 musculi abdominis.

Annulum frequentissimam causam strangulationis dixi, etsi multi ei vim contractilem et muscularem denegent. Nam 1 non deest ei omnis vis contractilis; 2 etsi passive se solum habeat, tamen strangulat; 3 etsi etiam careret vi contractili, non tamen carent illa musculi, quorum fines tendinei annulum efficiunt; 4 constat per omnes nostras observationes, difficillime adigitur instrumentum; impressio facta ab annulo in intestino visui patet.

Annulus ergo stringit: 1 si recenter hernia oriatur; 2 si in veteri hernia nunquam reponibili *nova* pars prolabatur, et incarceretur.

Recens hernia magis incarcerationi obnoxia ob annuli elasticitatem, minus vero hernia vetusta.

Hernia *subito*, item in *robusto*, item a *vi externa* orta periculosior; periculosior in adultis, maribus, quam foeminis et pueris; parva hernia periculosior, quam magna est.

Causae incarcerationis herniae dicebantur 1 annulus, 2 viscus ipsum prolapsum, 3 saccus herniosus, ejusque collum; 4 musculi abdominales. De annulo, tanquam incarcerationis causa sufficienter dixi; nunc devenio ad aliam strangulationis caussam, scilicet ad saccum herniosum.

Sacci herniosi loca quaedam *angustiora* strangulare possunt. Collum sacci angustius, scilicet ob brachierium subinde gestatum, subinde depositum; subinde strangulatio fit *solo collo* sacci, ubi annulus amplus est, et non strangulat; subinde vero causa strangulationis est et in sacco, et in annulo quaerenda. Subinde ipse saccus *disruptus* externa vi, aut erosus per suppurationem elabi permittit intestina, ut ea solis externis integumentis tegantur; fieri tunc strangulatio potest in ipso sacco hernioso, seu, fit hernia incarcerata in ipsa hernia.

Tertia caussa strangulationis est, *viscus prolapsum* e. g. omentum circumdans intestina, et strangulans. Opus hic est omentum et intestina expedire, nodosque solvere, et reponere, si id fieri possit; annulus et saccus nil conferunt ad incarcerationem. Item omentum praepingue premendo solum partem prolapsam intestinorum, speciem incarcerationis facit.

Corpora aliena indigestibilia, nuclei, ossa, ferramenta, acus si deglutiatur, et ad angustatam intestinorum partem pone annulum deferantur, incarcerationem efficiunt. Item colica herniae inflammatoria, inflammatio prolapsae partis. Excrementa, aut flatus collecti, praecipue in herniis magnae molis, et vetustis.

Quarta incarcerationis caussa quaeri debet in musculis abdominalibus ipsis spastice constrictis; hac enim ratione viscera vi urgentur in saccum herniosum, simulque annulus constringitur. Haec est illa herniae species, ubi non tam herniae, quam toti abdomini cataplasmata emollientia debent adplicari; ubi balnea totius corporis, ubi antispasmodica omnis generis tantopere celebrantur.

Pervenio nunc ad diversas species incarcerationis, atque ad methodum medendi. Haec res nostra attentione eo dignior, quo crebriores herniarum incarcerationes occurrunt, et quo difficilior, et errori periculoso maxime obnoxia esse solet diagnosis.

Plerumque promiscuam, et empyricam facimus medicinam, idque ob defectum diagnoseos, quod scilicet diversas herniae incarceratae species non distinguamus. Hinc est, quod quaedam remedia nunc in instanti profuerint, eademque ipsa remedia alio tempore manifeste nocuerint. Hinc hujus methodi tantae laudes ab uno autore, et tanta vituperia ab autoribus aliis. Dicendum est, singulos bene observasse aut utilitatem remedii, aut ejus etiam nocumenta; veruntamen in eo errarunt, quod *species* varias, totoque coelo diversas incarcerationis non distinxerint.

Quadruplex incarcerationis species datur, quarum quaevis ab altera est diversissima.

Prima incarceratio *acuta*, seu *inflammatoria*, seu febrilis; *Secunda*, incarceratio *non febrilis*, seu chronica; *Tertia*, incarceratio *spasmodica*. *Quarta*, *complicata*.

In *prima* specie symptomata omnia sunt inflammatoria; dolor, febris, abdominis et herniae tensio enteritica; decursus celer in maribus, hernia parva, recenti.

In *secunda* dolor exiguus; nulla febris; incommoda ventris; pedetentim; hernia magna, antiqua, in homine seniculo, foemina. Diu persistunt ad 12-20 dies. Sero febris et dolor, et inflammatio, et gangraena. Post 2-3 septimanas operatio feliciter est peracta.

Tertia species: absentia signorum primam et secundam speciem designantium. Signa sunt: remissio et exacerbatio certo, incerto tempore, quin et intermissio per horas; pulsus exiguus, sudor frigidus, respiratio parva, citata (haec distinguenda sunt a statu gangraenoso) spastica tensio musculorum abdominis; indolentia in hernia; sudores frigidi, singultus, terror praegressus. Periculum est ab universali spasmo et obrigescentia corporis. Demonstratur existentia hujus speciei incarcerationis ab usu opii, castorei, oleosorum, semicupiorum, cataplasmatum emollientium, et antispasmodicorum; refractae doses tartari emetici, ipecacuanhae.

Quarta species est complicata.

OBSERVATIONES
DE
COLICA SATURNINA.

Historia morbi I.

Vir viginti ſeptem annorum, per tres annos Deauratoris amanuenſis, jam a menſe Martio anni 1776. continuo aegrotabat. Ab initio cephalaea, cui tandem dolores rheumatici jungebantur. Apud *Fratres miſericordiae* per 14 dies decubuit; mitiores continuo facti ſunt dolores; hinc diſceſſit e noſocomio, modicis tantum rheumaticis doloribus, et debilitate in hunc uſque diem reſiduis. Quatuor enim diebus elapſis, cum ingens artuum inferiorum dedolatio urgeret, 30ma Julii noſtrum noſocomium acceſſit.

Conquerebatur de doloribus abdomen contorquentibus, ardore ſcrobiculi cordis, et ventriculi, doloribus lumborum, rheumate omnium artuum, teneſmo et ſtranguria. Pulſus fortis, plenus, celerior naturali; lingua albida, os ſiccum, per vices amarum; abdomen molle, at introtractum. Vomituritio frequens, et ſenſus rei per oeſophagum aſcendentis, imo ſternum verſus laryngem trahebatur, unde ſtrangulationis

species oriebatur. Testiculi retrotracti; alvus dura. Enema, emulsio camphorata cum manna et sale sedlizensi, et, cataplasma emolliens abdomini applicatum. Magnum inde levamen, et protracta hac nostra methodo, intra paucos dies convaluit.

Balnea etiam in his casibus indicantur; cataplasmata quoque et fomenta optime conveniunt. e. g.

Rec. Fol. malv.
— — alth.
Fl. Chamom. aa. manip. ij.
Conc. coq. c. s. q. aquae per 1/4 horae.
Colatura. Mens. ij. per linteum pressa d. u pro fotu ad abdomen, omni hora, aut bihorio renovando.

Historia morbi II.

Vir 37 annorum, per tredecim annos pingendo et pigmenta terendo victum quaerens, ceterum semper sanus, tribus abhinc septimanis gravitate et dedolatione artuum, atque cephalalgia corripiebatur. Alvus rara; accessit dolor pressivus et contorquens ventriculi, praecipue circa umbilicum; vomituritio, et sensus repleti ventriculi. Biduo, antequam in nosocomium accesserat, pulverem purgantem sumpsit, unde alvus quinquies, et assiduus vomitus movebatur.

16ta Augusti 1776. in nosocomium susceptus. De ingenti artuum dedolatione conquerebatur; dolores diu noctuque assidui; cervicis quoque dolores, et biliosus per vices vomitus. Alvus naturalis. Pulsus fortis, plenus, durus, haud celer. Dolor circa umbilicum assi-

duus, et tam vehemens, ut aeger continuo se in lecto volutaret. Dabatur mixtura oleosa cum granis quatuor opii et granis sex camphorae; modicum inde levamen; enema quoque applicabatur. Nulla porro alvus, et flatus infimum ventrem oberrantes.

Die 17ma enema ex sale petrae et electuario hierae picrae; nulla alvus. Oleosa mixtura repetita cum granis sex opii et camphorae. Dolores inde evanidi, et enemate vesperi applicato, alvus parca, attamen haud dura ponebatur.

18ma Mixtura oleosa cum granis iij. opii. Vesperi tormina recruduere; saepius etiam durante hoc morbo amaurosis accessit, brevi iterum sponte evanescens. Vesperi duo adhuc ij. grana opii data, et enema ex sale petrae et electuario hierae picrae. Alvus inde frequens et mollis, dolor omnis evanuit, et nox tranquilla.

19ma Eadem mixtura oleosa cum granis ij. opii. Optime hac die se habuit. Sumpsit deinde mixturam chamomillae. Ad perfectam usque sanationem nullum aliud symptoma, praeter pulsum paulisper plenum et durum, observabatur, qui tamen absque venae sectione sensim disparuit.

Id singulare in hoc aegro, quod nullo unquam remedio prophylactico usus fuerit, et quod alvus longo opii usu adeo non fuerit suppressa, ut potius facilior, mollior, et frequentior inde succederet.

Amaurosis etiam per vices accedens insolens erat, in aliis ejusmodi aegris a nobis haud visum symptoma.

Praeter haec ſuperius enarrata ſymptomata aeger de nulla alia re conquerebatur; ut, niſi de vitae genere jam conſtitiſſet, haec colica facile pro alia colicae ſpecie impoſuiſſet.

Hiſtoria morbi III.

Pictor 32 annorum, a viginti quatuor annis nullo gravi morbo detentus, 9ma Auguſti 1776 dolore ardentiſſimo et contorquente abdominis ad regionem usque pubis protenſo corripiebatur. Umbilicus profunde introtractus; dolor ardens regionem epigaſtricam, hypochondria, et totam anteriorem thoracis regionem ſenſim occupabat. Aeger de illo et rei aſcedentis et laryngem ſtrangulantis ſenſu, ut in aliis aegris vidimus, non conquerebatur; neque dolor artuum rheumaticus, neque vomituritio, neque flatuum ex ventriculo exploſio; ſapor haud depravatus; ceterum alacris aeger, et vires bonae; appetitus; alvus facilis et regularis; urina absque omni difficultate mittebatur.

10ma Laboribus ſuis valedixit; dolores enim abdominis vehementiores, vomitus humoris aquoſi, atque etiam bilis aeruginoſae, omniumque aſſumptorum. Noctu magis aegrotabat; ac interdiu.

11ma Omnia pejora; 20ma bilem aeruginoſam vomuit: libera alvi et urinae excretio; pulſus fortis, plenus, attamen non durus, neque vibrans, lingua albida. Neque tamen ex his omnibus hanc colicam pro colica ſaturnina habuiſſem, niſi ex anamneſi certus fuiſſem, aegrum hunc continuo plumbata tractaſſe.

Id inſuper aeger nobis narraverat, ſe, an-

tequam ad conſuetos quotidie labores accederet, butyrum comediſſe, atque univerſim lacte et lacticiniis plurimum ſemper uſum fuiſſe; jam a multis annis alvus facilis et mollis, imo quandoque frequentior.

Sumpſit emulſionem purgantem cum ſale amaro et manna partitis vicibus; at nulla inde alvus, et major abdominis tenſio; alvus, antea ſemper naturalis, neque ullo enematum genere nunc movebatur. Dedimus mixturam oleoſam cum pauxillo camphorae; enemata emollientia et irritantia; cataplaſma toti abdomini applicatum; nulla tamen alvus.

Mixtura oleoſa cum pauxillo camphorae, et opio; aliquot ab aſſumpto hoc remedio paregorico horis, alvus ſponte movebatur, atque dolor et tenſio abdominis diſparuere.

Sub uſu chamomillae, opii, et amaricantium plantarum intra paucos dies perfecte convaluit.

Hiſtoria morbi IV.

Pictor 25 annorum per duos menſes, ab initio ſcilicet Aprilis, dolore rheumatico, manuum pedumque articulos occupante, et per vices redeunte, corripiebatur 18ma Maji 1777. His doloribus jungebatur dolor abdominis, appetitus depravatus, cardialgia, ut alvus pultacea inter dolores poſita; nullus tamen amaror oris.

1ma Junii acceſſit dolor rheumaticus in regione pubis cum ſtranguria.

3ia in noſocomium ſuſceptus. Dolores rheumatici articulorum pedum atque manuum, debilitas, vertigo, cardialgia, vomituritio. Lin-

gua albido-flaveſcens, et pulſus ferme naturalis. Nullus interim coxendicis dolor, neque penis retrotractio, neque umbilici aut inteſtini recti introtractio. Mixtura oleoſa cum drachmis iij arcani duplicati.

4ta Nox maximam partem tranquilla; dolor rheumaticus in regione hypogaſtrica paulo mitior; urinae difficultas eadem; os ſiccum, lingua impura; ſitis inſuper, et pectoris oppreſſio. Sumpſit hauſtum ſequentem:

Rec. ſal. amar. unc. iß.
aquae. menth. unc. iij.
opii puri gr. I.
M.

A meridie mixtura chamomillae cum granis V. opii et camphorae; decoctum emolliens pro potu ordinario.

5ta Nox inquieta; dolor articulorum mitior, in regione pubis aeque vehemens; ſtranguria vehemens et frequens; mane alvus ſemel poſita; magna ſitis, et lingua albida. Repetebatur mixtura chamomillae cum granis V opii et camphorae; et decoctum emolliens. Ceterum idem a meridie rerum ſtatus.

6ta Nox ferme omnis inquieta. Os amarum, vomituritio, ſtranguria, alvus dura cum teneſmo. Summa doloris rheumatici, artus et pubem occupantis, atrocitas. Lingua impura, et ſitis. Arcani duplicati drachmae tres in mixtura.

7ma Nox tranquilla; alvus pridie 7es poſita. Mitior nunc longe artuum dolor; urinae fluxus facilis et copioſus, dolor etiam in regione hypogaſtrica minor, et nulla nunc thoracis oppreſſio. Aliqua tamen vomituritio, lingua

impura, et flavescens faciei color. Assumpto vomitorio bilem pituita mixtam vomuit, pingui pellicula supernatante. Sapor oris inde emendabatur.

8va Nox tranquilla. Alvus semel posita, minor sitis, modica adhuc urinae difficultas, dolores artuum longe mitiores, dolor autem in regione pubis omnis evanidus, superstite tantum murmure in abdomine. Sumpsit mixturam chamomillae cum opio et camphora, et decoctum herbarum emollientium. A meridie, cum symptomata biliosa iterum accederent, drachmae iij arcani duplicati in mixtura.

9mo De die nulla alvus, nocte vero praegressa bis posita. Somnus parcus, et inquietus. Magna per diem debilitas, borborygmi, lingua impura biliosa, at nullus ferme dolor rheumaticus. Vertigo. Arcani duplicati drachmae iij in mixtura. A meridie de calore potissimum et vertigine aeger conquerebatur.

10ma Pridie alvus semel posita, Nox tranquilla. Aeger nunc per omnia melius se habebat, aliqua capitis gravitate excepta; lingua impura. Mixtura cum sale medio et tinctura rhei aquosa. A meridie incaluit; alvus tamen nondum soluta.

11ma Noctu alvus semel posita. Minor nunc capitis gravitas; placide dormivit, et per omnia melius se habuit aeger; dolores tamen rheumatici, digitorum praecipue et in regione pubis per vices rediere. Mixtura cum sale medio et tinctura rhei aquosa. A meridie omnia in eodem statu.

12ma Nox quieta, repentinis terroribus subinde turbata. Alvus pridie quater posita,

noctu nulla. Calor et pulſus naturalis; nullus in regione pubis, et exiguus tantum digitorum dolor. Modica ſitis, et facilis urinae fluxus. Temulentia tantum aliqua capitis, et dolor punctorius oculorum ſuperſtites. Mixtura cum tinctura rhei aquoſa, grana VI camphorae, ſine opio. A meridie idem rerum ſtatus.

13ma Gravitas et temulentia capitis, lingua adhuc impura, nullis interim dolores rheumatiꝛ cis, et urinae facilitas. A meridie autem aeger de oppreſſione praecordiorum querebatur; fors ideo quod pridie comeſto pane ſicco frigidam hauſiſſet. Arcani duplicati drachmae IV in mixtura, cum granis IV camphorae.

14ma Pridie nulla alvus, hóc mane autem ſemel poſita. Minor capitis gravitas, ventriculi oppreſſio minor, urinae fluxus facilior, lingua purior, univerſim aeger melius ſe habuit. Mixtura chamomillae cum granis VI camphorae et opii.

15ma Nox quieta. Pridie alvus bis, hoc mane ſemel poſita. Lingua pura, ſapor bonus, et nullus dolor rheumaticus. At ſenſus preſſi ventriculi, et appetitus dejectus. Nulla temulentia, mixtura chamomillae cum granis V camphorae, ſine opio. Hora tertia pomeridiana aeger horripilatione et tremore totius corporis corripitur, ſuceſſit cephalalgia et calor per totam horam durans. Omnia reliqua ſymptomata colicae ſaturninae diſparuere. Mixtura cum drachmis tribus arcani duplicati.

16ma Nox inquieta. Pridie nulla alvus, hoc mane ter poſita; appetitus proſtratus, temulentia capitis, preſſio regionis hypogaſtricae;

ſitis

ſitis magna et debilitas. Mixtura cum drachmis iij. arcani duplicati.

17ma Nox tranquilla. Die praegreſſa nulla alvus, hoc mane ter poſita. Debilitas, modicus ſudor, et rari artuum dolores; at lingua impura, et flaveſcens adhuc faciei color. Mixtura cum drachmis iij. arcani duplicati. A meridie nullus paroxyſmus febrilis.

18ma Alvus uſque ad hoc matutinum tempus 7es poſita. Nox quieta, et aeger per omnia melius ſe habuit. Mixtura cum ſale medio, et tinctura rhei aquoſa.

19ma Nox ſat quieta. Pridie alvus bis, noctu autem ſemel poſita. Hac die ſymptomata colicae ſaturninae et colluviei ſimul biliosae magis manifeſta. Facies flaveſcens, lingua albida flaveſcens, et pituitoſa. Conquerebatur de doloribus rheumaticis capitis, pedum, et manuum praecipue continuis, certo tempore exacerbatis. Oppreſſio ad ſcrobiculum cordis, nauſea, et vomituritio. Pulſus, qualis in colica pictonum eſſe conſuevit. Drachmae 10 ſalis amari in unciis ij. aquae; alvus inde octies ſoluta.

20ma Nox tranquilla; omnia ſymptomata mitiora; naturalis faciei color rediit; Mixtura cum ſale ammoniaco.

21ma Nox perfecte tranquilla. Pridie alvus ſemel poſita; omnia ſymptomata et bilioſae colluviei, et colicae ſaturninae diſparuere excepto modico dolore reumatico, quem ſubinde in digitorum articulis ſenſit. Eadem mixtura.

22ma Levamen perſtabat, neque de ullis amplius doloribus conquerebatur. Indicatio itaque a juvantibus deſumpta.

23ma Perfecte sanus nosocomium reliquit.

Erat haec colica saturnina cum alio adhuc morbo, biliosa scilicet totius corporis labe, conjuncta; hinc illa linguae, faciei, et oculorum flavedo; hinc etiam purgantibus, vomitoriis, et salibus mediis colluvies haec biliosa e corpore erat eliminanda.

Haec autem biliosae labis cum colica saturninae complicatio duplici ex causa contingit. 1 ob spasmos abdominis, quibus secreta bilis iners redditur, atque in abdomen et intestina effunditur; 2 ex vitio epidemico; omnes enim colica saturnina laborantes, labe simul biliosa afficiuntur: Cum insuper alvus morosa sit, corruptae faeces in intestinis accumulantur; hinc purgantia indicantur, quibus autem opium jungere oportet, ut eo certius alvus ducatur.

Historia morbi V.

Pictor 25 annorum, semper sanus, at facie pallido-flavescente, ante tres menses frigore per vices recurrente, horripilatione, calore, artuum dedolatione, dolore punctorio totum sinistrum brachium occupante, respiratione difficili, leni contorsione umbilici et abdominis, atque cardialgia corripiebatur; paralysin quoque digiti indicis et pollicis brevi transeuntem sentiebat. Frequens et sicca tussis, sensus doloris sub sterno, et dura alvus. Vena secabatur; bihorio elapso omnia symptomata mitiora, et sensim disparuere, at post octo dies majori cum vehementia redierunt; respiratio praesertim asthmatica; omnia tamen haec symptomatà post tres horas sponte disparuere.

Saepius rediit paroxysmus, at cum aeger intra tres menses quinquies venae sectionem institueret, mitior semper, et longiori intervallo.

12ma Junii 1777 valde debilis nosocomium accessit. Valida thoracis oppressio, sibilosa et asthmathica oppressio, vertigo. Mixtura ex unciis V aquae chamomillae opii et camphorae granis viij.

13ma Pulsus minus durus; at in morbi decursu saepe vibrans, et durior. Alvus jam a biduo nulla, hac vespera autem parca et dura. Quinquies sponte bilem vomuit, magno pectoris levamine subsecuto: at gravitas capitis, stranguria, et levior cardialgia accesserunt. A meridie caput liberius; at dolores colici per totum abdomen, et alvus tota die obstructa.

14ma Nox inquieta et ferme insomnis; eadem urinae difficultas. Mitiores interim dolores colici. Caput minus grave, sapor tamen oris bonus, lingua modice albida, pectus sat liberum, pulsus naturalis, at alvus obstructa. Opii et camphorae $\overline{aa}$ gr. viii. in unc. V. mixturae chamomillae; Decoctum emolliens pro potu ordinario.

15ma Cum nulla hucusque alvus posita, gr. $1\frac{1}{2}$ opii cum unc. $1\frac{1}{2}$ salis amari in unc. ij aquae fontanae pro haustu. Quater inde alvus posita, magno cum levamine; caput et pectus inde libera, major tamen urinae difficultas, pulsus naturalis, et nulla amplius cardialgia. A meridie liberior respiratio, quam toto morbi decursu; appetitus, at lingua flavescens, ceterum bene se habuit, perstante tamen eadem urinae difficultate. Mixturae unc. IV. aquae chamo-

millae, cum elixirio visceralis temperati et syrupi chamomillae āā unc. 1, Extracti chamomillae, opii, et camphorae āā gr. V.

16ma Aliqua adhuc cardialgia, et lingua modice flavescens, ceterum bene se habuit. Eadem mixtura, cum opii et camphorae āā gr. v. Tota die nulla alvus et urinae difficultas.

17ma Bene per omnia, major urinae facilitas, et thorax liber. Nulla alvus.

18ma Purgans superius dictum, unde alvus quater posita. Pectus bonum. Cum autem nondum plena urinae libertas esset, unciae adhuc IV. mixturae chamomillae cum unc. 1 elixiris visceralis et granis V. opii.

19ma Stranguria; alvus semel posita. Unc. VI. Elixiris visceralis cum opii et camphorae āā gr. IV.

20ma Alvus semel posita; urina copiosior, facilior.

21ma Modica adhuc stranguria.

22ma Per omnia bene se habens ad pristinos labores rediit.

Id quoque in hoc aegro notandum, dolores noctu fuisse exacerbatos. At primarum viarum affectione non magna incommoda tulit aeger, sed de difficili solum et sibilosa respiratione conquestus est.

Ultimis morbi temporibus plena alvi libertas, assumpto licet opio.

Venae sectio breve tantum levamen attulit.

In morbi initio de anxietate pectoris solumodo conquestus est; reliqua colicae saturninae symptomata serius, sub usu opii camparuere; imo, omnia illa symptomata, quae aegrum,

ante usum opii, vexabant, illo assumpto brevi disparuerunt; nam quoties illum interrogabamus, semper affirmabat, se nullam capitis gravitatem sentire, sed omnes sensuum functiones esse integerrimas.

Saepius purgantia salina opio jungere oportet, ut biliosas, acres et induratas faeces, quae alvo diutius adstricta accumulantur, e corpore eliminemus.

Historia morbi VI.

Pictor 35 annorum, 15es jam colica saturnina laborans, mense Majo 1776. in eundem iterum morbum incidit; a chirurgo, purgante ex manna parato et enematibus, sanatus ad pristinos labores se recepit. Triduo post, cum malum recrudesceret, nosocomium S. T. adiit. Per quinque dies ibi commorabatur; at cum malum intra hoc tempus non esset sublatum, domum rediit. Altera mox die artuum omnium paralysi corripiebatur, qua per 26 septimanas tenebatur, quin omnia a chirurgo praescripta remedia vel minimum levamen attulerint. Medicum tandem consuluit; remediis ab illo praescriptis, inunctione spirituosa et frictione artuum inferiorum mobilitas rediit, manente interim brachiorum paralysi. Durante hoc curationis tempore electricitas etiam tentata est, at malum inde potius auctum, quam imminutum. Mense Aprili thermas Baadenses adiit, quibus per 4 septimanas utebatur; fere perfecte sanus rediit, brachiis solummodo non ex integro sanatis. Continuavit per aliquod tempus priorum remediorum usum, et brachiorum tandem mobilitas

rediit. Mense Julio 1777 pristinos labores suscepit, eosque per 5 septimanas absque ullo incommodo tractavit. At 5ta Julii lacerantibus iterum doloribus brachiorum et crurum, absque colica tamen, corripiebatur. 6ta et 7ma omnia iterum bona; 9na et 10ma idem dolor rediit; atque hac ultima ab opera sua cogebatur desistere; dolores artuum, praecipue circa genua, magis adhuc lacerantes, et lancinans accedebat dolor ardens dorsi et lumborum.

11ma Nosocomium adiit. Eadem dolorum ferocia; lingua valde flava, abdomen indolens, urina et alvus libera, pulsus durus et parvus. Mixtura chamomillae cum opii et camphora āā gr. 10.

12ma Somnus bonus, doloribus subinde interruptus: Mitiores nunc dorsi, lumborum, et artuum inferiorum dolores, superiorum vero iidem, ac heri. Nulla alvus. Jam a priori die stando tantum urinam mittere potuerat. Circa meridiem de vehementi ardore pectoris et regionis hypogastricae conquerebatur.

13ma Nox insomnis; cetera eadem ac heri. Mixtura chamomillae cum opio et camphora āā gr. XII. Cum a meridie eadem symptomata perstarent, dabatur mixtura ex unc. 1ß salis amari, unc. ij aquae communis, et gr. 1 opii. Alvus inde ter mota, cum insigni doloris colici levamine. Urina facilis. Pergebat in usu mixturae et opii.

14ma Os pituitosum, urinae difficultas, et subitanea inter mingendum suppressio. Aliquis adhuc in regione hypogastrica ardoris sensus. Idem purgans et enema, at nulla inde alvus. Utrumque brachium debilius, manus vero utra-

que paralytica. Idem ardoris sensus. Mixtura chamomillae cum granis XII opii.

15ma Abdomen bonum, at brachia debiliora; urina difficilis, vesperi autem liberior. Hac die sponte absque purgante remedio aut enemate alvum aliquoties posuit.

16ma Duplo minus opii assumpsit; at alvus tota die obstructa. Ardor totius corporis rediit. Sera vespera mixtura chamomillae cum opii et camphorae ana granis 12.

17ma Nox bona. Dato enemate alvum magno cum levamine posuit. Aliqua adhuc manuum debilitas, urina liberior, et ardor minor. Mixtura chamomillae cum opii et camphorae āā granis XII.

18ma Nox quieta; mane iterum aliquis ardor; lingua biliosa, et os pituitosum. A meridie sal amarum absque opio, et enema; alvus inde soluta.

19mo Nox bona; aliquem tamen, cum se moveret, in abdomine dolorem sentiebat. Os et lingua glutine quasi obducta. Hinc omnis cura a regnante tunc constitutione pituitoso — biliosa desumebatur. Dabatur mixtura cum drachmis iijß arcani duplicati, drachma 1ß salis ammoniaci, et drachma 1 tincturae castorei. Alvus aliquoties inde solvebatur, et nullum amplius dolorem sentiebat.

20ma Prior mixtura salina cum tinctura castorei repetita; solvebatur alvus, nullus dolor, et minor manuum debilitas.

20ma Nullus omnino dolor. Etsi manibus nunc uti potuerat, nondum tamen sufficiens illarum robur aderat. Aeger nosocomium reli-

quit, antequam perfectam sanitatem recuperasset.

Ab electrica machina paralysis in hoc aegro augebatur; thermae Baadenses levamen tulerunt.

In initio plumbum dolores rheumaticos sine colica produxit, haec enim serius demum accessit.

Opium prius exhibendum est, deinde primum purgantia remedia danda sunt.

Vidimus in hoc aegro alvum a largiori dosi opii sponte solutam, et eadem ratione, qua haec dosis minuebatur, obstructam, ut nec a sale amaro exhibito moveretur.

Hac anni tempestate colicae saturninae, cum colicis biliosis, universim, cum labe biliosa conjunctae erant, hinc duplex medela requirebatur, quod tamen in hoc casu perdifficile erat. Opium enim bili inimicum, et tamen ad colicam saturninam necessario requiritur; haec autem purgans remedium non fert, illa vero etiam postulat.

Plures colicae saturninae hoc anni tempore se mihi obtulerunt, quas ob temporis angustias litteris mandare non potui. Hae omnes cum biliosa et pituitosa labe conjunctae erant, et remedia solventia, emetica et purgantia, interpositis largis opii dosibus, requirebant. Quasdam colicas saturninas solis remediis antibiliosis, absque opio, sanavi, et nisi dolores urgebant, eandem, quam colicis biliosis, medicinam feci. Eadem aestate plures colicas saturninas pro biliosis habuissem, nisi pulsu tardo, duro et vibrante, qui in colica saturnina solemnis est,

fuiſsem admonitus, etenim ipſa biliosa colluvies vim venenatam opii, ut videtur, obtundit.

Historia morbi VII.

Vir 62 annorum a viginti sex annis artem pictoriam exercens, saepius in vita graviter aegrotabat, atque ultimo ante 16 annos; nunquam tamen ex colica saturnina decubuit. Plerumque bis, etiam saepius per diem sponte alvum poſuit. Jam a tredecim annis, quin causam aliquam resciret, nullum assumptorum saporem habet. Ante octo septimanas, cum ceterum sanus esset, de dolore regionis epigastricae per vices redeunte conqueri coepit. Appetitus dejectus, alvus rara, dolores rheumatici artuum et subinde dedolatio totius corporis. Oppressio insuper pectoris, et dum per acclivia ascenderet, difficilis respiratio. Caput confusum et grave. Per 7 septimanas vomituritio frequens, nullus tamen vomitus. 7ma Julii ultimo alvum posuit.

12ma Julii 1777 in nosocomium susceptus est; mox cum intrasset, et priusquam ullum remedium assumpsisset, frequentes epileptici insultus. Hac nocte grana IX opii exhibebantur.

13ma Nulla convulsio, somnus quietus; alvus nulla, et cardialgia. Ab enematibus nullum levamen. A meridie unc. 1 β salis amari in unc. iij. aquae communis. Alvus inde ter cum levamine soluta.

14ma Idem ventriculi dolor. Vesperi, assumpto sale amaro, mox convulsionibus, in lethargum abeuntibus, corripitur. Mixtura chamomillae cum opio et camphora, resuscitatus.

15ma Mane convulsiones rediere. Idem remedium exhibitum. In lethargum iterum incidit, cum respiratione valde tarda et stertorosa: Pulsus fortis, plenus, durus. Secta vena, sanguis absque crusta; circa meridiem mors.

Caput, me inscio, aperiebatur, ut nulla mihi nunc esset investigandi occasio.

In abdomine intestinum colon multo aëre distentum et vesicula fellea tenui, flavescente bile turgida.

In cavitate thoracis humor vere biliosus, flavus, chartam scriptoriam colore flavo tingens, et ab illo, in vesicula contento humore, in eo tantum, quod multo tenuior esset, discrepabat. Omnia intestina bile tincta; cetera omnia sana.

Historia morbi VIII.

Juvenis 17 annorum, tertio nunc anno pictoriae artis tyro, jam mense Octobri elapsi anni, prima vice ex colica saturnina decubuit, a chirurgo sanatus. Ab illo tempore sat bene se habuit, ad ultimas usque ante suum in nosocomium nostrum adventum septimanas, cum scilicet pressionem ventriculi, et frequentem vomiturıtionem conquereretur.

16ma Julii 1777 hora 8va matutina valido frigore, dolore abdominis, et respiratione difficili corripitur. Hora 1ma a meridie calor, et dolor abdominis perstabat. Alvus bis posita. Somnus noctu bonus, doloribus ventris subinde interruptus.

17ma Appetitus dejectus; frequens dolor colicus; respiratio difficilis. Calor incerto tempore rediens. Semel bilem vomuit, alvum bis posuit. Nox priori magis tranquilla.

18ma Mitiores dolores colici. Vix ulla respirationis difficultas, et lenior cephalalgia. Alvus bis posita. Extra lectum laborabat. Somnus bonus.

19ma Nosocomium adiit. Dolor capitis et abdominis intensior. Sitis, lingua albida; pulsus plenus, fortis, durus.

Mixtura salina, dein emeticum; dein iterum salia, et tandem remedia ventriculum roborantia; atque ita absque opio convaluit.

Juvenis hic terendis pigmentis, et cerussae potissimum terendae operam impendit.

Pulsus admodum durus et vibrans erat, qui tandem talis, qualis in colica saturnina essè solet, evasit.

Cum pictores plerumque alvum obstructam habeant, venenum plumbi a bile quasi involvi, et obtundi, verosimile est: Bilis autem ipsa colicam biliosam producit. Hinc colica saturnina, tempore aestivo, regnante constitutione biliosa, singularem curationem requirit.

Historia morbi IX.

Pictor 40 annorum, ante aliquot annos ex colica saturnina decumbens, operae huic, cum convalesceret, valedixit, at eandem ob res angustas denuo resumpsit mense Majo 1777.

Inchoante Octobri de doloribus artuum rheumaticis conqueri coepit; alvus subinde dura, et leviores dolores colici.

Elapsis octo diebus nosocomium adiit. Conquerebatur de febre omni vespere exacerbari solita; leviori colica, et doloribus artuum rheumaticis. Pulsus, qualis in colica saturnina esse

ſolet, ſcilicet vibrans, durus, et quaſi chorda ferrea tenſa; in reliquis enim colicae ſpeciebus pulſus potius parvus et obſcurus obſervatur.

Dabam remedia ſalina, leniora purgantia ex manna, et tandem emeticum. Tremens adhuc et debilis, me invito, domum rediit. Nullus equidem dolor aderat, neque febris; at pulſus colicae ſaturninae ſolemnis, et malus corporis habitus.

Domi ſuae priſtinos labores ſuſcepit; poſt aliquot dies levior dolor abdominis rediit, ſubinde ardoris ſenſum excitans; acceſſit rheuma artuum, ſudores nocturni valde copioſi, ut 2—3 vicibus linteamina mutare cogeretur. Ceterum extra lectum degit.

23ma In noſocomium rediit. Mox, ubi per ſcalas aſcendiſſet, in lectum ſe projicit, et inſultu epileptico corripitur. Inſequitur apoplexia, convulſionibus epilepticis interpolata. Deglutitio abolita; et eadem adhuc die mors apoplectica.

Diſſecto cranio omnia vaſa cerebri ſolito turgidiora. Reliqua ſana.

Etiam thorax ſanus, praeterquam, quod ſiniſter pulmo pleurae accretus eſſet.

In regione abdominis ventriculus ingentis magnitudinis; inteſtinum jejunum, et magna pars ilei obſcure rubeſcens, et ſumme inflammata; coli transverſi curvatura multis duris, ſcybaloſis foecibus repleta; fellea veſicula vacua; cetera ſana.

Conſtitutione anni inflammationibus amica, facilis eſt enteritidis cum colica ſaturnina conjunctio, atque haec inteſtinorum inflammatio primam medentis curam requirit.

Colicas saturninas genuinas, atque illas etiam, quae biliosa labe commixtae sunt, plerumque facili negotio curamus; at illae saturninae colicae, quae partim inflammatoriae, partim biliosae indolis sunt, difficillimae curationis sunt, scilicet tribus his causis seorsim agentibus.

Historia morbi X.

Operarius 40 annorum, potator strenuus, quatuor circiter annis apud figulum terendo in subtilissimum pulverem lythargirio operam impendit. Hoc tempore saepius doloribus colicis vexabatur.

Per quinque dies, antequam nosocomium adiret, abdomen leviter tympaniticum. Conquerebatur de saevis doloribus colicis; vomuit aeruginosa; nulla alvus, atque summa anxietas; extra lectum nihilominus degebat.

Quinta morbi die, 8va Decembris 1777 in nosocomium susceptus. Mixtura salina uno haustu sumenda. Decoctum hordei cum melle, et enema. Vespera emeticum; magna copia sordium biliosarum *ανω και κατω* cum insigni aegri levamine.

9na Decembris sal amarum et manna in decocto altheae per vices assumendum. Alvus inde facilis, et vix aliquis abdominis dolor. Pulsus ad hoc usque tempus a naturali vix diversus; lingua albida; nullus calor, neque ullum praesentis febris signum. Attamen inquietus, et abdomen tumidulum, et modice *tympaniticum*, a rudiori tamen etiam attactu haud dolens. Extra lectum degens obambulabat.

10ma Absque convulsionibus, subito moritur et inopinate.

Dissecto cranio magna copia aquosi laticis sub membrana arachnoidea apparuit, atque omnia vasa cerebri a sanguine turgebant.

In regione abdominis omentum semi-inflammatum; et tenuium quoque intestinorum inchoans inflammatio, vesicula fellea a crassiori bile distenta, et adjacentia quoque viscera a bile tincta; cetera omnia sana.

Historia morbi XI.

Figulus 50 annorum ab aliquot annis doloribus colicis saepius vexabatur, qui tamen facile disparebant, si alvus aut sponte aut absumpto purgante aliquoties moveretur. Ceterum bene se habuit.

5ta Decembris 1777 idem dolor colicus per vices, atque intensior rediit; alvus parca et scybalosa; somnus parcus.

6ta Omnia pejora; dolor magis contorquens et scindens, alvus magis obstructa, et aeger laboris impos lecto decumbere cogebatur. Vespera vomuit assumpta, dein biliosa; rediit aliquoties vomitus; nox insomnis.

7ma In nosocomium venit; de atroci abdominis dolore conquerebatur; lingua impura, et assidua vomituritio. Vomuit tandem. Ob doloris ventrem contorquentis vehementiam in lecto sese jactitabat; abdomen tumidum, et ab attactu dolens; alvus nulla; pulsus plenus, fortis, durus. Mixtura salina. Nox insomnis.

8va Eadem, quae heri. Emeticum; ma-

gnam inde bilis copiam vomuit, alvus aliquoties mota, magno cum levamine; somnus parcus.

9na Purgans ex manna. Circa meridiem umbilicus introtrahitur, dysuria, tensio regionis hypogastricae; aeger inquietus; somnus vix ullus.

10ma Idem rerum status. Decoctum emolliens cum nitro, et venae sectio. Sanguis crusta inflammatoria tectus. Circa meridiem alvus aliquoties mota, insigni cum levamine.

Continuato per aliquot dies remediorum emollientium usu aeger perfecte convaluit.

Compositus erat hic morbus ex colica saturnina et colica biliosa, bile tamen praedominante. Hinc ab opio abstinui, utpote bili inimico, sed emeticum, et purgantia exhibui.

Doloris pertinacia, anni tempus ad inflammationem proclive, et sordium in intestinis retentarum acrimonia venae sectionem, emulsiones nitrosas, universim, methodum antiphlogisticam requirebant.

Erat itaque hic morbus, *colica saturnina biliosa, in inflammationem intestinorum tendens.*

Historia morbi XII.

Pictor 23 annorum coloribus parandis operam impendens, antea sanus, anno 1775 ex colica, praegressa vomituritione, singultu, et ructuum explosione, decubuit. Rediit haec colica trium annorum spatio sexies circiter, atque ex ultimo morbo in nosocomio Fr. Misericordiae sanabatur; remanserat tamen dolor obscurus manuum, etsi is interdiu tantum aegro molestus esset. Durabat hic sanitatis status usque

15mam Nov. quo die elapſo dolor ille in manuum et digitorum tumorem mutabatur, ut aeger tenendo penicillo impar eſſet; rigebant manus, et aeger viribus omnibus exhauſtus ferme exanimis erat. Ita ferme res ſe habuit usque ad medium menſem Februarii. Sequentibus tribus ſeptimanis acceſſit dolor abdominis nocturno tempore exacerbatus, alvusque rara; temulentia capitis, ſubinde gravitas, viſus debilitatus, appetitus dejectus, et per octo dies vomituritio, ſubinde teneſmus, alvo licet rara; urina libera; dolor ex dextro latere in ſiniſtrum, inde in pedem utrumque, et tandem per univerſum corpus migrabat. Reſpiratio difficilis, pectus oppreſſum. Haec ſymptomata ad 7mam usque Martii durabant; hac die vinum calidum aſſumpſit, iterumque evomuit.

8ma Martii in noſocomium venit. Gravitas capitis; facies flaveſcens, lingua albida et pituitoſa; pulſus tardus, vibrans, ferme durus. Dextrum brachium ſiniſtro paulo macrius, atque tertium os metacarpi ſuper reliqua aliquantum eminebat. Abdomen molle, et habitu externo naturale; at interne dolor ſcindens, ardens, contorquens; alvus nulla. Crura ab attactu dolentia, ſomnus turbatus, vomituritio. Remedia ſolventia et eccoprotica.

9na Martii omnia in eodem ſtatu, teſticulorum inſuper et glandis penis retractio. Vomitus, qui pridie primo acceſſerat, 10es repetitus bilioſam et porraceam ſaburram eliminabat. Ad vomitum hunc ſiſtendum mixtura ex aqua chamomillae unc. VI, ſyrup. chamom. unc. 1ß, extracto chamomillae dr. ß, et extract. hyoſciami gr. x. Pro potu ordinario decoctum altheae

cum

eum syrupo diacodii. Serius omnia in eodem statu; pulsus tamen paulo mollior, et minus fortis. Decubitus in utroque latere difficilior, et nox insomnis.

10ma Omnia in eodem statu, et alvus nulla. Efficacius remedium paregoricum exhibebatur; huic gr x. opii in mixtura chamomillae. Cum autem vespera sponte biliosa vomeret, et os amarum esset, opiato seposito, vomitorium datum, dein iterum opium exhibitum. Vomuit bilem et pituitam magno cum levamine; urina flava, ictericorum more; ab enemate, etsi acriori, nulla alvus. Nox melior.

11ma Omnia meliora. Alvus nulla, urina eadem quae heri, et capitis temulentia. Mixtura repetita, et vespera unc. 1ß salis amari. Noctu alvus 8es posita; minor doloris vehementia.

12ma Magnum levamen. Mixtura chamomillae cum opio; vespera enema. Alvus noctu soluta, dolores mitiores; urina viridescens.

13ma Vix ullus dolor. Mixtura eadem.

14ma Eadem mixtura. Vespera sequens remedium exhibitum.

Rec. Aq. chamom. unc. vj.
syr. chamom. unc. 1ß.
Arcani dupl. dr. vj.
Opii puri. gr. vj.
M.

Sumat omni 4hor. sextam hujus misturae partem.

15ma Aquae menthae unc. iij. salis amari unc. 1ß, syrupi menthae uuc. 1. pro haustu; 8. vicibus mota alvus.

16ma Nocte praegressa dolores subinde ar-

tuum; os pituitoſum. Ad eliminandas pituitoſas colicae reliquias ob alvum obſtructam collectas, decoctum graminis, taraxaci, cichorei, cum arcano duplicato.

17ma Nullus fere hac nocte dolor. Idem decoctum.

18ma Idem morbi ſtatus. Frictiones roborantes ſiccae artuum.

25ma Bene ſe habet. Decoctum herbarum amaricantium; inde perfecte convaluit.

Notandum hic, illa collicae ſaturninae ſymptomata, quae in hoc caſu remediis obvolventibus et opio ſanabantur, probe diſtinguenda eſſe ab illis, quae ab alvo obſtructa, aut ab ipſo opio, aut a protracto remediorum involventium uſu oriuntur.

Ut adeo opii uſus non ſemper et ubique innocuus habendus ſit.

Historia morbi XIII.

Pictor 36 annorum ſpatio 13 annorum bis, nempe ante 4 et ante 6 annos ex colica ſaturnina in noſtro noſocomio decubuit; 24ma Aug. 1776 iterum ad nos venit. Ab ultimo morbi hujus inſultu, ex ſalutari medici conſilio, quotidie mane panem butyro oblinitum comedit, atque ita ſanus vixit, uſque dum ante 14 dies colica, et praecipue contorquente dolore circa regionem umbilici corripiebatur; urethra inſuper retracta, abſque difficultate tamen aut ardore urinae. Diarrhaea inſuper cum vomitu, per vices redeunte, atque aeruginoſo. Nullum tamen artuum rheuma, neque ullus ardoris ſenſus in ulla corporis parte. Vomitus et diarrhaea ſe-

quentibus etiam diebus continuarunt, dolore tamen contorquente abdominis per vices remittente. Ante tres dies repente, absque gravitate aut debilitate artuum praegressis, dolore scindente in utroque brachio, manu, et digitorum articulis, atque illarum partium paralysi repente corripitur. Utrumque genu idem dolor occupat, ut aeger equidem sedere, non autem pedibus insistere valeret. Ultima ante adventum suum die alvum semel posuit, bis autem vomuit; cum in nosocomium esset susceptus, os erat amarum, etsi lingua haud multum impura esset. Respiratio libera; nulla cardialgia; at dolor contorquens circa umbilicum, dolor et paralysis artuum. Pulsus naturali celeritate, at durus; calor haud praeternaturalis. Mixtura oleosa cum camphora, et decoctum emolliens.

Alvum aliquoties sponte posuit, dolor abdominis intra triduum, cum mixturam oleosam cum camphora sine opio assumeret, penitus disparuit; utroque autem brachio paralyticus evasit. Utramque manum et genua idem dolor vexabat. Pulsus durus, et arteria, tensae ad instar chordae ferreae, vibrans.

28ma Mixtura chamomillae cum granis IV opii; et eadem adhuc vespera aeger aliquam brachiorum mobilitatem sentiebat, ut sibi jam de redituro artuum usu gratularetur.

Cum opium, ut in multis aegris vidimus, alvum pertinacissime clausam, neque ullo remedio aperiendam, solvit, atque alvus etiam continuato opiatorum usu non raro sponte movetur, in mentem mihi venit, an non opium, quod illum quasi tetanum et paralysin intestinorum solvere poterat, etiam in illa artuum para-

lyſi, quae non a vera partium ad motum requiſitarum relaxatione, ſed a ſpaſmodica potius illarum conſtrictione oritur, efficax pariter remedium eſſet? Neque eventus ſpem meam fefellit;

Sequenti die opii et camphorae āā gr. VI. in mixtura chamomillae, et decoctum herbarum emollientium. Mirabilis plane vis plumbi, quod alioquin ſtupefaciendo et contrahendo agit, attamen tam vehementes ſpaſmos in corpore excitare valet! At non minus mirabilis opii vis eſt, quae utpote relaxans, in hoc tamen caſu laxis et paralyticis artubus novam vitam tribuit.

Ut opii uſus eo tutius poſſit protrahi, venae ſectio ad uncias vj inſtituta; ſanguis cruſta tectus.

Sequenti die mixtura oleoſa cum opii et camphorae ana gr. vj; enema, et decoctum emolliens pro potu ordinario.

2da Septembris dextrum brachium, etſi cum aliqua difficultate, elevari poterat. Ceterum neque comatoſum quid, neque ulla gravitas capitis ab uſu opii. Hac die camphorae et opii āā gr. vij in mixtura oleoſa ſumpſit.

Opii prae camphora, in roborandis nervis, et ſolvenda paralyſi, efficacia ex alio itidem caſu patet, ubi largus et protractus camphorae uſus, figuli, ex colica ſaturnina paralytici ſtatum, nec vel minimum emendabat.

3tia Membra paulo liberius movebat. Opii et camphorae āā gr. viij. Alvus quinquies mota, copioſa, prima vice dato enemate, reliquae 4 ſedes veſpera ſponte.

5ta Eadem opii et camphorae doſis in mixtura chamomillae. Tota die optime ſe ha-

buit, neque somnolentia, neque ulla capitis gravitas. Facilis membrorum motus, noctu autem per vices delirium. Sequenti mane eadem mixtura absque opio; et tota die somnolentus, et alta voce excitatus tarde ad interrogata respondens. Artus equidem movebat, at cum difficultate. Venae sectio; sanguis crusta inflammatoria tectus; emulsio nitrosa. Altera die caput serenum, nullus in toto corpore doloris sensus, artuum autem, quae vix inchoaverat mobilitas, iterum deleta.

Solus nunc artuum sensus superstes. Emulsio nitrosa continuatur.

9na Opii iterum et camphorae āā gr. iij. in mixtura chamomillae. Vespera, solerti instituto examine, an aliquod symptoma ob opio produci solitum adesset, nullum omnino deprehendebatur. Brachia quoque aliquantum elevabat, quod mane non poterat.

10ma Mixtura chamomillae cum camphora absque opio. Brachia aegro expedita magis et leviora videbantur.

23mo Brachia modice et difficulter movebat. Hucusque ob genuum impotentiam neque obambulare, neque, cum surrexerat, solus se pedibus sustinere erectum poterat, nunc autem solus e sella surgebat et obambulabat. Hucusque quotidie grana v camphorae in libris ij. emulsionis sumpserat; hodie camphorae scrupulum unum in eadem emulsione,

30ma Mixtura chamomillae cum scrupulo i camphorae.

3tia Octobris electricitas tentata; absque levamine.

5ta Sequentibus pillulis uti coepit:

Rec. Sapon. Ven. unc. ß.
G. ammon.
Camphor. āā dr. ij.
Castorei dr. ß.
Syrup. menth q. s. m. f. pil. gr. ii.
Sumat sexies de die iij. cum sequenti infuso:

Rec. Flor. arnicae.
— — chamom. āā man. ß.
Inf. c. 5 qu. aquae commun. Colat. lib. ij. adde.
Syr. menth.
— — fl. chamomillae āā unc. I

8va De doloribus iterum articulorum et pondere dextri brachii conquerebatur, emulsio cum dr. ß. camphorae; at aeger tardae sanationis pertaesus e nosocomio discessit, cum malum hoc largioribus camphorae dosibus oppugnare animus esset.

Historia morbi XIV.

Figulus 24 annorum per septem circiter menses lythargirio ad incrustanda vasa terrea utebatur.

Altera jam septimana dedolatio omnium artuum, et per vices dolores colici. Biduo post carnem suillam comedit, et hydromel largiter hausit; dolores evanuere, et bene se habuit.

Apparens haec sanitas paucos tantum dies durabat; dedolatio et dolor colicus rediere, isque assiduus, subinde vehemens ac contorquens, ac si intestina in globum convolverentur; ab-

domen subinde intumescens mox iterum collapsum, durum, et umbilicus introtractus. Pudenda aegro subinde increscere videbantur, scrotum enim et penis intumuere. Alvus obstructa. Subinde vertigo caliginosa; calores vagi, horripilatio, et tremor artuum. Urina difficilis, parca et ardens; ab hoc tamen incommodo aeger largiori haustu hydromellis se liberare solebat.

Atque ita plus minusve aegrotabat, quo saepius hydromelle uteretur.

Ante quinque septimanas alvus per totum octiduum obstructa, penis cum dolore retractus, et ardens urinae stillicidium. Frustra alvum jalappa, scammoneo, et repetito enemate reserare tentabat; larga tandem hydromellis potatione alvum intense flavam duramque magno cum levamine sponte posuit.

Ab illo tempore unicum tantum paroxysmum, eumque leviorem habuit, quem solito suo remedio, hydromelle scilicet, sopiebat.

23ma in nosocomium venit. Valida artuum dedolatio; dolor contorquens in regione umbilici, per vices exacerbatus, et a biduo intensior; abdomen tumidum et tensum. Umbilicus introtractus; sensus, appetitus, et sapor bonus; alvus per quatuor dies nulla; semel biliosa vomuit. Nox enema iniectum; cum nulla alvus sequeretur, sequens opiatum.

Rec. Aqu. fl. chamomill. unc. vj.
Opii.
Camph. āā gr. x.
Syrup. chamomill. unc. I

Omni quadrihorio sexta pars assumenda.

Circa vesperam eadem ferme dolorum ve-

hementia, umbilicus tamen minus introtractus, minor quoque abdominis tumor et tensio; nulla tamen alvus, et magna urinae difficultas et ardor; somnus turbatus, parcus.

24ma Mane dolor abdominis aliquantum remissior; alvus tamen adhuc obstructa:

Datum est sequens purgans:

Rec. sal. amar. unc. 1 ß.
Opii puri gr. 1
Aqu. menth. unc. iij.

Alvus inde dura, nigra, et parca; semel vomuit; reliqua eadem.

Circa tertiam pomeridianam insultu epileptico corripitur, aliquoties redeunte, donec tandem in profundum somnum incideret. Elapsis circiter octo minutis aeger ad se rediit; alvus nulla, urinae ardor.

Inijciebatur mox enema acre, et sequens mixtura exhibita:

Rec. Aq. fl. chamom. unc. v.
Extract ——— dr. 1
Opii puri
Camph. āā gr. xij.
Syrup. chamomill. unc. 1

Omni quadrihorio sextam partem hujus mixturae assumpsit.

Balneo insuper calido ex aqua fontana immittebatur. Inter insidendum urina sponte copiose fluxit; alvus pertinaciter clausa permansit. Aeger somnulentus evasit, facies torva; pulsus plenus, fortis.

Mox a balneo vena secta; sanguis indolis sanorum. Sera vespera ab enemate alvus copiosa; urina libera, subinde tamen inter mingendum ob ardorem retenta. Somnus noctu parcus, et insomniis turbatus.

25 Minor somnolentia; abdomen minus dolens, et mollius; caput liberum, major pulsuum mollities, et urina absque ardore et difficultate missa. Purgans sequens:

Rec. Sal amar. unc. 1 ß.
Opii pur. gr. 1
Aqu. menth, unc. ij.

A meridie 9es copiosam alvum posuit aquosam, viridem, semel pituitam vomuit; bis urinam limpidam, copiosam absque incomodo misit. Inde tensio, tumor, et dolor abdominis imminutus, umbilicus minus introtractus, et somnolentia disparuit. In dextro autem thorace erosionis quasi sensus, magna artuum dedolatio, in sinistro simul inguine, et in toto dextro latere dolor quasi rheumaticus. Eadem mixtura chamomillae cum camphorae et opii āā gr. XII.

26ma Saepius urina mittebatur ardens; at parca; dolor rheumaticus et ardor sinistri thoracis perstabant; abdomen tumidulum, caput liberum, appetitus et pulsus naturalis. Mixtura prior continuata. Nox tranquilla.

27ma Caput liberum, sensus exulcerationis idem, abdomen ferme indolens, et umbilicus vix amplius introtractus. Appetitus bonus, sapor non depravatus. Lingua modice flavescens, urina paulo facilior, alvus nulla. Eadem mixtura. Vespera, ab enemate et purgante exhibito, alvus copiosa, mollis, viridescens; urina copiosa, libera absque tenesmo; abdomen indolens, nulla umbilici introtractio, nulla tensio. In utroque inguine dolor, attactum non ferens. Nox tranquilla. Idem remedium.

28ma Aeger per omnia sat bene se habuit; dolor thoracis et abdominis nullus; urinae liber-

tas, pulsus naturali paulo celerior. De aliqua siti, modico calore, et de iisdem adhuc inguinum doloribus aeger conquerebatur. Versus vesperam ab enemate alvus mota, noctu autem aquosa dejectio: Eadem mixtura cum opio. Nox bona.

29ma Mane aquosa dejectio, urinae ardor, et quaedam difficultas; ceterum aeger bene se habuit. In sinistro annulo abdominis perparvus et dolens tumor apparuit; pulsus naturalis. A meridie alvus 10es sponte movebatur, cum insigni levamine abdominis, urina saepius missa absque impedimento. Tumor et dolor inguinum disparuere, pulsus naturalis, sitis nulla, appetitus. Eadem mixtura cum opii et camphorae āā gr. xij. Nox tranquilla.

30ma Nocte praegressa undecim aquosae dejectiones; de die alvus septies sponte mota; mictio frequens et facilis. Nulla ferme artuum dedolatio, appetitus validus.

Idem remedium. Nox bona.

1ma Julii Mane nulla alvus, a meridie autem bis sponte posita. Cum aeger per omnia bene se haberet, mixtura ex amaris et stomachicis remediis, additis x granis opii, praescribebatur, cujus sextam partem omni quadrihorio assumebat.

2ma Noctu nulla alvus: repetita mixtura stomachica cum granis vj opii: Inchoans virium restauratio.

3tia Grana v opii in mixtura. Alvus bis posita.

4ta Opii grana iv in mixtura; alvus ter sponte mota.

5ta Sanus domum rediit, viribus usu roborantium restitutis.

Multa in hoc aegro notanda sunt:

Primo Certum semper levamen a copioso mulsi (Meth) potu expertus est. An hoc ab analeptica, cardiaca, inebriante mulsi virtute, qua, ad aliquod saltem tempus, opii vices explebat? an vero vis detergens mellis, mucum intestinorum solvendo, ad minimum partem quamdam stimuli saturnini alvo eliminavit? aut an potius utraque vis conjuncta ad dolores mitigandos concurrebat? quis hoc determinaverit?

Secundo Certe persuasus sum, illum graviter errare, qui insultum epilepticum, et secutam mox apoplexiam opio potius, quam spasmis abdominis, sanguinem versus encephalum urgentibus, adscripserit; alios enim aegros in nosocomio nostro vidimus, qui, priusquam ullum remedium assumpserant, convulsionibus correpti mortem apoplecticam subibant; alii autem, lethargo et epilepsia correpti, non nisi assumpto opio sanabantur. Id tamen concedo, in hoc casu contractionem intestinorum nondum sublatam a remedio purgante auctam fuisse.

Tertio, patet ex decursu morbi, quod capitis affectio, auctis opii dosibus, continuo imminuta fuerit, unde novum priori asserto momentum accedit.

Quarto, tum in hoc, tum in aliis similibus casibus obstructa et diu retenta alvus saepe drasticis etiam purgantibus non reserabatur, nisi largo et protracto opii usu spasmi intestinorum prius solvantur, quo facto alvus aut sponte, aut dato purgante aut applicato communi enemate movetur.

Quinto, Opii usus liberam alvi excretionem in hoc casu adeo non impediebat, ut eam po-

tius, ultimis praeſertim diebus, cum opium largius exhiberetur, inſigniter augeret, neque ulla inde capitis perturbatio, ſudor, ardor urens, aut alia ſymptomata, ab opio produci ſolita, animadvertebantur: ac ſi omnis opii vis in delendo veneno ſaturnino fuiſſet conſumpta.

Hiſtoria morbi XV.

Pictor annos 33 natus, ſpatio duodecim annorum undecies colicam ſaturninam perpeſſus eſt, abſque paralyſi.

A quatuor ſeptimanis dolores in hypogaſtrio queritur contorquentes, primis octo diebus abſque remiſſionibus continuos, poſtea per intervalla mitiores, noctu non graviores. Ardor a ſcapulis ad lumbos uſque, auctus ad attactum, vehementior primo, nunc remiſſior. Ab octiduo brachia quaſi ab rheumatiſmo inſigniter dolent; torpor brachii dextri, et artuum reliquorum gravitas, ardor ad pubem. Nuper unius diei iſchuria vexabatur, ſponte ſoluta; nulla caeteroquin toto morbi tempore mictus moleſtia. Dolor premens ad infimum ſternum; pulſus fortis, plenus, tardus, abſque caloribus.

Initio morbi ea incommoda patiebatur, quae alias bilioſam ventriculi illuviem notant. Ob eam rem potionem ex foliis ſennae et manna confectam domi ſuae hauſit, unde quinquies viridia vomuit, et aliquoties dejecit. Melius inde habuit, appetiit denuo; a ſcapulis ad lumbos uſque, et abdomine mitius doluit. Alvus primis tribus morbi diebus ſtrictior erat, exinde naturalis eſt, et quotidie reſpondet. Abdomen molle, umbilicus non introtractus, appetitus, ſapor bonus, lingua mediocriter flaveſcens.

Saturatum totius altheae decoctum, in quo aliquot unciae mannae intabuerunt, propinavimus; inde purgabatur ea nocte aliquoties cum omnium symptomatum levamine, subjungebantur emollientia sine purgantibus.

5ta Junii ad vesperam priora symptomata rediere, noctu graviora. Dolet totus anterior thorax, abdomen anterius ad pubem usque dolore vario, modo ardente, modo scindente, itemque subinde solummodo premente, aucto per intervalla. Alvus hodie nulla, brachia gravius dolent.

6ta Junii prioris diei symptomata perstiterunt, interdiu mitiora, graviora noctu. Sumpto decocto altheae cum manna, alvus mota aliquoties est; pectus bonum, abdomen melius, artus emendati.

7ma Junii praeterita nocte abdomen gravius, quam pridie, mitius tamen, quam aliis noctibus solebat, doluit. Pectus ea nocte per intervalla tantum infestabatur.

7ma interdiu bene habuit; sub initium noctis gravissimus in abdomine recrudescens dolor adplicato emolliente cataplasmate mitigabatur.

8va Junii mane levis abdominis dolor; artus et pectus omnino emendati.

Hoc die, aut ulterioris medicationis impatiens, vel vero pristinos resumpturus labores, non confirmatus, ut familiam aleret domi penuria pressam, a nobis discessit.

Historia morbi XVI.

Juvenis annorum viginti et duorum, pictor, praeterito autumno febri continua laborabat, ex qua convalescens dyspepsia et vomitibus spontaneis a pastu tentabatur. Sublatum etiam hoc ventriculi vitium remediorum stomachicorum ope. A decem septimanis abdomine dolet continuo, sed subinde gravius. Auctis supra modum quodam die doloribus, nosocomium quoddam petiit, ex quo brevi postea, ab intestinorum cruciatu non ex integro immunis, discessit. Obambulando aegrotabat, et ante ingressum in nosocomium, et post discessum suis semper laboribus functus.

A quatuordecim vero diebus alvus dura, a quinque vero diebus strictior; faeces nunquam caprillae.

A 1mo Junii dedolatio, nausea, dejectus appetitus, leves horripilationes calore fugaci interpolatae. Dolor circa umbilicum lancinans, noctu gravior; die sequenti dolor major; noctu increscens, vomitio spontanea, biliosa, viridis per intervalla, quae et sequentibus diebus recurrebat. Nunc artuum inferiorum pondus adest, lingua alba, os siccum, ructus non pravi, nausea tamen; non appetit, sitit; praecordiorum anxietas, pulsus fortis, durus, non celer; nulla paralysis, nulli dolores artuum quasi rheumatici, nec ardens mictus observabatur.

Datum altheae decoctum cùm manna; injectus clyster oleosus; alvus nulla. Vomuit semel, pauca, assumpta. Remediis prioribus adjectum sal amarum est; cataplasma abdomini ad-

plicatum, et clysma datum est; inde faeces multae cum levamine magno ejectae sunt.

Die 6ta gravitas artuum inferiorum emendatur; pulsus fortis, teusus, durusque; dolor in abdomine multo mitior. De brachiorum pondere, aut alio incommodo nunquam querebatur. Repetita eadem remedia sunt.

Die 7ma dolor ut heri; sed accedit superiorum artuum gravitas. Remediis hucusque adhibitis sequens mixtura jungebatur:

Rec. Aq. fl. chamom. unc. v.
Extracti hyoscyami.
Camphor. āā gr. xij.
Syr. fl. chamom. unc. ij.
M.

Omni quarta hora partem sextam sumat; unde sexies alvum, cum magno levamine, et artuum omnium emendatione posuit.

Die 8va Junii levis per intervalla in abdomine dolor supererat. Usus postmodum aeger opio et camphora est, ac die 15ta ejusdem mensis per omnia sanus discessit.

In hoc aegro noctes semper difficiliores fuere.

Curam habui, ne aegri citius, quam sanitas ex integro confirmaretur, a nobis abirent.

Historia morbi XVII.

22 Annos natus pictor ante quinque dies, cum pravo antea victu usus esset, semel etiam aestuante corpore perfrigeraretur, appetitum sibi imminui, flatibus infestari multis, et animo praeprimis deijci querebatur; dolor nullibi; alvus facilis. Post duos dies, hac ratione peractos,

pulverem digestivum vesperi, et sequenti mane purgans ex jalappa sumpsit. Quinquies purgabatur, sed caluit eo die, friguitque per vices; vomiturivit, et corpus quasi fustibus caesum questus est. Ea vespera accessere pedum crampi, et dolores eorundem tensivi. Ex eo alvus substitit; levis quoque brachiorum dolor, et digitorum per intervalla rigiditas supervenit; umbilicalis quoque regio doluit, moderate tamen.

Quarta Julii, praeter hucusque dicta, vomitio crebra ingestorum spontanea, aeruginosa, et cardialgia urgebant. Ea nocte multum angebatur, et crura acerbius dolebant.

5ta Julii, cum ad nos venit, vomitus spontanei aderant, et alvus stricta, leves in abdomine dolores, graviores in cruribus; summa lassitudo cum ardore cutis per sinistrum abdominis latus, a quinque diebus hucusque persistente. Non febricitat; ardorem in abdomine per intervalla queritur.

Aeger hic emulso purgante ex sale amaro et manna aliquoties propinato, cui semper aliquid camphorae jungebatur, enematibus, et nervinis, usum purgantium interpolantibus, intra breve tempus convaluit.

Historia morbi XVIII.

Operarius 23 annorum cum suam pictori operam locasset, cerussam super marmor laevigatum in pollinem perfrequenter conterebat.

Is ante 14 dies ventriculum sibi quasi contorqueri sensit; mox fluere alvus cum levamine coepit.

A septem diebus dolor ventriculi per intervalla

valla gravior, ardens, contorquens; dolor quasi ischiaticus per externam femorum faciem, ad caput usque fibulae, decurrebat; mictus accessit stranguriosus. Brachia, prae immani eorum pondere elevare, aut cruribus insistere prae debilitate haud potest.

Die 19ma Julii sponte biliosa vomuit; alvum ab aliquot diebus difficilem experitur, nullum gustus vitium; lingua ex flavo albicans.

Die 20ma Julii datum emulsum purgans est, ex sale amaro et manna confectum, adjecto pauxillo camphorae: injectum acre enema, et propinatum decoctum est ex herbis emollientibus paratum. Alvus semel et parce mota est; dolor idem.

Altero die sequens mixtura praescribebatur.

Rec. Aq. fl. chamom. unc. v.
Opii puri gr. iij.
Camph. gr. iv.
Syrup. menth. unc. j.
M.

Cataplasma ex emollientibus herbis et chamomilla ventriculo adplicatur. Idem decoctum, et enema idem. Alvus bis, et copiosior posita est. Urinae largior fluxus, et expers dolorum; ventriculus minus doluit.

22ma Vix ullus dolor superest. Alvus una, spontanea. Sumpsit postea sequentem mixturam.

Rec. Ol. amygd. dulc. recent et
frigide pressi unc. 1 ß.
Vitelli ovi recent. Nro. 1.
Aqu. fl. chamom. unc. vj.
Opii puri
Camphor. aa gr. iv.

Syrup. menth. unc. I
M.

Die 33ma alvus unica, facilis secuta est; nullus dolor amplius.

Die 22ma caput obtusum est, ceterum bene se habet. Emulsum purgans.

Die 25ma Julii bene per omnia se habet. Datae dein pilulae sunt ex sagapeno, G. galbano, castoreo, et camphora, quarum usu intra exiguum tempus perfecte convaluit.

Historia morbi XIX.

Juvenis 19 annorum, pictor, ab aliquot jam annis aliquoties ex colica pictonum aegrotabat. Ante sex dies cardialgia, ventriculum et intestina per vices quasi contorquente, afficiebatur; vomituriebat simul, nauseabat, alvumque habebat diarrhaeicam. Ante 4 dies alvus compressa sponte est, et acutus abdominis cruciatus. Accessit lassitudo omnium artuum, pondus grave, vomituritiones continuae.

Die 20ma Julii 1776 omnia, ut pridie.

Die 21ma ter sponte vomuit, flava, aeruginosa, acida, amara. Alvus stricta; mictus frequens urinae copiosae. Lingua pura, os mucosum, ructus sapore salino, vomituritiones, dolores ventriculi et intestinorum contorquentes, modo graviores, mitiores modo; pulsus pleni, fortes, duri, non febriles, eo et sequenti, quo ad nos venit, die observabantur.

Emulsum purgans, cui pauxillum camphorae jungebatur, ut cataplasma ad totum abdomen praescripta fuere.

23ma Alvus nulla; eadem omnia. Hinc mixtura oleosa cum opii et camphorae granis vj exhibitum.

23ma Praemisso heri opio et camphora injectus clyster oleosus alvum emollivit. Dolores primo nulli amplius, vesperi denuo redeunt, prioribus tamen multo mitiores.

25 Emulsum purgans cum pauxillo camphorae datum, et abdomen oleo chamomillae, cui camphora commiscebatur, inunctum est; inde alvus semel posita. Dolores exigui, et per intervalla recurrunt.

Noctes toto morbi tempore difficiliores fuerunt; subjungebatur mixtura oleosa; et dein alia ex aqua chamomillae, syrupo chamomillae et extracto chamomillae, qua per aliquot dies usus, et alvi libertatem, et pristinam ab omni abdominis incommodo immunitatem obtinuit, ac die 6ta Augusti sanus discessit.

Historia morbi XX.

30 Annorum pictor hoc anno binis vicibus ex colica saturnina decubuit. Ante 14 dies prima morbi symptomata comparuerunt; rheumaticus nempe crurum dolor, isque adeo gravis, ut vix incedere valeret. Dolor item in hypogastrio, vomendi conatus, vomitusque spontanei, biliosi. Ructus multi, flatulenti, absque alieno sapore. Oris amaror continuus. Nauseae, alvus difficilis, tensio in cervice. Urina facilis, copiosa, aquosa. Ante 12 dies purgante sumpto decies et quinquies dejecit, ac vomuit ter, absque levamine. Ante quinque dies venam sibi tundi curavit; inde non levabatur. Ante tres

dies denuo, hausto pharmaco, alvum quinquies, et sexies vomitum movit. Inde vero cephalalgia corripi, et caput fieri temulentum coepit. Noctu inquies, insomnia, pavores. Lingua ad nos venienti biliosa fuit; non appetiit, vomiturivit, nauseavit. Anxietas, umbilici retractio. Dolor circa umbilicum lancinans, cum ardore hypogastrii per intervalla recrudescente; crurum rheumatismus. Alvus a biduo restitans enemate mota est, Pulsus plenus, durus, naturali paulo celerior, absque calore praeter naturam. Urina libera, et sanorum instar.

Data enemata fuerunt, et adhibita cataplasmata; decoctum emolliens pro potu erat. Propinabatur etiam emulsum mannatum cum sale amaro et pauxillo camphorae sed sine levamine. Mixtura oleosa cum camphora et sine opio non profuit; caput fiebat magis temulentum.

Die 27ma Julii. Intra biduum ternae sanguinis missiones institutae sunt, quas pulsus praedurus, capitis temulentia, et instans delirium postulare videbantur; levamen nullum graviora omnia.

Die 28ma mane artus inferiores convelluntur; lingua porrigitur, multum extra os tumet, et dentibus commordetur. Stupidus, et quasi attonitus est, mentis tota die impos, *αφωνος*, cum tardissimo corporis artuumque omnium motu, ac toto quasi corpore semiparalyticus. Pulsus non duri, molles, naturalibus celeriores; urina sanorum, Hoc rerum statu mixtura oleosa cum opio et camphora exhibèbatur; qua assumpta altero diè mens, major membris mobilitas rediit. Injectus acer clyster faeces copiosas eduxit.

Die 30 repetita eadem mixtura, dolor in abdomine exiguus, major artubus vigor rediit.

Mixtura ex tota chamomilla, adjectis opio et camphora brevi convaluit, ita, ut die 6ta Augusti se aeque sanum, ac antea diceret.

Nihilominus diutius in nosocomio retinebatur, ut nonnisi probe confirmatus abierit.

Sub continuato opii usu alvus etiam absque purgante, aut enemate, quotidie una alterave vice respondebat, et artuum vires augebantur.

Noctes magis laboriosae fuerunt; interdiu mitius habuit.

Historia morbi XXI.

32 Annos natus pictor a tribus diebus dolorem ventriculi et intestinorum contorquentem, urentemque queritur, ac noctu graviorem. Lotium missurus diuturnum conatum exprimendae urinae adhibet, donec ea tandem cum ardore prodeat; umbilicus modice introrsum trahitur; tensio hypochondriorum et anxietas; ardor in exiguo dorsi spatio, item per externam femorum partem decurrens. Scroti corrugatio constrictioque praeter modum, et testiculorum retrotractio, rotatio. Alvus nulla; vomituritiones, lingua biliosa, ructus multi flatuosi, et inappetentia adest. Pulsus fortis, plenus, durus absque calore.

Adplicatum cataplasma ad abdomen est, datumque decoctum ex emollientibus herbis; clysteres emollientes injecti fuerunt et haustus oleosi ore assumpti.

Inde levamen, sed perexiguum observabatur.

Die 28 Julii mixturam oleosam cum camphora et opio aeger sumpsit; eo die, assumptis quatuor opii per intervalla granis, secuta alvi libertas est, et symptomatum omnium emendatio.

Die 31 Julii, etsi hucusque oleosa mixtura cum camphora et opio propinaretur, alvus tamen libera et facilis mansit, nullusque artuum torpor, quin auctum potius eorundem robur observabatur. Caput nunquam sub usu opii temulentum. Nullus ullibi dolor aut ardor.

Usus postmodum camphora, et stomachicis, nervinisque est, et die 7ma Augusti sanus discessit.

Historia morbi XXII.

Tinctor 20 annorum, pigmentis saturninis assidue usus, 1ma Junii praeter morem non appetit, corpore quasso, et artubus dedolatis.

2da Junii 1776 pectus opprimitur; hisce molestiis adauctis, die 4ta Junii dolor abdominis lancinans jungitur.

Die 5ta Junii sensus oris acido austerus accedit, lassitudo, dolorque ventris incrementa coepere. Umbilicus introrsum trahitur; noctesque molestae.

6ta Ardor sternum enormis invadit. Fit venae sectio. Somni perpauci, laboriosi; et ventris tarditas, et foeces durae, caprillae.

7ma Junii rebus in pejus ruentibus purgante pharmaco opitulabatur. Alvo quinquies mota commodius habuit, surrexit.

9na Junii ad consuetos labores rediit. At vesperi nauseare, vomiturire, noctemque agere ferme insomnem, et die sequenti.

10ma Junii, carebaria, temulentia, thoracis ardore, difficili spiritu, borborygmis, vomituritione, torminibus affligi coepit, umbilico introtracto, alvoque suspensa; somnus nullus.

11ma Junii, sumpto purgante non dejecit.

12ma Junii ad nosocomium venit vertiginosus, et gressu titubante; oris amarorem, pectus oppressum, et sterni ardorem ingentem questus. Tormina, venterque a triduo clysteres eludens. Pulsus, praeter morem aegrorum ex colica saturnina decumbentium, perquam mollis. Dabatur sequens:

Rec. Aqu. chamom. Unc. V.
Opii puri
Camph. āā gr. viij.
Syrup. chamom. unc. ij.
M.

Omni 4ta hora sextam partem assumat; jecta emollientia, dein et irritantia enemata nil faecum eduxerunt. Aliquoties vomuit assumpta et biliosa; accessit urinae difficultas, et tenesmus ad *matulam*.

Horum remediorum usu continuato, pleraeque molestiae remiserunt, cicuratisque abdominalibus spasmis.

Die 15ma Junii purgante, alvum hucusque supressam, movimus:

Rec. Sal. amar. unc. 1 ß.
Aqu. fontan. unc. iij.
Opii puri gr. 1
Syrup. mannat. unc. 1
M.

Secessus inde complures consecuti, ingens levamen omnium ferme symptomatum attulerunt, ita, ut, praeter quemdam non molestissimum et alvi, et urinae tenesmum, per vices recurrentem, aeger vix quidquam a sanitate alienum conquereretur. Remediis postea stomachicis, et amaricantibus, mentha, chamomilla, foliis aurantiorum, nervis suppetias tulimus, et opii atque camphorae, singulorum grana quinque diurnae medicamentorum portioni adjecimus.

Tandem narcoticorum et camphorae doses in dies minuebamus, solis usi stomachicis et corroborantibus, quibus effectum est, ut morbi reliquiae sensim difflarentur, aegerque die 24 Junii sanus a nobis discesserit.

Aeger assiduo herbarum emollientium decocto pro potu communi utebatur. In hoc quoque aegro, noctes diebus multo difficiliores fuerunt. Purgans opio praemissum die 11ma Junii adstrictam alvum non reclusit; verum narcotico praemisso, et relaxatis intestinorum fibris, praesentem opem serius tulit.

Etsi purgantia colicam saturninam non sanent, prosunt tamen serius data, et spasmis opio prius compressis; cum sordes ob alvum diutius obstructam conclusas, et colicam stercoream, biliosamque secundario induentes, eliminent. Alvus quotidie et sponte respondebat per ultimos morbi dies, etsi quotidie laudano uteretur.

Historia morbi XXIII.

Pictor, 53 annos natus, pigmenta, quibus ad labores suos utebatur, ipse in pulverem terens, et ex mala consuetudine penicillum ore detergere solebat, elapsa hyeme 1777 quaternis vicibus ex dira colica pictonum decubuit: antea semper sanus. 3tia Aprilis de vehementi dolore ventris et cardiae conquerebatur; vomituritio, et tandem vomitus; testiculi retrotracti, et contorsi; artuum dolores, alvus nulla, nullus somnus; urinae liberum profluvium.

4ta Vomitus saepius rediit, cardialgia vehementior, lancinans et vagus in abdomine dolor, ad lumbos usque subinde ascendens.

Ardor per totum oesophagi tubum; artuum, praecipue superiorum, dedolatio; penis et testiculi retrotracti; urinae ardor.

Sumpsit statim opii gr. 1 ß. in syrupo menthae; dein ſequens.

Rec Aq. chamom. unc. v
Olei amygd. rec. et frigide expressi, vitello ovi subacti.
Syrup. fl. chamom. āā unc. 1
Camph. gr. vij.
Opii puri gr. ix.
M.

Injecto enemate semel parca alvus, absque levamine.

5ta Aprilis, cephalalgia, et vomituritio; vomitus etiam, rarior tamen, quam heri. Os amarum, lingua impura. Frigus et calor per vices, sitis magna, pulsus varius, urinae ardor; alvus obstructa. Injectus clyster; decoctum

herbarum emollientium; mixtura oleoſa cum granis vj opii et camphorae.

6ta Cephalalgia; lingua humida et albeſcens; oris amaror, et vomituritio perſtabant; jactitabat ſeſe aeger per lectum, cum ſingultu; abdomen tumidum, tenſum, vel leviſſimi attactus impatiens; artuum ſuperiorum et inferiorum dolor et dedolatio; et totius ſpinae dorſi dolor; teſticuli retrotracti; ſtranguria, pulſus inaequalis, ſomnus parcus, alvus obſtructa. Eadem remedia continuata, atque ſaepius enemata applicata, addito ex ſale communi ſtimulo.

7ma Aprilis, cephalalgia, nullus amaror oris, lingua pura, nulla vomituritio, et ſingultus minus frequens; dolor autem totius abdominis, artuumque pondus et dedolatio perſtabant: de cordis palpitatione valida conquerebatur; cum urinam mitteret, penis et teſticuli ſubito ad momentum retrotrahebantur, ceterum fluxus urinae facilior; ſemel alvus copioſa, multos inter flatus, magno aegri cum levamine; pulſus ut pridie; ſomnus paulo protractior.

Eadem remedia continuabantur acrioribus enematibus interpolata.

8va Caput et lingua bona; ſingultus rarior; dolor abdominis mitior, etſi nondum rudiorem attactum ferens. Minor artuum ſuperiorum dedolatio; ab injecto clyſtere alvus mota; nulla amplius cordis palpitatio. Cutis totius corporis a rudiori attactu dolens; pulſus celer admodum et inaequalis; octies adhuc alvum poſuit; ſomnus frequentioribus dejectionibus turbata.

Cum alvus etiam emollienti minuſque acri clyſteri facile reſponderet, utpote ſpaſmis inteſtinorum continuato opii uſu ſolutis, et emol-

liens decoctum, et mixtura oleosa cum eadem camphorae dosi continuabantur, omisso quamvis opio.

9ma Sapor bonus, dolor abdominis mitior, mictus facilis; artuum tamen aliqua dedolatio; alvus ter mota. Sumebat sequens:

Rec. Aq. fl. chamom. unc. v
Extr. fl. chamom. Extr. dr. ß.
Camph. gr. vj.
Syrup. chamom. unc. ij.
M.

10ma, ab injecto enemate bis alvus mota; bis quoque alvum sponte posuit; somnus bonus; eadem remedia continuata. Usu tandem continuato mixturae amarae et stomachicae perfecte convaluit, et 20ma sanus e nosocomio discessit.

Historia morbi XXIV.

Idem tinctor, cujus morbum nunc descripsimus, ad eosdem labores resumendos dira necessitate coactus, 7ma Maij 1777 nostrum iterum nosocomium accessit. Conquerebatur de dolore contorquente ventriculi, et totius abdominis; frigus et calor cum cephalalgia per vices. Os pituitosum, subinde vomituritio, artuumque omnium dedolatio. Alvus semel posita, cum tenesmo.

8va Omnia pejora, accedente testiculorum contorsione; alvus nulla; somnus paucus, et turbatus.

9na In nosocomium receptus. Cephalalgia, mitior tamen. quam praecedentibus diebus. Os amarescens, lingua humida et albescens, et fre-

quens vomituritio; nullus tamen vomitus. Cardialgia vehemens, ab attactu externo aucta. Dolor scindens totius abdominis, et cutis totius corporis ab attactu dolens. Major artuum dedolatio; et dolentes testiculi contorti atque retracti. Sitis magna, pulsus inordinatus. Dabatur sequens:

Rec. Aq. fl. rhaead. unc. v
Olei amygd. dulc. vitello
ovi subacti
Syr. fl. chamom. $\overline{aa}$ unc. j.
Opii puri
Camphor. $\overline{aa}$ gr. vij.
M.

Praescribebatur simul decoctum altheae.

10ma Somnus parcus, alvusque nulla; artuum noctu dolor major, rarior autem et mitior vomituritio, mitior quoque cephalalgia; os autem amarum, et lingua biliosa colluvie obducta. Cardialgia et dolor totius abdominis ab attactu aucta; dolor artuum et reliqui corporis obtusus; urina, alvus, et pulsus, ut pridie; hinc eadem mixtura, idemque decoctum continuata.

11ma, Somnus bonus; minor capitis dolor, artuumque nullus; nullus etiam in regione ventriculi dolor, et rudiorem etiam ibi attactum ferebat. Dolor in regione epigastrica obtusior, minusque scindens, ac die praegressa, artusque etiam aeger facilius movebat; mictus tamen cum tenesmo. Alvus nulla; pulsus inordinatus, paulo durior; injectus clyster mox iterum, quin alvum moveret, ejiciebatur. Eadem remedia continuata.

12ma, Nox inquieta, insomniis turbata; nulla cephalalgia, ventriculus autem attactum

non ferens; abdomen molle, ferme indolens; mictus difficilis. Datum clyster emolliens, dein purgans ex unc. 1 ß. salis mirabilis, opii gr. j; et camphorae gr. ij. in aqua communi et syrupo menthae; inde paucam pituitam cum bile vomuit; sexies dein dejecit faeces duras, caprillas; hinc mixtura chamomillae çum camphora, sed sine opio.

13ma, Somnus bonus; caput indolens; ingratus tamen ab attactu circa ventriculum sensus. Cum lancinans dolor abdominis per vices recrudesceret, mictus iterum difficilis redderetur, et artuum dedolatio adesset, prior mixtura cum opio praescribebatur. Alvus inde nulla; idem pulsus.

14ma Nox tranquilla; caput bonum; abdomen ab attactu modice dolens; major artuum mobilitas, pulsus inordinatus. Vespera, ab injecto clysmate, alvus copiosa; mictus autem adhuc cum tenesmo.

Prior mixtura cum granis v camphorae et opii.

15ma, Eadem, quae pridie, somni et capitis conditio. Abdomen ab attactu minus doluit; dedolatio; mictus facilior. Nulla tamen alvus; eadem mixtura repetita.

16ma Bene dormivit; minor dedolatio, abdomen attactum magis ferens; artus facilius movebantur; mictus liberior; alvus vero obstructa. Pulsus inordinatus. Eadem mixtura.

17ma, Ab enemate alvus semel mota; modicus abdominis dolor; dedolatio, mictus, et pulsus, ut heri. Mixtura chamomillae cum opii et camphorae āā gr. v

18ma, Nulla alvus; ceterum ut pridie ſe habuit; idemque remedium exhibetur.

19ma, In dextro latere dolor iſchiaticus; minor dedolatio; et obſcurus abdominis ab attactu dolor; mictus facilior. Eadem remedia.

20ma, Dolor iſchiaticus mitior; alvus ſponte bis mota, et vix ullus abdominis dolor. Artuum inferiorum debilitas, et articulorum dolor; ceterum bene ſe habuit. Sumpſit priora remedia.

21ma, Iſchias ex toto evanuit; alvus ſpontanea et facilis; abdomen bonum, omnia ſymptomata emendata; aegerque convaluit.

26ma, E noſocomio diſceſſit, continuato uſu mixturae chamomillae cum camphora et remediorum ſtomachicorum perfecte reſtitutus. Ad confirmandas primas vias cortex peruvianus praeſcribebatur.

Hiſtoria morbi XXV.

Pictor annorum viginti natus, a longo tempore ſanus, 25 Maji 1778 de dolore per vices lancinante hypogaſtrii conquerebatur. Appetitus erat proſtratus, ſapor oris putridus, calor magnus. Haec ſymptomata ſequentibus quinque diebus pejora reddebantur, accedente tandem ſtranguria. Alvus a triduo obſtructa, et valida vomituritio.

31ma ad nos venit. Obſcurus capitis dolor, oculi caliginoſi, lingua albida, pituitoſa, appetitus proſtratus; dolor in regione ventriculi inter inſpirandum; dedolatio, vomituritio, et vomitus aliquot ſpontanei. Per totum abdomen dolor lancinans; mictus frequens, et ſtrangurio

sus, cum ingenti dolore. Alvus obstructa, et anus introtracta. Nullum artuum rheuma; pulsus plenus, fortis, durus; clyster injectus a retrotracta et constricta ano mox repellebatur. Mixtura oleosa cum opii et camphorae granis viij, et decoctum herbarum emollientium.

1ma Junii cephalalgia minor, lingua adhuc albida; repetito vomitu vermem rejecit; ventriculus attactus magis impatiens; dolor lancinans ardensque abdominis. Alvus nulla, mictus cum tenesmo, et anus adhuc introtracta. Pulsus fortis, plenns, durus. A meridie venae sectio instituta unc. x, sanguis absque crusta. Eadem remedia.

2da Junii caput bonum. Appetitus nondum rediit, vomituritio enim, nullus tamen vomitus. Ventriculus et abdomen ab attactu dolens; dolor etiam lancinans supra pubem. Dedolatio perstabat. Mictus difficilis, stranguriosus, dolens. Sumpsit mixturam chamomillae cum opii et camphorae āā gr. jx. Omittebatur oleum, cum non semper recens esset, et ob alvum diutius adstrictam facile rancesceret, tum etiam ex hac ratione, quod ventriculum saburra putrida gravatum existimaremus.

3tia aeger, quod caput et os attinet, bene se habuit, adhuc tamen vomituritio, et dolor ventriculi ab attactu. Dolor abdominis minus lancinans; alvus obstructa; et mictus stranguriosus et dolens; omnium artuum dedolatio. Sequens remedium praescriptum.

Rec. Aqu. font. unc. ij.
Sal. amar. unc. 1 ß.
Opii puri gr. 1 ß.
Syr. menth. unc. 1
M.

Revomuit statim hocce remedium; hinc vespera eccoproticum ex sale amaro, grano uno opii, et granis ij. camphorae exhibitum; injectus clyster ex hiera picra: bis inde vomuit, et quaternis vicibus dejecit. Lancinans artuum dolor et dedolatio perstabant, abdomen minus dolens, et mictus facilior,

4ta Nocte praegressa quinquies dejecit, somnus reficiens; caput et os bonum. Hucusque oculi adhuc caliginosi. Ventriculus haud dolebat, et obscurus tantum abdominis dolor, nulli dolores lancinantes artuum, aliqua tamen dedolatio; mictus facilior, nullus vomitus, neque vomiturio: ceterum nox tranquilla. Mixtura chamomillae cum opii et camphorae $\overline{aa}$ gr. vij.

5ta Levis tantum in abdomine dolor. Artuum dedolatio, et oculorum caligo; alvus obstructa; reliqua bona. Eadem mixtura.

6ta Sequens purgans exhibitum.

Rec. Aq. menth. unc. iij.
Sal. amar. unc. 1 ß.
Opii pur. gr. j.
Syrup. menth. unc. 1
M.

8es Inde dejecit; dedolatio; nullus dolor.

7ma Somnus protractus; minor dedolatio; alvus bis posita; ceterum bene se habuit.

8va et 9na omnia emendata; alvus autem nulla.

Hucusque quotidie mixturam chamomillae cum

cum opii et camphorae āā gr. v sumpsit; postea autem eadem mixtura absque opio praescripta.

12ma Sub usu continuato remediorum roborantium et stomachicorum perfecte convaluit.

Binis vicibus eccoprotica praescripsimus, ne impurae reliquiae retentarum diutius sordium, regnantibus praecipue febribus gastricis, malum exacerbarent.

Opium purgantibus addebatur, ut spasmos, qui alvum adstringebant, solveret, purgante interim remedio optatum utplurimum effectum praestante. Saepe largis dosibus opii exhibitis, alvus aliquot continuo diebus saepe *sponte*, absque purgante, movebatur.

Drastica etiam purgantia, et clysteres frustra exhibentur, nisi opio prius exhibito, alias enim emetica evadunt.

Ceterum in sananda colica pictonum, sequentia mihi medici attentionem peculiariter mereri visa sunt:

Illa medendi methodus, quae remediis emollientibus, mucilaginosis, oleosis, plumbi vim venenatam enervare conatur, raro, aut vix unquam, sola nobis suffecit. Nonnunquam emollientibus atque obvolventibus remediis leniora purgantia interposuimus. Mitiores tantum colicas saturninas, easque perpaucas, hac methodo sanatas vidimus.

Fortiora remedia alvum non movebant; sed vehementissimum vomitum, auctis simul abdominis doloribus, ciebant.

Neque in solo emeticorum usu salus; etsi aegri symptomata maxime biliosa exhiberent. Mirum est, quantum opium profuerit; neque tantum dirissimi inter miserrimos ejulatus aegro-

rum dolores ab opio sopiebantur; sed vis ipsa venenata plumbi infringebatur, uti observatis constabat, si *diutius*, *et exiguis dosibus exhibebatur*, *atque symptomatibus*, *opii usum contraindicantibus*, *prius sublatis*.

Contraindicantia autem sunt sequentia:

Primo: Biliosa ventriculi illuvies, quam tempore plerumque aestivo, quo bilis potissimum dominatur, in aegris hac colica affectis frequenter observavimus. Si aegri magnam biliosae saburrae copiam vomitu sponte rejecerunt, mox ad opiata confugimus; spasmis enim abdominis solutis, primae viae pertinaciter et diu obstructae aperiebantur, et dirissimi cruciatus cessabant.

Quibus autem nulli vomitus spontanei, atque magna copia bilis in ventriculo haerebat, emetico prius exhibito, mox opiata praescripsimus.

Ventriculo multa bile laborante, noxius omnino erat opii usus; calorem enim augebat, et febrim biliosam, malignam, putrido-malignam excitabat.

Si aeger colica pictonum correptus, febre simul bilioso-putrida laborabat, curatio anceps et difficilis erat. Febris enim, pejor colica morbus, opii usum, quem colica postulabat, prohibuit. Hinc tali modo contra utrumque morbum erat pugnandum, ut modo huic, modo illi maxime urgenti malo obviam iremus.

Alterum, quod in initio colicae saturninae opium contraindicabat, erat plethora, aut inflammatio. Quodsi itaque abdomen, a continuo plumbi stimulo vexatum, in hominibus ceteroquin robustis, et tempore phlogisteo, hyeme

scilicet sicca, siccoque vere, ab inflammatione affici deprehendebamus, opium non exhibebatur, nisi venae sectione prius instituta, et remediis emollientibus per os et anum exhibitis; et fomentis emollientibus abdomini applicatis; abstersa autem phlogosi, opiata felici cum eventu praescripsimus. Alvus pertinaciter clausa, et purgantibus, atque acribus clysteribus, per plures etiam dies exhibitis, non respondens, usum opii adeo non prohibuit, ut hoc potius remedio, contra ac in aliis aegris contingit, moveretur; spasmis forte abdomen adstringentibus opio solutis,

Extractum hyoscyami opio poterat substitui, tunc praecipue, si venenum plumbi laudano liquido sydenhami, diuturniori, ut videbatur usu assuesceret; atque in eo casu parva extracti hujus dosi id effecimus, quod a majori etiam opii dosi vix assequebamur.

Nullos aegros vidimus, artuum paralysi multatos; si modo opium prius, quam nervi a plumbi veneno destructi erant, exhibitum fuerat.

Alia remedia nervina ad celeriorem tantum sanationem opem suam contulisse videntur, atque inter haec potissimum camphora, castoreum, et gummi ferulacea.

SPARSA QUAEDAM
AD
AEGRORUM LECTOS EXPOSITA.

I.

DE EXPECTORANTIBUS.

Opus fuit in aegro nostro medicamento, quod in massam sanguinis posset transferri, quin prius consueta alias via in ventriculum et intestina transferretur. Vis cantharidum movens, glutinosa incidens, attenuans, solvens, talis est, ut per cutis spiracula massam humorum subeat, et destinato fini satisfaciat.

Quaeritur hoc loco, an non convenisset citius, et ad initium morbi expectorantia propinare?

Respondeo: pravam esse illam consuetudinem, quae, sive in vera, essentiali, ac inflammatoria pulmonum inflammatione, sive in spuria, biliosa, statim stibiata, moventiaque exhibet. Nam quamdiu in vera inflammatione phlogosis manet, quamdiu actu inflammatio persistit, tamdiu sola viget solvendi, lubricandi, emolliendi, et massam sanguineam diminuendi indi-

catio. At vero, ubi discussa omni phlogosi materies mobilis facta jam est, sed ob ejus tenacitatem, aut ob vim vitae nimium dejectam per sputa educi non potest, cumque ex hac caussa pulmones hoc alieno naturae pondere gravantur, convenit medicamento movente, incidente, stimulante, viribus vitae debilitatis suppetias ferre, ut omnes secretiones et excretiones, quae ob morbi violentiam, diuturnitatem, praegressas copiosas excretiones languent, admoto expectorantium sic dictorum leni stimulo, resuscitentur. Sed neque in hac nostra pleuroperipneumoniae specie convenit, ad initium statim expectorantia propinare; nam moles materiae alienae, in primis adhuc viis restitans, in motum fuisset ducta, et ad vias secundas copiosius transiisset; hinc prius purgare ventriculum et intestina convenerat.

II.

Curae confirmatoriae necessitas post morbos biliosos.

Aeger, qui Nro. 15 decumbit ex pleuroperipneumonia inflamatorio - biliosa bene per omnia se habet. Agit 14tum ab initio morbi diem, Datum hodie est medicamentum vias primas leniter abstergens ob sequentes rationes. Morbi biliosi, etsi curati sint, nihilominus magnam relapsus proclivitatem post se relinquunt, partim, quod systema gastricum reliquiis biliosae materiae adhuc obsideatur, partim etiam, quod id ipsum systema morbo, et medicamentis evacuantibus debilitatum sit, aptumve, ut paulo post novus sordium apparatus colligatur. Hinc

necesse omnino est, primas vias probe ab omni inquinamento, tanquam recidivarum fomite, eluere. At neque hoc solum sufficit, ut felicem curationi coronidem imponamus. Cura enim prophylactica, cura confirmatoria, si unquam in ullo morbo, in hoc certe perquam est necessaria. Hinc repurgatis bene primis viis lenia tonica dabimus, eaque ex classe illorum repetemus, quae alvum simul apertam servant. Solemnis nobis est mixtura stomachica:

Rec. Aq. fl. chamom.
— menth. āā unc. ij ß.
Elixir stomach. temp.
Tinct. rhei aquos. āā unc. I
M.

Languor ex hoc morbo reconvalescentium diutius perstat, tardiusque emendatur, quam in iis, qui vera pulmonum inflammatione laborarunt; et si facilis sit pleuritidis verae recidiva, facillima erit ea pleuritidis biliosae. Ratio patet: scilicet in vera inflammatione nimium stricta sunt relaxanda, humores nimii per venae sectiones evacuandi, et excessus sanitatis athleticae auferendus; at in morbo bilioso, nimium relaxata jam sunt roboranda, materies biliosa per vias varias successive eliminanda. At facilius est, nimium stricta relaxare, quam nimium relaxata stringere. Pars antea relaxata, nunc vero medicamentis corroborata, in priorem nimiae laxitatis statum magis inclinat, quam pars antea nimis stricta, nunc medicamentis relaxata in statum stricturae nimiae.

III.

Quando purgans et vesicantia in angina prosint; quando noceant.

Anginoso nostro vena secta est, datum emulsum nitrosum, mixtura antiphlogistica, gargarisma emolliens cum melle et nitro. Duo sunt omissa, vesicans scilicet ad partem affectam, et purgantia. Videamus rationem:

παρασυναγχη, haec fuit inflammatoria; non erat malum mere locale, sed totum reliquum corpus vera laborabat febre *inflammatoria*. Duplex ergo est indicatio: partes solidas nimium strictas relaxare, et sanguinem phlogisticum minuere et diluere. At vesicantia neutri indicationi satisfaciunt, stimulant, inflammant, et in *totum* corpus agunt.

Purgans, utut *mite*, utut *antiphlogisticum*, nunquam tamen exhibetur, quin major inde humorum motus reddatur. Mitissimum purgans ex cassia, manna, rheo, in vias secundas agit, id quod ex urina saturatiori, et pulsu citatiori constat. Hinc in sensu tricto nullum proprie datur purgans antiphlogisticum. Aeque inepte egissemus praescribendo purgans, ac ageretur, si quis in vera, essentiali, et inflammatoria pleuritide purgans exhiberet. Angina inflammatoria idem fere morbus est cum pleuritide inflammatoria: *est scilicet febris inflammatoria universalis cum inflammatione topica, tonsillarum videlicet: pleuritis est febris inflammatoria universalis, cum inflammatione topica, scilicet pleurae, ut quidam dicunt, vel potius pulmonis ipsius, ut alio loco de-*

monstrabimus. Hinc, sicut in pleuritide inflammatoria purgans non convenit, omnium auctorum et quotidianae experientiae testimonio, ita nec in angina inflammatoria.

At vero, si sit inflammatio tonsillarum, faucium solum *spuria*, depositio serosa, tunc utique conveniet vesicans, humores serosos, et ad certam partem depositos in motum ducens, per vias urinarias eliminans, uti et per diaphoresin, quam stimulus vesicantium promovet. Tunc etiam purgans conveniet eodem fere scopo, movente scilicet et evacuante. Probe haec notanda sunt, cum morbi hi faucium quotidie ferme occurrant, ne, uti fieri saepe solet, inconsulto, nullo facto mali discrimine, et venae sectionem, et simul purgantia, et vesicantia, et omnem remediorum sibi contradicentium apparatum adhibeamus. Eo facilius hic erratur in morbis ejusmodi vulgaribus, obviisque, quod minus necessaria mali disquisitio videatur, et quod jam trita via sit, qua omnes nos coeco quodam impetu, et sola solemni, et antiquitus iam stabilita consuetudine ducti, inconsulto ruimus. Plures sunt morbi, qui, quo magis obvii, vulgaresque sunt, eo minori cum attentione tractantur.

IV.

Remedium expectorans laudanum cum kermete.

Aeger noster, qui Nro. 14 decubuit ex pleuroperipneumonia spuria, uti nostis, diarrhaea corripiebatur, circa 7, 8, 9num morbi diem, quam utilem, si moderatior fuerit, et pro evacuandis biliosis reliquiis necessariam diximus. Verum cum alvus diutius ac copiosus, quam par erat, et aegro conduceret, flueret, cum metus esset, ne sputa minuantur, cumque materies sputorum crassa, tenax, glutinosa, et ductilis esset, indicatio viguit, 1mo: diarrhaeam diutius durantem comprimendi; 2do, vires vitae languentes incitandi, ut materies sputorum promoveri queat; 3tio, materiem crassam sputorum attenuandi.

Primae et secundae indicationi opium satisfacit; tertiae kermes minerale. Datum est ergo medicamentum compositum ex quarta parte grani unius laudani puri, et dimidio grano kermes, hac ratione, ut omni hora pulverem sumat; dein omni bihorio dabatur granum kermes, et 1/4 grani unius laudani hac formula:

Rec. Laudani pur. gr. j.
Kermin gr. ij., iij., jv.
Sacchar.
Lapid. cancr. āā Scrup. ij.
M.
Divide in doses IV.

Hac ratione sputa copiosiora primo, et dilutiora facta sunt, demum purgatis ex toto pulmonibus, et tussis, et sputa conquieverunt.

Quaestio duplex hic nascitur: 1 qua vi agat Kermes, an *specificum sit* expectorans, an peculiari occultaque vi sputa promoveat, tali videlicet, prout cortex peruvianus specifica antifebrili virtute gaudet. 2 Qua vi opium agat, ut hic apta ejus exhibitio fuerit.

Ad primum respondeo: kermetem tanquam medicamentum antimoniale habere vim fibras stimulantem, irritantem, et universim corpori humano molestam. Hinc, si nimia quantitate ingeratur, vim eandem in ventriculo exseret, qua congener tartarus emeticus agit, emeticam scilicet. Si vero ventriculum offendat paulo minus delicatum, atque dosi paulo parciori praescribatur, ventriculus non offendetur, at vero ad intestina ruet, et alvum solvet. Verum, si Kermes a primis viis superetur, atque ad secundas transeat, natura inimicas antimonialis hujus praeparati reliquias eliminare conabitur, easque illuc urgebit, ac deponet, quorsum major humorum excrementitiorum nisus, majorque inclinatio est. Hinc ergo Kermes nulla specifica vi expectorante agit, atque plures alias vires aliis in morbis perquam utiles possidet. In doloribus inveteratis articulorum, ubi materies arthritica ad manus pedesque deponitur, kermes huc quoque a viribus vitae determinabitur, et motu hoc suo vascula obstructa reserabit, materiem ibi restitantem reddet mobilem et per vasorum extremitates abiget, quin propterea vim quandam specificam in morbis articulorum possideat. Item in morbis cutaneis inveteratis, scabie, lepra, achoribus, in materia quacunque ad superficiem corporis cum aegri levamine delata, indeque retropressa, kermes

egregium erit medicamentum; illum enim motum humorum excrementitiorum sequetur, qui facilior fuerat, et per quem multa corporis excrementa ad superficiem corporis ferebantur, etsi propterea kermes nulla specifica vi ad superficiem corporis urgente polleat. In scabie retropressa, erysypelate, saturninis adstringentibusque curato, in achoribus unguento et medicamento spirituoso, siccatis, in morbillis, variolis, scarlatina intempestive retropressa, in depositionibus materiae cujusdam acris tenacisque, in depositione lactea subinde, in materie venerea glandulas obsidente, pulchre kermes minerale convenit, ac prae omni alio medicamento spirituoso aromaticoque, quod etsi humores aeque potenter moveret, attamen aromate suo inflammante nocet. In variolis confluentibus kermes est potentissimum, et eximie conveniens sialagogum, et salivam copiose ciet. In pertinacissimis viscerum obstructionibus, in rebelli quartana, ob materiam febrilem crassam, pertinacem, non solvendam, non solum sulphur antimonii auratum, sed et huic affinis kermes mineralis egregio cum effectu exhibetur. In omnibus morbis pituitosis, praecipue iis, ubi pituita jam intra vasa sanguifera recepta est, omnino kermes convenit.

Dosis kermetis varia est pro varia ejus medicamenti efficacia, quam aliam atque aliam habet, prout alia atque alia praeparatio accesserit. Securissimum est a minima incipere dosi, eamque pro aegri tolerantia identidem augere. Quarta grani pars quibusdam sufficit, plures granum dimidium ferunt, multi granum integrum.

Jungitur cum variis aliis medicamentis, prout indicatio est. Sic in doloribus inveteratis, nodis, tophis arthriticorum, venereorum, efficacissimum medicamentum habetur in kermete cicutae et aconito juncto. Efficacissima haec formula est:

Rec. Extract. cicut. unc. 6.
— — — — aconit. dr. j.
kerm. min. dr. 6.
fiant. pil. gr. iij.
Quater per diem duas, dein tres.

Eadem formula luem inveteratam, mercurio, et omnibus mercurii praeparatis rebellem curavit. In scabie inveterata idem summopere prodest; in efflorescentiis acutorum intempestive retrocedentibus cum pulsu humili, debili, cumque tremore artuum, convulsione etc. convenit haec formula.

Rec. Moschi gr. ij.
Laudan. puri gr. 6.
Kerm miner. gr. j.
Lapid. cancr.
Sacch. alb. aa scrup. 6.
M.

Id praecipue valebit in variolis repente subsidentibus, in morbillis admisso frigore repercussis. Si moschus desit, castoreum dupla triplave dosi acceptum idem ferme faciet. In promovenda variolantium salivatione, praecipue circa diem 11 12 et 13, ubi prae spissitudine salivalis materiae aegri persaepe vix non suffocantur, insigni cum fructu kermes datur. Cum vero nauseas, vomituriones, vomitus, diarrhaeas non paucis excitet, juvabit eidem kermeti medicamentum quoddam stomachicum, e. g. ex

mentha, cinnamomo etc. adjungere. Six pulvis granum kermetis continens ex uncia ß aquae cinnamomi, aut ex uncia aquae menthae, aquae foeniculi sumi potest; vel quod omnium erit tutissimum, kermeti laudani pauxillum jungi potest, si modo morbus is sit, ut laudanum non repudiet. Hinc utile censeo, ut explicata kermetis virtute quaedam de laudano subjiciam, ejusque viribus, ut ubi conveniat, aut non conveniat, aptius judicium ferre possemus.

V.

OPIUM

Succus papaveris inspissatus, qui opium audit, heroicum in arte nostra medicamentum est, verum dispar de opii viribus apud medicos opinio est. Antiqui id *refrigerans* seu *frigidum*, et quidem in quarto gradu declararunt. Quidam recentiorum, re curatius examinata *calefaciens* esse statuerunt. Operae pretium est, medicamenti, tam excellenti virtute praediti, quodque saepe unicum est, et usu ferme quotidiano adhibetur, vires recensere. Ut quotiescunque posthac occasio, et indicatio opium exhibendi est, eo facilius indicati remedii rationes perspiciamus. In posterum ergo, ubi quaestio de exhibendo opio nascetur, semper ea in memoriam revocanda sunt, quae in praesentiarum de viribus opii dicam. Accedit et id, quod me permovit, ut hancce materiam paulo diligentius, utut strictim solummodo, pertractem; quod ab omni aevo gravissimi circa usum opii errores fuerint commissi, comittanturque. Nolo hic as-

sertionum singularum rationes addere, cum, qui opii historiam legere velint, viresque fusius descriptas, accedant historiae naturalis scriptores, sed praecipue eos, qui peculiari tractatu de opio egerunt, ut sunt *Wedelius*, Cl. Edinburgensium medicus *Joung*, *Hecquetus* singnlaris opii fautor, et qui omnium instar esse potest, egregius *Trallesius*.

Opii actionem in corpus humanum si spectemus, patebit:

1 *Opium exhibitum pulsum cordis et arteriarum. adeoque omnem humorum circuitum intendere, et accelerare. Experimentum institui facillime potest.* Quo quis de rei hujus veritate convincatur, pulsus est ad horologii ictus numerandus, sumpto opio frequentior erit, quam ante ejus sumptionem. Vim cardiacam opio inesse tantam, ut opium vix non *unicum cardiacum* appellari mereatur, cordatissimus *Sydenhamus* asserit. *Boerhavius*, in tractatu de viribus remediorum, ad cardiacorum classem, praeter vinum, spirituosa, salia volatilia, aromatica, stimulantiaque, numerat etiam opium.

2 *Opium calorem corporis naturalem auget.* Hoc effatum ex illo priori necessario sequitur. Quidquid enim humorum motum auget, augebit pariter et calorem. Opium gustu amarum, inflammans et urens, uti piper observatur; cuti vero impositum aut rubefacit, aut instar emplastri vesicantis vesiculas excitat, ut adeo meritissimo jure opium ad medicamenta calorem excitantia stimulantiaque relegetur. Qui opio assueti sunt, uti populi orientales, Turcae, aliique sine opio, cardiacorum maximo, languent, et

si opii copia non sit, ejus loco vinum creticum, tanquam opii succedaneum, assumunt.

3 *Opium sanguinem, humores omnes circulantes rarefacit, attenuat, eorumque volumen auget.* Pulsus enim non solum *frequentiores* fiunt, sed et *elatiores*, venae et arteriae turgent, facies rubet, inflatur, uti eorum, qui aestu, motu, vino incaluerunt.

4 *Opium sanguinem celerius motum copiosius determinat versus caput.* Notum est, ab opio fieri frequentem carebariam, capitis gravitatem, torporem, faciei turgescentiam, eo prorsus modo, quo fieri copiosius assumpto vino, aut spiritu vini solet. Oculi rubentes, protuberantes, feroces ab opio redduntur. Opium morbos capitis sanguineos producit, scilicet stuporem, delirium, meningum inflammationem ac cerebri, apoplexiam. Animalia opio enecata cerebrum inflammatum exhibent. Hominum et animalium mors, opio interemptorum, est *mors apoplectica*, uti a nimio vino, spiritu vini, solis aestu, insolatione. Cura in morbis, a nimio opio assumpto ortis, est summe antiphlogistica, ut adeo vis opii necessario inflammans, et apoplexifera sit. Haud raro contingit, ut nutrices infantibus opium, theriacam, dioscordium praebeant, ut somnolenti, et quietiores evadant, saepissime aeterno sopore, et morte vere apoplectica ejusmodi infantes periere.

5 *Opium pacat animum, eumque audacem, alacrem, curis vacuum et hilarem efficit.* Mirabilis haec opii vis est, et inexplicabilis. Asiatae, ut mortis metum instante praelio superent, spernant, opium deglutiunt, unde ipsorum animi efferantur, ferociunt, summo cum omnium pe-

riculorum contemptu, ut adeo incurii vitae in mediam mortem ruant. Idem faciunt, etsi meliori cum successu, quod multi nostrorum militum, qui e potu generosioris vini, aut saltem spiritus vini poculo, praelium imperterriti ineunt. Qui opium refracta admodum dosi, et rarius solummodo assumit, peculiarem animi tranquillitatem, et mentem omnibus curis vacuam experietur; qui vero plusculum opii assumpserit, audacior evadet, vegetior; qui vero dosi excedit, in furorem agetur; qui iterum adhuc plus opii assumit, comatosus, et apoplecticus fiet.

6 *Opium temulentiam et ebrietatem inducit*. Omnes fere populi, quibus usus vini interdictus est, uti sunt sectatores Mahometis, loco vini aliud inebrians in usum trahunt, opium scilicet. Opium eundem in capite sensum, finita etiam ejusdem operatione relinquit, quem vinum largius haustum, et inde nata crapula.

7 *Opium sensum tactus obtundit*, minuit, et si is sensus praeter naturam augeatur, exacerbeturque, natos inde dolores sedat. Haec vis anodyna nullo pariter modo explicanda, vel in vulgus nota est, et saepe unicum miseris mortalibus solamen dolorum praestat. Paracelsus hoc solo fere remedio, praeter, mercurium usus, per omnem Europam vagabatur, et quasi miracula patraret, aut arte magica uteretur, ingentem sibi famam comparavit.

8 *Opium vires motum animalem producentes debilitat, si largius, et frequentius usurpetur*. Loquor de motibus illis, qui imperio animae subjacent. Qui opio multum utuntur, languere incipiunt, tonum muscularium fibrarum relaxatum

que-

queruntur, uti qui vino diutius et largius usi, artuum tremore, debilitateque laborant, et tristi necessitate de novo sese ingurgitare coguntur. Turcam opio assuetum videbis tardum, stupidum, et languentem ante assumptam opii dosin; verum utprimum stimulus hic opii in nervos agit, denuo ad aliquod tempus alacrem, vegetum, qui tamen paulo post in majorem adhuc languorem recidet.

9 *Opium peculiari vi somnum inducit*, qui per omnes gradus usque ad somnum illum letalem et apoplecticum augetur, prout major minorve opii portio deglutitur.

10 *Opium dormientibus insomnia facit*. Somnus opio productus alius ab illo est, quem sibi relicta natura parit. Qui vero usu opii in somnum non incidunt, sed vigiles manent, phantasmatibus, et deliriis vexantur. Si largius et copiosius quis opio utatur, stupiditatem, insaniam, sensuum hebetudinem, dementiam, memoriae defectum et fatuitatem producit.

11 *Opium venerem excitat*, et primarium, si refracta dosi sumatur, aphrodisiacum est. Moschum et ambram opio junctam medicamentum aphrodisiacum praestare, asserit *Etmüllerus* et *Hoffmanus*. Plures sunt, qui assumpto opio de insomniis venereis, de tentigine venerea, de pollutionibus nocturnis conquerantur.

Opium est potentissimum diaphoreticum, diaphoresin cum pruritu movet. Est haec vis opii indubitata, ac omnium certissima. Sudor opio provocatus papulas rubras valde prurientes, vel in toto corpore vel saltem, idque plerumque, in facie excitat. Praeter morsicantem hunc in cute sensum, odor sudoris opium redolens sub-

inde animadvertitur, id quod jam *Dioscorides* notavit.

13 *Dum opium diaphoresin promovet, simul alias excretiones serosas cohibet*. Hinc mucum narium, oris, faucium, oesophagi, excretionem humoris cujuscunque sive naturalis sive praeternaturalis in aspera arteria, pulmonibus suspendit, et materiem inspissat; succorum gastricorum, enteriticorum, vim peristalticam vesicae opium inhibet, et lotii tum secretionem in renibus, quam excretionem in vesica tardiorem efficit.

14 Opium vim ventriculi peristalticam pariter minuit; hinc coctionem tardam, sive bradipepsiam, appetitum prostratum, nauseam, molestum in praecordiis pondus facit. Ut adeo opium, saltem saepius datum, iis, qui imbecilli, delicatoque ventriculo sunt, laxis, mucosis, non digerentibus summopere noceat, vim ventriculi contractilem magis adhuc debilitando.

Haec vis opii, omnibus opiata vi praeditis communis est. Sic nicotiana, sive fumo per fistulam attracto, sive masticata famem sedat, aut potius fallit, delendo appetitum, minuendo motum ventriculi peristalticum. Sic itinerantes, famelici, milites annona et fame laborantes, sucto per fistulam fumo appetitum fallunt. Ob hanc ipsam rationem inordinatus ac praeternaturalis fibrarum ventriculi motus opio compescitur, etsi tamen aliqui sint, quibus opium, pilulari praecipue forma exhibitum, primo nauseam, dein lenem vomitum, mox tamen denuo conquiescentem, producit.

15 Opium, ut fibrarum ventriculi irritabilitatem inhibet, sic et fibras intestinorum facit

minus senſibiles, minus irritabiles, ut ideo inteſtina ſtimulo contentorum ſive bilis, ſive excrementorum, ſive cujuscunque rei irritantis minus obediant; hinc opium alvinam excretionem ſuſpendit.

Nolo hic ſingulos recenſere morbos, morborum ſymptomata, ubi opium aut indicatur, aut non indicatur; nam hac ratione noſtrum de febribus illarumque diviſione diſſerendi conſilium interturbaretur, quod tamen non injucundum vobis fore, atque etiam prae aliis utile arbitror, cum multa circa febrium diviſionem, rectamque illis medendi methodum apud antiquos recentioresque confuſio ſit, etſi earum curatio medicum ferme ſola exerceat.

Attamen, ubicunque occaſio erit in decurſu explicationis, identidem, velut in tranſitu, ad uſum vel abuſum opii reſpiciemus.

VI.

Antiphlogiſtica.

In morbo praeſenti methodus mere antiphlogiſtica adhibenda eſt, ſolvendum leniſſime, liberque humorum motus reſtituendus. Verum cum haec methodus, antiphlogiſtica videlicet, toties adhibeatur, juvabit exactam habere notitiam eorum, quae ſtrictiſſimo ſenſu antiphlogiſtica adpellari merentur.

Equidem nondum habetur, nec tam facile ſperari poteſt adcurata et genuina inflammationis hiſtoria. Verum illud a poſteriori videtur eſſe certum, in quavis inflammatione topica, ſeu locali eſſe:

1 Majorem esse humorum sanguineorum affluxum; 2 majorem in parte affecta vasorum, praecipue arteriosorum irritationem, motum, aut ut cum *Baglivio* loquar, crispationem fibrarum; adesse in quavis inflammatione spasmodici quid; 3 sanguinem eductum ut plurimum magis cohaerere, crustamque lardaceam, crassamque exhibere; 4 inflammationi obnoxios potissimum esse eos, quibus major humorum quantitas intra vasa sanguifera continetur, quam quae commode moveri et in circulum duci queat.

Hinc antiphlohistica sunt 1 quae revellunt a parte affecta. Laudant hoc scopo venae sectiones in parte opposita institutas, ita, ut affecto capite sanguis in pede extrahendus sit. Verum, utut hoc subinde in certis circumstantiis bonum sit; tamen *quasi arcanum quoddam est*. in topicis inflammationibus sanguinem emittere proxime ad locum inflammatum. Haec methodus emittendi sanguinis penes ipsum locum inflammatum tam nova non est, uti quibusdam videbatur, cum jam veteribus non paucis in usu fuerit. Hinc in doloribus capitis, ubi venae sectio prodest, ea in brachio, itemque in vena jugulari, in fronte, aliisque vicinis locis felicissime non raro fuit instituta. In vera, ac sanguinea inflammatione oculorum, sive in ξεροφθαλμια Hippocratis vanae sectio penes oculum ipsum, id est sanguisugae circa oculum applicatae plus efficiunt, quam repetitae venae sectiones in brachio, pede. In vera aurium, gingivarum inflammatione sanguisugae penes ipsum locum affectum applicatae, item scarificationes cruentae miraculi instar prodesse observantur. In apoplexia sanguinea egregius *Valsalva* venam jugularem se-

cuit, itemque in occipite et nucha, quorsum majorem sanguinis affluxum, indeque celeriorem evacuationem ac revulsionem fieri ex anatomicis noverat, cruentas, et profundas scarificationes fecit, remque hanc magni momenti esse arbitrabatur. Ad revellentia pertinent *cucurbitae etiam siccae*. Sic in uteri haemorrhagie *Galenus* applicuit magnas cucurbitas siccas ad mammas, et ad stomacum. Huc etiam numerantur, scopo quasi revellente, *artuum ligaturae*; in apoplexia sanguinea, in omni haemorrhagia artus ligare summopere prodest. Sed quaeritur, an etiam sinapismi, dropaces, vesicantia antiphlogistica adpellari mereantur, ex eo, quod revellentium classi possint adscribi? Respondeo: haec omnia in inflammationibus *serosis et topicis* aliquo modo antiphlogistica vocari posse, quatenus serum superfluum ad partem aliquam depositam eliminant, reducunt, et motum febrilem a sero hoc copiosius collecto ortum indirecte tollunt; verum ex sua natura ad stimulantium numerum pertinent, et in morbis non serosis, sed vere inflammatoriis, a sanguine nimio, nimium moto, orgastico, phlogistico, necessario nocent, vasa per se jam nimium irritata stimulando, motumque humorum, per se jam nimis auctum, incitando.

2 Praeter revellentia antiphlogisticorum nomine donanda sunt ea; quae partes inflammatas, ubi major fibrarum irritatio est, *relaxant*, *emolliunt*. Hinc denuo venae sectio, utpote summe relaxans remedium prodest; hinc mucilaginosa, emollientia cataplasmata, fomenta.

3 Antiphlogistica sunt, quae sanguinem orgasticum temperant. Huc nitrum ab omni aevo numerabatur. Nitrum, utrum vera vi quadam

refrigerante, et sanguinem nimium motum temperante gaudeat, nondum videtur exacte determinatum. Sopor ille, sensusque refrigerii, quem linguae imprimit, nihil videtur. Equidem et camphora, spiritus vini camphoratus, olea quaedam stillatitia, mentha pipirita, hunc refrigerii sensum in lingua producunt, etsi ad calefacientia pertineant. Praeterea vi suae salinae naturae inter lenissima solventia, ad lenissima stimulantia, numerari debet. Videtur potius, magna quantitate aquae dilutum, excretiones omnes et secretiones blande sollicitare; diuresin, diaphoresin, alvum blandissimo suo salino stimulo restituere, quibus functionibus restitutis orgasmus humorum, nimiusque eorum motus sponte cessat; ita ut nitrum nulla *specifica* vi donatum sit; nimia enim quantitate sumptum, uti omnia reliqua salia media, evidenter stimulat.

4 Ad refrigerantium, sive antiphlogisticorum classem *Acida vegetabilia* ab omni tempore referebantur; verum saepe impar morbo inflammatorio acidum vegetabile est. Hinc alii *acida mineralia* in auxilium vocarunt. Operae pretium videtur de usu acidorum mineralium paulo latius disserere.

Cum emolumento haec acida jam inde ab Arabum temporibus adhibebantur contra morbos putridos, malignosque. Verum tamen usus eorum largior, et eximia utilitas nostro saeculo videtur fuisse reservata. In morbo maligno vereque putrido, ubi gangraenosa humorum dispositio imminet, acida *vegetabilia* a viribus morbi superantur, atque ipsamet corruptionem putridam patiuntur. Verum acida *mineralia* putredini huic potentius resistunt, et imminentem gan-

graeniam averruncant. Sed hic non agitur de vi illa antiseptica, sed de ea, qua humorum orgasmum, nimium motum, sanguinisque nimiam rarefactionem temperant, tollunt. Egregius practicus *Tissotus* in more positum habet, ut, ubi inflammatoria sanguinis diathesis repetitis evacuationibus non cedit, ubi vis acidorum vegetabilium enervatur, ubi aestus calorque mordax aegrum torquet, ibi statim ad acida mineralia confugiat. Frequens observatio praestantem hunc practicum docuit, acida mineralia non solum in malignis, sed et inflammatoriis morbis, praecipue rebellioribus convenire, Expendendum restat, ut definiamus, an in omni febre inflammatoria usus acidorum mineralium conveniat?

Respondeo: quamdiu fibrarum nimia tensio ac strictura est, in corporibus hominum robustorum laboriosorum, emollientia, aquosa, tepida, acida, vegetabilia potius convenire. Verum ubi fibrarum nimia crispatio non est, ubi adhibitis licet emollientibus, aquosis, tepidis, acidis, vegetabilibus nil proficitur, ubi aestus increscit, febrisque augetur, ubi a longe imminet mutatio morbi inflammatorii in malignum, in febribus inflammatoriis foeminarum, imbecillium alias, cacochymicorum, scorbuticorum, egregie convenit acidorum mineralium usus.

Universim, ibi auxilium ab acidis mineralibus in febre inflammatoria habetur, ubi sanguinis missio, et potus emolliens solvensque effectu carent. Febres inflammatoriae in principio aestatis saepe septici quid habent; et de morbis aestatis adultae et autumni quid participant. Praeterea, si febris inflammatoria ipso hoc tempore aestivali vel autumnali oriatur, facillime in

malignam migrabit, praecipue si evacuationes sanguinis per venae sectionem nimiae fuerint, aut etiam sua sponte brevi inflammatoria in malignam abibit. Hinc acida mineralia tunc maxime indicantur, quae potentissima antiseptica vi gaudeant, interim autem omni inflammante, irritante aramate carent. Camphora aeque fors antiseptica est, ac acida mineralia, verum ob vim stimulantem, incitantem, sudoriferam saepius nocet, ubi acida mineralia prosunt.

Videamus effectus ab acidis mineralibus in corpore humano observatos.

1 Evacuationes omnes, si languent, blande sollicitantur, urina, alvus, diaphoresis.

2 Putredini, quae etsi in febre inflammatoria non reperiatur, attamen ob motum humorum caloremque auctum imminet, resistit.

3 Modo quodam inexplicabili, sed tamen per observationes certo, sanguinem rarefactum orgasticumque temperat, et febrem minuit.

4 Vi quadam quasi specifica delirium avertunt, quemadmodum enim aër frigidus liberque orgasmum humorum in variolantibus temperat, deliria, convulsiones quasi momento abstergit, ut primum is, qui ex insitivis variolis decumbit e cubiculo suo in aërem liberum defertur, ita eadem febrium inflammatoriarum symptomata ab acidis mineralibus aufferuntur.

Dosis eorum varia est. Olim, uti et nunc, quidam admodum parci sunt, atque ad mensuram decocti paucas solum guttulas audent praescribere. Verum magna quantitate absque incommodo ingeri secure potest. Nos id solum discriminis observamus, ut in morbis inflammatoriis paulo rebellioribus, attamen necdum vere

malignis parcius, largius vero in vere malignis acida mineralia praescribamus.

Nostrae formulae sunt:

Rec. decocti hord. Libras IV.
Spiritus vitriol. Drach. ij.
Sacchar. candi. aut thom. q. s.
ut acor temperetur.
M.

Drachmae ij spiritus vitrioli ferme omnium minima dosis est; praescribitur ad dr. iij. — unc. ß. — dr. vj. Sacharum thomae ex eo praeferimus albo, quod hoc ultimum, album videlicet, in sua praeparatione et depuratione ultima illud mucilaginosum obvolvens, et saponaceum illud vegetabile omiserit, saccharum vero thomae adhuc possideat:

Alia formula est,

Rec. Roob. ribes. Libr. ß.
Spir. vitriol. unc. ß.
M.

Omni bihorio duo cochlearia. Sic inter 24 horas uncia una assumitur. Nos absque ullo incommodo foeminae maligna febre laboranti dedimus intra 20 horas decem drachmas spiritus vitrioli.

Addimus subinde mixturis antisepticis spiritum vitrioli. Consueta in malignis formula est haec.

Rec. Rad. Serpent. virg. dr. ij.
Infunde cum lib. ij aquae fervent.

dein adde

Spiritus vitriol. ʒ 1 — iij.

M. r. ij.

Assumat hujus infusi omni bihorio dcum

Haee formula utique in solis malignis, pulsu humili, vereque debili convenit.

Finis Pars VI.

APHORISMI
SIVE
PRÆCEPTA MEDENDI GENERALIA
EX PLURIBUS CASIBUS PARTICULARIBUS ABSTRACTA, EX VARIIS AUCTORIBUS COLLECTA.

§. 1.

Despumatio morbosae materiae, sive, quod idem est, crisis morbi, definito febris tempore fieri solet.

§. 2.

Crises in morbo acuto imparibus ut plurimum diebus salutariter fiunt; quae paribus, fere lethaliter.

§. 3.

Chronici paribus fere tum diebus, tum mensibus terminantur.

§. 4.

Datur consensus quidam inter tibias & pectus.

Inter pudenda & pectus arcani quidam observantur consensus.

§. 5.

Ulcera, cauteria, aliaque tibiarum mala, intempestive aut imprudenter sanata in perniciosos pectoris morbos desinunt.

§. 6.

In morbis pectoris diuretica & pediluvia utilia sunt. Purgantia autem generaliter noxia.

§. 7.

Omnes pleuriticos ſanatos vidimus, quibus in interiora auris dolor & exinde ſuppuratio ſupervenerunt.

§. 8.

Febres intermittentes, nullis nec digerentibus, nec ſolventibus, nec febrifugis cedentes remediis, facta venae ſectione in ſalvatella, frequenter ſanantur feliciſſime.

§. 9.

A dolore forti ad teſtes irruente tuſſis ſicca ſolvitur.

§. 10.

Cum teſtis intumeſcit a tuſſi, memoriam renovat ſocietatis pectoris, mammarum, geniturae, vociſque.

§. 11.

Si teſtium inflammationi tuſſis superveniat, inflammatio ſolvetur, & contra.

§. 12.

Hydrocele diſcuſſa ſupervenit hydrops pectoris.

§. 13.

Praeire & ſubſequi ſternutamenta in morbis pulmonum, malum.

§. 14.

Infantes optimae ſanitatis, vegetique ceteris paribus facillime & ſaepe inadvertenter dentiunt. Debiles vero, laxi, ſive ob morbum aliquem praegreſſum, ſive ob innatam debilitatem, difficillime dentiunt.

§. 15.

§. 15.

Pulſus ſenum ſaepe intermittit, accedente febrili morbo intermiſſio ceſſat, at fracto morbo redit pulſus intermittens, ſanitatis proxime adfuturae ſignum indubium. Hinc ex tali pulſu nil mali ſuſpicetur medicus.

§. 16.

Ubi diatheſis inflammatoria, ibi venae ſectio conducit, ſed nocet purgatio. Ergo in *angina inflammatoria*; item in *apoplexia ſanguinea* nunquam purgandum, ſed vena ſecanda. Vidi huius aphoriſmi veritatem in multis caſibus tum meis, tum aliorum, nunquam enim purgatio profuit, nocuit autem ſemper.

„ Corpora laxa, tumida, quaeque aut ſunt, aut fuerunt chlorotica, ſubinde valde febri citant: dolor capitis magnus lingua humida, glutinoſum os, ſitis aut nulla, aut exigua, inappetentia, urina flava valde, mucoſa; ſanantur cremore tartari leniter alvum movente, & oxymelle. Deinde vero firmandum corpus roborantibus. *Hydrops calidus* eodem modo curari debet. Rariſſime venae ſectio prodeſt". *Stoll.*

§. 17.

Ventriculi dolor poſt potum Caffeé in homine robuſto, plethorico a turgore vaſorum ventriculi oritur. Juvat venae ſectio non autem ſic dicta ſtomachica.

Adeſt in hoc caſu praeter dolorem ventriculi etiam dolor capitis, aut vertigo.

Praeter plethoram universalem adest particularis ventriculi; subinde etiam intestinorum, tunc autem dolores colici, vel collica haemorhoidalis dicta, balneo tepido, emollientissimis decoctis, refrigerantibus & hirudinibus ano adplicatis curanda.

In sputo sanguinis menstrua nocent adstringentia; prosunt emollientia, alvum lubricantia, & hirudo ad anum. Item subinde movenda alvus est, per magnesiam nitri, quae alvum sollicitando motum humorum versus venas haemorhoidales determinat. Diaeta vegetabilis.

§. 18.

Si pleurisis sit ab apparatu humorum in primis viis purgandum est.

§. 19.

In pleuritide maligna & epidemica camphora cum *fervido* decocto rad. imperat. angelic. tussilag. fol. scabios. & tussilag.

§. 20.

Temperamentum puerorum pituitosum, improvisa, sine manifesta causa orta gravia symptomata, & apoplexia puerorum extremitatibus frigidis, pulsus valde exilis, qui fere semper signum est vermium, frequens contrectatio abdominis manibus, tormina, improvisa mania, singultus &c. signa sunt vermium. In tali casu nil potentius, quam statim dare cum brodio gr. XII., merc. dulc. & gr. V. Scamon. Sulph. in adultis. In pueris vero minoretur dosis, vel potius detur

mer-

mercurius crudus in brodio ad magnitudinem piſi. Nam exit ad miraculum.

§. 21.

Subito excitari ex ſomno cum trepidatione in infantibus, praecipue, eſt apud mulierculas ſignum vermium; hoc item tamen etiam contingit in eruptione exanthematum.

§. 22.

Lumbrici frequenter abſconduntur in cavitatibus inteſtini colon, ad quas cum interdum difficulter perveniant medicamenta, ideo non mirandum, ſi non raro ex optimis medicamentis non ſemper optimos habeamus ſucceſſus.

§. 23.

Vermes ſubinde ſubito non ſolum pueros enecant, & infantes, ſed etiam adultos.

§. 24.

Anthelminticum Georgii Batei Angliae archiatri referente *Baglivio* eſt ſequens.

R. Mercur. crud. recte purgat. un. j.
Aquae graminis
— — portulac. a ‒ un. jjj
relique per duas horas mercurium, macerando ac ſaepe & fortiter agitando. Decanta aquam & cola.

§. 25.

Si circa quartum, cum iamiam erumpunt variolae, caput impetunt cum magno calore, anxietate, motibus tendinum ſubſultoriis &c. ſtatim imperavi Baglivius cucurbitulas ſcarificatas ſcapulis; & momento omnia ſymptomata conquevere.

§. 26.

§. 26.

Si sanguis ad caput impetum facit in variolis (idem sors in aliis morbis acutis inflammatoriis magis conveniret, quam vesicantia, aut etiam epispastica), tensionesque in hypocondriis adsint, plantis manuum atque pedum spongias decoctis emolientibus tepidis turgidulas apponi jussit *Baglivius*, magno cum symptomatum levamine.

§. 27.

In pueris semper de duobus suspicandum, de lumbricis videlicet, & de variolis, ideo nunquam febris, antequam duo tresve dies elapsi sint, determinanda.

§. 28.

Dolor dorsi accutissimus, nonnulli motus convulsivi, tussis, oculi humidi, febrim ex genere variolosarum futuram denotant.

§. 29.

Qui in variolis maxime sputant, raro moriuntur, nullumque sputatorem in variolis mortuum vidit Walschmidius.

§. 30.

Adultiores aetate, nisi recte tractentur in variolis, saepe moriuntur phrenitici uti observavit *Baglivius*.

§. 31.

Ad foveas variolarum delendas optimum asserit Baglivius remedium fieri ex alio amygdalarum dulcium. un. jj. Spermat. cet.un. jjj. Ol. Still Rhodii gr. jv. M. f. Unguent.

§. 32.

§. 32.

Contrahuntur saepe hypocondria in acutis versus diafragma, ob id inflammatum, vel convulsivica oscillatione laborans: & semper malum est.

§. 33.

Pulsatio in praecordiis cum signis ariditatis in lingua, vel aliis partibus, delirium significat.

§. 34.

Si lumbis dolentibus veniat dolor ventriculi, futuras denuntiat haemorhoides.

§. 35.

Si in morborum, praesertim acutorum initiis, hypochondria tument aut dolent, sanguinem in supernis partibus expecta.

§. 36.

Nolite terreri, si aliquando videatis pus in morbis; nam non semper pus est, sed succus nutritius, qui ob intermissam exercitationem consuetam, vel ob victum copiosum in venis redundat; unde in forma puris tunc effluit per urinam, secessum, &c., teste *Avicenna*, quare non semper alba materies signum est ulcerum; quod serio notandum.

§. 37.

Datur etiam hydrops inter musculos abdominis, quando nempe serum non in eius cavitate, sed inter externos abdominis muscolos fluctuat, & ventrem elevat in magnum tumorem ruptis, laxatis, vel erosis talium

par-

partium vasis lymphaticis. *Hippocrates* eius primus meminit, dum ait, *Spatia musculorum sero & flatu replentur*. *Walschmidius* in sua praxi nonnulla quoque de eodem monet, ex ore praeceptoris sui habita.

§. 38.

Hydropicis desperatis, si facies evadat plumbea, mors ostia pulsat.

§. 39.

Qui natura sunt stomacho debiles, & difficulter cibos coquunt, luridos & conspurcatos dentes habeant, cum aliquali oris foetore, sunt magis proclives ad somnum quam ad vigilias; hebetes sunt visu, remota non bene vident obiecta; a quovis copioso ciborum usu facile laeduntur.

§. 40.

Potus caffee iis mirabiliter prodest, & apud me (ita Baglivius) pro secreto habetur. Continuo moerent aut dolore capitis laborant, & ob id impatientes sunt.

§. 41.

Ex auctoritate & praecepto magni *Hippocratis* non solum febres obnoxiae sunt viribus & potestati dierum criticorum, sed quam plures etiam alii morbi, ulcera, ophthalmiae, dysenteriae vulnera cum febre Typhos febris, eodem teste, sex mensibus iudicatur.

§ 42.

Si secundo die exacerbatis omnibus accidentibus, ruat aeger in peius, morietur quarto; si quarto, morietur sexto. Hippoc.

§. 43.

§. 43.

Criſes ad articulos natura peculiari quadam lege ſibi ſoli nota promovet ac perficit, & nos cum impropriis remediis, nil aliud efficimus, quam eam a debita criſi, cuius nos rationem ignoramus, divertimus, factaque metaſtaſi ad interiora brevi iugulatur aeger. Id ſaepe verum obſervavi (Baglivius] quando tumores pedum, dolores, ac tumores rheumatici articulorum in impuris corporibus per diuretica, aut purgantia repetita a medicis curari ſolent in iis prae ceteris, quorum ſtomachus infelix eſt, debilis ac relaxatus, ut in quam plurimis in urbe eſt — — Stomacho in his proſpice. Victum optimum impera & vinis vindemiarum tempore more noſtro, medicatis, toto anno utere & ſanabuntur.

§. 44.

Cauſam morbi praeſcire, dies criticos religioſe obſervare, paucis uti remediis; cocta materia humores educere, dummodo non turgeant, quod ſi turgeant, ſtatim purgandum; qui haec in acutis noverit, quam feliciter curaverit!

§. 45.

Plures remediorum uſus necat quam vis & impetus morbi.

§. 46.

Pleuritis & pulmonia habent ſuos criticos *tertium, quintum, ſeptimum, nonum, undecimum, & decimum quartum.*

§. 47.

§. 47.

Crises humoris meri & sinceri pessimae. Sanguis merus per tussim, bilis mera per alvum &c.

§. 48.

Crises umoris pauci, ut stillae sanguinis pauci vomitus, pauci secessus, pessimae; fiunt ab exsolutione vel oppressione partis.

§. 49.

Morbi acuti usque ad vigentesimum moventur per quaternarios; a vigentesimo ad quadringentesimum per septenarios; a quadragintesimo ad centesimum. In crhonicis per menses & annos.

§. 50.

Si quis sine causa, noctu multum sudat, repleetionem significat. Id.

§. 51.

Febres aestate non tandem fiunt ex nimio fructuum esu, & ex calore solis, quantum ob frequenter impeditam transpirationem.

Tussiculae cum sputatione abscessum circa aures submovent. Ideo gargarisma ex malvatico vino, quod mihi (Baglivius) familiare est, in paroditibus iuvat, & ea quae sputum movent, pariter prosunt, nam emungunt excretoria glandularum oris vasa, a quorum concreta lympha nascuntur parotides.

§. 52.

Parotides rubrae, & nimium dolorose, sive sint participes, sive expertes suppurationis,

nis, periculoſae, praeſertim ſi alvus non fluat bilioſa. Alvus libera in quibuſcumque capitis mortis ſemper mirabilis, ſemper utilis.

§. 53.

Parotis, licet ad ſuppurationem etiam veniat, ſi tamen non adſint ſigna coctionis in urina vel alvus multum non fluat, malum.

§. 54.

Si crudo adhuc exiſtente morbo cum gravibus ſymptomatis, parotis veniat, & ob metum graviorum expectari non poteſt, ſuppuratio, candenti ferro ſtatim urenda, & ita procuranda ſtatim ſuppuratio, & exitus. Maligno humori ne mora raptum faciat ad caput & vicinas partes, ac ſuffocet. *Wallesius* hanc methodum ſaepe felicem expertus eſt, uti & *Baglivius*.

§. 55.

Surditas alvum ſiſtit, & alvi profluvium; ſurditatem, ſolvit etiam ſanguis e naribus.

§. 56.

Surditas in acutis poſt ſeptimum diem cum aliis bonis ſignis, reconvaleſcentiae indicia praebet.

§. 57.

Quibus in febribus ardentibus aures obſurdeſcunt, his non ſoluta febre neceſſe eſt delirare. Solvit autem inter alia ſanguinis e naribus eruptio, aut alvus bilioſa.

§. 58.

Aurium morbi nunquam ſpernendi; ſolent enim nonnunquam eſſe acutiſſimi & poſt biduum iugulant. Ita *Halicarnaſſeus aeger Hip-*

po-

pocratis dolore auris correptus vehementissimo postridie obiit aphonus. Acutissimi sunt ob apostema auris quod tunc fit; & si fit ex interna parte tympani, malum; pus enim difficulter expurgatur exterius, hinc malum, & pereunt; contra si ab externa tympani parte inflammatio fiat, in qua expurgatum pus facile prolabitur extra, & partem liberat, atque vicinum parti cerebrum etiam liberat.

§. 60.

Pariter rubris, & supra modum tinctis existentibus urinis, cave cane peius & angue, ne chinam chinae praescribas, sive sint acute, sive sint intermittentes febres. Nam *acutae* adhibita china transeunt in inflammationes periculosas; intermittentes vero fiunt continuae graves, periculosae & chronicae. At si cum talibus urinis lingua sit viscida, sicca; calor acris per totum corpus viscera intenta, cum hypochondriorum calore, quae singula significant incipientem viscerum inflammatoriam crispaturam, & oscillationem morbosam, ab exaltatis salibus pendentem; in tali casu sanguinis missio etiam repetita, pro ratione accidentium supervenientium, conferre poterit, ad praecavenda deliria, capitis dolores variasque huius generis acutas affectiones.

§. 61.

Urinae turbidae, quales iumentorum, semper mala capitis minantur in acutis.

Urina, quae, supprimitur in acutis ante rigorem, bonum; critica enim est: quae post ri-

rigorem ſubſiſtit, convulſivica, & letalis.

§. 62

Idem dicendum eſt de haemorragia, quae ut bona ſit & critica, rigori ſuccedere debet, non antecedere eundem.

§. 63.

Urinae, quae in acutis derepente & immerito coquuntur malae; quidquid enim immerito coquitur in acutis, malum eſt.

§. 64.

Urinae variae in acutis longitudinem ſignificant.

§. 65.

Ex urina rubra & nimium tincta non ſemper deſumenda eſt indicatio ſanguinem mittendi; nam non ſemper caloris ſignum eſt, ut ſupra notavimus. In viſcerum vera inflammatione urina perſaepe eſt alba, & tamen vena ſecanda, ſi morbus poſtulaverit.

§. 66.

Saepe obſervavi in iis, quibus obſtructiones ſunt in primis viis cum maximo humorum in meſenterio crudorum apparatu, urinam diminute procedere, & aliquando ſupprimi; quia humorum huiuſmodi in meſenterio haerentium cauſa, lymphae curſus in lymphaticis viſcerum turbatur, & impeditur. Diuretica quantacumque & cuiuſcumque activitatis dederis, urinam non educes, imo magis ſupprimes; purgantia repetita ex pilulis de hiera cum agarico &c., et lenia huiuſmodi purgantia educendo meſenterii impuritates, pro modulo quo tales educuntur impuritates,

uri-

urinae quoque cursus aperitur & aegri sanantur. *Idem ego vix non semper observavi in febribus biliosis hungarorum. Stoll.*

§. 67.

Pulsus intermittens in una pulsatione pessimus in acutis, & inflammatoriis febribus, praesertim si alia vigeant gravia accidentia. Non ita malus, si morbis pectoris superveniat, in quibus familiaris est, aut in morbis senum, aut in plethoricis, aut in pueris dormientibus, in quibus omnibus intermittentia fere cum familiaris sit non ita perniciosa aestimanda.

§. 68.

Diutius & salubrius vivunt, qui naturaliter pulsum habent exiguum, quam qui magnum, & vehementem. Salubrius quoque, qui pallidulo faciei colore sunt, quam qui rubicundo nimium & fere igneo: & quo magis rosea & rubicunda est facies in sanis hominibus, eo magis suspecta sunt sua bona. Periculosissimis rosei homines morbis subiiciuntur, levi de causa aegrotant, facile inflammantur. Longam vitam non habent, & si habeant, haemorrhoidibus, calculis, doloribusque articulorum erit labefactata.

§. 69.

Quando dolores alicubi ferociunt, statim pulsus parvi fiunt, & exiles. In stomachi morbis parvi etiam fiunt. Quique naturaliter sunt stomacho debiles, exiguum fere perpetuo pulsum gerunt; quod ad rite prognosti-

can-

candum in acutis, maxime iuvat praeſcire.

§. 70.

Si quando in acutis & malignis febribus pulſum tangis, aeger retrahit manum velut tremulam, peſſimum eſt, & pauci evadunt; ita Baglivius ſaepe obſervavit in noſocomiis.

§. 71.

In ſenibus pulſus eſt varius & mutabilis naturaliter, ideo ne terreat te in iis curandis. Mutabilis quoque eſt in pueris copia vermium laborantibus, & in ſtomachi affectionibus cum ingente repletione, & apparatu primarum viarum.

§. 72.

Si quando in acutis & aliquando in chronicis poſt longam inappetentiam derepente ingens excitetur apetitus, nulla praecedente bona criſi, aut alio bono ſigno, poſtridie mortem praedicito.

§. 73.

Homines diu inappetentes in gravem morbum brevi incidunt.

§. 74.

Si poſt curatos morbos inappetentia remaneat, recidivam praedicito.

§. 75.

Bonus appetitus bonam viſcerum naturalium oeconomiam denotat, unde ſemper bene ſperandum. Nec lubricus ſis in promittendo curationem felici eventu, niſi fundamentum habeas in bona appetentia.

§. 76.

Cephalalgiam tollit expurgatio per na-

res, & sputa crassa odore carentia. Quin etiam eam solvit ulcusculorum ubertas, nonnunquam & somnus & alvi profluvium.

§. 77.

Si dolor capitis ante febrim invadat, atque si gravis, continuus & posteriorem capitis regionem occupat, periculum est, ne caput idiopathice laboret, ac per essentiam si vero post aliquot, licet breves ab incepta febre dies, superveniat dolor, per consensum fit, id est febris symptoma est, & occupat partem capitis anteriorem, ut saepe observavi (Baglivius); in summa gravis est, si statim cum febre incipiat, & quotidie crescat, vel in eodem gradu persistat.

§ 78.

Coma non turbulentum, sed placitum, licet duraverit diu ebriorum instar, non est malum, sed sedat & arcet maiora mala, delirium scilicet, dolores capitis, & in pueris febrem.

§. 79.

In morbis capitis indicium ad salutem, vel ad mortem sumas ex urina: si alba sit, & tenuis, malum.

§. 80.

Alvus stricta semper exacerbat capitis morbos. Pediluvia semper bona. Alvus lubrica, bona.

§. 81.

In faciei & faucium morbis cauteria valde iuvant in brachiis; arteriotome in capi-

pite, secretum magnum in desperatis capitis doloribus est.

§. 82.

Hirudines ano adplicatae capitis morbos sublevant: & hypochondriorum mala ex acrimonia, impetu, & difficili circuitu sanguinis in eis.

§. 83.

Hippocratis, liber de morbis, mire describit quam plures capitis morbos ab aliis autoribus non descriptos, quos utile est videre.

§. 84.

Potus nimius caffee capitis morbos producit; vigiliam, tremorem, calorem &c. Attamen potus caffee est secretum infallibile ad tollendum capitis dolorem postmeridianum, qui vitio stomachi male digerentis, nonnullas post prandium horas venit. Aliquibus enim, idem etiam *Baglivio* ipsi contigit, tribus post prandium horis dolores capitis, gravitas, moeror molesti sint, quibus potus caffee eodem tempore mirifice prodest.

§. 85.

Chocolatae usus, prout observatione didicit *Baglivius*, ad roborandam sanguinis maſſam, eiusque vim, tonum & succum eiusdem nutritium deperditum restituendum, prostratos a coitu spiritus restaurandos maximopere iuvat. Nocet sanguineis, inflamabilibus.

§. 86.

Ut valent oculi, sic & homo.

§. 87.

Erectum sedere velle in acutis, malum; pessimum in pulmonicis, pulmone inflammato, docente *Hippocrate*, quod frequenter verum expertus est Baglivius.

§. 88.

Cuicumque hydropico ascitico facies derepente plumbea evadit, mors ostia pulsat.

§. 89.

Facies nimis colorata, & praeter rationem rubra & succi plena, suspecta est ista bonitas; nam praesentis morbi sunt signum, aut futuri praesagium. Fit enim illa rubiconda facies ab humorum redundantia, & illorum quodam veluti strangulatu, praesertim circa pulmones.

§. 90.

In chronicis morbis, si facies naturalis sit, & boni coloris, nunquam crede adesse obructiones in visceribus. Si mutata sit a naturali, id obstructionum signum, & turbatae oeconomiae naturalis est.

§. 91.

Omnis robor faciei vel sanguinis copiam vel internam phlegmonem, vel calidam intemperiem vel visceris corruptionem denotat. Alvus dura esse solet iis qui nimium facie rubent.

§. 92.

Rigor bonus & criticus est ille, qui cum urinae pepasmo sive coctione, significatur,

catur quique solvit febrim & symptomata mitigat, rigoremque sequitur sudor vomitus, vel alia evacuatio. Malus contra, qui frequenter adparet, nam semel adparere debet, qui criticus est; malus quoque, si vires inde langueant, nam indicat naturae debilitatem, & frustraneum eius conatum; malum enim est, quod frustra movetur, si quidem raptum ad caput facit, & diaphragma.

§. 93.

Omnis rigor fere semper in lumbis incipit primo, deinde per dorsum ad caput fertur, iisque rigor a lumbis fere semper in febribus est. Si vero aliunde quis frigeat, abscessu latente rigebit. In phthisico ex peripneumonia male curata observavi, sensum frigoris, & aurae afflantis frigidae ad latus thoracis sinistrum, qua parte id ex ulcere laborabat interno. Idem aeger latus totum, & crus illius partis sibi facilius frigere aiebat, eumque se sensum habere, ac si quis follem certe cuidam parti lateris sinistri adplicaret, auramque frigidam admitteret.

§. 94.

Rigor qui antecedit urinae suppressionem & haemorragiam, salutaris, qui vero iisdem succedit, malus.

§. 95.

Aliquando in febribus continuis frequens est rigor seu horrescentia. Putant medici, id fieri ab abscessu latente. Sed falso; nam producitur, a magna humanorum cacochymia &

paratu, quae a febrili calore in motum acta, dum hinc exinde ad exteriora discurrit, partes vellicando, horrorem facit. Omnes enim cacochymi, dum nimium incalescunt, horrent. Ita si cacuchymus soli exponatur, paulo post horret & febrit.

§. 96.

Quibus in febribus rigor accedit, febris solvitur, & ideo, quando in febribus continuis est; nam significat morbum mutari, eiusque acutiem esse remissam, ut saepissime observo in praxi mea.

§. 97.

Rigor symptomaticus aut suppurationis internae signum est, aut translationis materiae in caput, aut principium materiae superatae a morbo.

§. 98.

Frequens horror in sanis, signum est cruditatis aut cacochymiae; in febribus vero motus morbi, aut suppurationis in ea parte, unde excitatur.

§. 99.

Flatuosa ventris intumescentia, sive hydrops siccus ventris non gignitur a vapore detento intra viscerum & abdominis claustra, ut vulgo putant. — — adsunt fibrae viscerum & partium abdominis intensae nimium, crispatae & exsiccatae, valdeque elasticae. Inde ingens distentio solidi. — Fibres autem exsiccat, crispat, convellit materies acris, salina, piperina, mordicans;

hinc

hinc sicciditas & distensio. Ventositatem flatuosam salvit phlebotomia. Sanatur per balnea & humectantia. Hydrops siccus sive flatuosus *Hippocratis* tunc dicitur, quando adest alvi sicitas cum foecibus stercori caprino similibus; nec non adsunt tormina, & dolores magni circa ombilicum & lumbos, febris, sitis, tussis sicca. Pessima stranguria in hoc malo fit ab haectica intestinorum intemperie, sequitur alios morbos, potissimum acutos. Catharrtica perniciosissima sunt. Usus nitratorum, serum lactis, lac asininum; & generaliter omnia humectantia intus, forisque iuvant.

§. 100.

In iis, qui hydrope sicco moriuntur, observantur glandulae mesenterii aridae, exsiccatae & tabefactae; unde causa mali morbus acutissimus, & difficillimus, citoque interimit; alvus & urima statim supprimuntur; & nihil magis perniciosius remediorum copia, & farragine -- *videtur morbus hic, sive hydrops siccus esse inflammatio intestinorum, praecipue tenuium, vel forte etiam colica haemorrhoidalis, quae in inflammatoriam abit. Stoll.*

§. 101.

Quibus tormina & circa umbilicum dolores fortes, desinunt in hydropem siccum.

§. 102.

Criticus ac bonus icterus est, qui coctione indicatur, qui febris finem affert die

critico, nec relinquit hypochondrii duritiem post se, & cum urinis ac deiectionibus naturaliter coloratis existit.

§. 103.

Icteri numquam spernendi, nam sub larva ac persona icteri saepe magni, periculosi, ac repentini morbi abscunduntur; & saepissime moriuntur derepente icterici, ut ait *Dodonaeus*.

§. 104.

Icterus febribus superveniens semper timendus, raro enim sunt sine malignitate. Si sint signa coctionis, & appareat circa septimum, bonus est; est enim criticus: si signa cruditatis, & si circa quartum malus est, & symptomaticus, & si febris non remittat, letalis, vel gravium morborum nuncius.

§. 105.

Hystericis, calculosis, colicis, & in fine intermittentium facile superveniunt icteri.

§. 106.

Icterus semel curatus, denuo aut pluries recidivans, a calculo vesicae felleae est.

§. 107.

Qui calculo renum pereunt, circa finem convulsionibus aut delirio pereunt, ut in nonnullis observavit *Baglivius*.

§. 108.

Infantibus tertio aut quarto a partu die oritur icterus, fitque ex retentione meconii in intestinis, unde etiam oriuntur epilepsiae.

§. 109.

Spiritus salis ammoniaci acidus quamplures sanavit icteros. Absynthium ponticum iusculo incoctum *Baglivio* familiare fuit. Carduus benedictus, marubium, chelidonium maius. Paronichia folio rutaceo pro secreto laudatur a *Boile*.

§. 110.

In curatione icteri tota medici prudentia dirigi debet in investigando, an pendeat a bile viscida, vapida amurcosa, & inerti circa iecur impacta; an vero a bile acri, tenui, ignea, inflammabili, pro quorum diversitate humorum toto coelo diversa esse debet curatio.

§. 111.

Signa viscidae bilis sunt lingua alba, umida inappetentia extrema debilitas virium, pauca vel nulla febris, flatus ingentes post pastum: quae causae praecesserunt, & temperamentum, ad congerendas visciditates, apta ad id esse debent.

§. 112.

Acris contra tenuisque bilis signa sunt sitis cum aliqua linguae siccitate, ardor, calorque hypochondriorum, aliqua in pulsu mutatio, tensiones hypochondriorum, siccum temperamentum cum macie aegroti; causae quae praecesserunt, calide fuerunt; vina generosa, aromota, saccharata &c. Icterum a visciditate curat veluti pro secreto aqua Te-

tu-

tucii quae Salina eſt. Si febris non adſit, dat potionem purgantem ex hac aqua aliiſque indicatis compoſitam.

§. 113.

Si nimium fuerit amurcoſa bilis, per duas aut tres vices haec purgatio alternis diebus repeti debet. Deinde veniendum ad ſerum lactis cum marrubio bullitum, & ſingulo mane calide dandum. Et ſi magna fuerit viſcide nigraeque bilis copia, addi poterit cum ſero in maceratione drachma una hellebori nigri, vel cochlear ſyruppi cacheltici Fernelii cum helleboro, qui ſyruppus magnarum eſt virium in chronicis: & demum omni bile expurgata ad chalibeata & roborantia veniendum. Sequens vinum medicatum Baglivium nunquam fefellit. R Limaturae ferri non rubig. petia ligat. unc. ſem. Fol. ſennae mundator. dr. xvj. Epithimi incis. & rhabarb. elect. incis. aa unc. jjj. Abſynth. pont. Centaur. min. aa M. jj. Bacc. iuniperi cont. Mj. ſpecierum trium ſantal. & ſpec. diarrhod. abb. aa Scrup. jjj. Vini albi veteris non admodum generoſi libr. vjj. Macere biduo ad cineres fervidas, deinde cola per manicam Hippocratis, ut vinum optime clarificetur; de quo capiat unc. jjjj. mane bihorio ante prandium per quindecim dies aut plures; ſingulis diebus vel alternis, prout magis vel minus purgaverit. Hoc vinum medicatum maxime etiam confert in ſcirrhis, & obſtructionibus viſcerum, potiſſimum ubi viſciditas regnat, nec multa febris adeſt.

§. 114.

Contrario modo procedendum in ictero, quando a tenui, acri, & inflammabili bile producitur, atque in fibris iecoris, partiumque vicinarum oscillatoriam parit convulsionem. Utendum enim erit tunc radicibus temperantibus, aperientibus, ut fragarum, graminis, Indibaccarum &c. cum sero lactis bullitis. Succi aperientes potus aquarum acidularum, quae bilem diluunt, coercent, & viam ei praebent per urinam aut per secessum; accidulas in ictero a pluribus laudatas vidit *Baglivius*.

§. 115.

Quibuscunque in febribus ante septimum icteri fiunt, malo sunt loco. Hippocr. 6. Aph. 42. Icterus ante septimum diem insidiosus. At septimo, nono, undecimo, decimoquarto, prorumpens salutaris, dummodo non adsint hypocondria indurata, sin autem adsint, anceps est. *Hippocr.* Coac. 127.

§. 116.

Exigua sanguinis stillicidia omnia prava; in acutis nil paucum criticum; prava sunt, nisi indicent futuram hemorrhagiam copiosam die critico, quod dignoscitur ex urinae coctione eodem die stillicidii.

§. 117.

Rigor, qui post hemorrhagiam venit, quam iure naturae praecedere debet, ut bonus sit, signo & causa funestus.

§. 118.

In morbis longis exigua ſtillicidia ſupervenientia, lethalia.

§. 119.

Haemorrhagiae quartanae, ſeu quarti diei copioſae, malae, aut morbi longi indices ſunt.

§. 120.

Sanguinis eruptio quartanas non ſolvit, neque morbos, qui per alvi egeſtionem ſanari ſolent.

§. 121.

Febres ardentes in iuvenibus ſanantur per haemorrhagiam; in ſenibus per dyſenteriam.

§. 122.

Peſtifera eſt omnis, quae non iuvat, haemorrhagia; Nam labeſcit natura defraudata ibi, ubi levamen expectabat.

§. 123.

Vomitum ſanguinis ex ſuppreſſione menſium, mulierculis familiarem, non eſſe timendum aſſerit *Baglivius*.

§. 124.

Signa, quando ſanguis vomitu, reiectus venit ex hypochondriis, potiſſimum jecore, ſunt: palpitatio hypochondrii, dolor, ardor, tenſio; ſigna obſtructionum, color ſubflavus, viridis in facie, aut reliqua cute, palpitatio coeliacae, aut umbilici: vomunt ſanguinem nigrum non vero ſpumantem.

mantem. Motus sanguinis ab hypochondrio venientis manifesto percipitur, & sursum ascendere manu percipitur, quod in suo aegrotante observavit *Ballonius*; iuvenibus familiaris est hic exitus loco haemorrhagiae. In hujusmodi sanguinis vomitu ex jecore adstringentia non iuvant: sed primae viae a colluvie purgandae, quae visciditate sua obstructionem in vicinis locis pariendo sanguinem ad superiora regurgitare faciunt; purgandae autem decoctis aperientibus & solventibus cum tamarindis, mirobalanis &c. deinde chalybeatis perficienda curatio. (*Innuit* hic *morbum nigrum Hippocratis a Tissoto saepius visum descriptumque in epistola latina ad cel. Zimmermannum. Estque vomitus cruentus, vel & alvus cruenta grummosa, ex ruptis vasis venosis potissimum, iisque varicosis. Varix rupta, & sanguinem ad primas vias effundens omnium horum symptomatum causa est Stoll.*)

§. 125.

In sputo & exitu sanguinis per os, ne dentur statim stringentia: nam nisi prius usu rerum mellitarum, hordeatarum, abstergentium purgaveris, pulmones ea sanguine, qui extravasatus est, & moram tranit in pulmonibus, in suppurationem desinet, ac phthisin.

§. 126.

Doloris acerbitas versa in gravitatem, leipothymia, febris nocta maior, rigor de-

derepente citatus, qui ante non erat, sunt signa phymatis purulenti interni.

§. 127.

Vomice omnes, seu empyemata partium, cognoscuntur per rigores & febres de novo supervenientes. Sola pulmonis recondita est, & clanculum serpit absque dictis signis, imo tunc cognoscitur, quando repente manifestata, hominem ad mortem brevi deducit, ut *Williſius* & *Tulpius* prae ceteris hoc animadverterunt.

§. 128.

Abscessus ad aures & pedes boni in vomica pulmonum.

§. 129.

Dolores surae, sive cruris intolerabiles, nullis cedentes remediis, oriuntur a pure per partium spatia in crus ab hepate transmisso: *Bauhinus*, & *Hollerius* id observarunt.

Hepatitidem *Hippocrates* de internis affectionibus his verbis describit. Dolor acutissimus in iecore ad nothas costas, humerum & claviculam, suffocatio fortis; dolet, dum tangitur iecur, febris, rigor & horror, vomitus bilis, color cutis sublividus. Cibi torquent, & urunt ventrem, progrediente morbo remittunt, sed dolor derepente suffocat aegrum, potissimum circa septimum diem, in quibus desinit morbus, & si eos effugerit, sanatur. Balnea, lac, serum & diaeta sanant morbum.

§. 130.

§. 130.

Jecinoris inflammatio aliquando ſimilis pleuritide, & medicos frequenter decipit ſimilitudo. Differunt tamen, nam in hepatitide dolor infra eſt — — gravativus eſt non pungitivus; reſpiratio non multum laeditur, color faciei citrinus, tuſſis ſicca ſine ſputo, pulſus nón durus. Foeces liquide & ſubcruente. Contraria ſunt in pleuritide.

§. 131.

Si inflammatio iecoris ſit in parte gibba, urgent ſymptomata pleuritica; ſi in eius cava, ſtomachica urgent.

§. 132.

Si ex uſu nitri fixi copioſa ſequatur urina bonum in hepatitide: nitrata in hepatitide, & omnibus inflammationibus fere ſpecifica ſunt. Ideo ſerum lactis iuvat in inflammationibus, quia abundat nitro plantarum.

§. 133.

Qui quotidie ſcribendo vitam ducunt, phthiſici moriuntur, & phthiſis incipit raucedine moleſta, ac nullis cedente remediis, donec tandem fere poſt annum phthiſici moriantur — — — quotidiana experientia certum eſt, ſtudiis nimium applicatos, & ſcribendi ſtudio deditos in phthiſin facile deſinere. — — — Varii pulmonum morbi oriuntur in ſtudioſis.

§. 134.

Bona reſpiratio in variolis eſt unum

ex optimis ſignis, licet alia ſint gravia ut centies obſervatur, ita Baglivius. Cum bona reſpiratione ſemper bene ſpera in variolis.

§. 135.

Spiritus magnus multo tempore durans, delirium ſignificat.

Difficultas omnis reſpirandi terrifica eſt quando excuſationem non habet, aut perturbationes criticae aut criſis ipſius.

§. 136.

Ut magna & rara reſpiratio certiſſimum eſt delirii argumentum; ſic parva & rara mortis iamiam futurae.

§. 137.

Inter morbos pulmonis notabiles eſt pulmonia lethargica ab Hippocrate ita denominata; ait itaque ipſe: *Pulmoniae idem ſtatus ac letargi, qui letargici evadunt, pectore ſuppurantur*, *Hippocrat.*, *in coac.* Invadit itaque pulmonia cum lethargo ſtatim in ipſo morbi initio; oritur a pituita putri & viſcida, pulmones ſyderante, tuſſis tenet cum ſopore; cum moriturus eſt aeger, liqueſcit alvus, ut in libro de morbis deſcribit. Quare non eſt proſpiciendum letargo per expectorantia. Bagl. (*ex exemplis ibi allatis conſtat morbum eſſe ſenilem, & forte appoplexiam pituitoſam cum peripneumonia ſenum notha. Stoll.*

§. 138.

Pulmonum morbi in fine deſinunt in ſoporoſos affectus; ſanguine enim a ſuperio-

rioribus ad pulmones morbo obsessos difficilius recirculante sanguine, viis impeditis, haeret in cerebri moeandris; hinc sopor facile accedit.

§. 139.

Saepe moriuntur pulmonici gravissimis affecti accedentibus, & in cadavere nihil morbosi reperitur in pulmonibus — in siccis, adustis aridis, temperamentis id potissimum contingit. Hinc etiam oriuntur pleuritides siccae, asthmata sicca, hydropes sicci, flatulentae & dolorosae partium affectiones, & reliquae hujus generis, in quibus non flatus causa mali est, sed solidum natura siccum, arridum & violentô praeditum elatere; quod ab acri humore magis irritatum vehementer oscillat, & oscillationibus istis fluidorum circulum mille modis turbat. (*dictorum morborum eadem causa & curatio, ac hidropis sicci, sive tympanitidis superius descriptae*). Hydrops ille siccus verius posset vocari: *timpanitis inflammatoria; Stoll.*

§. 140.

Erysipelas pulmonum ab *Hippocrate* l. de affectionibus describitur. In pulmonis erysipelate adsunt vomitus aquosi, acidique humoris, frequens leipotymia, dolor acutus, anteriora & posteriora pectoris occupat, sitis ingens, aeger respirando nares aperit, veluti aequos a cursu delassatus, & linguam foris exerit, veluti canis aestate, calefactus ab ardore solis; rubet facie, jac-

tatio magna per lectum, ſeptima die moritur. Gravis eſt morbus & pauci effugunt mortem, teſte *Hyppocrate* (*graviſſima pulmonum inflammatio utriusque lobi cum inflammatione mediaſtini videtur abſolvere totam eryſepelatis pulmonici ideam. Stoll.*)

De morbis ſolidorum ſuperius deſcriptorum haec adhuc dicenda ſunt. His in morbis ſanguis miſſus cruſta inflammatoria ſaepiſſime caret, ſaltem initio; hinc idea malignitatis oritur, quae medicum ad praeſcribenda antiſeptica: camphoram; corticem &c. determinat; ſed male. Nam repetita venae ſectio, potusque emollientes mucilaginoſi, fibras nimium criſpatas, irritatasque relaxabant feliciſſimae. Vitium enim eſt potiſſimum in ſolidis nimium elaſticis, nimium vivida irritabilitate praeditis, quae accedente ſtimulo, etiam tenuiori quam qui in ſanguine educto obſervari poſſit, criſpantur, & *veram inflammationem* faciunt. Ad inflammationem gignendam ſolida plus conferunt quam liquida. Cruſta phlogiſtica videtur eſſe potius effectus inflammationis quam cauſa. Vera enim adeſt perſaepe inflammatio absque cruſta. Patet quam male cortex, & camphora his in caſibus darentur. *Stoll.*

§. 141.

Fol. 92. lib. 1. prax. medicae deſcribit *Baglivius* catarrhum ſuffocativum, tanquam peripeumoniam ſanguineo-ſeroſam graviſſimam, ſubitoque ortam, repetita venae

nae sectione, dein aqua hysopi calida decoctis pectoralibus calidissime sumptis; infuso calidissimo florum sambuci, cum liquore cornu cervi succinato &c. curandam.

§. 142.

Scorbuticis & hypocondriacis saepe fiunt dolores lumborum, qui calculum mentiuntur, sed calculus non est; rheumatismi species est, a sero acri, muriatico, hinc inde vagante dependens; pete ab aegro, si dixerit alias partes huiusmodi quoque dolore vexatos fuisse; dic, lumborum dolorem esse a fluxione vagabundi humoris acris salini, non autem a calculo. Viola, serum lactis, lenes ex cassia purgationes in principio iuvant. In progressu morbi serum cum scabiosa coctum, vel cum vipris recens mactatis curationem perficit & complet; promoto leniter sudore.

§. 143.

In lumbis aliquando afficitur musculus psoas, aliquando ren; musculi externi & frequenter mesenterium; hunc dolorem lumborum vitio mesenterii in aere romano in aegris almae urbis frequenter observavi [Bagl.]; in hac urbe nulli morbi tam copiose regnant, quam morbi mesenterii ex repletione, congestioneque putris cacochyliae crudorumque humorum, in eiusdem glandulis pendentes, & quoniam mesenterium forti ligamento alligatur lumbis in medio eorum &c. Ex lunga alvi suppressione, vel alvo praeter mo-

morem retardata, ex sapore linguae mutato, levi inappetentia, gravitate totius corporis certior medicus fit dolorem lumborum a repletione mesenteri pendere. Clysteribus & fomentationibus ventris curationem incipit, dein purgationibus absolvit *Baglivius*; quod vult, ut bene sibi notent medici.

§. 144.

Impotentia veneris ut plurimum pendet ab impotentia & debilitate imaginationis, quacunque id de causa succedat, metu pudore, iudicii defectu, nimia adplicatione ad studia, aut ad negotia. Et qui forti imaginatione praediti sunt, uti sunt, qui in arte sua supra caeteros excellunt, & praestant, ut plurimum luxuriosi & ad venerem potentes observantur. — — — nisi tamen vis corporis studio & applicatione frangatur, quo in casu iudicium acre cum veneris impotentia iungitur.

§. 145.

Qui gonorrhea laborarunt in iuventute, solent in senectute diro urinae stillicidio vexari.

§. 146.

Nimius vini & aquaevitae abusus impotentiam veneris, paralises, tremores, aliosque capitis morbos parit, qui dimisso eodem facile solent sanari.

§. 147.

Dolor fixus in medio pectoris diu perseverans, ac moleste, sine tussi &c. signum est luis gallicae latentis multis ante annis ab

aegris susceptae, & hoc signo se solum manifestantis.

§. 148.

Si debitis adhibitis remediis aliquis morbus minime cedat, suspicari rite poterit de lue gallica, & tunc antigallicis forsan cedet, ut saepe observavi (ita Baglivius).

§. 149.

In febre lenta cum doloribus vagis partium macie, temperamento acri, & lue gallica fruente serum lactis ita praescripsit *Baglivius*: R. Seri lactis optime depurati Lib j. vel plus vel minus, sarsaeparill. concis. & contusae dr. jj. macera per noctem in cineribus fervidis; mane adde coriander. praeparat. parum bulliat, colletur & bibat.

§. 150.

Acidum venereum virulentum saepe intacta massa sanguinea succum nutritium & lympham inquinat, indeque partes nerveas & glandulosas potissimum narium, faucium, inguinum, invadit, & quoniam sanguis intactus a lue supponitur, nil mirum, si observaveris tales gallicos vivaces, rubicundas facie, vegetos, ac veluti mullam interius habentes affectionem ac proinde triumphantes de morbo, sed sine ratione. — — morbus difficilior est, quam si resideret in sanguine.

§. 151.

In morbis lymphae, glandulas occupantibus, si nimium siccaveris, malum; si nimium

mium humectaveris, malum. Per intervalla itaque diluendum, humectandum, ad alvi vias vel sudorem ducendum, et cum prudentia exsiccandum.

§. 152.

Pro varietate conditionis ac status personarum lues gallica variis in locis sedem figit, eosque prae aliis vehementius molestat. In baiulis & plebeiis victum labore quaerentibus sedem figit in articulis, unde articulorum doloribus, motus impotentia, similibus articulorum morbis maxime afficiuntur, viris literatis, & studiosis in capite sedem figit. Musicis ob pulmones cantu exercitatos, debilitatosque in pulmonibus; mulierculis, atque etiam matronis ob vitam otiosam, & congestos in mesenterio pravos succos, ibidem. Hinc vexantur cruditatibus, obstructionibus, inappetentia, pallore vultus hectica mesenterica, tabe, hydrope, & similibus ex lue gallica.

§. 153.

Dantur dolores lateris ex lue gallica, qui solo sanantur mercurii litu, & decocto lignorum, noctu rigent, consuetis remediis non cedant.

§. 154.

Radix bardanae a pluribus doctissimis viris pro magno secreto habetur ad curandam luem gallicam.

§. 155.

Ex mente *Baglivii*, *Etmulleri* opera

semper prae manibus habenda, utpote practici, ut ait praestantissimi.

§. 156.

Lues gallica, struma, & elephas aliquid habent cognatum. Tres has hydras unus alexicacos Hercules hydrargirosis vincit, docente optimo *Ballonio*.

§. 157.

Si aegroti corpus repletum sit viscidis, crassis ac pituitosis humoribus, cave ne dederis mercurium intus vel extra, nisi prius visciditates illas solveris, praeparaveris, & repetitis purgationibus eduxeris; alias enim occultatis in illis visciditatibus mercurius, paulo post refervescentibus humoribus, & in motum actis, gravisa parit accidentia caries, ossium, atrophias, glandularum tumores, tremores, continuam salivationem &c.

§. 158.

Dolor collicus fere semper mitescit in semicupio; ideo in doloris pertinacia utere semicupio.

§. 159.

Dolores ventris a deambulatione nudis pedibus super nudum pavimentum facta, appositis lateribus, calidis plantis pedum statim sanantur, crescente namque calore in pedibus minuitur sensim dolor in ventre.

§. 160.

Arcanum quemdam ac inexplicabilem consensum observavimus inter morbos ventris

ac morbos cutis. Dolorem colicum vidimus mutatum in arthriticum; & e contra dolores arthriticos per ſupervenientem diarrhaeam & collicam ſolutos: hinc quadrat illud Hippocratis, alvi laxitas, cutis denſitas; cutis raritas, alvi denſitas. Ideo obſervamus in praxi, quod diuturnae diarrhaeae irritis aliis per diaphoretica potiſſime ſanentur.

§. 161.

Diaphoretica cum opiatis mixta feliciſſima ſunt in colicis.

§. 162.

Colica habitualis & endemica a vini acido praeſertim oriunda, ſolis ſanatur ſudoriferis, veſperi tamen interpoſito anodýno remedio.

§. 163.

Purgantia quandoque bene cedunt in colica, praeſertim ſi nulli adſint vomitus & febris, denturque in forma liquida.

§. 164.

In aere Romano per adhibita phreniticis veſicantia plures vidimus mortuos, quam ſanatos; magiſque nocuiſſe, quam profuiſſe, ceterum longiorem uſum res haec magni momenti meretur.

§. 165.

In eodem aere obſervavimus veſicantia mulieribus delirantibus admota profuiſſe magis, quam viris & plures ſanatas eſſe.

§. 166.

Dum imminet delirium, vel iam factum

tum eſt, loco veſicantium ſecare ſoleo. (Baglivius) venam pedis, vel ſalvatellam interutra manu, exinde diluentia ex ſeminibus frigidis praeſcribo, brevique iugulatum vidimus delirium.

§. 167.

Delirantibus cum febre acuta, lingua arida, & indiciis magnae viſcerum inflammationis, ſi applicentur veſicantia, omnes fere in peius ruunt, & magna ex parte moriuntur convulſi; iiſdem e contra ſi venam frontis vel bracchii ſecandam imperaveris, & exinde larga dederis diluentia, facilme ſanabuntur.

§. 168.

Malum, ſi phrenitis mutetur in lethargiam, non ita, ſi lethargus in phrenitidem.

§. 169.

Multi dementes & maniaci ſanati fuerunt demergendo eos in aquam eadem methodo, qua merguntur hydrophobi, quorum unica curatio eſt repetita in aquam immerſio; methodum hanc ſanandi mente captos in Anglia expertus eſt Dominus Robertſon maxima felicitate. (*Fors proliciendo copioſos ſudores prodeſte. Stoll.*)

§. 170.

Si difficulter ſpiraverit, venam brachii tundito, etiamſi hydrope laboraverit. Baglivius ex Hippocrate.

§. 171.

Si quis veſperi hora ſomni, ſed praecipue

pue post tres aut quatuor horas somno impensas, derepente expergiscatur ingenti asthmate, sive suffocatione correptus, atque fenestras aperiat, liberumque aerem desideret; pro certo habeto illum hydrope pectoris laborare, multo magis, si pedes aut manus tumere coeperint, cum faciei a nativo colore recessu, & prae ceteris si accedat torpor, seu incipiens bracchii paralysis; huiusmodi brachii torporem in aliis quoque pulmonum morbis, praesertim peripneumonia observamus; asthmate laborantibus si pleuritis vel peripneumonia superveniat, fere semper moriuntur.

§. 172.

Asthmaticis dysuria, superveniens bonum, cessante ischuria, denuo asthmate corripiuntur. Exinde magis confirmatur, quod pluries adnotavimus; nempe in morbis pectoris, semper ducendum esse ad vias urinae natura id monstrante; nec non magnum consensum esse inter tibias & pudenda & pectus, morbosque harum partium ad invicem commutari.

§. 173.

Diuretica ex salibus lixivialibus & acidis parata in morbis pectoris non adeo tuta sunt, nam tussim movent, & morbum exasperant; contra pulvis millepedum, therebinthina.

§. 174.

Balsamum peruvianum, decoctum radicum aperientium, syrupus de althaea Fernelii, urinam potenter movent, nec tenellis pulmonum membranulis infensa sunt.

§. 175.

Asthmaticis si excitentur apostemata in cruribus, forsan solvetur morbus; ideo iuvant cauteria in cruribus.

§. 176.

Accessiones asthmatis frequentiores sunt coelo frigido & humido, praecipue inter crapulandum.

§. 177.

Asthma frequentius invadit obesos & otio macescentes.

§. 178.

Pulsus inaequalis familiaris est pulmonum morbis quam plurimis.

§. 179.

Morbi ad crura & pudenda solvunt asthmata. Tument pedes asthmate cessante.

§. 180.

Ex scabie retropulsa si fiat asthma, cum scabioso dormiendum est, ut scabies revocetur, vel urticis cedenda cutis, Baglivius.

§. 181.

Vomitoria iuvant in asthmate umorali & stomachico, quia ea concussione e pulmonibus eiiciuntur visciditates &c.

§. 182.

Magnam asthmatum humoralium crudorumque partem a stomacho pendere observavi; hinc iuvant pillulae de hiera, & singulo mane cochlear oximellis squillitici, su-

per

perbibendo iusculum cichoreatum, addito pauxillo cuiusdam roborantis. Gummi ammoniaci, oximel squilliticum, iulep tabaci in asthmate humorali & stomachico omnibus preastant.

§. 183.

Asthmaticas mulieres fere semper cum uterinis, mixtis pectoralibus, curato.

§. 184.

Diluentia, serum lactis, viola, emulsiones seminum melonum, gelatina cornu cervi, lac in caduco pulmonum morbo, sive asthmate sicco prae ceteris iuvant. Saccarata, remediorum copia, purgantia fugienda tanquam pestis.

§. 185.

Asthmate convulsivo laborantes melius manent aestate, quam hyeme.

§. 186.

Diarrhaeae frequenter oriuntur ex moerore, et animi pathematis, suntque fere incurabiles, praesertim si causa moeroris perstiterit.

§. 187.

Perniciosae sunt diarrhaeae in morbis pectoris. Curationem diarrhaeae non incipias per adstringentia, nam introduces viscerum obstructiones et intestinorum, difficile solubiles, quibus tandem succedit hydrops pertinax.

§. 188.

Carnium esus auget diarrhaeas, cave igitur ab iis, quantum poteris.

§. 189.

Nil magis alvum ſtipticam reddit, quam uſus veneris, quod etiam cognovit *Hipp.* 7. epid., aliique.

§. 190.

Maſticando tota die cinamomum et deglutiendo ſalivam illam diarrhaeis & languoribus ſtomachi cum dyſenteria brevi ſanantur.

§. 191.

Inveteratis alvi fluxibus, diſenteria, teneſmo, relaxatione ani &c. excipiatur per inferiora vapor therebinthinae prunis ardentibus iniectae, & ſanabuntur.

§. 192.

Bonum, ſi diarrahea irae ſuperveniant, & ſi haec non ſuperveniat, febris ſuperveniet.

§. 193.

Cave in cura dyſenteriae a nimia remediorum farragine; pauca ſint & ſimplicia; ideo ſaepiſſime dyſenterias profligavi ſolo ſero lactis intus dato, & per cliſteres quoque iniecto, multique autores pro magno ſecreto habent hoc remedium in dyſentericis.

§. 194.

Clyſteres copioſius dati in dyſenteria, morbum exacerbant.

§. 195.

Si ſtatim poſt dolorem excretio non fiat (in dyſenteria) ſcito, quod inteſtina tenuvia ſint laeſa.

§. 196.

§. 196.

Differt dysenteria a sanguinis fluxu haemorrhoidali; in hoc enim semper sanguis praecedit foeces, in dysenteria vero sanguis vel cum vel post foeces; excernitur.

§. 197.

Dysenteria in puerperis non est mala, nam lochiorum materiam per vicina loca optime minuit. Cave igitur ne stringas, nam per eam lochia expurgantur,

§. 198.

Febris raro supervenire solet apoplexiae, praesertim pituitosae.

§. 199.

Si catochus in ipsa accessione febris intermittentis, aut remittentis superveniat, durante accessione nulla contra eum praescribantur remedia, nam omnia erunt in perniciem aegrotantis, exceptis frictionibus & revulsionibus, quae adhiberi poterunt in accessione: finita accessione desinit quandoque & cathochus, si vero non desierit, statim sanguis mittendus, aut purgandum pro indicatione utrorumque: si vero secundo supervenerit, mortem affert; neminem enim liberatum vidimus, cui secundo catochus supervenit, ut notat Dodonaeus in suis doctissimis observationibus.

§. 200.

Rhodius in *Septalium* refert ex *Ballonio*, quod in omnibus affectibus comatosis

prae-

praecipue lethargo & apoplexia, pulsus dum ex parvo fiebat magnus, & sensim in magnitudine crescebat, aegrotantes brevi moriebantur. Idem etiam observavit Wallisius: hac de re serio monet *Baglivius*.

§. 201.

Observavimus in Xenodochio anno 1694. hyemali tempore Romae, quod quando apoplexiae erant gravissimae, etiam confirmatae, vesicantia non admodum conferebant, imo omnes fere tales aegroti moriebantur.

§. 202.

Spuma omnis lethalis est in apoplexia. *Hipp.* 2. Aphor. & *Tulpius* l. observ. med. 6. & *Forestus* 10. observ. 74. idem etiam *Rhases*.

§. 203.

Si dolores in quacunque corporis parte periodice exacerbantur, & stata quaque hora recurrunt; peccans illorum materies in loco affecto non generatur, sed aliunde venit: in his casibus tribus horis ante invasionem detur lenis potio purgans, & sanabuntur; praecipue si imo ventre haec fiant.

§. 204.

Doloribus externarum partium, si alia non proficiant, ad causticum devenias. Ipse uti soleo foliis ranunculis vel mixtura ex calce viva & sapone liquido. Hoc ischiaticis summopere confert, imo & aliis doloribus, iuxta illud Hipp. l. de intern. affectionibus §. 19. & l. de affect. §. 30.

§. 205.

Ter aut quater observavit (*Baglivius*) dolores capitis pertinacissimos & fere ad maniam accedentes, irritis aliis, solo pulvere de gutteta (de quo vide *Riverius* cap. de epilepsia) ad drac. j. circiter dato cum brodio alterato florum primulae veris, beton. vel cum decocto Thée &c. feliciter cessisse.

§. 206.

Ad dolores externos spiritus salis ammoniaci cum oleo amygdalarum dulcium mixtus breviter & feliciter proficit, & didici per experientiam, quod spirituosa cum unctuosis mixta doloribus optime medeantur, non ita sola spirituosa.

§. 207.

Omnes fere convulsiones infantum a stomaco sunt, unde iis statim morbum solvunt lenia purgantia, praesertim infusum rhabarbari.

§. 208.

Ex abortu convulsae mulieres raro evadunt, ut notavimus.

§. 209.

Utile est observare, num semper eo tempore quo infans corripitur epilepsia, matri fluant menses, nec ne.

§. 210.

Tussis infantum fere semper a stomacho cruditatibus scatente esse solet; quo in casu semper stomacho prospiciendum, non post habitis tamen pectoris remediis.

§. 211.

§. 211.

In tussi sicca ex humorum acrimonia, eorumque tenuitate producta, usus lactis praestantissimum est remedium; ego uti soleo lacte cum iure carnium vel aqua violarum cocto.

§. 212.

Si tussis cum febre pertinaciter afficiat aegrum, & nullis cedat remediis, in tabem migrat, etiam si sanguis non spumatur.

§. 213.

In tussi praesertim pectorali purgantia datam practicorum fidem non liberant; imo si ex aeris inclementia tussis contracta fuerat, plus nocent.

§. 214.

Boli ex butyro recenti cum saccharo mixti & vespera sumpti vehementissimas tusses catarrhales demulcent.

§. 215.

In tussi convulsiva infantum decoctio ex musco arboreo praesertim ex quercu pendente omnium praestantissima est, ut nos experi sumus, monente *willisio*. Valet quoque in aliis morbis convulsivis.

§. 216.

Spiritus cornu cervi contra tusses vehementissimas mirabilis est. *Boyle* de utilit. philosophiae.

§. 217.

Dolorem lumborum rheumaticum a nephritico per hoc certissimum signum distinguere poteris: pete ab aegro, an dum in terram incurvatur, & exinde erigitur, cum

difficultate erigatur, adeo, ut per medium quasi scindi videatur; si haec adsint, pro certo habeto, dolorem illum non esse nephriticum, sed rheumaticum, productum scilicet ab acribus, & muriaticis salibus, per serosum humorem illinc depositis.

§. 218.

Ad rheumaticos hos lumborum dolores potum lactis cocti cum aquae decoctione Theae & mane sumptum ad libr. j. circiter, felicissime sum expertus. Hoc idem remedium podagricis & calculosis forsan non obesset.

§. 219.

Melopeponum comestio podagricis & calculosis maxime prosunt, dummodo venus, vinum & otium absint.

§. 220.

Dolores renum a quinque causis potissimum fiunt, fluxione scilicet (sive humoris seroso-acris & corosivi depositione) ulcere, inflammatione, lapide, & abscessu.

§. 221.

In nephritide sensus subitaneus rei pungentis, veluti aculei in regione ureteris signum est certissimum calculi hac parte iam impulsi.

§. 222.

Potus aquarum mineralium calculos pellit, & ab iisdem praeservat: ubi vero hae in promptu non fuerint, substitui poterit decoctum ex multo eryngio parum contuso factum, quo vinum album diluatur, & copiose subbibatur. Siquidem hoc remedium potenter sub-

le-

levat calculosos & podagricos, teste *Chesneau*.

§. 223.

Haemorrhoidum internarum dolor mentiri solent dolorem calculi in vesica latentis; hic tamen multo est atrocior & frequentior, quam ille.

§. 224.

Si frequenter mentulam contrectet patiens, & cum mingere, incipit desidendi quoque voluntate teneatur; si dum per urbem incedit, divaricatis cruribus obambulet, ex tribus hisce signis de calculo vesicae certior fias.

§. 225.

Facto semicupio, & praesertim postquam dolor quieverit, si eadem vehementia die sequenti serius aut citius revertatur cum vomitu, dolorem esse nephriticum pro certo habeto. *Chesneau.*

§. 226.

Nuper arthriticus quidam Romae excrevit urinam crassam & copiosam, quae paulo post in consistentiam gelatinae coagulata fuit, & ita liber evasit ab arthritide.

§. 227.

In ipso paroxysmo doloris nephritici, lithontriptica & aperientia medicamenta obsunt potius, quam prosunt. Conferunt contra emolientia, laxantia, & anodyna &c.

§. 228.

Lenia purgantia & clysteres summum levamen afferunt calculosis & podagricis.

§. 229.

Dolor fixus in regione renis, & vomitus continuus sunt praecipua signa doloris

renalis a calculis; cetera ſunt dubia & aliis ventris doloribus communia.

§. 230.

Pleuritici, quibus abſceſſus fiebant ad aures, omnes ſanabantur, ut pluries vidimus.

§. 231.

Obſtructione viſcerum laborantibus, ſi facies vividum & naturalem ſervat colorem, talium hominum curationem ſuſcipito; nam facile ſanabuntur. Si vero &c. Uteri tamen cancro affectis aliter ſe res habet: in iis namque faciei color a naturali non recedit, ſed genas perpetuum roſeas habent.

§. 232.

In peripneumonia ſi febris, tuſſis, & reliqua ſymptomata exacerbentur quinta die, quo maior exacerbatio, eo mors citior die ſeptima.

§. 233.

Si ructas acidum, abſtine a vino, & ſanaberis: loco vini aquam aniſo aut cinamomo alteratam ſumito; ſanatus vero, denuo vinum aſſumas.

§. 234.

Iſchiade coreptis eadem hora vel paucis elapſis a prima doloris invaſione, ſi purgans medicamentum dederis, vix abſoluta hac, aut ad ſummum altera, quam propinaveris purgatione, aeger certo ſanabitur; non ita vero, ſi morbus ad plures dies vel menſes fuerit protractus.

§. 235.

In morbis nunquam ab aegro diſcedas, do-

donec linguam inspexeris: haec statum sanguinis prae aliis signis & apertius & certius nobis indicat &c.

§. 236.

Petechie quo tardius & fere circa morbi statum erumpunt, eo meliores sunt, ad crisin enim & coctionem iam vergit morbus, contra si appareant in principio morbi, malae sunt &c.

§. 237.

In febribus intermittentibus, si secundus paroxysmus erit vehementior primo; tertius vero maximopere mitis, scias febrim circa quartum paroxysmum totaliter cessaturam: si quartus paroxysmus vehemens fuerit: quintus vero magna ex parte remissior, tum in septimo paroxysmo integra febris solutio expectanda.

§. 238.

Constans est doctissimorum medicorum observatio, nonnullos morbos pertinaces & chronicos, praesertim a longo moerore & animi pathematis productos, nullis aliis remediis celerius obtemperare, quam equitationi in aere rusticano.

§. 239.

Equitationem commendat ante Sydenhamum *Hippocrates*. Libr. de diaeta.

§. 240.

Filii magnatum ferequentius ex inutili remediorum copia, quam ex vi morbi pereunt;

reunt, praesertim si acute laboraverint; paucis utaris, & cum prudentia.

§. 241.

Iliacae passioni si spontaneus alvi fluxus superveniat, aut acuta febris, brevi morietur aeger.

§. 242.

Iliacae passioni quo fortiora adhibueris remedia, sive purgantia, sive clysteres magis irritantes, eo magis obstruetur alvus ob auctam ab illis fibrarum intestinalium crispaturam, & contracturam; conveniunt magis anodyna, emolientia & dissolventia, &c.

§. 243.

Si illo superveniunt urinae suppressae, stranguria, singultus ventris inflati, aut convulsiones, malum erit lethale.

§. 244.

Mulieres gonorrhea laborantes vel menstruantes circulum lividum, sive plumbeum sub oculis habent, quod inter diagnostica morborum muliebrium est reponendum.

§. 245.

Urina subiugalis, quando in acutis febribus, aut morbi apparet, semper mala capitis praenuntiat &c. — Sicut urina subiugalis mala est in acutis, ita contra bona est in nonnullis chronicis, utpote rheumatismo, doloribus articulorum.

§. 246.

Inter signa foetus mortui in utero ab auctoribus recensita certissimum & fere infallibi-

bile est tenesmus, sive crebra voluntas foeces deiiciendi, mulieri superveniens, ut alibi quoque notavimus.

§. 247.

Saccarata hypochondriacis, hystericis & pueris non conducunt.

§. 248.

Lingua sordida & manus tremulae, in acutis semper periculum portendunt.

§. 249.

In malignis febribus, in quibus a centro ad ambitum corporis noxius humor pellendus est, ante expulsionem respiratio laboriosa est, & ingentes praecordiorum anxietates adsunt. Facta expulsione paulatim declinant: idque in febribus petechialibus, morbillosis, variolosis, scarlatinis & similibus observavimus non semel.

§. 250.

Pruritus narium est infallibile signum synochi simplicis, nec non lenis mador cutis. Ex *Waldschmidtio Baglivius*.

§. 251.

Observavi lypiriam febrim superveniente cholora statim ac prorsus pluries feliciter cessisse; non ita apparentibus sudoribus, aut urina &c. *Lypiria febris est febris biliosa, sive ea, quae a saburra putrida biliosa primas vias, occupante oritur*; frequens est *mense Augusto, in Hungaria praecipue vidi ipsemet saepissime sponte orta cholera cito cessisse. Curatur optime emeto catarrsi, quale medi-*

camentum habetur in tartaro emetico magna aquae quantitate ſoluta, & per epicraſin ſumto. Plura vide apud Tiſſotum in libello de febre bilioſa, Lauſannenſi. Stoll.

§. 252.

Cum petechiis nunquam ſalutarem vidimus haemorrhagiam &c.

§. 253.

Guttas roſaceas aliasque faciei morboſas rubedines, irritis aliis, cauterium cruribus affixum ſanat, *Baglivius ex Mercuriali*; idque quibusdam pro ſecreto eſt.

§. 254.

In faciei morbis purgantia omnem abſolvunt paginam, ut praeter experientiam teſtatur divinus ſenex in coacis, item l. c. de diaeta.

§. 255.

Febres, quae cum magna ſincope, ſingultu & vertigine incipiunt, vocantur a medicis *syncopales*, *ſingultuoſae*, & *vertiginoſae*; harum curatio ſtatim inchoanda a vomitoriis eſt; nam fomes febrilis in ventriculo latet.

§. 256.

In febribus, vel aliis quoque morbis, qui cum magna anxietate incipiunt, aegri inquieti ſunt, loco ſtare neſciunt, hinc inde per lectum agitantur &c. acris humor tunicas ventriculi afficiens accuſari debet, unicum remedium eſt vomitivum antimoniale, nam abſoluto vomitu ſtatim liberatos vidimus;

mus; multo magis ſi cardialgia & affectibus ſtomachi ſenſibiliter laedatur patiens: poſt vomitoria ad praecautionem dari poterit pulvis March. cornachini.

§. 257.

In lethalibus pulmonum morbis, cum febre & ſine febre, fere ſemper circa finem obſervavimus affectiones capitis; ſopores nempe, lethargum, vertigines, oculonem caligines &c.

§. 158.

Eryſipelate faciei laborantes vidi brevi curatos poſt praeſcriptum purgans remedium, naturae aegri accomodatum. Idque in ſecretis erat medico Patavino mihi amiciſſimo.

§. 259.

Proteſt venarum haemorrhoidalium apertio iis praecipue, qui hypochondriorum morbis, doloribus ſcilicet & caloribus eorundem, gravitate lumborum, flatibus, tenſionibus, borborygmis, aliiſque huiuſmodi naturalium viſcerum, & quam plurimis vitalium, & animalium laborant. *Hippocrates* autem ait l. de humoribus et 6. epidem. qui rhaemorroidibus laborant ii neque pleuritide, neque furunculis, neque tuberculis a ciceris magnitudine Therminthi dictis ac forte, nec lepra nec vitiliginibus laborant.

§. 260.

Si pleuritici non repurgari incipiant die quarta, ſed febris augeatur cum aliis ſymptomatibus, nec non magna ſpirandi difficultas

tas cum ſtertore ſuperveniat, ſeptimo die moriuntur: in hiſce pedes tumefieri incipiunt ante mortem, & oculi caligant.

§. 261.

Calculum veſicae ad amuſſim mentitur ſcirrhus veſicae, ut bis in cadaveribus vidimus.

§. 262.

Urina craſſa, & ſedimentoſa, albicans, viſcida, matuliſque adhaerens inter, ſigna calculi in veſica non infimum locum obtinet.

§. 263.

Qui aneuriſmate interno laborant, vel ex ſputo ſanguinis, vel derepente moriuntur: caveant hi omnes a nimio motu, ira, venere, liquoribus ſpirituoſis, & quidquid ſanguinis motum adauget, & perturbat. Utendum diaeta lactea, cibis aliquantum viſcidis, & motu moderato.

§. 264.

Pulſus durities ſemper comitatur pleuritidem, mollities vero alios pulmonum morbos: quod tibi ſit inter ſigna diſtinctiva morborum pectoris difficillime cognoſcibilium.

§. 265.

Si quis tuſſiendo alba quaedam veluti granula excreaverit, & granula illa compreſſa digitis ſumopere foeteant, vomicam pectoris latentem certo denuntiant, praeſertim ſi alia quoque aderint ſigna; hi rupta vomica, ut plurimum derepente moriuntur, ut obſervat *Foreſtus*.

§. 266.

§. 266.

Omnes aliarum partium ſuppurationes manifeſtantur per rigorem & febrim ſupervenientem; ſola pulmonum ſuppuratio, id eſt vomica eorundem, clanculum, & ſine praedictis ſignis ſupervenit; quod ſerio notent iuvenes.

§. 267.

Si angina vera inflammatoria, & ut vocant, ſanguinea, bina ſanguinis miſſione non cedat cucurbitulas ſcarificantes ſcapulis imperato, & in melius ſtatim abibit, ut pluries vidimus.

§. 268.

Mulierem frequenter angine obnoxiam, irritis aliis, liberari excitato cauterio in brachio; imo in morbis circa collum, & faciem proficua ſemper ſunt cauteria, & ſcarificationes ſcapulis &c.

§. 269.

Si in morbo aliquo appetitus ſit proſtratus, poſtea vero derepente ſuperveniat maximus non procedente ulla criſi, nec imminutione morbi paulo poſt moriuntur aegri; ſignificat enim cerebri laeſionem & virtutis ſenſitivae extinctionem. Eſt hoc monitum *Sennerti*.

§. 270.

Nemo ante Baglivium vim corticis peruviani expertus eſt in clyſtere. Hic enim primus puerum quinqueni omnia remedia per os

os sumenda respuenti, in tertiana duplici, iniecto mane clystere avacuante, post elapsam semihoram curavit iniici aliud ex aqua hordei & drachmae unius corticis. Idque repetiit singulis diebus. Post iniectum tertium clysterem febris cessavit.

§. 271.

In pleuritide & puerperio tanquam pestis fugienda sunt purgantia.

§. 272.

Praecipui puerperarum morbi fiunt a suscepto frigore, ab animi passionibus, victu copioso ac frigido.

§. 273.

In superpurgatione statim prodest theriacae drachma una in vino data. Ita observavit *Dodonoeus* & *Baglivius*.

§. 274.

Duo maxima remedia in chronicis obstructionum morbis sunt, chalybs & rhabarbarum. Ita praescribit *Baglivius* R. Chalybis sulphurati vel alterius gr. xv. Rhei elect. scrup. j. M. Sumat pro dosi, & superbibat.

§. 275

Morbi ab animi pathemate pendentes blande & leniter tractandi sunt: a nimia medicamentorum copia & vehementia quam maxime abstinendum

§. 276.

Desideramus historiam morborum ab animi curis provenientium, in qua scilicet explicetur, qui potissimum morbi a quovis ani-

mi motu oriantur &c. nam e. g. moeror nil aliud frequentius producit, quam diarrhaeas, qua diu persistente moeroris causa fiunt incurabiles, quibus denique febris eratica supervenit, & atrophia ac mors.

§. 277.

Ad iram pariter diarrhea supervenit, & si haec non superveniat, febris supervenit, dummodo ingens fuerit ira.

§. 278.

In gallia sutura tendinum vulneratorum, operatio bubonoceles, cura ulcerum chronicorum feliciter succedunt, contra in aere romano, etiamsi a solertissimis chiriatris institutae fuissent dictae operationes, in summum vitae discrimen coniiciebant aegrotantem. Febres semitertianae, quae alibi raro in malignas transeunt, Romae magna ex parte sunt malignae, vel potius valde periculosae, quod & olim *Galeno* Romae degenti innotuit.

§. 279.

Vetus latium desertum fere hodie est, & squallidum; austri flatibus immediate obiicitur, & variis eiusdem in locis insaluberrimus aer observatur — — Aestivo praesertim tempore pernoctantes ibi febre maligna corripiuntur — — estque febris sui generis — — signa coagulationis in eodem apparent; ideo observatur, usum vesicantium & alexipharmacorum eidem summopere prodesse, contra sanguinis missionem esse quam maxime perniciosam. *Coagulatio* Baglivio id fuit,

quod

quod nobis *putredo* aut *dispositio ad putredinem est. Stoll.*

§. 280.

Qui copiosis ciborum ingurgitationibus absque noxa indulgere cupiunt, opportet ut vel multum exerceantur, vel alvum bis terve per diem solutam procurent.

§. 281.

Purgantia forma pilulari exbita nec copiose, nec feliciter alvum solvunt. Contra forma potabili, & mediocri dosi magnam afferant utilitatem.

Si etiam purgantia forma ſicca praescribantur, tamen incipiente operatione bibatur aqua leniter purgans, saltem brodium tenue, aut e.g. Robitiensis. Diluentium usus non tantum in purgantibus forma ſicca praescriptis, sed & in aliis forma ſicca & spirituosa indole praeditis. Stoll.

§. 282.

Romanis alvum liberam & exercitationem summopere suasit *Baglivius*. Doctissimus *Petronius* adinvenit electuarium purgans, ab eius nomine alexandrinum dictum: nobile quoque dedit opus de victu Romanorum — — atque tria urbis incolis familiaria mala esse, scilicet 1. capiplenium 2. membrorum lassitudinem, & 3. alvi siccitatem.

§. 283.

In curatione vulnerum atque ulcerum cavendum erit ab unguentaceis remediis, per quae saepius in peius ruunt. Post vero bal-

samica, decoctiones vulnerariae, spiritus vulnerarii.

§. 284.

In acutis conctatio & sagax medici in agendo iudicium, magnam vim habent ad sanationem, & quamvis saepissime sponte sua solvantur nunc casu, nunc natura favente, nullibi tamen graviores committunt errores medici, quam in acutorum curationibus.

§ 285.

Inepta Galenicorum hypothesis fuit in affectione hypochondriaca de *hepate calido* & *ventriculo frigido*.

§. 286.

Duretica in morbis pectoris generaliter optima sunt, reiectis tamen diureticis acidis, quae noxia & infida, pulmonemque erodentia, ac sanguinem in eo figentia, ut experientia constat.

§. 287.

Chinchina remedium est profecto herculeum in curatione intermittentium, dummodo tamen non detur si aderit, suspicio inflammationis alicuius visceris, vel abscessus interni, vel etiam morbosa partis alicuius debilitas & dispositio; nam talibus in casibus non tollit, sed auget febrim, omnem materiam morbosam in affectum locum deponendo, ac figendo &c.

§. 288.

Ad demulcendos vehementes partium dolores insigne remedium est bezoardicum io-

joviale, momento namque impetum ſpirituum & ſalium furentium coercet, cave tamen ne dolores illi podagrici ſint, aut venerei, vel ſimiles, quorum detecta materia peiores morbos poſſet excitare: cave pariter, ne illud adhibeas in nervorum & nonnullis gravibus capitis morbis v. g. apoplexia, paralyſi &c. quippe quod nervis & cerebro infidum eſt ac noxium.

§. 289.

Flatus qui prius non aderant, ſi in dyſenteria per inferiora exire incipiant, brevi ſanitatem promittunt. Ut aliquoties obſervavit *Baglivius*.

§. 290.

Iliaco peſſimo habenti ſi flatus multi & foetidi pedendo erumpant, brevi mortem minantur.

§. 291.

Si puer ventrem frequenter manu contrectat, vermium ibidem latentium ſignum eſt.

§. 292.

Quibus circa dentes in febribus quidam lentores naſcuntur, iis fortes fiunt febres. Hippocrates Sect. 4. Aphor. 53.

§. 293.

Nares rubras habentes lubrici ſunt corpore *Hipp. epidem.*

§. 294

Sudor multus per ſomnum, citra cauſam manifeſtam factus, copioſiore alimento cor-

corpus uti significat. Quod, si cibum non assumenti hoc accidat, vacuatione indigere significat, *Hippocr.* Sect. 4. Aphor. 41.

§. 295.

Saepe observavit *Baglivius*, periodicos quosdam dolores, ac morbos, periodice scilicet exacerbantes, si quasi essent soboles febrium periodicarum urinam, lateritio colore, sive impense rubro tinctam, comitem habere irritisque aliis remediis per diuretica, incidentia, amaricantia, et febrifuga prudenter, id est, tempestive et cum diureticis et purgantibus mixta, more febrium intermittentium feliciter curatas esse.

§. 296.

Sensus frigoris in vertice capitis inter maxima hystericarum diagnostica recenseri meretur.

§. 297.

Ante paroxysmi podagrici insultum nulla insignis intumescentia partis observatur, sed duntaxat quaedam venarum protuberantia affecto loco circumpositarum, quae quidem omnibus paroxysmi insultibus familiaris est, et singulos praecedit; estque signum veluti characteristicum jamjam advenientis podagrici.

§. 298.

Pluries observavit *Baglivius* in nonnullis podagricis, quod cum repente materia podagram efficiens evanuerit sive retrocesserit, inciderint in vehementissimos ventriculi dolores, et vomitus biliosos, exinde vero in icteritiam, a qua brevi evaserunt, repetito ter quaterque rhabarbari usu.

§. 299.

Multis ante invasionem paroxysmi podagrici superveniunt dolores colici, quibus evanescentibus statim manifestatur podagra.

§. 300.

In tumoribus pedum (qui oedematosi adparent) ante vel post podagram apparentibus nullum, omnino, nullum inquam, neque internum, neque externum adhibeas remedium, eo potissimum nomine, ut materiam illi a pedibus averteres: siquidem observavimus saepissime post exhibita purgantia, diuretica, aut sudorifera materiam illa a pedibus ad interiora retrocessisse, et apoplexiam, asthmata, febres, aut mortem repentinam produxisse, idque infallibiliter sit topica, aut resolventia, aut alterius generis (ut fieri solet) externa remedia oedematosis pedibus adhibueris. — — — Conducit igitur in podagricis hoc pedum oedematismo, omnia naturae committere, primis coctionibus prospicere, diaetam et exercitium instituere.

§. 301.

Purgantia et sudorifera fortiora non ita bene cedunt arthriticis, et quantum diligenti observatione colligere potui (Baglivius) optima rerum sex non naturalium diaeta, nec non remedia stomachia omnem absolvunt paginam in podagricis et arthriticis.

§. 302.

Circa aequinoctia et solstitia podagra exacerbari solet.

§. 303.

Desideratur historia morborum vere incurabilium, vitio solidi, vel ex impossibilitate, non autem vitio liquidi aut ex ignorantia.

§. 304.

Desideratur historia morborum, in quibus aegroti liberum sensum et rationis usum usque ad ultimum vitae spiritum exercent, et in qui-

bus illum prorsus amittunt multis ante morbum diebus etc.

§. 305.

Hortatoria ad medicos in describenda perpetuo historia morborum a nobis, et generalibus aëris influentiis, et antecedenti anni temporum statu pendentium.

§. 306.

Coelius Aurelianus, sectae methodicae princeps, videtur in detegendis signis et morbis a se invicem distinguendis ceteros graecos et latinos longe superasse — — illius enim opera gravium praeceptorum seminarium sunt.

§. 307.

Fluor albus uterinus et gonorrhoea gallica adeo similibus concomitantur symptomatis, ut quilibet medicorum fere semper decipiatur in illorum diagnosi. — — *Baglivius* dat hoc infallibile signum tales morbos ab invicem distinguendi. Pete a muliere, an superveniente menstruo sanguinis fluxu perseverat quoque eodem tempore fluor illae albae materiae; si dicat quod sic, significato eidem, quod morbus, a quo divexatur, sit gonorrhoea gallica. Si vero durante menstruatione fluor albus evanescat, et eadem finita denuo regrediatur, pro certo habeas, mulierem fluore albo uterino laborare, cetera signa fallunt.

§. 308.

Inter signa foetus mortui in utero haec potissima judicantur ab auctoribus, nempe frigiditas pectinis muliebri, foetor oris cadaverosus, conversio foetus hinc inde ad latera, et alia hujus generis; quae quoniam saepissime decipiunt medentes, infallibile omnium recenset *Coelius Aure-*

lianus: si mulier gravida ingenti conatu foeces evacuandi, id est, tenesmo detineatur, aliaque signa etiam aderint, pro infallibili habeto, foetum in utero esse mortuum. Hujus asserti veritatem ipse quoque *Baglivius* observavit semel Patavii et iterum Romae.

§. 309.

Signa hydropis pectoris valde obscura sunt et dubia; si tamen aeger dyspnoea afficiatur, hora somni potissimum ingravescente, ita ut post paucas horas somno impensas de repente expergiscatur, expergefactus suffocari se sentiat, fenestras aperiat, et liberum aërem exoptet, pro certo et infallibili signo habeas, aegrum hydrope pectoris laborare, nam et pedes intumescent, aliaque signa minus constantia aderunt. Nullius membri affectiones tam obscuris ad invicem confunduntur signis, quam morbi pulmonum, unde saepissime unum pro alio curare solent ignari practicantes; prae ceteris tamen magnam errandi occasionem praebet tuberculum pulmonum, de quo Hipp. I. de medic. haec habet: tubercula equidem pulmonem *deprehendere*, et *dissolvere* posse, maxime artificiosum habetur itemque collectiones illorum impedire; ita *Willisius* cap. de vomica pulmonum, disserens de tuberculo ait: *vitium hoc latet inter initia ita clanculum, ut vix ulla sui proferat indicia, sed tota ejus res in insidiis est:* eadem fere symptomata habet cum tuberculo morbosa pulmonum adhaesio ad costas. Verum tamen, quae nos observare potuimus inter constantiora signa, haec potissimum sunt recensenda: tales aegrotantes de cetero bene se habentes difficulter spirare incipiunt; difficilis spiratio sensim augetur, inter spirandum non ster-

tunt, et nihil exspuunt, dolorem quoque in pectore sentiunt continuum, et dolentem in locum decumbere non possunt; sicca tussi laborant; tandem genae rubent, febricula supervenit; et negotio ad suppurationem vergente, alia suppurationis symptomata accedunt. Duo tamen pathognomica crudi et adhuc incipientis tuberculi signa sunt, tussis sicca, et dolor lenis in alterutro pectoris loco, cui arridet illud divini senis text. 63. l. de morbis; *et quamdiu quidem uberculum adhuc crudius fuerit, dolorem exilem, et tussim siccam inducit etc.* Qui tuberculo pulmonum laborant, saepissime de repente moriuntur, nam suppurato tuberculo pus erumpit in tracheam et suffocat. In tabidis si dolor vehemens lateris de repente superveniat, brevi delirabunt, febris magna accendetur, et paucis post diebus moriuntur.

§. 310.

Phthisis saepe est morbus secundarius a variis morbis principalibus v. g. lue venerea, scorbuto, ictero, chlorosi, asthmate, sputo sanguinis, ulceribus internis et externis, febribus, melancholia, variolis, hydrope, dysenteria, animi pathematis, studiis severioribus vel aliis innumeris hujus generis occasionibus pendens. Hinc varia phthiseos symptomata, varia medendi methodus, pro varia scilicet origine mali.

§. 311.

Hysteria non contenta incedere accidentibus sibi familiaribus, repentina scilicet sensuum oppressione, gulae strangulatione, sensu frigoris in vertice capitis, convulsionibus partium etc. saepissime imponit medicis sub specie doloris capitis, apoplexiae, palpitationis cordis, aliarumque

ejusdem affectionum; tussis, asthmatis, affectionis colicae aut nephriticae, vomitus et diarrhaeae, tumoris, dolorisque tibiarum, suppressionis urinae, refrigerationis partium externarum, gravissimorum dorsi dolorum, et hujusmodi quam plurium morborum. *Baglivius* curavit foeminam asthmate hysterico laborantem, ubi omnia antasthmatica irrita fuere, praescripto sale jovis in aqua meliss. item apposito empl. matrical. Mynsichti; erat haec foemina aliis hysteriae symptomatis etiam obnoxia.

§. 312.

Asthma convulsivum fit a convulsione musculorum thoracis, aut diaphragmatis, aut fibrarum carnearum pulmonibus intermixtarum.

§. 313.

Colicam convulsivam non a frigidis intestinorum hnmoribus, secundum antiquos, sed a convulsione et irritatione nervorum mesenterii provenire, primus detexit *Fernelius* 6. pathol. 10. eamque purgantibus, clysteribus, calidisque remediis magis exacerbari, mitescere contra antinervinis, dulcificantibus, et mere anodynis.

§. 314.

Baglivius vehementer hortatur medicos, ut aegros suos sedulo examinent de causa *procatthartica*, quae internam ad actum provocavit.

§. 315.

Febris ardens a nimia venere producta non curatur purgantibus, nec venae sectionibus.

§. 316.

In ischiade venerea profuit decoctum sarsaparillae, antimon. crud. et cortic. nucum.

§. 317.

Ait *Baglivius* dispositionum internarum occultarum indolem vix detegi posse, ex ante acta tamen vita, et sex rerum non naturalium usu aut abusu divinare poterimus generalitatem quandam talium dispositionum, terreaene sint, an acres, acidae, humidae, inflammabiles, tensae, coagulabiles.

§. 318

Lingua prae ceteris sc. indicat intimiorem morbosi sanguinis statum; si acidus sapo in ea redundaverit, acidum sanguinis, vel aliorum humorum ab eodem derivatorum constitutionem manifestabit; si salsus salsam; si amarus, amaram; si viscidus, mucosus, et insipidus, talium partium copiam; si humida humidam; si sicca siccam et inflammatoriam diathesin. Demum pro securo sibi sit lector, me certiorem de sanguinis statu indaginem aliunde non haurire, quam ex lingua —— reliqua enim signa frequenter fallunt, haec aut nunquam, aut raro. Cave igitur, ne discedas ab aegro in cujuscunque morbi curatione, nisi prius linguam inspexeris, praesertim, si de internis inflammationibus suspicio fuerit, quas tibi certissime explorabit lingua, utpote quae in minima inflammationum suspicione statim resiccari incipit, et crescente inflammatione crescit pariter et siccitas linguae.

§. 319.

Wepferus exercitat. de apoplexia fol. 429. ait, se in cadaveribus febri continua extinctorum aliquoties, nonnunquam et in malignis sanguinem fluidum, nec post obitum coagulabilem observasse. *Simon Pauli* de febribus malignis §. 2. notat sanguinem phlebotomia emissum maxime rubi-

cundum, et colore proxime accedentem ad colorem floris cardinalitii, sive Trachelii Indici, nec non pauco perfusum sero se pluries in aegrotantibus observasse, qui cum tali sanguine semper de vita periclitabantur. *Baglivius* (idem etiam *Huxham*) hoc idem in peste a plurimis notatum esse, testantur historiae recentiorum.

§. 320.

Nemo curationem febrium feliciter absolvere poterit, nisi ante quaelibet adhibita remedia certior factus fuerit de statu sanguinis febrientis, scilicet an sit nimium concitatus, tenuis, inflammabilis etc. (id est an adsit dispositio sanguinis phlogistica) vel contra coagulabilis, lentus, malignus etc.

§. 321.

Cura intermittentium optime peragitur solventibus; id est roborantibus salinis, et leniter alvum moventibus, nocent mucilaginosa, mere aquosa, purgantia fortiora, venae sectiones. Hinc optime convenit decoctum gramin. tarax. cichor. cum oxymelle, roob sambuci et sale medio. Neutrum seorsim sufficit. Stoll.

§. 322.

In febribus intermittentibus praestant summopere amara, acria, lixivo - alcalina; *amara haec calidaque materiam febrilem altius impingerent, nisi ter, quaterve per diem alvus moveatur. Alvum autem moventia etc. sine amaris calidisque debilitando nocerent. Stoll.*

§. 323.

In plurimis febribus diuturnis ac chronicis nonnullis morbis magnam afferunt utilitatem medicamenta quaedam austero amara de genere fere adstringentium, uti sunt chinchina, tormentilla,

radix pentaphylli, alumen crudum, chalybeata, cortex fraxini, medicamenta vitriolico-martialia, aliaque hujus generis, quae adstringendo operantur. Haec enim mala ab elanguido solidorum fluidorumque tono, non autem a decantata viscerum obstructione pendent.

§. 324.

Multiplici experientia didici (ait *Baglivius*) colicas convulsivas pertinacissimas et veluti ab orgasmo spirituum productas post venae sectionem institutam et remedia anodyna maxime diluta brevi ac feliciter sanari.

§. 325.

Ubi sudor necessarius est et irritis quibusvis remediis non erumpit, mitte sanguinem, et statim erumpet.

§. 326.

Baglivius ait, morbi a strangulatione sive, ut ita dicam, arctatione humorum aut spirituum in aliqua parte, nullis aliis remediis adeo facile solubiles, quam per sanguinis missionem *in loco affecto vel proximiori institutam*.

§. 327.

Arthritis facile mutatur in colicam, omnes calculosi facile fiunt icterici; ex scabie retropulsa vel male curata quam plures infausti morbi proveniunt, uti sunt sputum sanguinis, apoplexia, hydrops, febres longae etc. Scabies quartanario superveniens bonum.

§. 328.

Apoplexia pituitosa correpti facile pallescunt, gravissimo sopore corripiuntur, pulsus habent exiles; vomitoriis, purgantibus optime cedunt, a sanguinis missione ingravescunt; contra in sanguinea, rubore suffunditur facies, vasa sanguife-

ra capitis maxime turgent, sopores non sunt vehementes, nec pulsus adeo exiles etc.

§. 329

In colica biliosa contingit saepissime aphonia, et vox rauca, duratque interdum per totum morbi decursum; haec eadem vox rauca observatur pariter in febribus a bile ortis, quamobrem arguere merito possumus, raucas hujusmodi voces et aphonias in acutis et similibus morbis subindicare nobis causam proximam illorum pendere a bile, sive partibus acribus, volatilibus, sulphureisque. Ista aphonia solet non raro esse prodromus convulsionum epilepticarum in colica. Dolores nonnunquam observantur stata periodo adinstar intermittentium invadentes; si haec succedant, pro certo habeas causam proximam illorum aliunde advenire, nec in affecto loco generari: irritisque quibusvis remediis observavi (Baglivius) quod si tribus horis ante invasionem doloris lene purgans exhibeatur, praesertim in imo ventre tragoediam excitat et brevi, feliciterque subripietur; imo quicunque alii periodici dolores per repetitas hujusmodi purgationes protinus recedent.

§. 330.

Abscessus latentes hepatis per intolerabiles cruris aut surae dolores nullis remediis cedentes manifestantur. Vide *Hollerium* com. 2. ad l. 2. Coac. Hippocrat. fol. 348. idem pariter observarunt *Jacotius* in Coac. *Hippocr.* et *Bauhinus* in suis observationibus, et tabulis anatomicis.

§. 331.

Observavimus nos, quamvis in tertiana magna bilis copia evacuata fuerit, febrim magis atque magis exacerbari, et ex simplici duplicem,

ex duplici chronicam aut lethalem demum evadere (Ita Baglivius). *Lenia eccoprotica, salina, roborantibus juncta, et forma liquida propinata propria solventia dici merentur, nequaquam autem stricta purgantia. Solventia talia vere indicantur, non autem purgantia. Stoll*.

§. 332.

Teste *Henrico Heer* aqua spadana, quamvis in promovendis diu suppressis menstruis expertissima sit, eorundem tamen nimium fluxum quovis alio remedio facilius etiam feliciusque sistit.

§. 333.

Febres intermittentes ab adhito in principiis purgante in pejus ruunt, continuae fiunt, et si purgantia repetantur, diuturnae et lethales evadunt.

§. 334.

Baglivius sequentia remedia vocat specifica: in intermittentibus corticem peruvianum, in dysenteria serum lactis; in lue gallica mercurium et sarsam; in affectione hysterica sal aut bezoardicum, aut jovis. In doloribus post partum tinctura succini cum aqua cinammomi extracta, et exigua syrupi cinammomi quantitate addita. In ictero flavo spiritus salis ammoniaci acidus.

§. 335.

Lac est specificum remedium ad sanguinis acrimoniam compescendam: tutius exhibetur verno et autumnali tempore quam aestivo. Si diarrhaea ex ventriculi cruditate viget, abstinendum pariter ab illius usu erit; aegrotis ex nervorum capitis affectionibus noxium maximopere est lac. Lac nervis et capiti contrarium; pectori familiare, infimo demum ventri flatuosum.

§. 336.

Saepissime observat *Baglivius* in praxi, methodum recentiorum per remedia spirituosa volatilia, et impetum facientia, morbis chronicis summopere conferre, acutis contra summopere obesse.

§. 337.

Limaturam martis, cinnammomum et saccharum *Baglivius* saepius adhibuit: item succos cichorii, borraginis et sonchi.

§. 338.

Multa scire oportet medicus et pauca agere, dum ad curationem morborum vel nimis acutorum, vel complicatorum descendit. Errant, qui putant, morbos facilius luis non sanari, quam per grandia et copiosa remedia.

§. 339.

Hippocrate et experientia teste certum est, tertianas simplices septem circuitibus sua sponte recedere.

§. 340.

In rusticis et qui medicorum opera non utuntur, jucundo sane documento hujusmodi crises, sive despumationes peccantis materiae per sudores, alvi fluxus, urinam, aliasque naturae vias perfici, et motu prorsus ordinato fieri videmus.

§. 341.

Hippocrates ipse in febrium praecipue acutarum curatione paucissimis utebatur medicamentis, et si excipias lene vomitorium, clysteres, aut simile remedium, quod circa initia adhibere cogebatur, in progressu morbi sola ptisana ad morbi genium varie temperata contentus, et naturae reliqua committens, adsidens illius spectator crisin expectabat, ut constat ex illius libro de diaeta acutorum etc.

§. 342.

Hippocrates diuturna edoctus experientia, naturam esse morborum, praecipue acutorum, medicatricem, in illorum curatione, post praescripta paucissima in principio morbi medicamenta, dum res ad statum tendebat, a remediis prorsus abstinebat (*dummodo tamen morbi genus et malignitas idem permitterent. Stoll*) et omnia naturae comittens securus crisin exspectabat.

§. 343.

Pauca sunt curandis morbis necessaria remedia, si morbus curam recipit; si vero fuerit incurabilis, usu remediorum vires acquiret, aegrotumque conjicit in discrimen; incongruis enim remediis digestionis facultas extenuabitur, et comparabitur in dies novus morbo fomes in aegri detrimentum. Cum febres aliique morbi in longum protrahuntur tempus, nulla est ratio medendi melior, quam pharmacis abstinere, adhibito tantum conveniente victu, quo foveatur natura etc.

§. 344.

In chronicis pauca requiruntur remedia, ejusque sint generis, quae parti affectae conveniant quasi specifica. Semper tamen in morborum diuturnitate consulendum est digestionibus.

§. 345.

In curandis febribus universalibus, id est, quae ipso de sanguine suscitantur, non admodum laborandum est circa partem affectam, ut inde curativae deducantur indicationes: febrium siquidem primordia partesque affectae in iisdem nos plerumque latent, et si unquam paterent, oportet indicationes dirigere ad constitutionem massae sanguineae febricitantis potius, quam ad so-

phisticam speculationem causarum proximarum — — — ideo si primae viae sint obductae eaeque egerendae atque expurgandae fuerint, danda opera, ut febrium fomes tollatur; si vero sanguis febricitans sit exaltatus et vehemens, ejus reprimendus est impetus; si nimis crassis humoribus irretitus, atque coagulatus, exaltetur ac dissolvatur. In his enim tribus praeceptis omnium prope illarum febrium cura versatur, quae ortum non ducunt ab organi laesione, verum ab humorum congluvie, aut in ipso sanguine, aut in primis viis, et cum ad crisin natura vergit, aut eam jam excitaverit, tum a remediorum copia, tanquam a peste cavendum. Ex odore, quem aegri spirant, soleo saepe, ait *Baglivius*, utrum morbus facilis aut difficilis, brevis vel diuturnus vel alterius generis futurus sit, judicare.

§. 346.

In aegris, qui morituri sunt, nonnullis ante mortem diebus, solet, dum pulsum tangimus, ab eorum exhalare corpore foedus quidam ac veluti cadaverosus odor, qualem spirant in templis cadavera, et saepe observavi, et velim, ut serio animadvertant medici.

§. 347.

Vidit *Baglivius* singultus frequenter excitatos a nimio stibii diaophoretici abusu.

§. 348.

De morbis pulmonum, etiamsi peritus in arte sis, vel censearis, noli cum jactantia practice de illis disserere, vel facilem promittere curationem. Acuti namque licet curabiles sint, derepente tamen aegrum jugulant, medico stupente ac ne cogitante. Chronici vero derepente quoque necant, curatuque difficillimi sunt, et si curan-

tur, non ab ignaris, sed ab acerrimo praeditis judicio curantur.

§. 349.

Hippocrates in morborum curis nil magis praecipit, quam balnea, fricationes, exercitationes, unctiones, ustiones, incisiones partium usque ad ossa. Ablutiones capitis, purgationes per sternutatoria. Ejusdem lotiones, vellicationes, succussiones, ac hujusmodi remedia in solidis humani corporis facta vim suam exercentia, quoniam iis praecipue adhibentur, non autem in fluidis nisi solidorum ope. Per os etiam, si helleborum excipias, et frequentem seri usum, et lactis in morbis plurimis, pauca alia remedia adhibebat.

§. 350.

Quibus capite vulneratis, lètargi avertendi caussa, vesicantia adplicantur, ii confestim pereunt. Vesicantia nocent delirantibus viris magis quam foeminis. Potus tunc juvant, balnea tepida et emollientia ventri, pedibus et palmis adplicata. Sectio salvatellae etc. Imminente vel actuali delirio hypochondria sunt intro pressa. Bulbus oculorum immobilis, et quasi saxeus, lingua balbutiens, et plerumque tumescens, arida et sicca. Totum corpus veluti tensum et parum flexile. Praeterea semper praeit gravis capitis dolor, suppressis tunc etiam ordinariis excrementis. Dum aeger delirat, filtra omnia glandularum parum segregant etc.

§. 351.

Vidit *Baglivius* foeminam, quae frequenter tubercula in osse menti habuit, imo durante menstruatione ossa clavicularum tumescebant, eaque desinente evanescebant.

§. 352.

Ossa facile rumpunt in gallicis et scorbuticis etc.

§. 353.

Ostendemus itaque *cor — particularem* super iis potestatem, et a *cerebro independentem* habere.

§. 354.

Morbi, qui nerveis et membranosis in partibus fiunt, graves, periculosi, et difficillimae curationis sunt, et fere semper capiti consentientes; et quod sane mirum atque notatu dignum, nulla tunc temporis in partibus sanguineis, in ipso sanguine et in corde apparente mutatione.

§. 355.

Pulsus serrinus et durus semper indicat vitium in partibus membranosis ac nerveis, subinde autem periculosus erit, si cum periculosis conjungatur accidentibus; in doloribus capitis vehementibus pulsus fiunt parvi et imperceptibiles pene, idem fit in doloribus aliarum partium membranosarum. Quod tamen medicum terrere non debet, nam familiares sunt pulsus parvi in talibus doloribus. In pluribus aegris pleuritide laborantibus observavi saepe pulsum manus positae a latere partis affectae semper esse parvum et exiguum; in rigore febrium pulsus contracti quotidie observamus.

§. 356.

Paralyses universales vitio affectionis hystericae relatae a *Boile* de utilit. philosoph. nat. f. 154.

§. 357.

Tympanitides universales ob vulnus partium nervosarum ex *Villisio* Tom. 2. fol. 145.

§. 358.

§. 358.

Novit *Baglivius* vetulam septuagenariam diro asthmate cum tussi continua laborantem: haec quoties ambabus manibus fortiter comprimit verticem capitis, toties cessant statim pro tempore, quo durat compressio, et asthma et tussis catarrhosa, statim vero ac manus aufert, iidem morbi denuo redeunt etc.

§. 359.

Membranarum morbos magna ex parte periodicos observavit *Baglivius*; cephalalgiae exacte periodicae frequentes sunt.

§. 360.

Observavit *Baglivius* in iis, qui anevrismate interno laborant, ex ea parte, in qua est anevrisma, sive eam partem, cui arteria anevrismate laborans respondet ac prospicit, frequenter formicatione, torpore, impotentia ad motum ac demum paralysi laborare; adest et palpitatio cordis, vertigo, frequens syncope, spirandi difficultas, inaequalitas pulsus.

§, 361.

Fol. 303 de fibra motrice hoc exemplum hominis calculosi, odore oris vitriolico, mictu sanguinis atri, foedissimi, vitriolici laborantis et sanati. Fors morbus hic idem est cum prima specie morbi nigri *Hippocratis*, de quo *Tissotum* vide: folio 304 de fibra motrice vide plura apud *Baglivium* de fluxu nigri sanguinis per alvum. Ubi dicitur, hunc fluxum a morbo mesenterii, uti et lumborum liberare. Juvat serum lactis cum succis herbarum, et lenia purgantia per intervalla.

§. 362.

Pleuritides siccae, asthmata sicca, hydropes sicci, solidorum vitio magis, quam fluidorum oriuntur.

§. 363.

Qui nimium sanguinei sunt, et facie rubicundi, in convulsivos morbos aetatis progressu incidunt. Mulieres nimium sanguineae, calidae et rubicundae, doloribus uteri atrocissimis circa tempus menstruationis vel quolibet alio tempore ob dictam causam patiuntur.

§. 364.

Ex abusu purgantium in hydrope sicco, crescit magis pedum, ventrisque tumor. — Laxandum potius est solidum nimium crispatum, deinde remedia danda sunt; ideo saepe hydropes sicci circa finem hydropes humidos post se trahunt.

§. 365.

Medicamenta purgantia, diuretica, et aperientia nimium acria, quae reserandis viscerum vasis praescribuntur, si morbus a solidis, non a fluidis coeperit, non reserant vias, sed magis intercludunt, — — resque desinit in cancros, scirrhos, et lethales viscerum obstructiones. Quod saepe experimur post partum difficilem, post diuturnos mensium, lochiorumque suppressiones, et hic de reliquis liquidorum suppressionibus, solidi vitio productis, discurrendum.

§. 366.

Delirium a fortissimo durae matris elatere productum, nullo remedio citius sedatur, quam fomento aquae tepidae pedibus, ventri, et volis manuum per spongias facto — — quod usu vesicantium potius exasperatur.

§. 367.

Post molesta pedum erysipelata nascuntur oedemata diuturna et incommoda; quae vix cedunt remediis intus sumptis, sed tantummodo fomentationibus herbae alicujus vulnerariae et mollientis.

§. 368.

Maniacorum vis incredibilis a maxima fibrarum excitatione producitur. *Baglivius* (*hinc prosunt balnea tepida, potus emollientes, relaxantes; nocent per se vesicantia. Stoll*). Hujusmodi homines plerumque sicci sunt, nigris capillis praediti, cutis colore nigro, naturaliter impatientes, volubiles, et ad operationes promptissimi.

§. 369.

Quid aliud quaeso est, quod pluribus in locis memorat magnus senex, *plures mulierum morbos ab utero inverso pendere*, nisi merum solidi, sive fibrarum uteri vitium, quae semel nimium crispatae raro pristinam recuperant mollitiem. Et ab hujusmodi morbosa crispatura quotidianae menstruorum, lochiorumque etc. suppressiones persaepe oriuntur (*huc pertinet pertinax mensium suppressio in Domina de F***, et in Comitissa M** Stoll*).

§. 370.

Lochia ob nimios dolores post partum statim supprimuntur, nec non ob dolorem mammarum; nec fluent, nisi prius dolor cessaverit, id est, lenita solidorum morbosa oscillatione. Ob hanc causam renibus dolore vexatis urinae fluxus frequenter intercipitur.

§. 371.

Mulieres nonnullae magnum in corpore calorem fere continuo sentiunt, praesertim hystericae, hypochondriacae etc. crispatis enim interna de causa viscerum fibris, fluidorum cursus tarde per ea incedit, et ita caloris sensum in ea producunt. Pedum immersio in frigidam, poculum frigidae, perfrigeratio pedum, actu fluentia menstrua intercipit, scilicet ob crispatas fibras; juvat hoc in casu balneum aquae tepidae, et in eo vena pertusa.

§. 372.

Binas mulieres ob hysteriam vehementissime affectas, vigiles et innumeris lacessitas symptomatis sola gestatione currus per plures menses; et hominem nobilem, et alium divitem hypochondriace affectos ac pene desperatos equitatione super asinum in aëre rusticano facta, perfecte sanavit *Baglivius*.

§. 373.

Diarrhoea cum variolis in principio non nocet etc. In puerperis superveniente ardente febri lochia supprimuntur, nec redeunt nisi remisso calore febris. Lac in mammis, pus in ulceribus, et reliquae ordinariae evacuationes, nec non sudoris, secessus, sputi etc. eodem febris ardore durante silent.

§. 374.

Ubi catarrhi sunt, ibi statim suspicandum est lympham peccare: ea enim sola sedes catarrhorum est — — membranae vocari possunt telae pituitariae, quae quando longo catarrhorum cursu nimium laxantur, iidem curari non poterunt, nisi restituatur tonus laxatis fibris. Lignum sassafras remedium ad id praestantissimum est;

catarrhi ex lympha acri et tenui noctu potissimum affligunt; ex crassa indifferenter.

§. 375.

Juveni nimis rerum salitarum et victus prorsus exsiccantis usu alvus taliter exsiccata fuit, ut difficillime solveretur, adhibitis quibuscunque humidis cibis et oleribus; cum *Baglivius* existimare coepisset, ventris stipticitatem non vitio fluidi, sed fibrarum intestinalium fere convulsivarum et exsiccatarum ob ante dictam diaetam provenire, usu butyri recentis in formam boli cum saccharo praescripti, perque dies multos assumpti, nec non balneis aquae tepidae per totum ventrem, pristinam lubricitatem recuperavit. Plures hujusmodi alvi exsiccationes observantur in praxi.

§. 376.

Qui ulcera in cruribus, aliisque in partibus gerunt, si generosum biberint vinum, eodem vix ingesto plaga inflammatur.

§. 377.

In febribus syncopalibus, vertiginosis, et singultuosis, quarum causa est acre quid corrosivum tunicis stomachi impactum, easdem crispando ac vellicando, gravissima mala producuntur, communicata capiti, cordi et diaphragmati, vehementi ac morbosa oscillatione; unicum remedium est emeticum ex oleo amygdalarum dulcium, quod et fibras crispatas laxat, et acre cicurit lenitque.

§. 378.

Saepe observavit *Baglivius* in calculosis pulsum manus reni affecto respondentis parvum esse, depressumque.

§. 379.

In nephritide quoque, qua parte est calculus, eadem succedit in capite hemicrania. Et in pleuritide pulsus ex parte lateris affecti depressus magis observatur, quam ex parte sani; idem forsan succedit in doloribus aliarum partium.

§. 380.

Pulsus parvus in maximis doloribus neminem deterreat; familiaris enim est iis oriturque vitio solidi vasorum, fibrarumque irritati, crispatique, non vero fluidi.

§. 381.

Post dolores partus excitantur colicae sive intestinorum dolores, communicatis crispaturis ab utero ad intestina.

§. 382.

Erumpentibus dentibus in pueris lactantibus gravia succedunt symptomata vitio solidi tantum.

§. 383.

Dolentibus mammis post partum lactis causa lochia supprimuntur frequentissime. Remittente autem mammarum dolore, redeunt lochia.

§. 384.

Incipientes oscillationes spasmodicae in mesenterio in hystericis, si successive cerebro communicentur, excitant in eo vertigines, vel dolores, sopores, aliasque similes affectiones.

§. 385.

Convulsiones infantum et puerorum ex abdomine putris ac congestae cacochyliae causa fere semper excitantur.

§. 386.

Cum morbi convulsivi e. g. hysterici in vitio solidorum potissimum resideant, hinc sanari debent juxta regulas solidi curativas.

§. 387

Vidit *Baglivius* calculum magnum in renibus, et tamen patiens in vita de nullo renum dolore unquam conquestus est, sed tantummodo de gravi ac vehementissimo genuum. Pariter idem *Baglivius* cadaver mulieris aperuit, quae atrocissimis uteri doloribus extincta, et utero post mortem examinato, nihil in eo morbosi reperit, sed tantum in emulgente dextra abscessum, in qua nullum unquam doloris indicium praebuit.

§. 388.

Mulieres sanguineae et virilis naturae post 50. annum, cum menstrua eisdem naturae lege cessant, menstruis haemorrhoidibus per plures annos subjacent.

§. 389.

Suppressa haemorrhoidum evacuatione secuta est apoplexia letalis. Mictus sanguinis periodicus ac menstruus, incaute suppressus, letalis fuit. Ulcera imprudenter clausa mille mala pariunt. Hinc saepe fit, ut fluidum excrementitium, si per vias sibi proprias evacuari non possit, locum sibi faciat per vicinas. Hinc monialis, per sex menses ischuria laborans, vixit commode, quia quotidie sudabat in abdomine. Puer ischuria vexatus urinam per alvum educebat. Menstrua suppressa viam sibi faciunt per alvum, vel vias vicinas.

§. 390.

Si menses instant, vena brachii secanda, et fluent; si iisdem fluentibus eadem secetur, supprimentur; non supprimentur autem, si secetur saphaena.

§. 391.

In partu difficili, vena ſecta brachii, foetus prodit, et in iſchuria eadem ſecta urinam profluere facit teſte *Foreſto*, quem *Baglivius* tanquam ſummum obſervatorem laudat.

§. 392.

Quibus in praecordiorum dextra aut ſiniſtra parte tenditur aliquid in febre, cum dolore capitis, idque neque cum dolore praecordiorum, neque cum inflammatione, ſanguis e naribus fluet. *Hippocr. l. praenot.* n. 25.

§. 393.

Sicuti purgantia in morbis capitis ſummopere proficiunt, ita diuretica in morbis pectoris. Morbi cutis, uti dolores artuum, foede ac pruriginoſae ejusdem maculae, in alvi morbos ſolvuntur. Alvi affectiones, uti diarrhaeae, colicae etc. in cutis affectiones migrant, et per cutis vias, nempe per diaphoreſin, ſanantur frequentiſſime.

§ 394.

Jecore affecto dolores ad jugulum e directo fiunt, tuſſes inanes ſpirandique difficultates; imo hydropes, qui ex morboſo jecore pendent, vehementiſſimam ſed inanem tuſſim conjunctam habent, quae in aliis hydropum ſpeciebus vix aut raro adparet.

§. 395.

Si pulmonicis tota lingua ſit alba, et aſpera, ambae partes pulmonis ſunt inflammatae, ſi medietas linguae ſit aſpera etc. ea pulmonis pars aegrotat. Ita ſi dolor ad jugulum eſt, ſi fuerit ad dextrum, dextra, ſi ad ſiniſtrum, pulmonis ſiniſtra pars aegrotat.

§. 396.

Quidam, quoties tuſſiunt, mingunt.

§. 397.

In nephritide calculoſa interdum adeſt haemicrania ex parte capitis, quae dolenti reni e directo reſpondet; ſtupor quoque crurum e directo, retractio teſticuli e directo eandem ob cauſam fiunt.

§. 398.

In calculo veſicae adeſt in glande penis dolor, pruritus et irritatio continua, quod inter pathognomica ac certiſſima calculi veſicae ſigna eſt.

§. 399.

Dolores iſchii, dolores lumborum ex infarctu congeſtioneque pravorum ac crudorum humorum in meſenterio orti, ad genua et ultimos digitos protenduntur.

§. 400.

Dum febrilis horror aut frigus univerſam cutim convellit, tunc oleum deſtillatum caryophyllorum epigaſtricae regioni illitum remiſſionem horroris procurat undequaque.

§. 401.

Qui difficile ſudant, appoſito plantis pedum latere calefacto, mirifice ſudor illis promovetur.

§. 402.

Rigores et horrores, qui futuras ſuppurationes praenunciant in partibus, in pulmonibus vel a tuberculo, vel a vomica, vel alia ſuppuratis de cauſa aut nunquam, aut raro obſervantur.

§. 403.

In contusionibus cranii et laesionibus meningum, si septimo vel undecimo die gravis supervenit opthalmia, signum mortis imminentis. Ex gravi capitis percussione, impotentia ad venerem.

§. 404.

In collectione puris in cavitate capitis aliquando succedunt vomitus, nausea, aliquando metastasi ad jecur facta; jecur suppurat frequenter in capitis vulneribus et contusionibus.

§. 405.

Phthisi supervenit tumor testium.

§. 406.

Succus sempervivi scroto illitus tollit haemorrhagiam narium. Acetum quoque eidem illitum tollit ebrietatem et narium haemorrhagiam.

§. 407.

Haemorrhagiae narium subito terrore sanantur.

§. 408.

Gaudium et ira menses promovent; pavor autem et moestitia stringunt. Verecundia partum reddit difficilem. Mulieres gravidae territae, verecundae post partum lochia sibi supprimunt. Uteri laxitas solo terrore sanata fuit.

§. 409.

Quam pauci mesentericas febres curare, aut dignoscere sciunt! — — eas curabitis, solida nimium intenta laxando, nimium laxata intendendo, liquida nimium concreta solvendo, ac per intervalla purgando etc.

§. 410.

Pueri in eruptione dentium alvi fluxu corripiuntur, vel convulsionibus, genua eisdem intumescunt, nec detumescunt, nisi diarrhaea superveniente copiosa fluit saliva; stertor viget, adest febricula cum vigiliis, variisque aliis accidentibus, quae sola parit solidorum irritatio.

§. 411.

Saepe observamus, quod si calculus post 10. vel 15. dies non descenderit ad vesicam, imprudenti diureticorum usu et nimia remediorum praescriptione, ut vulgo faciunt medici — — — magis magisque figitur calculus — — — quo in casu, crede mi lector, unicum remedium est, abstinere a medicamentis, nam sola quiete calculus tendem prosiliet. Idem esto judicium in difficili lochiorum, menstruorumque etc. suppressione; quo plura enim dederis aperientia, eo magis crescet suppressio. In iliaca affectione, quae oritur a forti crispatura fibrarum intestinalium ab ano ad gulam, pauca juvare solent remedia, ex classe anodynorum et stomachicorum; nocent contra clysteres acres, remediorumque ingens copia. Revera igitur, dolores omnes nephritici, dolores omnes ante et post partum, hysterici, quique instantibus menstruis purgationibus succedunt, a spasmodica fibrarum oscillatione pendent, totiusque curationis scopus dirigi statim debet in ea primum tollenda per fotus, balnea, et anodyna, laxantia remedia, denique fluido peccanti incumbendum.

§. 412.

Saepe tamen intentio haec, ingensque fibrarum veluti induratio pendere solet a nimio impetu, orgasmo et acrimonia humorum, quo ca-

su, laxata sanguinis compage per phlebotomiam, laxatur quoque intensio duritiesque solidorum.

§. 413.

Ventositatem flatuosam venae sectione sistito. *Hippocr.*

§. 414.

Quicunque de repente voce destituuntur, si sine febre fuerint, venam secato. *Hippocrat.*

§. 415.

In hydrope quoque flatuosó sanguinem mittito. *Hippocr.* Hujusmodi etiam sunt urinae suppressiones, quae sanguinis missione solvuntur; suppressiones lochiorum, menstruorum etc.

§. 416.

Sunt, qui ob nimium fibrarum sensum et mollitiem facile syncopyzant et resolvuntur; facile quoque ob nimium sensum, sive fibrarum ariditatem capitis dolore laborant; in quo casu, quoniam dolor solidi vitio potius quam fluidi oritur, ad narcotica libenter veniendum, nam tuto adplicari possunt, quoniam non aliud debent efficere, quam obtundere nimium fibrarum sensum. Pariter qui magis sensibiles fibras obtinuere, catarrhis fluxionibusque vitio solidi sunt magis obnoxii, ut inter ceteros pueri. Et quibus hectica intestinorum intemperies flatuum procreatrix naturaliter est, ob dictam fibrarum sensationem doloribus lumborum, et aliis. alvique extrema siccitate facile corripiuntur et facile in hydropem siccum tympanitidem cum atrocissimis doloribus et horrida viscerum tensione terminantur; quarum affectionum occasio et causa, licet ab extra venire possit, augetur tamen summopere morbus ob nimiam eamque naturalem fibrarum sensationem, vividumque elaterem. Quare non

erit negligenda in posterum a medicis, prout hactenus factum est, cognitio atque doctrina solidorum cujusque corporis aegrotantis etc.

§. 417.

Nota. Nimia ergo fibrarum muscularium irritabilitas morbos producit hypochondriacos et hystericos. Occasio vero et causa excitans varia admodum esse potest. Stoll.

§. 418.

A tono languido et relaxato fibrarum in habitu corporis succi nutritii assimilatio debitusque cursus perturbantur, nasciturque phthisis, quam dicimus nervosam, sive phthisis in habitu corporis ob tonum eversum solidorum, in qua quidem curanda neque lactea, neque humectantia praescribenda, sed chalybeata, antiscorbutica, cephalica, et amara etc. — — — Lienteria interdum fit ob nimiam pylori laxitatem, et aliarum partium ventriculi irritationem nimiam.

§. 419.

Epiphora sive laxitas glandularum oculi serosam facit lacrimationem, irritisque aliis stringentia juvant vulneraria, quae tonum restituant.

§. 420.

A fibrarum nimia laxitate in tubulis renum sive atonia renum, lethales urinae suppressiones saepe oriuntur. Verum quoque diabetes aliquando succedit ob laxitatem viarum ab intestinis ad renes, curaturque per adstringentia et aromatica.

§. 421.

Ischuria sive urinae suppressio contingit ob torporem fibrarum vesicae: curatur per acria suppositoria, clysmata stimulantia et similia, quae fibras vicinas jure consensionis ad motum excitant.

§. 422.

Plura lymphae vitia a sola glandularum laxitate fiunt atque dependent, et medici sibi fingunt mille obstructiones, et mille falsas obstructionum chymeras. Idem in mesenterio quotidie observo (*Baglivius*) quando illi pallorem levis momenti in vultu vident, qui languidi stomachi, viarumque intestinalium laxatarum comes est indivulsus, putant ab obstructione fieri; mille statim dant inutilia remedia ex chalybe, ex amaris omnis generis — — — cum morbus sola masticatione cinnamomi, vel seminum citri, vel potu coffee, roboratis per haec fibris laxatis, non vero, ut ipsi putant, obstructis, prompte tolli potuerit.

§. 423.

Hydrocephali oriuntur in infantibus recens natis a nimia fibrarum cerebri laxitate, ob longam moram infantis in utero capite prono, dum vim facit, ut foris exeat in partu difficiliori.

§. 424.

A nimia pulmonum laxitate saepe oriuntur phthises etc.

§. 425.

Fibrarum vesicae laxitas in pueris vesicae calculum producit, quia nequit ingentem viscidi-tatum copiam, qua pueri scatent, oscillando propulsare.

§. 426.

Quidam ob naturalem pulmonum mollitiem et laxitatem sanguinem spuunt. De hoc corporis habitus te certum fortasse reddit.

§. 417.

Caelius Aurelianus de morbis solidorum optime scripsit.

§. 428.

Sicuti vocis exercitatio conducit nonnullis pulmonis et capitis morbis, ita globulorum lusus calculo et renibus; sagitatio pulmonibus et thoraci; lenis deambulatio ventriculo; equitatio capiti et mesenterio. Quibusdam navigatio, venatio, rusticatio, ambulatio, iter longum per montana, vel per campestria, aliis musica vel saltatio; paucis vero, dum longo morbo tenentur, imprudentissimus remediorum abusus conferre poterit.

§. 429.

In colica pertinaci conducit iter aliquod, ut corpus plurium dierum equitatione excitetur, fibraeque mesenterii longo morbo relaxatae pristinas reassumant oscillationes. Id quod a remediorum acervo vix potuerit exspectari.

§. 430.

Cantus et vociferatio juxta Doctissimum *Mercurialem* convenit iis, qui humiditate occupatas interiores partes, quique corporis habitum frigefactum habent. Convenit et stomachicis, vomentibus, acidum ructantibus, aegre digerentibus, cibos fastidientibus, atrophia laborantibus, languidis, cachecticis, hydropicis, asthmatibus, phthisicis, apostemata rupta habentibus in thorace, difficile parturientibus, quartanariis, pituitosis, convalescentibus, fere omnibus. *Galenus* stomacho laborantibus unctiones, exercitia et vociferationem praescribit. Vide plura in *Mercuriali* de gymnastica, ubi pulchra leguntur de effectibus lecti pensilis, cunarum, natatione etc. item de balneis.

§. 431.

Laudat *Baglivius* usum balneorum publicorum, ad quae plures aegros misit, alios ut laventur, alios, ut strigili pelliceo fortiter fricentur; alios, ut primum paulum sudent in stupha balnei, dein balneum tepidae statim ingrediantur etc.

§. 432.

A quibus morbis ad quales transitus fiat, investigare oportet, *Hipp.* L. de morbis. Transitus fit in his ex pleuritide in febrim ardentem, ex phrenitide in peripneumoniam; ad dysenteriam tenesmus transit, et a dysenteeia lienteria; ex lienteria in aquam inter cutem transitus fit. Ex pituita alba in aquam inter cutem; ex pleuritide et peripneumonia in pectoris suppurationem; si rigor corripuerit, ardor igneus supervenit. Nervus dissectus convulsionem facit, neque coalescit et fortiter inflammatur. Si sauciatum cerebrum fuerit, febrim necesse est supervenire, et bilis vomitum, et aliquam corporis partem sideratam fieri, ac perire. Sanguis in supernum ventriculum affusus in pus convertitur.

§. 433.

Febris ardens desinit in pulmoniam frequentissime. Phrenitis, pleuritis, et pulmonia eodem modo curandae. *Hipp.* de morbis.

§. 434.

Judicari in morbis est, quum morbi augescunt, aut marcescunt, aut in alium morbum transeunt, aut desinunt. *Hipp.* de affection. n. 8.

§. 435.

Melancholia mutatur in epilepsiam et contra. *Hipp.* 6. Epid. Sect, 7.

§. 436.

§. 436.

Dysenteria male curata convertirur in tertianas, varicem, testem, crura, coxam. *Hipp.* de victu acut. Podagra mutatur in dysenteriam et alias infernas eliquationes, per quas sanatur. *Hipp. 2. praedict.* Dysenteria a variis magnis morbis liberat, quos vid. 2. praedict. Colici et dysenterici non raro fiunt arthritici. *Duret.* fol. 223.

§. 437.

Dysenteria, si intempestive sistatur, facit abscessus ad viscera, vel articulos; cruenta, ad viscera; biliosa, ad articulos, quae conversio certa est, et evidens. *Hipp.* Coac. 1. Dysenteriam bis mutatam vidit *Baglivius* in ulcera pedum et manuum foeda, semel in quartanam diuturnam. Dysenteria desinit in volvulum ex observatione *Baglivii Romae*. Dysenteria biliosa intempestive sanata desinit in abscessum ad articulos. In fine pulmoniarum et aliorum quamplurimorum pectoris malorum, comatosos videbis affectus. Vomitus diarrhoeam sistit. *Duret.* Gravis est omnis hydrops, gravissimus tamen, qui alteri morbo, potissimum quartanae omnium vetustissimae. *Duret.*

§. 438.

Quartana mutatur in rheumatismum, scabiem, et foeda ulcera.

§. 439.

Quae juvant pectori, juvant renibus ait *Baglivius* ex propriis observationibus.

§. 440.

Febres acutae ex aurium dolore sunt letales.

§. 441.

Quartana sanat epilepsiam, febris convulsionem, vel etiam catarrhum, asthma etc. sic etiam ophthalmiam diarrhoea, lienteriam ructus acidus, pleuritis pulmoniam, et phrenitis letargum.

§. 442.

Omnis accessio gravis mali ad grave malum, lethale est.

§. 443.

Spinae tuberculum dysenteria curat. Icterus frequentissime mutatur in tympanitidem. Tartareae et calculosae bilis concretiones, affectionesque in suis organis, tympaniticae sunt, ut fere decies observavit *Baglivius*.

§. 444.

Quae per sympathiam accedunt, omniaque epigenomena morbum primigenium omnino non solvunt.

§. 445.

Panaritium index pruritus cutis et futurae scabiei.

§. 446.

Saepe febres longas intermittentes per spirituosa et volatilia remedia in continuas mutare conatus fuit *Baglivius*, ad hoc ut continuitate celerius refermentescat, et digeratur peccans materies.

§. 447.

Hydrops siccus ventris; hydrops siccus pulmonum, sive asthma convulsivum; mola uteri convulsiva, sive hydrops siccus et vanus uteri non bene adhuc a medicis cognitus, nec examinatus; icteritiae convulsivae ad invicem convertuntur. Singulorum idem status, eaedem pene

singulis indicationes, remedia, et id genus alia: spasmodice irtitatae fibrae gravia haec mala pariunt, ut saepe vidit *Baglivius*, in principio fluidorum irritans morbum producit: in praegressu et statu in solidis irritatis intentis, crispatis unice consistit, liquidorum cursum mille modis turbantibus.

§. 448.

Observatum refert *Baglivius* anevrismatis latera procedentibus temporibus ossea et fere cartilaginea evasisse, et aegrum convaluisse; ergo natura aliquo saltem modo anevrismata sanat.

§. 449.

Quando incidimus in morbos vel omnino incurabiles, vel cognitu curatuque difficiles, nihil magis curandum, quam ut a nimia remediorum, vel inutilium, vel minus proficuorum copia abstineamus.

§. 450.

In morbis obscuris medicus indicationem curativam ex levi quolibet signo, aut judicio a morbo prodeunte arripiet. Curandi veram rationem colligere debet ex occasionibus, quae aegrotum impulerunt in morbum.

§. 451.

Multi mentis abstractionem molestissime ferunt, caput caloribus repletur, labefactatae digestionis damna sentiunt, deinde et alios morbos, qui a chylo male digesto, praveque sanguefacto proveniunt. Qui hoc cognoverit, cognoverit veram radicem malorum mesenterii, hypochondriorum, dentium, foetoris oris, saporum linguae depravatorum etc.

§. 452.

Apparatus in primis viis laesarumque digestionum indicia lingua monstrat cum sapore depravato, ut plurimum amaro, vel ingrato, inappetentia, affectiones circa hypochondria, potissimum aliquot horis post pastum, digestione pene peracta.

§. 453.

Animadvertes in praxi, aliquos aegros fluxionibus et diuturnis morbis obnoxios tempore quadragesimali convalescere; paschate iterum languescere ob usum carnium. Observabis etiam quosdam morbos ab obsoleto usu caulium, leguminum, olerum, piscium, aliorumque ciborum hujusmodi evanescere, cibis vero boni succi exacerbari et crescere.

§. 454.

In gonorrhaeis, singulisque uteri atque vesicae catarrhis sive fluoribus, ipsis quoque calculosis et urinae affectionibus, ad alvum semper ducendum.

§. 455.

Nihil magis confert asthmaticis, quam debita equitatio, et mora in aëre rusticano. Aër montanus, campestris et marinus, juvant; varius tamen debet esse pro varietate asthmatis et temperamenti aegri. Nonnullis montanus, aliis campestris conducit etc.

§. 456.

Febribus mesentericis pueri, item opipare viventes obnoxii sunt, curantur fomentis, balneationibus, repetitis purgationibus, et demum educta omni cacochilia, sero lactis cichoreato; usu vero corticis peruviani desinunt in hecticam. Juvat potius herbis stomachicis, leniter amaris,

et aperientibus curationem inchoare, quae cacochyliam solvere, movere ac digerere valent; sicque praeparatam singulis diebus apozemate leniter purgante clysteribus repetitis, fomentationibus ventris ad exitum quam celeriter sollicitare. At si aut testacea aut chinchinam dederis, tria exspectato, aut inflammationem, aut lentam ac diuturnam febrim, aut mortem. Chinchina adhiberi potest in fine morbi, corpore jam purgato; item scopo roborante. Praeterea in aegris humidi, crassique corporis habitus: ita *Baglivius* praescribere solebat.

℞. Salis ammoniaci scrup. j.
Pulo chinchinae ʒj.

§. 457.

M. F. pilulae capiendae initio paroxysmi, quoties urget necessitas.

§. 458.

Hoc salis ammoniaci cum cortice peruviano connubium infallibile febrifugum a *Baglivio* audit, ab ipso excogitatum et expertum. At si ipsum fallat hoc remedium certe non fallet aliud ex floribus chamomillae peculiariter paratum; vocat id arcanum maximum ad febres intermittentes, quod nunquam fallit, estque princeps omnium febrifugorum. Eodem quartanas profligavit. Id suo tempore se manifestaturum promisit.

§. 459.

Negotiosis hominibus et studio deditis, singulis diebus debita hilaritas, animorumque laxitas est concedenda.

§. 460.

De usu et abusu *diluentium* et *oleosorum* parca quaedam, sed bene notanda *Baglivius* scripsit, aitque oleosis et aqueis solida laxari, et flaccesere, fluidorumque cursum tardiorem reddi; hinc esse apoplexias, hinc obitus repentinos magis hodie, quam olim Romae frequentes. Vires ventriculi his prosternuntur. Stomacho prius prospice etc.

§. 461.

In cadavere viri anni 30. aetatis *Baglivius* sequentia observavit: ren dexter solummodo, in dextera lumborum regione positus inventus est; sinister deficiebat; ejusdemque lateris ureter, vasa emulgentia, spermatica, et vesiculae seminales pariter deficiebant; ren erat solido major, ut sinistri partes et officium suppleret, prout in alio cadavere semel viderat, in quo unicus ren aderat in medio lumborum positus, sed ingens et amplus, ut duos pene magnitudine sua aequaret.

§. 462.

Ea pars, cui arteria aneurismate laborans respondet ac prospicit, frequenter formicatione, torpore, impotentia ad motum, ac demum paralysi laborat, non alia de causa, nisi ob impeditum liberum sanguinis circuitum per eam ob suppositum arteriae aneurisma. Adsunt etiam cordis palpitatio, vertigines, frequentes syncopes, spirandi difficultates, inaequalitas pulsus etc. hemiplegia, tumor pedum oedematosus, respiratio impedita, tussis etc.

§. 463.

Baglivius in homine octuagenario ex apoplexia demortuo observavit vasa cerebri dura, tumida et varicosa, et dum secaretur cerebrum, manifesta durities cultro percipiebatur.

§. 464.

Pythagoreorum balneum ex ligno cedrino pro retardanda senectute, leniendisque artuum morbis adhibitum, et odorosa cedrina pice temperatum, incredibile quantum arriserit *Baglivio*.

§. 465.

Hippocrates magnam solidorum rationem habuit, de nullo remediorum genere meminit frequentius, quam de balneationibus, lotionibus, embrochis, frictionibus, unctionibus, succussionibus, sacculis exsiccantibus, vel humectantibus, et cujuslibet modi exercitationibus, quae immediate agant in solida et ipsorum, uti et fluidorum per ea circulantium vitium corrigunt. — — Sed facto prius solidorum et fluidorum examine, ab utro ipsorum morbus pendeat investigandum.

§. 466.

Vitium solidorum deprehenditur praecipue in diuturnis intermittentibus, ubi crudus primarum viarum apparatus adest, laxusque intestinorum tonus; juvant amara: lixivo-alcalina, chalybeata etc.

§. 467.

Aliud vitium solidorum est eorum siccitas, irritatio, crispatio et convulsio, unde fluidorum cursus, ob fibrarum videlicet nimiam resiccationem, impeditur. In quo casu non acria et volatilia remedia juvant, sed anodyna, emollientia, humectantia, balneationes nempe, lotiones pedum, calida fomenta emollientia utero, emulsio-

nes seminum, decocta radicis altheae et seminis lini copiose per os sumptae, oleum amygdalarum dulcium, gelatina cornu cervi etc. Tali ratione curabitur suppressio menstruorum in foemina macilenta, sicca, facie rubicunda, colore fusco, crasi sanguinis sulphurea, et calido ut ajunt temperamento praedita. Nocent enim ibi amara, acria, aperientia. Si ante usum remediorum optimorum sanguis mittatur, remedia magis celeriusque conferent, ut experientia saepe docuit.

§. 468.

Ait divinus senex Epid. Sect. 2. nihil temere affirmandum; nihil contemnendum; contraria, paulatim facta accessione adhibenda sunt, et inter quiescendum.

§. 469.

Putat *Baglivius*, salem acidum et acidam primarum viarum cacochyliam in chronicis regnare, hosque morbos ab hac cacochylia produci; salem vero urinosum in acutis et inflammatoriis affectionibus.

§. 470.

Semper in curatione morborum observandum est, an mutatum sit solida inter et fluida aequilibrium; et si mutatum, an solidi magis quam fluidi, vel potius utriusque vitio, ac defectu.

§. 471.

Virum ventriculi languore, febricula et ictero flavo laborantem *Baglivius* curavit infusione rhabarbari et aliquando decocto radicum helen. marubii albi, aliquando vero decoctum fragariae, chelidonii major. et cardui bened. quibus utpote appropriatis remediis, alvo et urina libere solutis, convaluit.

§. 472.

Magni refert scire, quis fibrarum status sit, in singulis morbis, *laxusne* sit, an *intentus*: an fluidum *sui* et *solidi* culpa haereat alicubi; et si solidi, an *laxati*, vel vero crispati, contractique.

§. 473.

Foemina 40. annorum aetate corripitur dolore renis sinistri cum vomitu et urinae suppressione, omnia signa calculi renum ab *Hippocrate* descripta aderant. Remedia varia nil juvabant. Dolor renum crescit. Circa hypochondria sentiebat fortissimam et summe dolorosam constrictionem, perinde ac si funibus esset constricta. Respirabat veluti singultiendo. Convulsiones internae frequentes. Tinnitus aurium in principio. Inappetentia maxima. Sapor oris pessimus. Nulla vel levis febricula. Circa septimum omnia in deterius. Venter tumere coepit. Ab umbilico ad costas circa stomachum pessime habebat, ac si canes ibi roderent. Nono die pessima omnia. Tumor pedum, respiratio singultuosa. Nil juvabant remedia, sapor linguae omnis malus. Inquieta, anxia. Sedere magis quam decumbere volebat. A motu pejus habuit. Irritis balneis aliisque remediis, convulsa vehementissime paulo ante mortem, die undecimo periit, singultiendo. Secto cadavere calculus magnitudine digiti pollicis incurvatus et partim in pelvi, partim in principio ureteris existens, in *dextro rene* inventus est, cum tamen dolor sinistrum duntaxat renem molestaret. Alibi nil morbidi inventum est.

§. 474.

Saepe expertus est *Baglivius*, eos, qui proximi sunt, ut in febrem vel gravem viscerum, praecipue naturalium affectuum incidunt, plures ante dies nulla in parte evidentius, quam in lingua futurae affectionis signa percipere; in qua, loco naturalis saporis, amarum, viscidum, acidum, aut salsum, praesertim circa horas matutinas cum magna virium lassitudine, et inappetentia observant, — — certo indicio, hujusmodi affectuum caussam vel a vitiata pendere saliva, vel eam esse laesae chilificationis et inde nati morbi primum ac praecipuum signum. Neque solum saporem, sed et colorem linguae mutatum morborum initio cernimus, nam ex naturali rubro mutatur in fuscum, viscido — nigrum, flavum cum siccitate, et asperitate.

§. 475.

Item ex halitu oris spirantis odorem vitrioli, aluminis, cibi corrupti, vel aliorum odorum nares ferientium medicus, in cognitionem venit peccantis limphae, crudi apparatus mesenterici, stomachici, scorbutici.

§. 476.

Placet *Baglivio opinio* existimantium morbos epidemicos et contagiosos mediante saliva ab infecto aëre conspurcata communicari, cui pariter experientia suffragatur: contagio affecti conqueruntur incommoda circa ventriculum et hypochondria, scilicet nauseam vomituritionem, pravum linguae saporem, anxietates, vomitus, cardialgias, calores viscerum.

§. 477.

Baglivius ex linguae, salivae, et totius oris habitu febrem lymphaticam, vel mesentericam cognovit.

§. 478.

Baglivius in Dissertatione de salivae natura, usu et morbis accurate morbos ex peccante lympha ortos describit.

§. 479.

In defectu bilis, vel ejus inertia optime profuit saepius masticatio rhabarbari statim ante prandium.

§. 480.

Ingens morborum series pendet a depravata chyli in duodeno purificatione; chronici morbi enim fere omnes ab hoc fonte originem trahunt, et a morboso primarum viarum acido; item innumeri viscerum naturalium *acuti morbi* cum lumborum et hypochondriacorum pravis affectionibus; ut et omnes fere cutis, et quam plures aliarum partium affectiones, quas obstructiones vocant medici.

§. 481.

Experientia didicit *Baglivius*, pueros lenta febricula cum macie, siti, inappetentia, pallore vultus, tensione caloreque hypochondriorum et alvo nunc lubrica, nunc adstricta laborantes, usu remediorum, quae stomachica dicuntur, aromatica et deobstruentia, pejus habuisse praefatisque symptomatibus accessisse sudores nocturnos, maciem majorem, et magis acrem febris calorem; ac fere proximos fuisse, ut marasmo corripiantur, sed re perpensa non erat tam ventriculi debilitas, quam potius amurcosa bilis, acris, viscida, circa jecur, vicinasque partes collecta etc. Danda potius sunt medicamenta bilem diluendo temperantia et per alvum subducentia. Juvat infusum foliorum sennae, manna, serum lactis tamarindinatum, et rheum. Subinde emollientia in-

terna et externa adhiberi debent, ut crispatae ab acri materia fibrae relaxentur. *Nota*. Saepe enim perperam intus dantur medicamenta, nisi, habita solidorum ratione, per externa obviam eamus morbo.

§. 482.

Alia methodo uti debemus in curatione icteri a bile viscida, amurcosa et inerti circa jecur impacta; alia vero ab eadem, dum copia peccat et acrimonia. In primo casu prosunt ea, quae concretionem bilis solvunt, et amissam fluiditatem restituunt. Purgantia leniora ex cremore tartari etc. aquae purgantes, diureticae diluta, eductaque bile; prosunt deinde roborantia.

§. 483.

At in ictero a copia bilis, tenuitate, et acrimonia, utendum diureticis, diluentibus, nitratis, quae illam contemperare valent.

§. 484.

Si bili addatur mucago acida viscida, ea brevi in calculos felleos concrescet, ea ratione, qua quis ex intemperantia vini, lactisque diu simulque ingurgitatis brevi tophos, calculosque patietur. Ex quibus ratio reddi potest, cur existentibus calculis in vesica fellea, germinent quoque in urinaria et contra. Calculosis et ictericis minerales acidulae optime conveniunt.

§. 485.

Acida vel potius austera cum bile mixta substantiam viridem faciunt, cum sedimento amurcoso, viscidoque, cinereo alboque (fors alvi cretaceae explicatio, et curatio hinc haberi, potest *Stoll*) uti testantur experimenta cum alumine, spiritu nitri, salis, et vitrioli facta.

§. 489.

Per experimenta *Baglivii* cum bile inſtituta conſtat, bilis virtutem nil magis acuere, quam ſalia lixivialia plantarum, et amaras plantas. Item bilis maximam mutationem fieri ab acidis. Adeoque ubi excrementa videmus nimium in colore mutata, et ad viridem, aeruginoſumque accedere, id ab acido maligno, vitriolico, corrodente factum eſſe credamus.

§. 487.

Nimia animi quies magis prohibet tranſpirationem, quam nimia corporis. *Sanctorius* Libr. 5. Aphor. 15.

§. 488.

Qui quotidie ſordidos, viſcidoſque dentes habent, licet eos quotidie abſtergant, ii ut plurimum ſunt ſtomacho debiles, male digerunt, ore foetent; poſt prandium capite dolent, moeſti ſunt, atque debiles: et ſi ſtudiis atque negotiis eo tempore dent operam, iraſcuntur, impatientes fiunt, capiplenio cum dolore corripiuntur; ad venerem minus proclives ſunt: generaliter enim debiles ventri non ſunt dediti, imo potius frigidi et impotentes. Debiles quoque ſtomacho natura ſunt ſomnolenti; mane vix evigilant, imo nunquam ſomno ſatiarentur matutino, potiſſimum quando veſperi replentur victu copioſiore. Sunt pariter debiles, languidique corpore, facie aliquantum pallidi; et quod primum eſt, maxime ſomnolenti: et ſi non dormiant, quantum ſtomachi debilitas poſtulat, peſſime habent, morbiſque quam plurimis fiunt obnoxii. Sinendi itaque ſunt, ut dormiant, praecipue ſi pueri ſint aut juvenes. Potionibus The, Caffee, Chocoladae, ſimulque ſtomachum recreantibus juvantur et ſanantur.

§. 489.

Usu calidorum, acrium, aromaticorum, calli pedum summopere dolent et exacerbantur; et quando hi sine causa dolent, significant latentem apparatum regnare in liquidis acrium, acutarum, purgantium, salinarumque particularum.

§. 490.

Quod de callorum dolore *Baglivius* monuit, dicas pariter de dolore dentium repente orto sine causa; de catharro ac sternutatione ob exiguum susceptum frigus, vel auram nocturnam.

§. 491.

Qui nimium replentur cibis, si postea bene dormiant, beneque per somnum transpirent, non ita facile ob nimiam repletionem aegrotabunt, sicuti aegrotarent si non dormierint, et non transpiraverint.

§. 492.

Dogma generale est: qui male digerunt, male transpirant.

§. 493.

Duo medico sunt praecipue necessaria cognitu, primo accurata methodus curandi febres, deinde doctrina solida de curandis ventriculi et proximi mesenterii morbis.

§. 494.

Aeque noxius est nimius cibus, ac extrema diaeta, sed magis haec, quia partes defraudat debita restauratione, in qua consistit vita.

§. 495.

In infarctu mesenterii, obstructisque visceribus diuretica urinam magis adhuc supprimunt. Non diuretica, sed purgantia solutiva per intervalla data urinam movent in hisce casibus. In morbis sedem habentibus in massa sanguinis, diuretica prodesse possunt. Quod de urina dictum

est, de aliis quoque evacuationibus, e. g. de sudore, dicta sint.

§. 496.

Hyeme, ad praeservandum, purgationes mediocres per intervalla juvabunt, aestatisque transpirationem compensabunt. Hac etiam ex causa scabies morbique cutis quamplurimi circa solstitium hyemis incipiunt ac vigent.

§. 497.

Fere semper in chronicis organi laesio adest, et si non est, diuturnitate mali tandem succedit.

§. 498.

In mulierculis menstruorum suppressione laborantibus, quae ventre intumescere incipiunt, ac ad molam ventosam uteri, sive hydropem siccum ejusdem, sive vulgo falsam graviditatem pervenere, statim, instituta male sana et a *Baglivio* minus probata sanguinis missione, iisdem medici praescribunt amara, calida, aperientia, myrrhata, castoreata, et alia id generis moventia. Inepta haec praescribi universim ait *Baglivius*, nullo scilicet facto examine, an iracunda sit mulier, an placidis praedita moribus; an arida, siccave, an vero mollis et succi plena; an morbis animi laboret nec ne: quinam sit elater in solidis, quae acrimonia in liquidis, quod aequilibrium in utrisque. Curantur more, quo hydropes siccos ventris curare solemus, per emollientia, crispaturam mulcentia, indignationem liquidorum lenientia, aliaque nobis nota et usu probata.

§. 499.

Libera transpiratio debilem facit constitutionem corporis, sed salubritate compensatur.

§. 500.

Melancholicos doloribus vagis dire excruciatos vidit *Baglivius* juvari sero lactis simplici, vel viperinato, succis depuratis sonchi, boraginis, cichorei, longa potione aquae nucerianae et similibus.

§. 501.

Asthma siccum, hydrops siccus, mola uteri convulsiva, hydrops uteri siccus sunt morbi analogi.

§. 502.

Folio 370 ait *Baglivius*, ardens mutatur in lypiriam et epialam, ergo datur una species febris *ardentis*, quae ad febres *biliosas* pertinet; alia autem species febris *ardentis* erit febris inflammaroria. *Stoll*.

§. 503.

Folio 424 et 425 videtur *Baglivius* describere febrim *nervosam*, aitque hanc neglectam abire in mesentericam. Causam asserit lympham viscidam, eamque vocat *lymphaticam lentam*, quae adeo cum *nervosa Huxhami* eadem esse videtur.

§. 504.

Mictus sanguinis nigri, vitriolici et ad instar atramenti valde obscuri et nigri, criticus solet esse, et aliorum morborum liberator, nempe capitis et pectoris, uti in nonnullis senibus observavit *Baglivius*. Ita fluxus sanguinis atri, nigri, vitriolacei, foetidi, pestiferi, per alvum effluens, criticus esse solet et complurium morborum ventris, dolorum diuturnorum circa lumbos et similium liberator, dummodo tamen non sint dura, obstructa et intenta hypochondria, praecipue dextrum; in quo casu letalis est hic sanguinis fluxus; itaque talis fluxus non est sistendus

in

in mollibus hypochondriis, sed sinendum ut fluat, donec veluti per crisin viscera naturalia liberentur; — —sanantur usu seri lactis cum hedera terrestri recenti et radice scabiosa recenti cocti. — — Fluxu talis sanguinis quidam liberabatur a crudelissimis lumbi dextri doloribus. Ex hujusmodi doloribus lumbi dextri pertinacissimis et diris, durantibus per totum triennium, obiit de repente vir melancholicus. In cadavere observatae sunt plures librae sanguinis concreti, coagulati, foetidi circa omnes musculos lumbi dextri (Hic mictus sanguinis a ruptis vasis varicosis haemorrhoidibus ad vesicam tendentibus, pertinet ad primam speciem morbi nigri *Hippocratis* de quo vide *Tissotum*. Varices introrsum ruptas et mictum etiam sanguinem *Tissotus* non habet. *Stoll*).

§. 505.

In rheumatismo inflammatorio, factis aliquot venae sectionibus, datisque emollientibus, in morbi declinatione, viribusque prostratis dedit *Baglivius* infusum flavedinis corticum aurantiorum, cum aqua fervente factum copiose potandum. Hanc aquam citratam frequenter praescripsit *Baglivius* suis Romanis, loco Caffée, aut Chocholadae; Caffée enim, si nimium potetur, officit nervis; Chocalada nimia sanguini et capiti.

§. 506.

Autumno anni 1703. coeperunt variolae et morbilli, regnarantque copiose: erant autem non valde graves, nec mali moris: confluebant tamen; et licet plurimis superveniret diarrhaea, bona erat, nec periculosa, quod etiam alias observavi (*Baglivius*) in variolis; unde in appa-

ratu pravorum humorum cum variolis, si diarrhaea venit, non semper noxia est, ac molesta; sed quando variolis supervenit spirandi difficultas, semper mala est. Qua de causa nihil magis observo quam respirationem in hisce morbis; bona enim respiratio semper bonum indicat etc. — — Ut ergo materies denuo ac citissime ad superficiem corporis revocetur oscillatione morbo contraria, totum fere corpus jussit *Baglivius* scarificare, et appositis cucurbitulis sanguinem ad duos fere dies educere; quo educto involutus fuit aeger linteis calidis, dispositusque ad dormiendum, mane tota cutis oblinita est oleo amygdalarum dulcium mixto cum spiritu salis amoniaci; facta eruptio denuo est, et salus secuta. — — — Multi acu aurea variolas pungunt, ut pus educatur, ne longiori mora cutim rodat. — — — Quod de variolis ad interiora recurrentibus, moxque per artem ad exteriora revocatis notavimus, intelligi quoque poterit de petechiis aliisque papulis cutaneis in malignis febribus, eadem nempe methodo scarificationum et unctionum curari.

§. 507.

In curatione febrium mesentericarum feliciter adhibuit *Baglivius* fomentationes ventris, nec non juscula digerentia, cichoreum, sem. citri, radic. graminis aliaque; in tybacea simul cocta purgantia per intervalla, materia jam digesta et cocta propinata; victum tenuem.

§. 508.

Aeger, referente *Baglivio*, crudelibus doloribus in sinistro rene vi calculi divexatus, pluribus frustra adhibitis remediis, levabatur tandem facto clysmate ex jusculo carnis, et oleo amyg-

dalarum dulcium. Quod vero admiratione et animadversione dignum est, clysma per sex horas in ventre mansit, tandem totus per urinam secessit, nihilque per alvum, et in superficie urinae oleum clysteris innatabat.

§. 509.

Frequentissime observavi in pueris et infantibus convulsione affectis, si venter nimium intumescat, intendatur, et durior evadat, moriuntur. — — — Quare mortem praedicito pueris, si convulsionibus gravibus durus intentusque venter superveniat.

§. 510.

Hydrops siccus, magnus et crudelis hic solidorum morbus, homines prae ceteris siccos, aridos, adustos, iracundos, alvo sicca laborantes, nimium exercitatos, et intempestive, post abusum rerum calidarum, salinarum, acrium, volatilium, post ardentem aliquam febrim, nimias vigilias, nimiam veneris exercitationem, aliaque id generis, quae corpus ordinario exsiccant, invadit. Incipit morbus a doloribus circa lumbos et umbilicum, ut olim etiam notavit dictator noster. Pedes frequenter non intumescunt, nisi paucis ante mortem diebus, vel hebdomadis, cum tympanitidi ascites supervenit; crescentibus in dies doloribus, nec remittente morbo, crescit sensim intensio elastica potentissima fibrarum abdominis, sub specie tumoris ventris flatulenti; non quod flatus sit caussa morbi, ut antiqui crediderunt, sed fibra intenta crispataque et portentose oscillans, quae, cum tangitur, resonat, ut intenta vel resiccata tympani pellis; calidis remediis, purgantibus, sudoriferis, quaeque agunt exsiccando, malum exacerbatur vehementissime, et

vires acquirit eundo: contra remediis humidis, anodynis, demulcentibus, balneatione, sero et lacte, potione aquarum copiosa, mitescit et saepe sanatur, ac cedit. Si vero spreta remediorum vi dolores et fibrarum intensiones crescunt quotidie, superveniunt vigiliae, inappetentia, febricula, alvi siccitas, sitis etc. tandem solidorum diuturna crispatura, sensim quoque crispatur, contrahitur, exsiccaturque vasorum systema potissimum per abdominis longitudinem, et hinc ruptis vel apertis lymphaticis lymphaque depluente in abdominis cavitatem, sicco hydropi ante mortem supervenit ascites letalis. — — — In hujusmodi casibus malum incipit a solido, dum vero liquida in consensum trahuntur, aequilibrium mutatur, et liquidum pariter peccat. In curatione tamen semper respiciendum ad solida erit, quae sane post mortem in mesenterio et vicinis locis arida, tabida, sicca et emuncta inveniuntur, quod in pluribus tympanitide mortuis observavit etiam *Ballonius*.

§. 511.

Huic malo analogus est, nec in laedendo multum dissimilis morbus, crudelis, humidus et lachrimabilis dolor ventris, quem dicunt *colicam convulsivam*; occidit paucarum horarum intervallo, vires incredibiles acquirit eundo, pauci ipsum effugiunt, nisi in doctissimum, et in solidorum natura peritissimum inciderint medicum. Corripit sanguineos adustosque homines, intemperate viventes, et venere immodicos, biliosos, pendetque ab enormi infarctu pravorum humorum in primis viis, copia et exaltatione incredibili bilis in jecinore: cujus exaltationis et acrimoniae bilioso-salinae causa crispari, convelli, contra-

hique fibrae jecinoris incipiunt, quandoque fibrae intestinorum vicinarum partium, communicataque vicinis locis dolorifica crispatura, res tandem desinit in colicam convulsivam; in hac dolores crudelissime totum abdomen invadunt, ventris tumor, intensio, duritiesque tanta supervenit, ut ne quidem digito tangi possit venter, sed ad instar tympani bellici tensus intentusque doloribus veluti tot canibus miserrime laceratur; crescentibus doloribus, sitis, vigiliae, inappetentia, singultus, vomitus, et, ad mortem properante, iliaca passio cum stercoris vomitu superveniunt, qua pereunt miserrime et crudeliter. Usu remediorum calidorum, quae in vulgari colica exhibentur, indignatur morbus, exacerbaturque vehementissime, et statim ruit in deterius. Si purgans dederis medicamentum in initio morbi, et in actu crudelissimorum dolorum, statim jugulabis aegrotantem. Clysteres injecti nocent maximopere. Nam praeterquam, quod ab intestinorum fistula indignata, convulsaque foris potenter repelluntur, usu ipsorum crescit dolor, venterque intumescit magis et dolorificus evadit. Flatus nec unus pedendo, sive per inferiora prodit, sed omnia veluti fatali nodo, et adinstar unci ferrei constricta sunt naturalia viscera; pauci medici curare crudelem hunc morbum sciunt: curare vero nescient, nisi cognita solidorum natura. Quamvis enim pendeat ipse frequenter a liquidis corruptis, et putri viscerum cachochylia, solidaque enormiter et crudeliter oscillent, a liquidis indignata et crispata in initio morbi crudelissimi, initio horrendorum dolorum tota indicatio curativa dirigi debet medendo solido: laxando nempe quam citissime solidum crispatum

oleis, balneis, sive semicupiis, anodynis, gelatina cornu cervi, et quod magis urget, citissime sanguinis missione ex pede, vel haemorrhoidibus, vel aliis ex locis, nihil enim citius crispatum systema solidorum atque vasorum, relaxat, mollit, lenitque, quam sanguinis missio. Sed quod maxime notandum, initio dolorum tanquam pestis fugiendum est purgans remedium, fugiendi clysteres et usus calidorum. Haec omnia expertus loquor, ait *Baglivius*.

§. 512.

In hoc morbo semicupia sint ex hydroleo cum herbis emollientibus cocto, relaxatis solidis primum clysmatibus, purgantibus lenissimis etc. educenda est putris cacochylia.

§. 513.

Saepe vidit *Baglivius* nimium dolentes pleuritides, nullisque remediis cedentem dolorem statim solutum esse, applicata dolenti lateri curcurbitula scarificata, paucoque sanguine educto, quo facto et sputum, et sudores et alia liquida in libertatem posita apparuere. Spongia aqua calida madens et imbibita in pleuriticis, si pluries in die ante os detineatur, et aura calida inspiretur, fere pro secreto solvit dolorificam inflammatae pleurae, pulmonumque crispaturam (Puto cucurbitas optime versus dorsum applicari in pleuritide, ibique, ubi pulmones thoraci nectuntur *Stoll*).

§. 514.

Verum est (*Baglivius*), solida varie contrahi, aut relaxari, prout liquidum, quod illis fluit ad contactum, fuerit acre, salinum, urens, vel contra oleosum, aqueum, mucilaginosum etc. (*Haec est vera idea morborum nervosorum, conve-*

nitunt omnes in nimia fibrarum irritabilitate, sed differunt ob caussas varias, quae nimirum hanc irritabilitatem in actum deducunt. Stoll).

§. 515.

Muliercula aetate annorum XXXV, calido praedita temperamento, ob nimiam humorum acrimoniam in leprae graecorum speciem incidit, cum ingenti mensium suppressione per multum temporis intervallum: usu decoctionis sudoriferae a medico praescriptae abiit in deterius: ulcera in pedibus cum febricula apparuere. Id consuluit *Baglivius*, ut unoquoque mane plures aquae libras cum syrupo violarum hauriret et duceret per urinas, interjectis per intervalla purgantibus syrupis. Horum usu remediorum, victusque humectantis et dulcificantis ope duorum mensium spatio perfecte convaluit, curationeque finita apparuere menstrua magna in copia, laxatis usu aqueorum solidis, quae ante potenter crispabantur ab acrimonia salina liquidorum vitalium, et dicta de crispatura menstruorum fluxum impediebant: quae animadvertant ii, qui singulas mensium suppressiones myrrhatis, acribus, salinis, acutisque aperire contendunt — —

§, 516.

Coelius Aurelianus Siccensis Africanus, vetustissimus methodicus *de stricto et laxo* pene divine disserit, deque morbis solidorum eorumque diagnosi et curatione optime agit. Semper medicis prae manibus sit.

§. 517.

Putridae exhalationes a maceratione lini ortae pestiferi quid habent.

§. 518.

Canis venaticus incidit in coryzam, tussim ferinam, et prae coryza in gravissimam suffocationem; bis in anno foedissima scabie corripiebatur, tandem evasit summe macilentus. Dissectus fuit. Pulmones omnino integri, nullum coryzae aut tussis vestigium aderat, nec glandulae mesenterii. Interea tamen observatae sunt copiosae venae lacteae in mesenterio, penesque eas copiosa vasa lymphatica. Lympha his vasis contenta et a *Baglivio* degustata erat mordacissima, et linguam graviter feriebat. Etiam in aliis hujusmodi animalibus talem lympham veluti subsalsam gustavit.

§. 519.

Hinc diuretica apprime hoc in casu convenire videntur. Stoll.

§. 520.

Cor ranarum exemptum, etiam in frustula dissectum, diutissime palpitat.

§. 521.

In hemiplecticis *Baglivius* solebat venam secare in ipso brachio paralytico.

§. 522.

Lumbricus latus epidemicus est in *Hollandia*, nimium scilicet abundante lacticiniis, cujusque incolae lacte et caseo fere solo saginantur.

§. 523.

Lumbricus teres ab odore caepae dissectae per vomitum rejectus.

§. 524.

Symptomata lumbrici lati sunt: dolor circa jecinoris regionem jejuno tempore, ingens sputatio; et si dolor nimis excruciat, aphonia supervenit. Tormina circa ventriculum ferociunt: pallidi sunt, et imbecilles, ad laborem pigri, quandoque fastidiunt cibos, quandoque inordinate appetunt, vermiculos figura cucurbitina excernunt.

§. 525.

In urbe *Roma* atque in *Italia* non ita frequens est latus lumbricus, ut in *Hollandia*.

§. 526.

Medicamenta ex absynthio externe et interne adhibita vermibus praeprimis inimica sunt.

§. 527.

Emetica *Romanis* minus conducunt (*sunt enim habitus stricti*).

§. 528.

Si in apparatu crudo mesenterico quis purgationes minus ferre possit, ob nimium fractas ventriculi vires, tunc semel aut etiam bis dedit *Baglivius* clysma emolliens, item quolibet mane jusculum cum 12. sem. citri contus. et cichor. silvestri, addito quodam eleosaccharo.

§. 529.

Inter signa, quae apparatum humorum in primis viis designant, sequentia sunt patienti observatione nostra et matura meditatione acquisita: os valde amarum est cum quadam nausea horis matutinis; lingua viscida, glutinosa, ingrati saporis cum oris foetore, dentes quoque luridi sunt et conspurcati, stercora multum foetida, et flatus pedendo emissi ingenter foetent. Caput aliquando nutat et gravitat; et si patiens supra lectum perpendiculariter erigitur, caput hinc

inde nutando gravitat; aliquando caput fere continuo dolet cum gravitate, et pulsatione circa tempora; et dolor exacerbatur post prandium, et aliquando post coenam. Aures murmurant cum sibilo. Urinae naturales, vel a statu naturali non multum recedentes. Febres post prandium et post coenam augescunt, et typum duplicis tertianae continuae servant. Calorem in volis manuum aut pedum, et in hypochondriis patiuntur. Vultus pallet; alvus sicca est. Inappetentia moderata. Sed quod magis observatione dignum est, qui febricitant ex infarctu mesenterii, majora mala in capite experiuntur, quam in mesenterio, in quo morbi sedes est; medicique decipiuntur, cephalica, emulsiones, frigidasque potiones, aut copiosos aquarum haustus, ut hodie apud nos invaluit abusus, propinando; quibus remediis crescit magis, quam imminuitur morbus, quia crescit causa ob indigestionem dictorum inutilium remediorum.

§. 530.

Post urinam per decem dies omnino suppressam secutus diabetes est copiosissimus, quem *Gualterus Harris* infuso vinoso vini canariensis cum rheo, santali albi citrin. cordamom. minor. curavit (*Hucusque omnia ex Baglivio excerpta sunt; sequuntur excerpta ex operibus Ballonii. Stoll*).

§. 531.

Autumno anni 1570. multis sudores primis diebus parum levantes, nec morbum ullatenus solventes; qui decubuere, de solo capite conquerebantur. Ceteris partibus illaesis (autumnus calidus, humidus ac suffocans erat); — — virgines visae sunt, febre quam *tritaeophyea* vocat

Galenus, preheadi, quas inappetentia potus in summo aestu premeret. Constitutio austrina.

§. 532.

In tumore ventris puerorum, cum praesertim sitis, symptoma fere intolerabile, adest, ea maxime methodus sequenda est, ut latentis incendii ratio habeatur. Caloris enim alieni dominatu torrentur interna, putredo est αναδοσις impedita, orificiorum venarum meseraicarum, lactearumque ipsarum phlogosis: itaque debet sanguis mitti, nec debilitari debet aetatula. Deinde purgandum corpus senna et rheo frequenter, vel syrupo Regio saponis cum senna. Nec forte omitti debet agaricus, et qui parcunt his medicamentis, parcunt et vitae.

§. 533.

Pluvioso coelo efferi in pulmones catarrhi; cum vetus est in pulmone infirmitas, in vicinas partes facile vitium irrepit: nullis fere pulmonicis (quod pluribus medicis placuit) laudabilis sanguis detrahitur. Sed hoc diorismo utendum; si intemperiem calidam pulmo concepit, illud verum non est; si putredo magna sit, contra.

§. 534.

Pleuritides hoc autumno grassatae sunt; potius dolores erant laterum ob diffusionem seri a capite; non erat magna δυσπνοια; non tam in tumore et phlegmone consistebant, quam in affusione quadam erysipelatode: juvabat venae sectio.

§. 535.

Nobili viro dolor erat perpetuus circa mammam sinistram: nullis cessit remediis, perseverat quatuor menses. Inopinato rumpitur abscessus in pleura conceptus, livens, vermiculatum sputum

educitur; evasit: tamen febricula manet, et vestigium aliquod doloris remanet. Forte tandem tabidus interibit: metus ne pulmo huic lateri adhaereat, ανακαθαρσις perpetuo procuranda.

§. 536.

In malignis temporum constitutionibus, praesertim, cum febres ασσωδεες vexant, et aegri uruntur, saepissime detrahitur laudabilis sanguis, magno aegrorum et virium detrimento; serum nullum aut paucum, floridus sanguis; serum calor absumit, truces oculi, jactationes, cordiogmi. An venae sectio tunc utilis? nequaquam, aut parce detrahatur, imo alexipharmaca et cardiaca dentur; alvus blande et saepe eluenda, nam dejectionibus instar pultis croceae morbus solvetur. Hoc *Hippocratis* et *Galeni* consilium est. Vomitiones sistere, et sanguinem plenius detrahere nocet.

§. 537.

In plerisque tertiani sunt cardiogmi, vomitiones subvirides. Tales cordiogmi, anxietates, jactationes oriuntur a refluente bile et os ventriculi feriente. Talibus evacuationibus plurimum vires dejectae videntur, sed id fit ob morsum bilis, et purgatione restaurantur.

§. 538.

An illud verum, mollitiem gingivarum caussam esse, cur non ita cito nascantur dentes? puellarum exempla docent, quibus mollities dentes tardare solet.

§. 539.

Poemarcho Brisiaeo motus erat impotentia, deliria, nullus potandi appetitus in summo aestu. Magna raraque respiratio, oblivio, quae omnia laesionem cerebri significabant; tamen

de rebus divinis altius philosophabatur, de domesticis disputabat, in ceteris delirus omnino. — — In consule regio id observavit *Ballonius*, qui cum summe deliraret, nulla ratione adducebatur, nisi cum de Deo disserentes audiret; cetera erat phreniticus, imo quod *Hippocrates* vocat νεανικως εξεσταμενος.

§. 540.

Quo plus nutritur corpus, eo laeditur magis; cum tamen biliosis, imo et catarrhosis (in quibus et impuritas est, et excessus humoris) inediae malum potius augent; nam inanis ventriculus et exhaustus satiat se impuris humoribus, bilis ferventior redditur: contra acer acutusque humor benignitate alimenti mitigatur. Sic in pestilenti statu accidisse narrat *Galenus*, omnes ferme peste perculsos minime cibos fastidientes evasisse, αποσιτους autem omnes fato functos fuisse.

§. 541.

Ballonius ait in annot. ad constitutionem autumnalem anni 1570. Nec fraudari laude debita debet *Fernelius*, qui meo quidem judicio de atrophia aliquid litteris commemorabile consignavit: bilis flavae et atrae circa jecur perfusio atrophiae causa saepius est; vix enim vera atrophia observatur, in qua viscera praeter intemperiem non multa quoque biliosorum humorum colluvie scaterent, ac eorum copia distenderentur; et cum haec causa naturalem spiritum et calorem proferat, vix laudabilis sanguis gigni potest. Laudat *Ballonius* in hoc casu decoctum hordei, omnium intybaceorum, rad. archus, portulac. sem. frig. maj. in quo dissolvi potest cassia; et infusum rhei ad robur partis αιματοποιετικησ — — Quidam pueris cachecticis, in quibus et sitis incre-

dibilis, et αποσιτια, usum aquarum naturalium potu sumptarum consulunt, quae opinio suis destituta non est patrociniis. Ceterum in eo statu constituti pueri laborant saepe fluxu alvi chiloso, ut et ii, quibus venae meseraicae sunt obstructae, vel hepar imbecillum — — diligenter hi purgandi sunt.

§. 542.

In constitutione hyemali anni 1570. grassabantur dejectiones subrubrae, foetentes, hepaticae, meseraicae maxime; dysenteriae multis contigerunt; multi periere. Vires languebant ob fluores ejusmodi. Sectio venae multis profuit. Forte conandum erat, ut quam citissime sisterentur; nam fluores erant symptomatici. Multis commode initio statim suppressimus; quibus non suppressi sunt, diu perseverarunt, imo semestres fuere. Nobili Viro suppressa rhei usu alvus humorem phlegmonodem totius abdominis attulit; iterata phlebotomia tumenti alvo occursum est; sanguis erat ιχτεριωδησ.

§. 543.

Ballonius ait, nos in malignis morbis et temporum constitutionibus vidimus excretiones fere ab initio morborum factas ad bonum apparuisse; et ut ajunt optimi medendi magistri: qualis sit excretio, et quovis tempore, juvat tamen; quod notari debet, ne temere de morbis judicium sententiamque feramus.

§. 544.

In magnis vomitionibus clysterum usus frequens, et boli ex rheo valent; nam potiones facile excluduntur.

§. 545.

In fractis jam morbo longo saepe haemorrhagiae symptomaticae apparuerunt. Putant hac una exclusione allevari aegros; maxime vero istae haemorrhagiae contingunt pulmonicis et hepaticis; quod maxime est notandum de pulmonicis: et has haemorrhagias bonum est sistere.

§. 546.

Nobilis mulier multis scatens excrementis propinata medicamenta quinquies vomuit; concinnant illi syrupum solutivum, de eo, uno die cochlear unum dant, sequenti duo, deinde tria: tandem natura retinet medicamenta.

§. 547.

Notandum, plerisque hyeme praesertim rigente dolores laterum excitari a congestione ob ambientem frigidum aërem: an his sectio venae imperanda (ad orgasmum impediendum)? faciendum autem omnino, nam purgationi tunc nullus locus. In hoc a plerisque peccatur, et ideo Hippocrates purgationi praefert celebrationem phlebotomiae.

§. 548.

In constitutione verna anni 1571, cum hyems praecesisset asperrima, ac exciperetur ab austrino pluvioque tempore, nec non magnae aquarum inundationes essent, ineunte vere magna morborum ilias fuit; sed maxime sub finem hyemis: et rheumata innumera in pulmones, unde tusses et dolores laterum: in fauces, unde anginae et dolores; et cum tempus vernaret, et tepidiusculum foret, repentini laterum dolores oriebantur. In doloribus hujusmodi sectio venae non profuit. Credo, ait in annot. ad eandem constitutionem quod tales, pleuritides pestilentiales

erant. Multi sub eadem specie morbi interibant; nil omnino proficiebat venae sectio.

§. 549.

Galenus comment. ad part. 89. sect. 2. libr. 1. epidemicorum ait, parotides citra suppurationem curatas fuisse solis ad inferiores partes excretionibus.

§. 550.

An in colicis doloribus sectio venae? imo praesens remedium, si a bile esse videatur. Cavendum a medicamentis validis, et usu linteorum impense calidorum; tepore juvantur, et thermasmate. Syrupus violatus confert, imo et usus lactis recens mulcti, aut calidi.

§. 551.

Firmus puer, robustus senex, et gravida mulier valens tuto curantur hoc praesidii genere; scilicet venae sectione; ita *Celsus*.

§. 552.

Quod si quis iliaca passione cum crebris vomitionibus torquetur, prolapsum ilei intestini vereri oportet (nam non raro iliaca passio aliunde oritur); quum autem prolapsum est intestinum, si vires admodum debiles videantur ob infarctos spiritus, oportet blandis medicamentis alvum solvere. Nobilis mulier id declaravit, quam repurgavimus, postquam repositum intestinum fuit, tametsi omnes extimae partes frigescerent. — — Id quod foras eminebat in hac nobili muliere, adeo erat exiguum, ut id omnes negligerent. Restituto intestino aeger nondum omni periculo liberatus est; ideo danda opera est, ut saluti falso creditae non acquiescat: alvus non est supprimenda; nam per aliquot dies multa colluvies debet per inferiorem alvum excerni.

cerni. Rheum aut pilularum forma, aut potu datum confert. Sed et aliud aliquando deterius contingit; nam circum glandulas mesenterii inflammatio contingit, et tum alvus quidem fluit, et tamen venter intumescit. Ideo danda, quae inflammationem compescunt, id quod in multis a nobis est observatum. *Celsus* C. 20. l. 7. prae ceteris in prolapsu intestini laudat inediam et phlebotomiam.

§. 553.

Tabidis dentes livescunt.

§. 554.

In multis adest multus adeps in ventre et toto corporis habitu, item ευσαρχια bonitasque coloris, cum tamen viscera ipsa, id est, hepar et lien putria in eorum cadavere reperiuntur.

§. 555.

Statim initio mensis novembris anni 1573. hyems incepit algidissima, quae ad mensem Martium saeviit, et post hominum memoriam nunquam observata fuit tam diuturna. Aquilonia erat constitutio. Exacta hyeme mense Martio omnes pene pleuritides funestae, nullis cedebant remediis, epidemicae erant, et cacoëthes; sine ullo vehementi motu prehendebant; dolor erat fugax, et cum aegri bene habere putarentur, et immunes a dolore lateris, interibant. Erant autem sero acri, indomito, cuniculos et viam sibi parante, erysipelatodes, non phlegmonodes. Non erat magna difficultas spirandi, sed dolor tantum mediocris: et hinc decepti medici; ingens erat sitis, leipothymiae erant, et praeter rationem vires vacillabant. Nil commemorabile expectorabant. Vagabantur innumeri herpetes, aphtae pueris; pauci ab aphtis immunes fuere. Pustulae in

extrema lingua sero plenae. Mulieres istas aphtas contempserunt, tanquam leve malum et inauditum sed in cancros abiere: testamur innumeros ab istis cancris sublatos. Cum talis viget constitutio, frequentibus purgationibus, et ptyolismo morbos antevertere oportet.

§. 556.

Epidemicorum L. I. Constitutione anni 1574, mense Junio, Julio, Augusto, febres vagabantur mali moris. Quotidianas intermittentes mentiebantur. Exacerbationes omni nocte. Interdiu bene habere videbantur. Initio quidem erat febris vacuitas; sed post unum atque alterum paroxysmum erat assidua febris. Noctes omnibus implacidissimae; interdiu mens integra, doloris quaedam vacuitas, sed linguae ariditas, amaror, aversatio ciborum, sitis, jactationes; vesperi hinc semper aut caloris, aut frigoris reaccendebatur febris, molesta maxime, cum atrocissimo capitis dolore, mentis alienatione, ingenti siti, vacuitate somni. Mane summa imbecillitas, et saepe sudores frigidi, ασφυξια, aut pulsus exilis, inaequalis; calor aridus; pulsus quibusdam formicans. Judicium nono, aut 11. die, subinde cum magno vitae discrimine. Aliis febris protracta, et sine crisibus fere soluta. Parotites multis apparuerunt, aliis funestae, aliis non. Multis obortae maculae rubentes; mox livescentes cum summa membrorum contractione, eas graeci εχανθυματα vocant, *Celsus* papulas vertit, quod in epidemiis multis contigisse vidimus magno aegrorum periculo. Parotides ideo multis perniciosae sunt, tum quia morbo impares sunt, tum quod omnis translatio ab infimis partibus ad superiores sit perniciosa. — — Febres ad hemitritaeas et tritophyes acce-

debant. Vidimus multos, quibus fluxerat alvus excrementis biliosis, ut ait *Hippocrates*, cum borborygmis: sed isti fluores parum proderant; tamen praestabilius erat, alvum quomodocunqne fluere, quam subsistere; nam materia morbifica excernebatur: tamen si, quae excernerentur, substitissent, deterius actum esset cum aegris; adeo quae injiciebantur in corpus alimenta, corrumpebantur. In pestilentibus, et male moratis morbis, qualescunque excretiones juvant. —— Aliis fluente etiam alvo cardiogmi remanebant. Aliis απροαιρἱτως fluxit alvus cum mentis laesione atque comatosa dispositione atque evaserunt; adeo natura juvabatur hac excretione, licet symptomatica foret. —— urinae nullis erant flammeae, sed saltem boni erant coloris, eodem tempore grassabantur variolae mali moris (*Ballonius* variolas vocat *morbillos Stoll*).

§. 557.

Ante ruptionem variolarum in aliquo homine *Ballonius* vidit summam difficultatem deglutiendi. Metu synanches secta vena est, cum etiam adesset insignis febris. Datum clysma. Die sequenti copiosae variolae, et brevi convaluit.

§. 558.

Ballonius observavit venae sectionem et dein catharsin non impedire variolarum eruptionem. (Puto ergo catharsin aut vomitorium necessarium omnino esse in epidemicis variolis mali moris; benignae autem variolae potius venae sectionem praemitti volunt. Si corpus fuerit probe purgatum aut paulo ante variolas, aut ante earundem eruptionem, etsi eae mali moris sint, saepe tamen contingit, ut absque pravo symptomate decurrant. Hinc ratio baberi potest meo judicio,

quare variolae alias ex malignarum familia, nihilominus felicissime et absque ullo malo symptomate decurrant. *Stoll*).

§. 559.

Secundum *Ballonium* apparatus crudus in ventriculo, e. g. bilis copiosa, ingesti immodici fructus horaei etc. si magnas faciat anxietates cum pulsu febrili, facit febrim *ασσοδην*, sive *anxiam*. Si vero ex eadem causa *extima* algeant, urantur *interna*, erit *lypyria* (*Assodes, ergo et lypyria sunt una eademque febris, eodem modo curantur, scilicet cholera artificiali. Solvuntur vomitionibus biliosis, aeuginosis. Pertinent ad febres Tissotio biliosas dictas. Stoll*).

§. 560.

Numquid in vulgata hydropicorum curatione plurimum ubique aberratur? nam cum hepar hydropicorum vitiatum sit, exsuccum et per quemdam marasmum arefactum, tamen saepe et confertim dantur scammoniata, antimonium, succus ebulorum, sambuci, thymaleae, chameleae, tithymalorum: numquid adaugetur hepatis intemperies, numquid malum malo cumulatur, et augetur perpetua generatio? nullo profectu omnia haec propinata vidimus. Imo ab his multos interiisse testamur, quod serum utile traxissent, et majorem sitim, calorem, febrem, squallorem corporis attulissent etc. — — an non alia medendi ratio, et num potius paracentesis conferat, quam nullo profectu, et cum auctione causae ista medicamenta praescribuntur? (*Mea methodus in tali casu esset sequens: danda sunt ea, quae solvunt, uti cichoracea, omniaque intybacea etc. cum iis, quae vires sustentant. At vero quoniam aquarum colluvies jam adest, ea non evacuantibus, utpote quae*

semper debilitant, sed paracentesi etiam saepius instituta tolli debet. Stoll).

§. 561.

Quum e pulmone sanguis reiicitur tussi, ille omni arte reprimi debet et solet: an hoc verum? si febris adest, constat, et est extra controversiam omnem, non debere sisti, nisi cum sufficienter et imminutus et alio revulsus fuerit necessaria venae sectione. Hoc *Galeno* videtur *comment. in aphor.* quod inflammationis magna sit suspicio: an tum malum est e pulmonibus sanguinem educi? Quidam nomine *Reveche* satis declaravit, saepe innocue e pulmone sanguinem rejici; nam vidimus eum saepe febribus detentum, cum quibus alias cruentum exspuit, alias sanguinem e pulmone spumantem expectoravit: sed hoc putamus ob mollitiem pulmonis fieri, ut id esset illi instar evacuationis solennis aut per nares, aut per haemorrhagiam. Quod cum fit, et suspicio inflammationis non est, et quae adest febris, non ob vitium in pulmone oboritur, sed propter corruptos in mesenteriis humores, tum minus formidandus est ille impetus sanguinis per os: nisi enim magna vasorum pulmonis esset mollities, impetum sanguinis non facile sustinens, ad nares sanguis viam affectaret. Vidimus, qui saepe minore quantitate sanguinem a pulmone rejectarent, quos proxime tabes sit consecuta. Quamquam magno opus est judicio, ut distinguas, an excretio illa sanguinis sit formidanda, an non, cum parvi non referat scire, quomodo se ea in re gerere oporteat (Jam *Galenus et Ballonius agnoverant statum pneumonicum et phlogisticum sanguisputorum. Stoll*).

§. 562.

Hippocrates ita scribit in aphorismis: *qui sanguinem evomunt, si sine febre, salutare; si cum febre, malum curandum refrigerantibus et adstringentibus*. Hoc consulit sumpta indicatione ab ipsa excretione. An tuto ista adstringentia praescribuntur? nequaquam; nisi magna cum cautione. Nam nisi usu rerum mellitarum aut oxycrati dilutissimi purgaveris pulmones eo sanguine, qui materiam in eis trahere posset, metus est, ne corrumpatur, et ita plethoram accersat — — — (Male *Ballonius Hippocratem intelligit de sputo sanguinis. Interim tamen Ballonius agnovit optime, adstringentia in sputo sanguinis nocere*). *Stoll*.

§. 563.

Galenus meminit parotidum, quae exitiales minime erant, quod febrim comitem non haberent, et tumoris oedematosi naturam redolerent, et propter spirituosam substantiam facile evanescerent; quae autem fiunt propter copiam succorum multorum, crassorum et crudorum, propter vehementiam acrimoniamque, et febrilis caliditatis abundantiam, sursum ad caput delatorum, quos natura in aurium glandulas deponit, propter allatas caussas periculosae existunt.

§. 564.

Galenus comment. ad part. 25. sect. 2. Lib. 1. epid. ait, discrimen statui inter πυρετος τριταιοφυνεις et ἡμιτριταιους, quod illae febres nascantur a bilioso subtili et pituitoso. Hae κατ' εξοχην *horrificae* dicuntur et fere sunt perniciosae (τριταιοφιεις *sive tertianarum naturam referentes* ημιτοιταιοι *semitertianae vocari possunt. Priores sunt febris biliosa Tissoti*, posteriores sunt *febris maligna Tissoti*. *Stoll*.

§. 565.

Hippocrates ad frigidos et increscentes morbos μιξιν laudat.

§. 566.

Pilulae ex rheo; massa pillularum quibus et castoreo veteres et consummatas fere gonorrhaeas et foedas colores et muliebrem fluorem profligaverunt.

§. 567.

Ballonius, etsi variolas et morbillos nominet, tamen *rubeolas* videtur vocare, quas nos hodie *morbillas* appellamus. Data rubeolarum descriptio nostris morbis per omnia exacte convenit. Vide *constitut. hyemal. anni* 1574.

§. 568.

In sectione cadaveris, referente *Ballonio*, inventum est intestinum jejunum coarctatum et cartilaginosum; alvo difficili et non nisi enemate aut purgante sollicitanda per multos annos laboravit.

§. 569.

Solebat *Fernelius* post usum medicamentorum purgantium, praesertim rhabarbari, et eorum quae residuam aliquam siccitatem faciunt, dare magna satis copia syrupum violarum aqua dissolutum.

§. 570.

In quibus mesenterium obstructum est, et uligine plenum, juvat taleolas rhabarbari macerare in lib. j aquae additis cinnamomo et passulis; de ea aqua ℥vj aut viij praebentur. Ad purgationem puerorum idem fere convenit; nam in magna aquae copia maceretur aut senna aut rheum.

§. 571.

In iis defluxionibus, quae repente et affatim in faciem incidunt, praesertim si fauces appetant, vide, ut quam primum emissarium in os ipsum moliaris, alias repente suffocationis metus ingruit. Griffonis uxor satis aperte id declaravit.

§ 572.

Ubi fauces aegrotant, aut tubercula in corpore nascuntur, dejectiones inspice. Si similes sanis, tutum est corpus alere; ita *Hippocrates*. Item alibi ait: impetigines et leprae, et vitiligines, quibus quidem pueris, aut juvenibus quidpiam horum fuerit, aut paulatim conspectum in multo tempore augescit, his non putare oportet tale εξανθημα, id est, talem eruptionem esse *abscessum* (graecis αποςτασιν) sed morbum. Quibus vero horum quid factum fuerit multum et de repente, hoc sane fuerit *abscessus*, ita *Hippocrates*. Affectiones cutis triplicis generis esse ait *Ballonius*; vel *abscessum*, vel *morbum* vel denique *tertium quid*, ubi scilicet illaesis purisque partibus internis, pars sola externa afficitur, inque se ipsa materiam morbi excoquit.

§. 573.

Pulsus intercalaris senioribus frequens est, uti et inaequalis. Haec inaequalitas et intermissio saepe est a plenitudine. Eadem inaequalitas in pueris dormientibus, et iis, quibus pulmonum leves arteriolae obstructae sunt, saepe observata est, et tamen periculum abfuit.

§. 574.

Vidit *Ballonius* mulierem gravidam in dentium dolore gravi cineres calidos, donec stigma notaque inureretur, temporibus adspersisse: hinc dolores cessarunt (*Vesicans ad tempora commodius foret. Stoll*).

§. 575.

Cum quidam ob flatus melancholicos et sanguinis calorem saepe dolores sentiret maximos in ventre, statim se adjutum phlebotomia asseveravit, secundum illum *Hippocratis ανεμην Φλεβοτομια λυει*.

§. 576.

Hippocrates ait sect. 6. libr. 6. epid. quibus sanguis multus ex naribus fluit, si decoloratio mera sit, id non prodest, rubicundis prodest.

§. 577.

Dum quis cum scabioso concumbit, et cutis inficitur, malum hoc vere cutaneum est, et superficiaria curatio esse debet. Sed cum ab imo corpore erumpunt tubercula, aut aliquid consimile, mali contagionem subesse in partibus internis fit verisimile.

§. 578.

Diligenter est observandum, major enim est pars et pleuritidum et dolorum capitis, tam a congestione cujusdam excrementi in pulmonem et thoracem, tum ob recursum tenuioris humoris per orgasmum a ventre inferiore, quam a capite et partibus superioribus; quod diligenter videndum, quoniam plerique non audent purgare et solvere ventrem: at saepe haec plus confert, quam phlebotomia: imo tunc sectionis venae locus non est, nisi forte semel id fiat. Ita *Ballonius*; talem autem pleuritidem hyeme grassari, ait idem auctor.

§. 579.

Cum dolores vagabunde tenent nothas costas et continuatione membranarum attingunt aliquando mammas et partes sterni anteriores, caute videre oportet, an propter ventris inferioris

cacochymiam, a qua propter vapores elatos dolores surgunt, sensio adsit doloris, an causa ipsa a partibus superioribus pendeat, an vero in thorace ipso sit. — — — Quis enim nescit, si dolor iste agnoscat causam in ventre inferiore, non modo non prodesse phlebotomiam, sed etiam nocere.

§. 580.

Sanguinem cum crusta plogistica veteres dixere sanguinem *biliosum*, *pituitosum*, *ωμον αἱμα*. *Stoll*.

§. 581.

Sedulo examinandae sunt causae procatarcticae in morbis. Sic etiam *Hippocrates* meminit crapulae, apricationis in sole, potus vini meracioris, laborum, lassitudinis, et in diaeta *των οξεων* etc.

§. 582.

Horror fere semper prodromus est pleuritidis.

§. 583.

Austri auditum hebetant, caliginosi, capiti graves etc. *Hipp*.

§. 584.

In constitutione austrina verna mense Aprili et Majo anni 1575. id contigit videre, quod ab *Hippocrate* part. 10. l. 1. ep. sect. 1. scriptum est: *tubercula multis secundum aures, febre carebant. Nonnullis parum accendebantur, sed omnibus sunt extincta citra incommodum. Nemini suppurarunt. Erant laxa, magna, diffusa, citra phlegmonem. Accidebant haec adolescentibus, adultis praeter ceteros, luctatoribus et athletis, mulieribus vero parum*.

§. 585.

Victus ratio, ut homo minime pingueſcat, eſſe debet, quam praeſcribit *Hippocrates*, dum ſuadet, ut talis *maza et lucta uteretur*, id eſt, ut laboraret plurimum, et cibis minime ſatietur.

§. 586.

Mulieres, quibus menſes ſupprimuntur, de dolore, quem vocant, ſtomachi queruntur, dicuntque habere ſic manifeſtum cujuſdam ponderis ibi incumbentis ſenſum.

§. 587.

In conſtitutione aeſtiva anni 1575. tempus autumnale referente ob ſuam intemperiem, erant diuturni dolores capitis; ſine febre videbantur, attamen cum oris ſiccitate, oculõrum rubedine, pulſu in temporibus manifeſto, ſenſu punctionis et lancinationis. Medicorum opera in horum dolorum curatione ludebatur. Deduxit eos *Ballonius* a ſero bilioſo, cum pituitoſo; non eſt, ait ipſe, exquiſita inflammatio, alias enim eſſet phrenitis, et magna febris inſequeretur. Ponit quaeſtionem *Ballonius*, an non in ejuſmodi doloribus capitis prodeſſet embroche ex oxychodino cum repercutientibus.

§. 588.

Hippocrates ait, autumno *rigere Splenes*, duo intelligens, vel *tumorem et efflorescentiam* splenis, dicit enim σπληναδαλιειν vel dolorem hypochondrii ſiniſtri. Tempore hoc aeſtivo admodum inconſtante multis ſacri ignes, et in faciem herpetes, in tibias, in inguina de repente humores tenues, non tam quantitate quam qualitate moleſti multis eruperunt.

§. 589.

Hippocrates ait, *salsae gustatui carnes, superfluae materiae signum*. Id est, si salsedinis gustus sit in ore, materiae superfluae et excretionem molientis est argumentum.

§. 590.

Lingua redundantis cujusdam in corpore humoris indicium dat. *Hippocr.* ait: *lingua lotium indicat*. Linguae observatio in febribus multum valet.

§. 591.

Lingua humore quodam praeternaturali *obducta* purgationem evacuationemque postulat. Id *Hippocrates* significavit, dum ait: *Linguae virides, biliosae* materiam redundantem significant. *Aridae a fuliginosa exustione*. *Lentor circa dentes fortes febres significat*. Ait enim *Hippocrates*: *quibus in febribus circa dentes lentores quidam sunt, iis fortes febres fiunt*.

§. 592.

Febres sunt *venosae*, aliae *gastricae*.

§. 593.

In haemicrania saepius redeunte una cum catarrho in fauces vel et pulmones, copiosa saliva in os recurrente; item in fluxione ad oculos, quae subinde aegrotum afflixit loco hemicraniae, praecipue, si nimiae curae, vigiliae etc. praecesserint, suasit, syrupum de cichoreo cum rheo, abstinentiam a purgantibus, pilulas stomachicas, non tam ventriculi repurgandi, quam ejus confirmandi gratia. Conferent, ait, pilulae ex aloë initio pastus, nisi haemorrhoidum fluxui sis obnoxius.

§. 594.

Primus nostra memoria *Fernelius* observavit, ait *Ballonius*, saepenumero cruciatus observavi, qui quadam similitudine et vehementia colici nuncupantur, quibus tamen non in colo intestino sedes est, sed vel in peritonaeo, vel in membranis, quae abdomini, ventrisque partibus obtenduntur; non clysteribus, non medicamentis leniuntur; eorum materia aut flatus est, aut acer aeruginosus humor, qui cum diu restagnans in visceribus restitisset, tandem inusitatam viam in abdominis spatium, aut in peritonaeum sibi patefacit: et haec in diuturnis febribus contingunt etc. (In annotatione ad hoc consilium ait *Ballonius*: in aliorum scriptis hoc non inveni). *Fernelius* vocat dolorem colicum non legitimum: dolor non est erraticus, sed in imo ventre fixus manet, et intolerabilis est, fotibus paulum quiescit, sed multo saevior repullulat. Imo *Fernelius* ait, eum dolorem aliquando tertianarum febrium (quibus aliquando succedit) modo repetere ac exacerbari — — nihilominus, subjungit *Ballonius*, *Hippocrates* aliquid simile in coacis videtur observasse, ait enim: dolores ex lumbis diuturniores; qui febre exacerbantur τριταιοεγενέας (in modum tertianae febris, vel similiter tertianae febri) grumosum sanguinem egerere faciunt. — — In ejusmodi aegris *Ballonius* observavit, dolorem crudelissimum esse, et tumores quosdam nonnullis apparere. — — *Joannes Fernelius* in talibus balnea usurpabat, viribus nondum lapsis: ac in balneo ipso medicamentum purgans propinabat: quod dum agere incipiebat, educi jubebat aegrum e balneo. — — De ejusmodi doloribus videtur agere aphorismus coacar animad-

versionum *quibus doloribus hypochondriorum, oris ventriculi, hepatis, partium circa umbilicum; hi sanguine per inferiora excreto moriuntur, quia metus est inflammationis.*

§. 595.

Videtur esse colica spasmodica spasmo excitato vel ab haemorrhoidis internis vel a plethora abdominalium viscerum absque varicibus, vel ab acribus contentis, praesupposita nimia fibrarum in abdomine irritabilitate. Huc pertinet colica P. Ign. Capucini, vide ejus historiam morbi. Stoll).

§. 596.

Puella alvi profluvio, febri, respiratione anhelosa, vomitione frequenti laborabat, priori hyeme magna in pulmones destillatione vexabatur. Dabatur infusum rhei, inde vermis mortuus excretus. Illitus totus thorax oleo violaceo et butyro recenti, sedatus vomitus. Datum rheum: omnia meliora. (*Infarctus pulmonum pituitosus a primis viis onere pituitoso gravatis traductus. Stoll*).

§. 597.

Puellus coelo aestuante circa mensem Martium coepit febricitare: diaria erat febris in speciem hecticae degenerans. Alvus liquida, cineritia, putris, paucis post diebus alvus restitit. Secta vena, sed frustra. Urinae croceae, turbatae. Facies collapsa, cita macies totius corporis. Genarum per intervalla rubor; a pastu frigus extremorum. Cutis arida, scabra. Marcor. Facies Hippocratica. — — Fomes in pulmonibus est et in imo ventre — pulmo et mesenterium focus videtur — — — itaque blandissime per intervalla corpus repurgandum; litus corporis totius, praecipue vero ad thoracem. Syrupus resumtivus: aurae refrigeratio, frigidae potus, aqua

rosarum et violarum, massipanes, panis infricatus in jure gallinarum et caponum, lac asininum postmodum jure et loco praescribatur. (*In priori casu pulmo potissimum, in hoc autem praeter pulmonem totum systema vasorum pituita gravatum, infarctumque fuit; malum vero ex mesenterio traductum videtur. Stoll*).

§. 598.

Consilio octavo narrat *Ballonius* fluxionem biliosam in scapula et brachio cum capitis dolore, per aliquot annos affligentem. Suasit *Ballonius* frequentes purgationes ex cassia cum rheo per aestatem; vere et autumno sectionem basilicae, hyeme vero luna silente purgantes pilulas ex agarico. In adnotatione ad hoc consilium ait: *Aëtium* cap. 28. serm. 4. Tetrabil. β de ejusmodi articularibus morbis biliosis docte disserere. (*De fluxionibus biliosis post morbos biliosos male curatos orti, vide, quae ad annum* 1775 *adnotavi in morbis autumnalibus. Stoll*.

§. 599.

Hippocrates l. 2. Prorrh. scribit; haemoptysin non afferre periculum, in iis, in quibus dolores melancholici excitantur in dorso et sterno. Quod etiam *Ballonius* annotavit, et ego quoque aliquoties vidi.

§. 600.

Ballonius ait, a latente obstructione mesenterii nasci febres non *hecticas quidem per empyreuma et* phlogosin, sed *putres hecticas*. (*febris per empyreuma videtur esse illa continua phlogistica diathesis, quae e. g. datur in sanguisputis. Putris hectica est ille morbus, de quo consilio septimo exemplum referebatur. Stoll.*)

§. 601.

Hippocrates in coacis animadvertit, quemdam dolorem lateris cum hypocondrii meteoriſmo et difficultate ſpirandi. Sed vocat eum dolorem, lateris dolorem ſine ſignis, ſcilicet non pleuriticum,

§. 602.

Quidam in febrim incidit autumno, quo febres vagabant incertae, ſine typo, modo cum rigore, modo ſine eo. Erat febris erratica, pariter in acceſſionibus erat pulſus parvus, febri non analogus, coma, aphonia', nulla re excitatur homo, macer alias. Secta vena, ſed fruſtra, erat et σεγλος et metus ſuffocationis. Repurgatus ſaepe eſt — neque huic ſolum viro ea ſymptomata ingruebant, ſed fere omnibus, qui toto illo tempore in febres inciderunt. In quibusdam erat tempore acceſſionis periculum ſuffocationis; aliis acceſſionis initio praefrigidi ſudores; aliis, quibus ex longis intervallis tantum tuſſicula erat infeſta, ingruente acceſſione, tuſſis vehemens; mulieri ſexagenariae toto tempore acceſſionis leipothymiae, comatoſum quid, dolores permoleſti, quaerimoniae, — plerique interierunt — — febris augebatur, per modum continuae perſeverans, interiit etiam iſte decimo ſeptimo die, *Conſil.* XVIII.

§. 603.

Ballonius ait: quicumque ſtirpe tabida ſati ſunt, eos fere omnes tabes attingit — — item, eodem anno liberi pereunt tabidi, quo alteruter eorum parens interiit.

§. 604.

Flores et germina ſalicis catarrhoſis praeſcribuntur, deſiccant impenſe, et ſine morſu. Remedium hoc laudat *Dioſcorides* libro I, ſuorum ſimplicium.

§. 605.

§. 605.

Ballonius ait, febrim haemitritaeam, continnam esse, et affecti ventriculi augmentata prodere. *Videtur pertinere ad biliosas. Stoll.*

§. 606.

Hippocrotes l. 3. de morbis ait; Omnis hydrops difficilis curatu, praesertim si corpore attenuato veniat, et ubi alvus fluit, moritur cito. Item l. περι παϑων ait, morbum omnem alteri succedentem funestum esse fere.

§. 607.

Puer annorum quatuor febre continua corripitur. Vesperi exacerbationes; catarrhus, tussis sicca, inanis. Spiritus difficilis- Fraequentes vomitiones. Alvus albicans, deinde substitit. Urinae tenues, crudae, decolores. Medicamentulo alvus sollicitata reddidit multa biliosa. Tussis perseverat. Dolores ad hypocondrium sinistrum, sed vagi, nec eodem modo perserverantes, deinde sinistram lateris partem occupabant. Alvus soluta est viridia excreta, chylosa: sitis non explenda. Aliquando animus paulum deficiebat. Fugax genarum rubor, isque magnus.

§. 608.

Quaeritur, an sit inflammatio pulmonis sive ea sit *phlegmonodes*, sive *erysipelalados*? An in peripneumonia sint *vomitiones*, *defectus animi*, *tussis sicca*, *alvi fluores*, ac si per se primoque alvus inferior laboraret. *fugax genarum rubor*, *tussis inextinguibilis*, *febris non ita magna*, *sed per intervalla ferociens*. Vidit *Ballonius* in alio quopiam, cui pulmon inflammatus erat, defectiones animi et frequentes vomitiones. Vomitiones frequentes, dejectiones frequentes; ingens admodum sitis et opinione major in inflammatione

pulmonis solet apparere. Dolor sterni vomitiones, tussis sicca, deliquium animi sunt signa pulmonis erysipelate tentati. *Ballonius* ait, in erysipelatosa affectione e. g. pulmonis febrim non eodem perpetuo tenore affligere, ac saevire. Debuerat mitti sanguis. In cadavere pulmo partim inflammatus, partim lividus. Destillatio, tussis sicca, febris non ita ad manum mordax, rubor genarum, dolor sterni (quod notandum), virium dejectio, sitis ingens, perceptio summa caloris in pectore, certam dant inflammati pulmonis diagnosin? Incautis medicis, cum cibum appeteret et biberet avidissime, mortuus est die 20. morbi. (Saepius vidi in veris peripneumoniis pulmonum *atroces convulsiones, vomitus, strepitum, sibilumque* in pectore). In somno convulsivum quid, oculos inter dormiendum semiapertos; in somno loquentes. Secta vena habuit sanguinem phlogisticum. Signum peripneumoniae *Hippocrates* in coacis dixit ευχροαν, id est genarum ruborem.

§. 609.

Ballonius observavit in peripneumonia *deliquium animi, praecipitem virium lapsum, et sudores subfrigidos*. *Hippocrates* disserens de quibusdam, quibus totus pulmo cum corde inflammatur, et aliis, quibus cor non inflammatur, asserit, illos, *resolvi*, quibus cum corde pulmo inflammatur.

§. 610.

Ballonius de homine scribit, cui testiculus neuter in scroto erat: sed uterque intus conclusus erat; unus quidem apparebat tactui soli et circa pectinem locatus erat: alter delitescebat plane.

§. 611.

Miratus sum, ait *Baglivius*, aegras saepe conqueri de dolore ad orificium stomachi, cujus doloris circumscriptio brevis admodum est, nec explet latitudinem duorum digitorum. Purgationibus non juvantur multum: vomituriunt: pulsum habent languidum: corpus pigrum ac iners. Noctes insomnes ducunt; ventre plurimum sunt adstricto, imo prae dolore superior pars hiat, inferior adstringitur. — — Ita piscator quidam post aerumnas aliquot et labores incidit in febrim typi expertem: saepe leipothimia: 4to pene die laboravit. Summa virium ruina, partium extimarum refrigeratio: hinc alvus subducta est, excrementis modo liquidis, modo chylosis, modo mucosis, incredibile dictu. Tribus aut quatuor diebus tres et quinque pelves satis capaces implevit, non allevabatur; perpetuo alvus, sive ventriculus laborabat. — — Modo roborato ventriculo, modo usu rhabarbari allevabatur. Pallor, sitis, partium imbecilitas, dejectus appetitus; dolor ad regionem stomachi, quem antea diximus, etsi munia sua consueta obiret. — — —. Tandem vomitu provocata excreta sunt viridia, biliosa, glutinosa admodum; sic allevatus est. — — Ubi tanta copia materiae latebat? an in ventriculo? Certe non, sed in partibus vicinis (dolor ventriculi a saburra biliosa, purgantibus parum proficientibus, juvit vomitus. Ejusdem saburrae signa Consil. XXXIV.)

§. 612.

In Roberto Sangermano dolor incredibilis, quasi colicus, post aerumnas et tristitiam. Dolores ex intervallis repetentes. Vomuit perpetuo.

Calida medicamenta non profuere. Educta est emetico lenis materia biliosa vitellina, putris. Allevatus est, et sanitati restitutus. — — *Fernelius* tale quid fieri observavit sub finem febrium et morborum typicorum.

§. 613.

Vidua ob mariti mortem in tristitiam incidit, inde in morbum mirabilem: febris enim erat expers: ex intervallis sentiebat quamdam auram venenatam ab infimis partibus tibiarum, deinde stuporem, deinde dolores ad ventrem superiorem a ventriculi regione fere ad umbilicum, paulum ad lienem declinando, tunc sine voce et respiratione decumbebat, cum sudoribus, defectione pulsus, palpitatione, duodecim horas paroxysmus durabat. Morbus hic annum et plus eam afflixit. A paroxysmo erat satis alacris, sapor et gustus toto morbo aderat, quasi aeruginem et aes degustaret. (quod notandum) Oculatior medicus dicebat suspicionem melancoliae hypocondriacae, aut conclausam putrem, malignam et venenatam materiam in hypocondriis et partibus vicinis ventriculo, *quae non ita cito, sed tempore* vomitione excludenda foret, nec aliter contingit; nam cum etc. diuturnitas taederet omnes, recreatis viribus mane clyster acer injectus est, tribus post horis cassia data. Natura irritata sursum deorsum excrevit, sursum quidem aeruginosam, pallidam, ac varii coloris bilem, et mixtos alios humores adeo insigniter corruptos, et foetentes, ut nemo odorem ferret, imo locus totus inquinatus est; allevata est, fluor alvi decem continuis diebus perseveravit. Ac plerosque alios pari modo affectos vidimus, praesertim de orificio ventriculi conquerentes — — In ejusmodi morbis

duo praecipue praestanda videntur, ut *leniter et blande* cum aegris agamus, et *per intervalla tantum*. (Morbus hypochondriacus sive hystericus erat, stimulo in primis viis haerente, eoque bilioso. Viden denuo moeroris effectus. *Stoll*).

§. 614.

Consilio XXXVIII. *Ballonius* ait: Multi melancholiae hypochondriacae meminerunt, et hujus morbi nomen crebro usurpatum, sed quid proprie significet, quis locus affectus, cur ita appelletur, cum non sit necesse melancholicum humorem in vitio esse, an intemperies sola sit, an morbus in confirmatione, nondum satis definitum est. (*Nota*, 1.) *agnovit Ballonius morbum hypochondriacum absque humore melancholico*. 2. (*dubitat, an non sit vitium in solidis*. Stoll).

§. 615.

Diocles 3. locor. affector. describit morbum hypochondriacum, aitque sedem in ventriculo esse. (*eam morbi hypochondriaci speciem describit, cujus caussa excitans est in ventriculo acria etc. continente. Idem sentit etiam Galenus*. Stoll).

§. 616.

Noverat et *Galenus* et *Ballonius* aliam speciem morbi hypochondriaci, quam *Galenus* vocat *melancholicam cerebri passionem*, *Ballonius* vero *melancholiam* cerebralem, quae cerebrum scilicet primo et per se occupat. De hac specie *Galenus* ait: *fit melancholica cerebri passio, affecto prius calidis dispositionibus cerebro, aut aestuatione, aut phlegmonosa passione, aut phrenitide, interdum a sollicitudine, moestitia cum vigiliis*. In melancholia cerebrali *Galenus* et *Ballonius* mali sedem in cerebro statuerunt.

§. 617.

Ballonius ait: qui ſunt corpore ſquallido, macro, ſicco, pulſu ſatis infirmo, aut qui praerubri ſunt ἐξεφυζρους graeci vocant (de quibus etiam *Galenus* 3. locor. affector.) ii melancholiae hypochondriacae ſunt obnoxii: item qui curis, aegritudinibus, perturbationibusque animi concutiuntur, qui generoſis vinis ſeſe dediderunt, eos in melancholiam hypochondriacam, praecipites ruere teſtatum ſatis eſt — — Inde hypochondriorum aeſtus, inaequalitas, in calore et frigore, vincente victoque calore, et materia ſuperante calorem et ab eodem ſuperata. *In melancholia cerebrali videtur illam morbi ſpeciem deſcribere, ubi omnibus rite ſe habentibus praeſuppoſita nimia fibrarum irritabilitate, cauſſa excitans ſive ſtimulus admodum ſpiritualis eſt*. Stoll.

§. 618.

In melancholia hypochondriaca unum quoque obſervandum eſt, ne ſimilitudinis errore decipiamur, nimirum quod in thorace dolores ſentiuntur, ac ſi pleuritidis argumenta aliqua forent. Et ignari medici male confugiunt pleuritidi, quum dolor iſte per hypochondrii ſympathiam oriatur. Ita *Ballonius* in annotat. ad conſ. XXXVIII.

§. 619.

In omnibus illis morbis, qui partes illas obſident, quae nutritioni dicatae ſunt, praecipuum curationis momentum in optima victus ratione conſiſtit.

§. 620.

Galenus ait in Comment. in pract. quamdam 2. prorrhet. *neque ventre aut hepate, aut ſepto inflammato febris maligna eſt, forſan acuta eſt*, ſed ne hoc quidem *perpetuum eſt* (*ergo morbi inflam-*

matorii per se maligni non debent appellari, praeterea possunt dari internae inflammationes topicae absque febre universali. Talis interna topica inflammatio in suppurationem abiens, subinde mortem afferre potest. Sic si modica particula pulmonis inflammetur e. g. tuberculum pulmonale ex *citata suppuratione phthisis et inde mors oriri potest. Tales phthises oriundae frequentes sunt, cum nulla febris adsit, aut exigua, quae topicam pulmonis inflammationem manifestet. Sic modicus catarrhus male curatus saepe in phthisin abit. Huc ea pertinent, quae Baglivius annotavit de latenti pleuritide et peripneumonia.* Stoll).

§. 621.

Primipara sub ipsis doloribus octies aut sexies convellitur, ac paroxysmum epilepticum patitur; edito autem foetu, bis aut ter. Putat *Ballonius*, convulsiones has provenisse a *plethora*, *usu vini Hippocratici* tempore graviditatis, *suppressione* alvi quinque aut sex dierum ante partum, *enixu quoque ipso*, *accedit*, *quod primipara fuerit*. Subjecto acriusculo enemate ex hiera substiterunt convulsiones. Largus sanguinis fluxus per sinum pudoris. Postridie partus propinatum medicamentum. Dejectiones multae. Quieverunt omnia. Purgans erat lenissimum, simul lubricans, emolliens.

§. 622.

In confesso est, ait *Ballonius*, quod scriptum ab *Hippocrate*, a sanguine in mammis collecto furorem oriri, praesertim si sanguis ille in lac non vertitur aut propter *abundantiam nimiam*, aut *propter fervorem*, quod diligenter adnotandum — — Itaque providendum, ut alvus libera semper sit, raptus sanguinis ad mammas cohibeatur — — vi-

dendumque, ut purgationes a partu citentur semper (*purgationes autem hasce* citat gramine, asparago, *passulis etc. et fotu aquae tepide. Clysmata, et purgantia* rhabarbarina pariter huc faciunt *Stoll*).

§. 623.

Puls ex amygdalis contusis et hordeo contuso, facit ad sordes corporis abstergendas.

§. 624.

Quaedam mulieres epilepticae fiunt tempore graviditatis, a partu autem sanae sunt. Quaedam foemina haemicrania laborabat extra graviditatem. Gravida autem ab eadem immunis erat. *Hippocrates* 5. epidem. observavit de muliere, cui caput circumdolebat, nec allevabatur, nisi quum uterum gereret.

§. 625.

Foemina a primis fere unguibus foedo anhelitu laborabat, ac procul jam foetebat. Palatum, gingivae, faucesque ipsae livosae coenosoque humore tanquam uligine quadam erant oblitae, et cum is humor aut mucor potius detersus esset, dicto citius alius aderat etc. Dubitatum de sede mali, si foetor hic a ventriculo est per depravationem alimenti, assumpto cibo cessaret, vacuo autem ventriculo rediret. *Gordonius* adnotavit, oris foetorem a pectore nunquam curabilem esse.

§. 626.

Idem auctor communem quandam foetoris oris caussam memorat, *humorem phlegmaticum*, quod in hac quoque muliere fuisse credibile est, cum totum os, faucesque hoc humore tetro plenae fuerint. *Ballonius* observavit in auriga, cujus ex ore foetor incredibilis totam domum inficie-

bat, et cadaverorum olebat: unde non ita longe post fato concessit, siderato toto pectore.

§. 627.

Ballonius ait consilio XLV. In plerisque observabamus initio morbi totam corporis cutim maculis rubris suffusam, quibus tamen nil praeterea alienum contigit. Saepe enim aut sanguinis aestus aut cum fervore quodam juncta malitia aliquid tale promittit. Sal illud nihil periculi junctum habet, sola aut sectione venae, aut blando carthartico, quidquid est, praevertitur. *Hinc caussa exanthematum videtur esse aut in orgasmo sanguinis, ubi venae sectio, aut in saburra primarum viarum ubi catharticum valet.* Stoll).

§. 628.

De virium dejectione subita Ballonius ibidem ita scribit: quoties vires non constant, nulla praesertim *praeeunte evacuatione* manifesta aut *simili aliqua re, quae* jacturam virium faciat, aut cum *febris vehemens* non adest, malum illud est ut signum (*ergo malignitas morbi tunc erit aestimanda ex subita virium jactura, si haec nec a manifesta evacuatione praeeunte, nec a febris vehementia, nec a simili quadam re jacturam virium afferre solita proveniat.* Pleuritis vehemens *summam virium subitamque jacturam facit, quin morbus propterea malignus vocari debeat. Nam ratio debilitatis est in vehementia febris et inflammationis.* Stoll.

§. 629.

Ait *Ballonius*: saepe et optimus color et character (faciei) in aegris apparat, cum tamen morbus ad interitum tendat, tribus ex caussis.

§. 630.

1) Ratione ipsius febris, quae fallacem aliquam faciei viriditatem subinde affert.

2) Si febris ea non sit ingens, aut συντεκτικη.

3) Si qui aegrotat, pulmonum vitio sit obnoxius: qui enim ita affecti sunt, saepe rubro suffunduntur, quod medicis minime advertentibus imponit maxime.

§. 631.

Ballonius saepe observavit, eos aut extreme laborare aut interire, quibus acris caloris et ejusdem temperati ex intervallis vicissitudo est; nec enim solum vicissitudo caloris et frigoris mala est, uti voluit *Hippocrates* ——— quosdam videmus interire cum perfrigeratione partium et sudore frigido, ut contingit siccis et extenuatis, alios vero cum loco febris tempore non sudaverint, aut leviter tantum, sine ulla perfrigeratione, cum universali sudore, multo, calido occidere ——— Atque ita, non opinantibus medicis, multi moriuntur.

§. 632.

Letargus a pulmone affecto.

§. 633.

Verum illud comperit *Ballonius*, qui a levi sudore somni sunt expertes, et rursum ardore febrili conflagrant, malum; nam qui bene judicantur, suaviter dormiunt.

§. 634.

Hippocrates observavit meteorismum, hypochondriorum et alvo suppressa et alvo subducta: utrumque malum.

§. 635.

Caloris revocatio et absentia, febris exacerbatio et sine caussa manifesta remissio solet esse frequens in febre tertianam referente continua sive τριταιοφυεις. Galenus ait, febres has diebus decretoriis deteriores fieri.

§. 636.

Hippocrates in coacis ait: qui circum articulos rubicundas in ſuperficie puſtulas habent, inſuperque rigent, hi circa ventrem rubefiunt et inguina, velut ex plagis doloroſis, et moriuntur. (*videtur hic vibices petechiales deſcribere, ſed quid ſunt papulae circa articulos?* Stoll).

§. 637.

Vidit *Ballonius* mulieres aliquot et viros, quibus familiaris renum dolor eſt, gravis et pungens, qui ſaepe conqueruntur de dolore lateris, ac ſi pleuritis aliqua nothas coſtas occuparet, cum tamen nil ſit tale.

§. 638.

Galenus ait: *Lac, ubi cruditatem in ventre patitur, in frigidiori aceſcit, in calidiori amarum, nidoroſum efficitur.* Item *Hippocrates* aſſerit: *Malum lac in acutis febribus, et quibus bilioſae ſunt dejectiones.*

§. 639.

Ballonius ait: et obſervavi, quod affirmare auſim, in fluoribus peſſimis alvi, aſininum lac praeſcribi; repreſſa humorum malignitate, lactis bonitate alvus magno commodo ſubſtitit. Aliis, quibus alvus adſtricta, leve profluvium uſu lactis contigit, et profuit. (*quaeritur, in quibus alvi profluviis lac proſit?* 2, *quibusnam alvum molliet? credo iis, qui inteſtinis reſiccatis, fibriſque adſtrictis donati ſunt, his enim pars butyracea alvum modicam reddit. Subinde hydrogala prae lacte conveniet, aut lac cum melle miſtum.* Stoll).

§. 640.

Galenus, 3. de alimentis ait: lac aſinae raro in ventriculo cogitur; quod ſi lac et mel addatur, non fieri poteſt, ut ipſum in ventriculo coa-

guletur. (modus adhibendi lac cum thee et melle plurimum arridet, coagulum autem praepeditur et sapidius addito sale redditur. (*Lac saccharatum adjecto sale* aeque convenit. *Stoll*).

§. 641.

Experientia confirmatum est, ait *Ballonius* Cons. L. quosdam, quibus dysentericae et mesentericae erant dejectiones, diu fatigantes, non aliena arte cessavisse, quam diuturno lactis usu. Et *Hippocrates* l. 2. de morbis mulierum in fluore muliebri bilioso lac commendat; quia, ait, fluxus a lacte obtunditur: quod idem de dejectionibus dici potest. Filio Crotolai 7. epidem. circa initium libri, lac per os dat in vehementi dysenteria.

§. 642.

Celsus cap. 22. l. 3. ait, in phthisi sicut in omnibus longis, difficilibusque febribus, lac dare commodum est.

§. 643.

Quidam aegrotabat dolore nephritico acuto; vomitiones, urinae plenaria suppressio. In cadavere tamen solus ren sinister calculo obturatus inveniebatur.

§. 644.

Multi medici putabant, vitium in *utroque* rene haerere, aut in vesica ipsa, aut utrobique. Sed eos eventus fefellit.

§. 645.

Temperamento bilioso praeditus, emaciatus, habens calidam hepatis intemperiem, ventremque adustum, sive θιρμοχοιλος.

§. 646.

Galenus primus, ait *Ballonius*, fluorum alvi caussam unam agnoſcit quandam σωματικην διαθεσιν inteſtinorum, quae inducitur, ſi inteſtina a valido medicamento laedantur, et imbecilliora reddantur, ut adeo humores eo facilius ruant.

§. 647.

Conſul pariſienſis hepatico profluvio bilioſo ſex annos vexatus, et nullis remediis allevatus eſt: eo mortuo inventus tantum hepatis loculus et membrana, illius parenchymate conſumpto et colliquefacto. (*Obſervat tamen Ballonius fluxus hepaticos rariſſime eſſe chronicos. Stoll*).

§. 648.

Quidam veterum, cum perfecte confectum in ventriculo cremorem animadverterent, et talem fere dejici, nec a meſeraicis ſuctum devectumque, ut fieri ſolet, ejuſmodi affectu laborantes *meſeraicos adpellant*. Etiam *Ballonius* vidit chyloſas dejectiones ſublatis multis, quae meſaraçon occupabant, obſtructionibus, tandem ceſſantes.

§. 649.

Quaecunque excretio ſanguinis per alvum fit (haemorrhoidalem ſi exceperis) *dyſenterica* vulgo appellatur, praecipue cum dolor, ventrisque torſio aliqua percipiatur: quae tamen cum ulcere eſt, proprie *dyſenteria* appellatur, naturaque ejus in ulcere poſita eſt. Ita enim eam proprie dyſenteriam vocari et ab *Hippocrate* et a ſuis *Galenus* autor eſt.

§. 650.

Si tenue et ſanioſum et recens mactatarum carnium loturae ſimile evacuatur, id hepaticum eſt.

§. 651.

Calidas intemperies, ait *Ballonius*, nunquam comitatur ciborum appetitus, sed ingens cibi fastidium, febris, vitiosorum humorum vomitus —— in intemperie frigida non dejicitur appetitus, sed potius augetur desiderium cibi. *Hippocrat.* de diaet. acut. ait: *dysenteria*, quae cessavit, abscessum, vel tuberculum aliquod faciet, nisi vel in febres vel in sudores desierit. Item in coacis: *dysenteria intempestive suppressa* abscessum in costis, aut visceribus, aut articulis facit.

§. 652.

Mutilis ob copiam sanguinis fit excretio ejusdem per alvum.

§. 653.

Constitutio aquilonia impense frigida saevierat. Morbi multi, praesertim febres, cum magna perfrigeratione; calescendi frigescendique erat vicissitudo et crudor quidam, ut *Aristoteles*, problematon nono et decimo problemate annotavit. Ille autem crudor, graecis σφαχελος, maxime ob frigidam, siccam aquiloniamque constitutionem solet contingere. Pleuritides grassatae sunt, peripneumoniae, pulmonumque variae affectiones. Atque inter caetera tusses et raucedines, praesertim cum desaeviente hyeme, quae in summo squallore et rigore frigoris coagalata fuerant, fundi, liquarique coeperunt. Ophthalmiae multis ῥοωδεες, multis ξηφαι. Item deglutiendi difficultas quaedam cum febre, linguae scabritie, et totius oris squallore quodam, juncta virium infirmitate. Nihil apparebat in faucibus, nec solemnis remediorum usus quidquam valebat. Sine tussi, sine excreatione, oris siccitas. Languent

admodum aegri per 20. et 30. dies. Dolor occultus et latens colli, musculorumque omnium, qui ad humeros usque protenduntur. Color faucium non alienus a naturali. Sitis nulla, oculorum quaedam cavitas, fuliginosus spiritus arcens atque aestuans, ac si in hecticam laberentur. *Cl. Magnus* morbum hunc vocavit *anginam* συντηκτικὴν, colliquativam anginam, et catarrhosam colliquationem; nam partes omnes ad guttur, collum et fauces attinentes liquefieri quodammodo videntur: et in exiguis venis ichor tenuis contineri videtur, qui superficiarium dolorem excitat. Omnium morborum hic difficillimus et ad cognoscendum et ad curandum *Ballonio* visus est. Conferent humectantia ex passulis, ficubus, glycyrrhiza, althea, oxymelle.

§. 654.

Hipocrates meminit part. 20. l. 3. prognos. cujusdam synanches, quae aegrum in periculum non conjicit: non laborat guttur, sed in fauces aut in cervicem, aut in utramque fluxio fit: maximaque ex parte cervix et pectus ruborem contrahunt. Nec dolent vehementer, nec difficulter spirant. Talis fluxio *sacer ignis* ab *Hippocrate* vocatur, quod erysipelatodes sit. Item part. 17. l. 3. prognost meminit faucium exulceratarum in febribus.

§. 655.

Hippocrates ait in coacis: *in jam perniciosis morbis parvi tremores et vomitus aeruginosus, qui in potibus substrepunt, in siccis submurmurant, et deglutiunt difficulter*. Illud murmur in siccis, juxta *Ballonium*, referri debet ad id, quod saepe adparet in delirantibus, in quibus laryngis musculi siccati sunt, et non amplius motum facilem prae-

stent et obediant. Nam cum bibunt illi et delirant, pars aquae, quae descendit, quodammodo it praeceps cum sonitu, in vacuo et inani descendere videtur, obauditurque murmur circa praecordia, musculis siccatis et inertibus.

§. 656.

ξηρον νοσημα ab *Hippocrate* vocatur quilibet morbus, in quo materies intus conclusa tenetur nec evacuatur. Sic ophthalmia sicca, dum nihil resudat; in cerebri affectibus, cum nec per nares, nec palatum; in affectibus abominis, cum nil per alvum excernitur.

§. 657.

Si materia excernenda supprimatur, morbus *siccus* vocatur, cum autem excerni incipit, morbus dicitur ὑγραινεσθαι.

§. 658.

L. 4. de diaeta acutorum invenimus χολεραν ξηραν καὶ ἰγραν. *Choleram humidam et siccam*. Videtur, ait *Ballonius*, ex sententia *Galeni* cholera sicca his nasci, qui cibos coctu difficiles sumsere, transire nequeuntes, quibus adjecti sunt acriores: et tunc flatulenta copia impedit, quo minus quicquam excernatur. *Hippocrates* ait in epidem. ab arida cholera venter inflatur, strepitus fiunt, dolor laterum et lumborum, nihilque alvus dejicit, sed adstringitur. Credo *choleram siccam fieri e. g. ingesta nimia quantitate rei ventriculum nimium distendentis, clausis spastice et orificio superiori ventriculi et ano*. (*Stoll*.) Cholera sicca usu balnei juvatur, ut patet ex l. 7. epid. de Pausaniae filia, quae ex fungi crudi esu incidit in choleram siccam. Hydromel valde ei contulit.

§. 659.

§. 659.

Hippocrates ait in coacis animadversionibus: τα λειπυρικα κοι χολερας επιγινομενης ȣ λυεται.

§. 660.

Nulla est consensio inter Graecos et Arabes de leipyria febre, ait *Ballonius*, imo nec inter Graecos ipsos. καουσου et febris leipyriae magna est affinitas, iisdemque pene symptomatis morbus uterque se prodit: sitis est ingens, jactitatio, mentis perculsio, vigiliarum assiduitas, partium extimarum refrigeratio. Sed praesertim in leipyria, aestus in internis, *Galenus* vero ait comment. in aph. 48. *Partium extimarum refrigeratio aestuantibus internis, solis accidit febribus, quae* καυσοι *dicuntur perniciosis, vel potius malignis, ut leipyriis*.

§. 661.

(Nota 1.) *leipyrias febres a Galeno ad* καυσους *referri, qua in re quidem non male habet*. Cum *Causus biliosus* idem *sit cum leipyria*.

§. 662.

2) *Causus hic biliosus uti est leipyria, inter febres perniciosas et malignas referri, quod quidem falsum est*, cum *per se periculosi non sint*. Stoll).

§. 663.

Ballonius ait, in causo linguam scabram esse, in leipyria vero *nigram*, causam autem leipyriae statuit idem autor, διαθεσιν ερυσιπελατωδην *ab humoris biliosi congestione*, vel bilem adustam in ventriculo eryripelatis modo aestuantem.

§. 664.

ρους γυναικειος, sive fluor muliebris multas mulieres affligit, ex earumque numero albas, et quibus laevis admodum aequalis et jucunda visu superficies inest, et quae delicatioris molliorisque

sunt habitus, eosque in morbos proclivioris: sunt effoeminatiores, aquosaeque magis, quas *Hippocrates* l. de *diaeta* υδαταινουσας vocat; fluxionibus sunt obnoxiae, et partes principes aqueas, laxas, uliginosasque habent.

§. 665.

Sexagenaria per aliquot annos fluorem foetentem, putremque passa, usurpato levi remedio eundem stitit. Inde successit diabetes funestus. Urina tota fere die plane aquea fluxit, nec natura eam sistere poterat. Macies, sitis inexplebilis, lingua arida, et pellucida prae siccitate. Spiritus foetens et cadaverosus. Regio renalis semper perfrigida, quasi ab admota glacie, post quatuor menses mors. Putat *Ballonius* fluorem illum muliebrem a salsa partim, acidaque materia manavisse. Fontem catarrhi exhaurire oportuisset, diaeta exsiccante, decocto sarsaparillae, medicamentis purgantibus, venae sectione.

§. 666.

Mulier quadrata, boni habitus et sana a 2. mensibus caret menstruis, gravida existimatur. Per mensem integrum saepius questa est de dolore ventriculi. Exacto mense graviditatis secundo ad balnea sudatoria pergit. Tertio post die imus venter ei dolet. Dolor primo vagus, deinde ad partes paulo superiores revolvitur, stomachumque quodam veluti pondere premi queritur. Dolor gravissimus. Clysma carminans. Alvus licet irritata nil reddidit. Nox insomnis. Mane clyster acerrimus, sed frustra. Die tertio (priores autem duos ορθοστασην transegit) frequentes syncopae. Sudores ad claviculas. Mente constat. Datum cardiacum revomuit. Frequentes vomitiones. Frigus extremarum partium. Character fa-

ciei plane deletus. ασφυχια perfecta: deinde vermiculatus pulsus, hypochondria *satis aequalia*, sed illa, et regio ventriculi *contrectata etiam blande dolebant* et syncopen inducebant. Necessario erat illi propendendum in dextrum latus, inclinato etiam capite; si aut supinam figuram retinere cogeretur, aut in sinistrum latus devergere, animo deficiebatur et pene suffocabatur. Vomitiones perpetuae. Alvus pertinaciter clausa. Sitis ingens et inexplebilis. In ventriculi regione sensus quasi ardentis carbonis. Inquies et jactitatio. Die tertia pomeridiana mors. Cadaver livens.

§. 667.

Equiso quidam, cum sero bene coenasset, quarta matutina prehenditur febre acutissima, circa duodecimam meridianam totus imus venter inflatur, delirat, tertia pomeridiana pulsus parvus, et frequens, nigra dejiciuntur: sero pectus dolet: Duodecima pulsus formicans, interiit tunc. Corpus totum intumescit, et nescio quibus suspectis maculis deturpatur.

§. 668.

Filius vitriarii percepit prima die dolorem exiguum ad latus dextrum, vomitiones assiduae: die secundo dolores inferius ad ventriculum et cartilaginem xiphoidem, tertio die habuit ορθοσταδην, quarto die summus ad ventriculum dolor, inflatio, extremorum frigus, leipothymiae, sudor, mors.

§. 669.

Nota: in prima historia abdomen et hypochondria non tensa, non tumida, sed aequalia; attamen levissimum attactum non ferentia. In secunda historia malum statim ad initium vehementissimum est, cum abdominis tumore. In tertia malum ad initium

mite, demum atrox. Summa cautela opus erat in diagnosi tertii morbi. Dolor exiguus, et quod ορθοσταδην haberet, decipere medicum potuit. Dolor etiam inflammationibus abdominis ad initium et fugax et errabundus esse potest. *Ballonius recensitis his tribus historiis dissuadet clysteres acres in colicis, adducitque Arnoldum Villanovanum clysteres blandos mitesque in ejusmodi doloribus suadentem. Idem Ballonius ait, morbum caeliacum Celsi convenire vix non cum historia morbi primi. De ejusmodi colicis doloribus ab inflammatione loquitur aphorismus 26. l. 7. in forti dolore ventris partium extremarum frigiditas, malum.* Stoll.

§. 670.

Quartam historiam refert *Ballonius*: Auriga quidam queritur primo die dolorem levem ad latus sinistrum, qui statim et pedetentim ad regionem lienis descendit, ac increvit: vomitiones frequentes: dolor stomachi secundo et tertio. Perseverabant vomitiones rerum viridium aeruginosarum: dolor lateris non affligebat: in ventre inferiore vagos dolores percipiebat. Quarto de nocte omnia exacerbabantur; partes extimae refrigescunt; cogimur prae suffocatione mittere sanguinem, quod ita requireret aeger; vomitiones tanquam lutosi, nigrique humoris, syncope, mors.

§. 671.

Hippocrates narrat in prorrheticis duas esse diarrhoeas, una cum febre, variis excrementis hepatis, inflammatione, aut praecordiorum, aut ventris, cum ciborum aversione: aliae quidem sunt sine his signis, cum ramentis quidem et sanguine, sed breviores sunt, et eas vocat λυσιτελεάς, fructuosas, commodasque aegris, quod

aut a diuturnis, aut brevibus morbis aegros asserant. De his posterioribus loquens ait: *quae uterum gestant, ab hujusmodi dysenteriis, et ad partum et ex partu evadunt, foetus sanos habent, etiam per multos menses et sanguine et ramentis excretis*. Putat *Ballonius* hanc dysenteriam provenire a congerie excrementorum facta, quorum excretio et foetum in melioris valetudinis bonam spem adducit.

§. 672.

De singultu et febre singultuosa, sive per se talis sit, sive in prolapsione intestinorum accedat, deque eorum curatione abunde dictum est ab *Hollerio* in methodo medendi.

§. 673.

Ad ripam Sequanae quidam cum menses quatuor febre quartana, erraticaque laborasset, emaciatus plane, squallidus coepit tantisper desipere, delirare, crebro resurgere et inde cataphora; seu catalepsi prehensus interiit. Item *Rondeletius*, diligens rerum observator, annotavit; caron, cataphoram et catalepsin in febres quartanas longas, et tertianas incidere. Item filius Domini *Povart*, cum bimestri tertiana laborasset, nec ad medicamentum adduci potuisset, quum coelum incanduisset paullum, datur medicamentum, cui indormiendum imprudens pharmacopaens consulit. Medicamentum inane fuit: movit, nil exclusit. Ab eo tempore vix febris expers: de dolore capitis, de quo prius non querebatur, modo conqueritur. Dum paroxysmus repetit, repente αφωνος fit, elatis in cerebrum vaporibus, imo et febre ipsa jam cerebrum occupante, unde caloris acerrimi sensus apparebat, ac si febris esset capitalis (ut sic loquar); per 24. horas

αφωνος fere fuit et catochus eum prehenderat. Virtus erat debilis, nil natura praestitit, quamvis irritata: convulsus interiit. In cerebro nil deprehensum: venae intumuerant parum, vi febris interiit; obsesso cerebro quoque, ut interea non esset flabellatio cordis ob respirationem non liberam. (*Vide deliria, coma, carum, catalepsia etc. a biliosa potius saburra in hypochondriis stabulante et resorpta oriunda. Probe hae affectiones capitis distingui debent ab aliis ejusdem affectionibus; illas biliosas, has vere inflammatorias potius appellare convenit; illis purgans, solvens, vomitum ciens, his venae sectio medetur Stoll*). *Hippocrates* l. 4. quid. notat, quartanam febrim tum cessavisse, cum homo factus esset typhodes aut typheodes stupore attonitus.

§. 674.

Carpentarius quidam, nomine *Gilet*, annorum pene 28. imbecillis pulmonibus ac purulentis, ut fidem eventus fecit, crudeli phrenitide decubuit. Pulsus inaequalis et intermittens. Vena ter quaterve secta. Convaluit. Addit *Ballonius*, intermissionem hanc ab aetate esse, juvante quoque duritie pulsus tum ratione inflammationis, tum duritiei vasorum. Quod animum addidit ad secandam venam in hac intermissione, erat *pulsus magnitudo*: si enim ad istam intermissionem *pulsus crebritas cum parvitate* accedat, angustior longe spes est. — — — Istam pulsus inaequalitatem saepe de industria in molliusculis pueris conspicuam vidit, praesertim cum dormitant.

§. 675.

Partium externarum perfrigeratio pertimescenda est in inflammationibus partium internarum.

§. 676.

In febribus epialis non solum est sensio caloris et frigoris simul, in quo epialis natura consistit, sed etiam mox calor percipitur, mox frigus.

§. 677.

In febribus cum catarrho junctis, alterna frigoris calorisque permutatio non solum in partibus corporis extimis, sed etiam in toto corpore ipso usu venire solet.

§. 678.

Galenus ait, inaequalitatem et intermissionem in arteriarum obstructione et asthmate minus esse terrificam; quod de asthmate dixit, idem potest audiri de infarctu pulmonum et copia pituitae, licet homo ita repletus, quod forte latum habeat thoracem, non sit asthmaticus.

§. 679.

Hippocrates l. de vetere medicina scribit, non a calore simplici, aut a frigore, sed ab amaro, acido, acri aestimandos morbos esse, ut in vacuando potius, quam in alterando laboremus.

§. 680.

Decoctio visci quercini in morbis epilepticis aut quasi epilepticis tempore *Ballonii* valde celebrata fuit.

§. 681.

Ballonius consilio LXI. describit foeminam, paroxysmos aut histericos aut epilepticos pati solitam, de qua dicit: continenter aqua ab ore defluit: et in ultimis paroxysmis tota facies rubore suffunditur, manentque veluti exanthematum quaedam vestigia quarto a paroxysmo die. (*Hanc salivationem et continuam sputationem vidi in Dom. de T** tempore graviditatis affectiones hystericas pati solita. Exanthemata autem rubra circa nasum, labia, et in mento tempore paroxysmi hysterici oriri solita; et quaedam pustulae rubrae et post paroxysmum aliquamdiu visibiles apparebant in Domina Z** Huc pertinet genarum, oculorum, et praecipue nasi totius tumor dolorque in Dom. M** tempore paroxysmi oriri solitus; post paroxysmum autem disparens.* Stoll).

§. 682.

In morbo epileptico aut quasi epileptico, cum dubitatum esset, an *a cerebro*, *vel a partibus cerebro subjectis* proveniat, *Ballonius* ita ajebat: cum aegrota sit sagax, expedito et solerti animo, ingeniosa, non videtur malum a cerebro esse. Nam cum quis epilepticus est, affecto primum et per se cerebro, maxima ex parte hebes est, obtusus, obliviosus, socors, ignavus, oculis concavis, somniculosus; gravi capite, vertiginosus, et nullis signis praeeuntibus statim concidit. At qui ob partes, capiti subjectas est epilepticus, non statim concidit, sed pleraque patitur, tanquam futuram accessionem praesagientia. Eadem haec aegrota, cum utero gereret, non tam frequenter epilepsia corripiebatur, quam cum utero non gereret.

§. 683.

Vertigo, nausea, vomitus, cardiagmus aequivoca signa sunt, quum fere aeque affectionem cerebri et ventriculi consequentur.

§. 684.

Juniores puellae, nuptae, et frequenter enixae tanto imbecilliores redduntur, quanto frequentius enixae fuerint: imo magna earum pars catarrhis et doloribus capitis immedicabilibus detinetur.

§. 685.

Hippocrates scribit, in Pherio mulierem exstitisse, cui caput valde condoleret, idque multo tempore: dolor is nulla ope medica levabatur: cum irent menses, levius habebat, cum concepisset, dolores relinquebant. Novit quoque *Ballonius* mulierem vetere hemicrania laborantem, cum frequenti cardiagmo. Ne minimum quidem appulsum caloris, aut frigoris, aut fumi ferre potest, quin doleat. Dum foeta est, alacris, jucunda et immunis ab omni est dolore. Idem *Avicenna* Cap. II. L. 3. ait, mulieribus saepe non gravidis crurum et lumborum dolores oriri, qui concepto foetu in utero cessant. *Hippocrates* libro de superfoetatione meminit, non tantum dolores lumborum, sed et capitis et aliarum partium; ita enim ait: *si dolores in coxendice mulieri contigerint aut in capite, aut in manibus, aut aliqua alia corporis parte, et quum praegnans est desierint, post conceptum ab utero exsolutum, si repetunt, huic odorata ad uterum suffire convenit, et bibere quoque convenit.*

§. 686.

L. 5. epidemicor. narrat de muliere doloribus capitis, cum utero non gereret, conflictari

solita; eam ait odoratis ad uterum appositis juvari, et euntibus mensibus. *Fernelius* contra notat, multas foeminas, quum utero gererent, paroxysmo epileptico prehendi solitas, liberas vero extra graviditatem.

§. 687.

Galenus et *Hippocrates* ajunt, in imminentibus morbis *per distantiora* revulsionem esse faciendam: in *praesentibus* vero per *locum proximum*. (*Ergo sectio venae penes locum affectum nil novi est* Stoll).

§. 688.

Hippocrates l. 1. de diaeta ait: morbi paullatim fiunt, et crescunt, et paullatim collecti affatim et acervatim apparent.

§. 689.

Ad hanc difficultatem, quae est, cur mulieribus male sanis ex conceptu commoditas proveniat, contra sanis majora symptomata et deteriora eveniant, quum contra fieri debeat, pertinet locus notandus ad finem *libri de carnibus Hippocrat.* ubi docet, mulieres puras gravius affici initio conceptus, quam impuras: et si impurae afficiantur, non ita percipiunt (*hinc fors dolorum quorundam extra graviditatem affligentium et post conceptum sponte cessantium curatio desumi potest.* Stoll).

§. 690.

Cum eodem die modo calor, modo frigus adparet, autumnales morbos parit.

§. 691.

των εξερυδρων duo sunt genera: alii calidi et humidi sunt, hepaticique dicuntur, et multum sanguinis generant; pulsus habent plenos, elatos, magnos; multum sumunt alimenti; febribus con-

tinuis, synochis putridisque sunt obnoxii — — Si in quartanas incidant, eae longe quidem sunt, sed securae. Alii colorem habent rubrum et hepar praecalidum: sed calor in humiditate positus non est, sed in nescio quo squallore, siccitate, humiditatis inopia: et hi, tametsi rubore alias fugaci perfundantur, suffundanturque, tamen hoc non est judicium abundantis sanguinis, sed calidioris hepatis sanguinem acrem, subtilem, serosumque generantis: sic sunt pauci sanguinis, pulsu satis celeri, non elato, non plano; valetudinarii vivunt; serosis humoribus abundant, febribus longis, hecticis, haemitritaeis detinentur, fluoribus hepaticis, et si in quartanas, alias continuitatem habent, utpote sanguine non humectato nec corde, et inaequalitate in pulsibus perseverante, urinas meiunt aqueas; et alias in quartanam incidunt atrabilariam, horrificam. Priores εξερυδροι venae sectionem facile ferunt. Posteriores nonnisi cum summa difficultate — — hypochondriacis morbis laborant, et obstructionibus mesenterii et tenaces sunt, et moesti, et facile terrentur, et apprehendunt. Imo in hydropem siccum facile delabuntur. — — Utrisque solemnis subinde est quaedam alvi fluxio, quae dum fiat, ut erat morborum vindex, ita cum cessat, eorum demum est promotrix. — — in hi ευεξια et ευχροια mala est; omnis enim ευεξια, et ευχροια, quae praeter rationem advenit, consuetis naturae legibus non continetur, imo potius est ob veteris et solemnis evacuationis suppressionem, quam ob partium solidarum repletionem et instaurationem, nata est. — haec ευχροια solum indicat abdomen plenum esse, mesenterium plenum, unde vetus stercus illatum illam ωρρυι secundum

quid, non absolute, bonam inducit — — ευεξια haec morbos a plenitudine indicat, non sanguinis, sed humorum in abdomine contentorum. Hinc quibus mulieribus menses, aut viris haemorrhoides subsistunt, eae impinguantur. An praeterea bene habent? non — *Hippocrates* lib. coac. animadversionum ait: *Coloris bonitas, et sudores sine febre, aut inordinatam diaetam docent, aut vetus stercus subesse*. Haec coloris bonitas bona non est, uti nec ea, quae in peripneumonicis adparet. — — Sic non quoties quis saturaro rubore est, dicere oporteat, eum valde sanum esse, nec taliter affectum dicere oportet, temperamento esse sanguineo. — — Rubens gena non propterea sanguinis dominatum declarat. Nam bifariam rubent genae, aut propter sanguinis abundantiam, et tunc eos sanguineos esse dices et ii quadrati esse solent, rubicundi. Parum de rebus solliciti (nisi inclinante aetate corpus minime perspiret) et liberariores esse oportet in sanguine mittendo.

§. 692.

Theriaca initio febrium quartanarum data, duplices triplicesque quartanas facit.

§. 693.

Galenus l. de typis c. 4. ait: quartanam typum sequuntur inappetentiae, salivationes, aliquando ex causis contrariis appetentiae intensae, tussiculaque ipsis adest, quando corporis habitus corrumpitur. (*In quartanarum paroxysmo vidi etiam ego famem intensum Stoll*).

§. 694.

Corpora macilenta, attenuata, squallentia, arida, quaeque adstricta alvo laborant, validioribus medicamentis tentanda non sunt. — —

Ejusmodi ventres siccos et arentes *Hippocrates* vocat *ambustos exustosque*. — — non calefacientia, sed lenientia eccoprotica etc. prosunt; nocent scammoniata. — — Ea corpora *praehumectare* oportet ex consilio *Hippocratis* in Aph. de usu helleborismi. Quidam ex coaetaneis *Ballonii* sic illa corpora purgabat, ut per tres dies continuos, et bolis cassiae tanquam alimento sumptis, et jusculis vitulinis praehumectaret et praepararet.

§. 695.

In iis, qui febricitant insigniter satis, sed non valde sitiunt, et levibus momentis exhorrescunt, non est aequum, usum magnorum remediorum accelerare, praesertim coelo paulo frigidiore. Innumeras vidimus hieme tepidiore febricitantes eo modo quo descriptum a nobis est, quibus medici praepropere vulgatam nimium medendi viam sequentes, et sectionem et purgationem adhibent. — — Eccoprotica dare sufficit, non scammoniata eradicantia medicamenta, in quo graviter peccatur. etc.

§. 696.

Ballonius observavit, medicamentum etiam blandum, horis pommeridianis tribus horis a prandio exhibitum, magnum habere effectum. Hinc discere possumus, ait *Ballonius*, in his quibus alvus admodum adstricta est, ex usu esse, si quatuor horis a prandio exhibeamus pharmacum.

§. 697.

Hippocrates observat in affectibus pulmonum, praesertim si inflammatio sit, insignem mutationem pulsus, et animi defectionem, quod nos animadvertimus saepe; imo et quoties multa pi-

tuita infarcti sunt pulmones, et si a capite catarrhus illabitur — — quidam ita affecti simul putant, sibi animum deficere. Quod pauci animadvertentes, illud ad inanitionem revocant, et ad repletionem confugiunt. — — Pulsuum inaequalitas et nonnunquam intercalaris intermissio potest provenire ab obstructione laevium arteriarum: potest et propter pulmonum ipsorum infarctum provenire, aut mollitudinem et laxitatem ipsorum, utpote qui in costas incumbunt; quod annotavit *Hippocrates*: maxime vero videtur fieri ex pravitate anathymiaseos; declarat id, indicatque subinde curatio; nam pro gradibus purgationis pulsus restituitur subinde.

§. 698.

Hippocrates 2. prorrh. observat, in morbis funestissimis contingere quandam leucophlegmatiae speciem, ob malignam qualitatem et flatulentam, quod in phthisico quodam *Ballonius* vidit, cui totum corpus moribundo intumuit, ac facile disparuit.

§. 699.

Ballonius l. 1. conf. LXXIII. narrat de foemina, cujus ex utero flatus erumpebant; quod *Aetius* observat in cap. de inflammatione uteri et satyriasi.

§. 700.

Filiola Domini *Floraei*, quum sub dio, partim in sole versata esset, dolere caput coepit, et tussire: febris acuta, per intervalla major: noctes molestissime, maxime enim ad sextam serotinam et febris et omnium symptomatum exacerbatio, jactitatio, inquies, tussis et tussiendi cupiditas perpetua: nullum sputum, tametsi esset *stridula*; in pulmone humoris concursatio,

quae *obaudiretur*. Sitis ingens et implacabilis frequens et brevis respiratio cum difficultate. Postquam tussiverat, statim ejulabat; aliquando in partibus extimis febris mitescere videbatur, imo leniter perfrigebantur, ac si non foret accessio; sed illud fallax fuit; de dolore lateris non querebatur. Rubor genarum non erat, etsi is fere perpetuo adesse soleat in inflammatione partium thoracis: item aliquando clauso ore dormiebat. Octavo die symptomaticus alvi fluor; nono interiit. Aperto cadavere latus sinistrum purulentum erat, et pars pulmonis, quae illud contingeret; imo et pus in capacitatem fusum erat. Pleuritis fuit. Venae sectio neglecta fuit. Asserit *Ballonius*, se observasse in pueris valde febrientibus frequentem, parvamque respirationem, licet affectus thorax non esset, sed nonnunquam magna intercidit respiratio in omnem dimensionem dilatato thorace: at in hac puella nil tale observavit: imo cum dilatare thoracem vellet, subsultabat quodammodo et vociferabatur. (*Stridorem in pectore, exacerbationes manifestas, et convulsificas, pallorem faciei, spiritum exiguum, frequentemque continuo; saepius vidi in inflammatoria puerorum pleuritide Stoll*).

§. 701.

Tabescentes comitatur subinde febris semitertiana.

§. 702.

Ballonius narrat de foemina, quae ex febre *trithaeophye* decubuit, indeque mortua est 27. die morbi. Dein addit sequentia: nec alienum erit monere, *Galeno* placuisse cum veteribus febres istas tritaephyeis inflammationem sequi partium internarum, quod et in hac muliere observatum

est, totum enim corpus internum incendio conflagravit, totus sanguis putris erat et fere lacteus. (*Febris haec tritaeophyes dicta, erat febris vere inflammatoria. Nomen ergo tritaeophies subinde biliosis, subinde vero inflammatoriis indebatur. Stoll*).

§. 703.

Perperam medici faciunt, qui ubi primum aliquem haemopticum vident, illum frequenti venae sectione fatigant; sic enim pulmoni et lateribus infirmitas conciliatur. (*Ubi roborantibus opus in hemoptoe, ibi nocet venae sectio. Stoll*).

§. 704.

Si instantibus crisibus, praesertim si morbus biliosus sit et bene ordinatus, medicamenta dantur, saepe hypercatharses inducunt: quod centies verum deprehendi, et id primus edisseruit *Hippocrat.* Ita Ballon. Id. *Hippocratis* libr. de medicamentis.

§. 705.

Ex *Hippocrate* constat, medicamentis praescriptis diebus instantibus criticis, aut secta vena hypercatarses esse faciles: quod nos in plerisque observavimus.

§. 707.

Catoche, cataleptica affectio, cadit in febres praesertim eas, quas committit nescio quae in parte dispositio; ut cum materia est in cerebro — — aut cum est in ventriculo, aut in hepate, fit febris *elodes*, *typhodes*, *erysipelatodes* — —

§. 708.

Cum in episemasia morborum febrilium soporosi affectus surgunt, affectionem et pravam dispositionem non in genere venoso, sed aut in ventriculo, aut mesenterio aut in cerebro ipso significat, et ad pravum exitum saepe hae febres tendunt.

§. 709.

§. 709.

(*Nota* 1. *affectiones soporosas a primis viis oriundas, uti e. g. in morbis biliosis, hinc etiam delirium biliosum.*

2. Febris *erysipelatodes* aliud est apud veteres, ac hodie; veterum enim *erysipelatodes pertinent ad febres stomachicas, aut intestinales.*

3. *Febris typhodes, elodes, materiam morbi in primis viis habent, pertinentque ad stomachicas et intestinales. Stoll*).

§. 710.

In morbis omnibus malignis, qualiscunque fuerit excretio, quoniam virulentae materiae excretione, quomodocunque id fiat, juvatur, plurimum profutura est.

§. 711.

Haemorrhagia narium praeter aetatem et morem, itemque genarum rubor pulmonum eorum proprium existit.

§. 712.

Experientia probavit, exiguo pure, aut vi excreto, aut sua sponte mananti, majorem virium jacturam contingere, quam si sanguis aut plenius detrahatur aut sponte fundatur.

§. 713.

Evacuationes magnas, aut aquae in ventre aut puris in thorace, aut ubicunque alibi, non debent fieri *confertim*, sed successive. Id quod *Galenus* jam monet.

§. 714.

Hippocrates ait, quibus dolor ad hypochondrium sine inflammatione, his febris superveniens solutio.

§. 715.

Quum iniretur consilium pro Forcii Mercatoris cognato, cui dolores arthritici sunt familiares, et autumno et vere repetunt maxime, creditum est, serum maxime putre a visceribus manans causam reducis illius mali esse. Declarat curatio; nam cum expurgata prima regio ventriculi, et educti multi humores serosi electuario diacarthami, et syrupo rosarum solutivo, praecipiebatur occasio reditus. (*Ad morbos biliosos dolores hi pertinent, iique saepe observantur post morbos biliosos, autumnales, non sufficienter adhibitis evacuantibus, curatos. Stoll*).

§. 716.

Ballonius narrat de quodam, venerea lue infecto, cui gonorrhea virulenta suppressa fuit intempestive. Suppressa gonorrhea uxorem suam compressit. Medio graviditatis tempore dysentericum et serosum profluvium patitur mulier, quo vix liberatur — — nono mense foetum edidit purum et incontaminatum, quod mirum fuit — — sed cum forte matri propinatum esset pharmacum alius rei causa, et jusum esset lactari infantem etiam medio graviditatis tempore, repente multis corporis partibus argumenta certe ejus et scabiei hispanicae paruerunt. — — Infans nondum duos menses natus ablactatur, et lacte pascitur e vitreo vase, collum gruis habente. Provisum puello hoc remediolo.

℞. Butyri recent. non salsi in aqua salviae lot. unc. jv.

Argenti vivi in eadem aqua lot. dr. ij. diu triturando, fiat linimentum.

§. 717.

Ballonius describit l. I. Cons. med. conf. XCIV. febrem *assoden*, morte terminatam ubi sanguis cum crusta ter educebatur. Male dabatur purgans. (*Videtur fuisse atrox inflammatio ad cartilaginem xiphoidem. Patet febrium assoden subinde vocari etiam eam, quae vere inflammatoria est. Stoll*).

§. 718.

Galenus in comment. in aph. 23. l. I. in biliosis et ardentibus febribus non reformidat venae sectionem, etiam ad leipothymiam usque. (Quas *Galenus biliosas febres vocat, hic fuere inflammatoriae. Frequenter in veterum libris occurrit. Febres biliosas saepe nominarunt a crusta sanguinis flavescente, quam bilem dixere. Ita Ballonius* omnes fere pleuritides *biliosas* vocat, id est, *nostra phrasi inflammatorias*. Imo *Hippocr.* l. *de locis in homine nomine bilis pleuritin intelligit. Arabes in biliosis morbis venae sectionem reformidant, sed an eandem cum veteribus de bile ideam habuerunt?* Stoll).

§. 719.

Galenus ait, omnes morbos diuturnos *frigidos* esse. (*Tamen dantur morbi calidi diuturni.* Stoll).

§. 720.

Quartanarius hausit cyathum unum aceti destillati aqua diluti. Revera febris visa est exstingui: sed vice illius totum corpus scabie est infectum, nec non ab eo tempore in magnis temporum mutationibus, articularibus doloribus est impeditus.

§. 721.

Quibus praecordiorum dolores, oris ventriculi, hepatis, partium circa umbilicum, sic sanguine per alvum egesto servantur, non egesto moriuntur. *Hippocr.* in coacis.

§. 722.

Quibuscunque ex morbis acutis ac diuturnis, sive quovis alio modo extenuatis nigra bilis, sive uti sanguis niger desuper exierit, postridie moriuntur. l. 4. Aph.

§. 723.

Saepe quibus venarum aliqua rupta est, a laboribus aut exercitiis, quum coaluerit, alio tempore iterum rumpitur, ubi vero iterum rupta est, sanguinem fundit, et statim pereunt sanguinem multum fundentes; pus autem per totum diem excernentes consimili modo pereunt, veluti in aliis morbis dictum est. l. I. de morbis.

§. 724.

Hippocrates dilatationem venarum in pulmonibus veluti varicosam adstruit; itaque σπαδωνα vocat ἀπο το σπαςδαι quod prae dilatatione divellantur membranae prae sanguinis copia ibi inundantis. Et sic in omnibus corporis partibus ob violentum aliquem conatum ille spadon seu κιρσος potest contingere. *Hippocrates* in libris de morbis.

§. 725.

Hipp. sect. 3. l. 2. epid. memorat quartanam quoque febrem longam facto impetu in universum corpus, et tumore, qui ad lienem erat, evanescente, desiisse.

§. 726.

In febribus, quae non intermittunt, exulcerationes sanguinolentae, liventes, graveolentes, biliosae, omnes malae sunt: si bene procedunt, bonae: eademque ineunda ratio in iis, quae per alvum et urinas feruntur. *Hipp.* aphor. 47. l. 4.

§. 727.

Error Medicorum est, ait *Ballonius* l. I. Consil. CVIII. qui cum sputum aut cruentum aut subcruentum vident, putant esse aut pleuritidem aut peripneumoniam. Quae opinio, etsi opinione *Galeni* et *Hippocratis* paullo post confutata est, quod ex pulmone saepe pravae fiant excretiones ut floridae, id est cruentae, nigrescentes, pallidae, cum tamen nec fit inflammatio, nec pleuritis, nec peripneumonia. Inter caetera locus est commemorabilis in historia de Pythione l. 3. epid. p. 4. sit. ubi docet, varia Pythioni, et cruenta sputa apparuisse, cum nec peripneumonicus, nec pleuriticus foret, nec a capite malum esset, sed a defluxu tantum materiae, quae non erat tanta, ut inflammationem pareret, aut forte in pulmone congesta, sed quae incendium non conceperat.

§. 728.

Circa faciem coloris suavitas, et sudor sine febre, aut vetus stercus subesse significant, aut diaetae *αταξιαν*. Vide locum praeclarum. c. 2. l. *Cels.*

§. 729.

Revera rubor genarum inflammatorum, aut inflammationi proximorum est indicium.

§. 730.

Ballonius observavit, quod somnus in multis morbis acutis laborem faciat, convulsiones et ti-

mores afferat — — — Per somnum non solvuntur febres, imo extenduntur, dolores augentur, fluxiones multiplicantur, crescunt inflammationes.

§. 731.

Hippocrates ait l. 4. de acutis: Hepatis dolores et splenis gravitates, et aliae inflammationes ac morborum collectiones solvi non possunt, si quis primum medicamentis purgantibus purgare aggrediatur. Nam venae sectio in talibus principalis est, dein infusa per clysteres et post venae sectionem purgans medicamentum securitate et moderatione opus habet etc.

§. 732.

In intumescente, et ad attactum dolente abdomine, et praecipue hypochondriis, alvo sive subsistente, sive etiam liquida, *Ballonius* venae sectionem faciendam suadet. Notat diligenter, non semper magnam adesse febrim, etsi intus inflammatio lateat, quae venae sectionem poscit. Talis morbus est *tympanites*, ortus a phlogosi, sive ventositas flatuosa, sive ανεμιη. *Hippocrat.* ait Lepid. sect. 5. ventositatem flatuosam venae sectio solvit.

§. 733.

Galenus ait: si in jecore, septo, ventriculo, phlegmone oriatur, acuta febris forsan fuerit, quamquam ne hoc quidem perpetuo. Verum, nondum vera maligna est.

§. 734.

Ballonius ait: videmus plerisque salivam dulcem et veluti insulsam esse, aliis salsam, nitrosam; aut aliis vehementioris qualitatis, ita quoque de defluxionibus dicendum est. Talis autem generatio peculiarem naturam corporis cujusque

sequitur: unde *Hippocrates* l. 2. epid. sub finem sectionis primae vocat corpus *αλμωδες*, quod humore nitroso et salso abundat, et a cujus capite maxime fluit talis humor. (*Tale corpus αλμωδες habuit puella in Marienhilf apud tres lepores, quae gravissimis doloribus capitis diu laboraverat, et salivam salsam querebatur, tandem* solventibus, sero lactis, succis recentibus taraxaci, cichorei etc. interpositis purgantibus ex rheo curata est. Domina de T**ra arthritica facta, dolore gravi capitis affecta, pariter habet corpus *αλμοδες*, queritur fere semper gustum depravatum etc. (*Stoll*).

§. 735.

Hippocr. l. de vetere medicina abunde docet, in salsis et acutis fluxionibus mitificandum esse, non autem evacuandum.

§. 736.

Hippocrates in coacis ait: quibus salsuginosa sputa et tussis supprimuntur, his corpus velut a pustulis rubescit.

§. 737.

Hippocrates l. 3. de morbis, caput praeclarum scripsit de lethargo, ubi lethargum ait oriri per quandam peripneumoniae affinitatem, et in isto lethargo potius pulmoni, quam capiti consulit.

§. 738.

Hippocrates de indicatione purgandi ex urinis desumenda sic ait C. 4. auctor. *Quibus initio urinae crassae ac nebulosae fuerint, hos annuentibus ceteris purgare convenit. Quodsi urinae in initio tenues fuerint, tales non purgabis. (Egregia haec regula Hippocratis est, pro formanda diagnosi, utrum inflammatio adsit, an non. Nam in inflammatione omnia ad initium cruda, incoctaque sunt, id est urinae tenues.* Stoll).

§. 739.

Ballonius ait: Quaecunque mulieres; idem et de viris, dum sanae suut, dolent de latere aliquo; cum febricitant, aeque dolent, ac si pleuriticae essent vere; et revera cum iis, ut cum pleuriticis agendum.

§. 740.

Putant, pleuritidi ideo succedere fluorem alvi, quod inflammatio communicetur cum hepate, et partibus nutritioni dicatis. Quemadmodum inflammatae gingivae in dentientibus facile ventriculum et intestina sollicitant. (*Patet in fluore symptomatico pleuritidis fieri venae sectionem debere, cum id sit symptoma acutae inflammationis.* Stoll).

§. 741.

Dentientibus pueris subinde opiata dare convenit. Pusioni sedecimestri *Ballonius* curavit in jusculo pulli incoqui dr. iij. Sem. papaver. alb. cum lactuca in taleolas secta.

§. 742.

Joannes Tasinus, calidus temperie et siccus, veneri indulgens, ut erat suspicio; vertigine oppressus linguae minime continens, repente concidit. Obmutuit, paulo ante gravi metu perculsus fuit; fandi impotens, loquentibus annuit. Designat locum dolentem ad latus dextrum circa septum. Ad frontem et tempora flammeus calor manu medici percipiebatur. Post paroxysmum narrabat, se gravissime caput doluisse. Ex intervallis exsilit, more phreniticorum, non convellitur, obmutescit, sopor velut vigilans, delirium. Dolet latus dextrum; sinistrum autem ante doluit. Olim sanguinem ore rejectavit. Secta vena est. A venae sectione rediit paroxysmus; coepitque

stata periodo reverti, idque noctu. Restitutus doluit adhuc capite et latere, febre carebat. Urinae non malae. Spiratio frequens, parva, non magna, rara, licet delirus; aliquando spirabat parum elato pectore, frequens, et humile, illa ducendo; hypochondriacum aliquid congenitum erat: pulmonicum quid putabant, aut a pure vaporem aut tuberculum, aut convulsionem articulorum, pulmonis aut adhaesum, sectio, ustio, aut maturatio flagitabatur; omnia in ancipiti erant. —— Post magnam purgationem convaluit. Eruperant paulo ante ambustis similes pustulae? an quia splenicus? ultimae dejectiones albicabant: an quia abscessus ruptus est? praeter spem convaluit. In epicrisi hujus historiae ait *Ballonius*: in febrium ineuntibus paroxysmis praeter consuetudinem quaedam symptomata apparent, aut ingens capitis solius dolor, aut brachii aut cruris, aut velut incubus, aut suffocatio; nonnullis quaedam contractiunculae convulsionibus similes.

§. 743.

Catarrhosis, a quibus manat a capite subtiliosus ichor, bene coloratas videmus; notae, quibus colligas, istam coloris bonitatem, a causa morbifica pendere, hae sunt si cum isto rubore non acute audiat; item si cum bene videatur habere, paucis cibis repleri, contentumque se esse dicat.

§. 744.

Κατ ἐξοχην dicitur febris τυφωδυς, cum hepar est inflammatum; quemadmodum χρυμωδης, cum pulmo est inflammatus et ερυσιπελατωδης et λειπυρια, cum ventriculus est affectus, quo in sensu audiendum illud *Hippocratis*: *leipyriae febres non solvuntur, nisi cholera morbo superveniente*: id

est, erysipelas in ventriculo ob inflammatam in eo bilem, et aestuantem non solvitur, nisi evacuatione bilis sursum deorsum in modum των χολερικων, ut loquitur in epid. id est, cholerae morbi.

(*Patet aliud recentioribus esse febrium erysypelatosam, quam fuerit antiquis*. Nobis est, *febris inflammatoria*; antiqui *inflammationem vocarunt quemlibet ardoris sensationem, etiam a biliosa saburra provenientem. Hepatis inflammatio sive febris* τυφωδης *non videtur semper fuisse vera hujus visceris inflammatio, sed saepe saburra biliosa. Stoll*).

§. 745.

In phrenitide inflammatoria non delirant τα πολλα, sed semper.

§. 746.

Galenus ait: delirare solent aliqui ob vitium, quod in ore ventriculi existit, et in febribus ardentibus et in peripneumonia, et in pleuritide, sed deliria ob affectum diaphragmatis, non multum distant a phrenitide. Quippe per ceterarum partium affectus atque per febres ardentes delirium mitigatur, quoties morbus, id est aut peripneumonia, aut pleuritis, aut καυσος declinat. At phrenitidis propria nota est, ut ne in declinatione febrium quidem quiescat delirium. Quum enim propria cerebri sit affectio, paullatim accidit, sed quiescere subito atque affatim non solet.

(*Videmus a Galeno cognitum delirium biliosum, quando dicit, dari delirium, ob vitium, quod in ore ventriculi existit. Delirium quoque idiopathicum, a sympathico bene distinguitur a Galeno. Stoll*).

§. 747.

Ballonius ait: nescio qui fiat, ut morborum cerebri et notitia et curatio difficillima sit: notitia quidem, quoniam multi convulsivi sunt, pavoribus consternati, phrenitide, apoplexia, epilepsia sublati, lethargicis affectibus oppressi, sideratique, in quibus nullum fere vestigium mali, aperto cranio inventum est, nec sanguis, nec aqua, nec ichor, quamquam medici, qui historiam morbi vidissent, et terrifica symptomata observassent, certo affirmarent, sibique persuaderent, se aut inter membranas, aut in cavitatibus, aut alia in parte, aut abscessum aut sanguinis aut aquae copiam deprehensuros: et nos saepe in ista alea versati sumus, primariosque medicos versari vidimus.

§. 748.

Hippocrates vocat morbos, lethargos, quorum ratio fere eadem est, ac peripneumoniae. Fit autem, cum focus febris continuae est in pulmonibus, et ii obstructi sunt valde, et humore crasso, putrique pleni: qui enim ab ea materia fumi excitantur, dum obruunt anteriores cerebri partes, lethargicon inferunt, et καρωδες et χωματωδες et ab eo accidente quoniam aegri obliviosi, socordes, veternosique jacent, affectus ληδαργος dicitur.

§. 749.

Aëtius, *Fernelius*, *Galenus*, et *Rondeletius* suas habent historias de catalepsi, quibus colligas modo ab his, modo ab illis causis pendere.

§. 750.

Hippocrates catalepsin l. 2. de morbis vocat φροντιδα.

§. 751.

Hippocrates in coacis ait: sanguinem spuentibus confert, ut sint sine febre, leviter doleant, sputum tenue sit ad dies bis septem; febrire, tussire contumaciter et recentem semper sanguinem excernere, malum.

§. 751.

Ballonius ait: in validis tussibus, praesestim cum inanes sunt, dolorem audivimus tantum in ventriculo natum, ut necessario opitulandum ipsi ventriculo fuerit. — — quemadmodum difficultas respirationis facit, ut vi sympathiae dolores in partibus ventris inferioris oriantur, sic difficultas aliqua spirandi oritur ob laesionem doloremque partium in ventre contentarum, et tunc est opitulandum partibus ventris inferioris relicto thorace et partibus ejus — — Causa saepe latet in hypochondriis.

§. 752.

Qui tussiculosus est, stridulam habet vocem, impeditamque, praeter rationem emaciatur, dum genae rubicundum, floridumque aliquid habent, et in ceteris pendulae videntur, *pulmonicus* esse dicitur, sive *πλευμαν* id est tabidus aut phthisicus esse.

§. 753.

Diuturnus lateris dolor, qui ordinariis remediis non cedit, teste *Hippocrate* l. I. coac. in suppuratum abit. Tuberculum tunc in pulmone esse *Ballonius* asserit.

§. 754.

Hippocrates l. 2. de morbis describit morbum, quem vocat *σπασμον του ορθρου του πλευμονος*, sive convulsionem articulorum pulmonis.

§. 755.

Galenus docet, siccos non ferre evacuationem sanguinis, id est, quibus alvus sicca, et qui squallidi sunt.

§. 756.

Omnes fere hipochondriaci per sympathiam quandam occultam thoracem dolent, et medici existimant in pulmonibus latere malum, aut in costis, cum id fiat tantum ratione dispositionis hypochondriacae, in qua flatus excitantur pessimi, qui oberrantes dolorem pectori inferunt. Unde etiam ante diximus δυσπνιαν contingere posse propter affectum et mesenterii et ventris inferioris.

§. 757.

Hippocr. praeclara praecepta dedit 5. epid. de instituendis purgationibus: in purgationibus instituendis, ventres subpurgabis in morbis, cum matura fuerint, infra, ubi confidisse videris: signum habens, si nec anxii aut capite gravati fuerint, aut cum post exacerbationes cessarint: sursum vero in exacerbationibus: tunc enim sera sponte elevantur, cum anxii et capite gravati fuerint, ac se jactarunt.

§. 758.

Incredibilia sunt symptomata, quae eveniunt in principiis accessionum. Hinc Hieronymus Gabuvinius narrat, quemdam juvenem vidisse se, febre quotidiana laborantem, qui, simul ac accessio prehenderet, syncopizaret, deinde epileptico modo convellebatur.

§. 759.

Caveant medici praedicere, scilicet deprehensuros se aliquid in capite eorum, qui morbo cerebri obierunt.

§. 760.

Videmus in paucorum dierum febre corpus ita saepe resiccari, ut marasmodes pene reddatur: id quod maxime biliosis accidere solet.

§. 761.

In quibusdam morbis *τασις τις*, in quibusdam *λυσις*. In quibus, est lysis, deterior natura est, deterius ingenium.

§. 762.

Ballonius ait: inter locos, quos unquam legi, celeberrimus est l. 2. Prorrh. quum loquitur *περι αναρρηξηος αιματος*, id est, de excretione sanguinis per os, atque ait Hippocrates, inter haemoptoicos evadunt, quicunque dolores habent melancholicos et in dorso et in pectore, quasi hi minus laborent et periclitentur quam alii. Accedit et id, quod notavimus de Catonio Crespieensi Valesio in viro des Nonnains d'Hierre qui excrevit ingentem copiam sanguinis nigri, apyretos, et habitu valde melancholico est. E regione lienis in ventriculum eructabatur, et miraculo evasit. (*videtur probabilissimum, dari in pulmonibus quorundam hominum biliosorum siccorum, squallidorumque praecipue, varices aeque ac in eorum intestinis, ano, ventriculoque; remediis indicatis adhibitis juverit fors fumo adstringente et roborante vasa pulmonica roborare interne solventia ex sero lactis etc. dare, et alvum servare lubricam; lichen, cortex, balsama omnia assueta, et adhuc magis vere adstringentia medicamenta insigniter nocent, alvum stringendo, siccum per se squallidumque corpus densando, siccandoque. Stoll*).

§. 763.

Porro, quod ad melancholicos pertinet, ii ſaepe ſunt flatuoſi: flatus enim maxime facit ad ruptionem venarum, et proinde ad ſanguinis rejectationem. (*Melancholicis ſaepe faciunt, ut vaſa ſanguifera rumpantur.* Stoll).

§. 764.

Qui hypochondriaci ſunt et flatibus abundant et cruditatibus; utrumque imaginationem pleuritidis afferre poteſt, quia et in cruditate ipſa, et flatuum copia facile thoracis dolor excitatur.

§. 765.

Pulmonicis, ait *Ballonius*, effloreſcunt nonnulla in cute circum pectus aut ſcapulas, et talia ſunt ſigna contentae materiei in pulmone; cum apparent puſtulae in aliquo, videndum, num id ſequatur vitium quoddam particulare partium internarum.

§. 766.

Fluor muliebris praeſertim foedus et efferus non tam repente adoritur. Sed vulgo quae mulieres *ροον* iſtam patiuntur, primum aliquas ſentiunt in ſinu pudoris humiditates, quae dum tempore augeſcunt, acore quodam in utero contracto, tandem verum *ρόον γυναιχειον* inferunt. — — — Fluor iſte ſymptoma eſt conſequens morbum aliquem aut corporis totius aut partis. (Duo haec ſigna *ſunt quaſi diagnoſtica, fluorem album a gonorrhaea diſtinguentia.* Stoll).

§. 767.

Duplicem *Ballonius* fluorem album ſtatuit, *univerſalem*, qui ex vitio totius corporis oritur, et *particularem* ob affectum ipſius uteri proprium.

§. 768.

Ballonius ait: cum genitalibus morbis thoraci magnum est commercium, unde catarrhosas mulieres et pituita in pulmone abundantes, opportunas fluori muliebri videmus, transfuso a thorace in uterum humore.

§. 769.

Pleraeque mulieres mensium suppressionem semestrem sine noxa patiuntur, aliae non patiuntur bimestrem sine graviore damno, praesertim si vel facile corruptibilis sit sanguis, ut quibusdam evenit, aut si jam a primo ortu aliquod malae indolis habuerit, aut si raptus fiat ad nobiles partes. Est enim valde notandum illud *Galeni*, sanguinem supprimi in muliere aliquando non propter paucitatem, aut vitium aliquod conformationis in utero, aut aliquid simile, sed quia sanguis prae suo rubore ad alias partes defertur.

§. 770.

Fernelius ait *fluorem album venereum* etiam prorumpentibus mensibus persistere; at vero fluorem album *non venereum durantibus* mensibus cessare. (*Falsum id esse, vidi in nosocomio practico.* Stoll).

§. 771.

Omnium deterrimus est ῥοος, qui et qualitatem malam habet, et perpetuam habet generationem, sive ea sit in toto corpore, sive in una parte — — tamen si adest, non continuo supprimendus — — pravam dispositionem primo tollere oportet. — — Est ergo ubi fluor uterinus ad tempus juvat. At si humiditas tantum quaedam simplex circum pudenda appareat, et certo colligas, aut ob humiditatem corporis multam,

tam, aut ipsius uteri id evenire, aut quandam uteri laevitatem esse, sine metu ullo ad supprimendas ilias superfluitates accedere possumus, quod notandum ad legitime adhibenda remedia.

§. 772.

Apud *Hippocratem* locus est valde commemorabilis: docet mulieres biliosas non impune sanguinis evacuationem per uterum ferre — — a tali evacuatione incidunt in ολιγοψοχιαν; cibi fastidio, anxietate et vigiliis occupantur: at si alvus turbetur, bonum, et item ῥοος χολωδης per uterum confert, sed non per multos dies nec magna copia. (*Idem universaliter de omnibus biliosis dici potest; sanguinis evacuatio per se ipsis nocet, confert impense purgatiō et vomitio.* Stoll).

§. 773.

Ulcus uteri suis se signis prodit, tum ex qualitate materiei fluentis, tum ejus, quae praecessit, tum a dolore petitis: accedit congressus difficultas ob dolorem, qui excitatur, maxime si circa collum ulcus lateat — — fluorem album maxime *ab utero* esse (*id est, ex vitio topico ipsius uteri*) colliges, si circum os pectinis aut in partibus internis ad uterum dolor quidam profundus sit, si menses suppressi sunt; credibile enim, circa uterum stabulatum esse humorem, qui mora vitiat uterum — — si corpus bene habitum sit et floridulum, credibile est, ab utero potius esse. Sin corpus pallidum, aut biliosum, aut melancholicum, vel in toto, vel in parte, illinc pendere ῥοον probabile est.

§. 774.

Aqua intercute laborantibus muliebria diutius perseverant. Item *Galenus* ait: si crassiores fuerint, humores difficilius fluunt quam ii, qui secundum naturam sunt, longius tempus exspectant etc.

§. 775.

Pleraeque foeminae fluore albo tentatae, pulmonum morbis a defluxione corripiuntur.

§. 776.

Corpora humidiora natura, sunt morbosiora, si verum illud aph. l. 6. queis natura nares humidiores, et genitura humidior, minus integra sanitate fruuntur: quibus contraria, salubres degunt. Item in Epid. quibus natura nares humidiores, genitura humidior et copiosior, hi morbosius sani sunt.

§. 777.

Quis dubitat, quin aliter sese gerere oporteat *toto corpore* affecto, quam si vel *pars una*, *vel uterus ipse* laboret. Quin etiam dispositionis varietas rem quoque variat. Nam in quibusdam est *frigiditas* et *humiditas* multa nativum calorem obruens causa hujus rei; in aliis vitium *ventriculi et primae regionis*, ut in iis, quae foedos quoque colores, et in talibus foetet anhelitus, ructus adsunt cachexiae signa, luridi sunt dentes, gravedo, tumor pedum aut corporis: est enim prava chylosis, seu pravitas, ut loquuntur practici, digestionis — — — in nimia humiditate et refrigeratione ortoque inde fluore abstinendum:

1) Ab adstringentibus, ventris enim tumor et hydrops inde oritur.

2) Habenda est ratio ventriculi.

Rondeletius bonus medendi magister in curando [illegible] abstinet praesertim a pillulis officinarum, quod constent ex calidioribus, et iis, quae tenuitatem partium majorem habent: sed non omnino prohibet eadem remedia, quum fluor a pituita est.